

ПОСТАНОВЛЕНИЕ МИНИСТЕРСТВА ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

4 августа 2022 г. № 231

Об утверждении учебных программ по учебным предметам для учреждений образования, реализующих образовательные программы общего среднего образования

На основании части первой пункта 11 статьи 163 Кодекса Республики Беларусь об образовании, подпункта 4.6 пункта 4 Положения о Министерстве образования Республики Беларусь, утвержденного постановлением Совета Министров Республики Беларусь от 4 августа 2011 г. № 1049, Министерство образования Республики Беларусь ПОСТАНОВЛЯЕТ:

1. Утвердить:

1.1. учебную программу по учебному предмету «Чалавек і свет. Мая Радзіма – Беларусь» для IV класса ўстаноў адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі з беларускай і рускай мовамі навучання і выхавання (дадаецца);

1.2. учебную программу по учебному предмету «Беларуская літаратура» для VI класса ўстаноў адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі з беларускай і рускай мовамі навучання і выхавання (дадаецца);

1.3. учебную программу по учебному предмету «География» для VI класса учреждений образования, реализующих образовательные программы общего среднего образования с русским языком обучения и воспитания (прилагается);

1.4. учебную программу по учебному предмету «Геаграфія» для VI класса ўстаноў адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі з беларускай мовай навучання і выхавання (дадаецца);

1.5. учебную программу по учебному предмету «География» для VII класса учреждений образования, реализующих образовательные программы общего среднего образования с русским языком обучения и воспитания (прилагается);

1.6. учебную программу по учебному предмету «Геаграфія» для VII класса ўстаноў адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі з беларускай мовай навучання і выхавання (дадаецца);

1.7. учебную программу по учебному предмету «История Беларуси» для IX класса учреждений образования, реализующих образовательные программы общего среднего образования с русским языком обучения и воспитания (прилагается);

1.8. учебную программу по учебному предмету «Гісторыя Беларусі» для IX класса ўстаноў адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі з беларускай мовай навучання і выхавання (дадаецца);

1.9. учебную программу по учебному предмету «География» для IX класса учреждений образования, реализующих образовательные программы общего среднего образования с русским языком обучения и воспитания (прилагается);

1.10. учебную программу по учебному предмету «Геаграфія» для IX класса ўстаноў адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі з беларускай мовай навучання і выхавання (дадаецца);

1.11. учебную программу по учебному предмету «Иностранный язык» (английский, немецкий, французский, испанский, китайский) для X класса учреждений образования, реализующих образовательные программы общего среднего образования с русским языком обучения и воспитания (базовый и повышенный уровни) (прилагается);

1.12. учебную программу по учебному предмету «Замежная мова» (англійская, нямецкая, французская, іспанская, кітайская) для X класса ўстаноў адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі з беларускай мовай навучання і выхавання (базавы і павышаны ўзроўні) (дадаецца);

1.13. учебную программу по учебному предмету «Иностранный язык» (английский, немецкий, французский, испанский, китайский) для XI класса учреждений образования,

реалізуючых адукацыйных праграм агульнай сярэдняй адукацыі з беларускай мовай навучання і выхавання (базавы і павышаны ўзроўні) (дадаецца);

1.14. вучэбную праграму па вучэбным прадмеце «Замежная мова» (англійская, нямецкая, французская, іспанская, кітайская) для XI класа ўстаноў адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі з беларускай мовай навучання і выхавання (базавы і павышаны ўзроўні) (дадаецца);

1.15. вучэбную праграму па вучэбным прадмеце «Гісторыя Беларусі» для XI класа ўстаноў адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі з беларускай мовай навучання і выхавання (базавы ўзровень) (дадаецца);

1.16. вучэбную праграму па вучэбным прадмеце «Гісторыя Беларусі» для XI класа ўстаноў адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі з беларускай мовай навучання і выхавання (базавы ўзровень) (дадаецца);

1.17. вучэбную праграму па вучэбным прадмеце «Гісторыя Беларусі» для XI класа ўстаноў адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі з беларускай мовай навучання і выхавання (павышаны ўзровень) (дадаецца);

1.18. вучэбную праграму па вучэбным прадмеце «Гісторыя Беларусі» для XI класа ўстаноў адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі з беларускай мовай навучання і выхавання (павышаны ўзровень) (дадаецца);

1.19. вучэбную праграму па вучэбным прадмеце «Допрызівная і медыцынская падрыхтоўка» для X–XI класоў устаноў адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі з беларускай мовай навучання і выхавання (дадаецца);

1.20. вучэбную праграму па вучэбным прадмеце «Допрызівная і медыцынская падрыхтоўка» для X–XI класоў устаноў адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі з беларускай мовай навучання і выхавання (дадаецца).

2. Прызнаць утратившими силу:

2.1. подпункты 1.15, 1.23, 1.39 пункта 1 пастановлення Міністэрства адукацыі Республікі Беларусь ад 27 ліпеня 2017 г. № 91 «Об утвэрджэнні вучэбных праграм па вучэбным прадмеце для V–VII класоў устаноў адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі з беларускай мовай навучання і выхавання»;

2.2. подпункт 1.7 пункта 1 пастановлення Міністэрства адукацыі Республікі Беларусь ад 27 ліпеня 2018 г. № 76 «Об утвэрджэнні вучэбных праграм па вучэбным прадмеце для устаноў адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі з беларускай мовай навучання і выхавання»;

2.3. подпункты 1.9, 1.11, 1.23, 1.25 пункта 1 пастановлення Міністэрства адукацыі Республікі Беларусь ад 29 ліпеня 2019 г. № 123 «Об утвэрджэнні вучэбных праграм па вучэбным прадмеце для устаноў адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі з беларускай мовай навучання і выхавання»;

2.4. подпункты 1.5, 1.17, 1.18, 1.30 пункта 1 пастановлення Міністэрства адукацыі Республікі Беларусь ад 19 чэрвеня 2020 г. № 140 «Об утвэрджэнні вучэбных праграм па вучэбным прадмеце для устаноў адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі з беларускай мовай навучання і выхавання»;

2.5. подпункты 1.5, 1.9, 1.17, 1.18, 1.22, 1.30 пункта 1 пастановлення Міністэрства адукацыі Республікі Беларусь ад 21 чэрвеня 2021 г. № 131 «Об утвэрджэнні вучэбных праграм па вучэбным прадмеце для устаноў адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі з беларускай мовай навучання і выхавання»;

2.6. подпункты 1.8 і 1.17 пункта 1 пастановлення Міністэрства адукацыі Республікі Беларусь ад 2 ліпеня 2021 г. № 143 «Об утвэрджэнні вучэбных праграм па вучэбным прадмеце для устаноў адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі з беларускай мовай навучання і выхавання».

3. Настоящее постановление вступает в силу с 1 сентября 2022 г.

Міністр

А.И.Иванец

ЗАЦВЕРДЖАНА

Пaстaнoвa
Мiнiстэртвa aдукaцыi
Рэспублiкi Бeлaрyсь
04.08.2022 № 231

**Вучэбная праграма па вучэбным прадмеце
«Чалавек і свет. Мая Радзіма – Беларусь»
для ІV класа ўстаноў адукацыі,
якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі
з беларускай і рускай мовамі навучання і выхавання**

**ГЛАВА 1
АГУЛЬНЫЯ ПАЛАЖЭННІ**

1. Дадзеная вучэбная праграма па вучэбным прадмеце «Чалавек і свет. Мая Радзіма – Беларусь» (далей – вучэбная праграма) прызначана для вывучэння змястоўнага блока «Мая Радзіма – Беларусь», які выконвае ролю сістэматызацыі зместу вучэбнага матэрыялу, засвоенага вучнямі на працягу навучання ў пачатковай школе ў межах кампанента «Чалавек і грамадства», і адначасова ролю прапедэўтычнага навучання для аптымальнага пераходу да сістэматычнага вывучэння гісторыі Беларусі на II ступені агульнай сярэдняй адукацыі.

2. Дадзеная вучэбная праграма разлічана на 35 гадзін, з іх 7 гадзін – на раздзел «Геаграфічныя і гістарычныя звесткі аб нашай Радзіме», 18 гадзін – на раздзел «Гісторыя Беларусі ў паданнях, імёнах і падзеях», 7 гадзін – на раздзел «Мая сучасная краіна», 1 гадзіна – рэзервовая.

3. Мэтай навучання па вучэбным прадмеце «Чалавек і свет. Мая Радзіма – Беларусь» з'яўляецца паступовае фарміраванне ў вучняў ведаў, спосабаў вучэбна-пазнавальнай дзейнасці, асабістага жыццёвага вопыту, неабходных для гарманічнага і адказнага ўзаемадзеяння з існуючым сацыяльна-культурным асяроддзем.

4. Для рэалізацыі мэтапалагання прадугледжваецца вырашэнне комплексу задач.

Асобныя задачы накіраваны на актуалізацыю эмацыянальна-каштоўнаснай сферы асобы праз прыняцце вучнямі ў якасці норм сацыяльных паводзін традыцыйнай сістэмы каштоўнасцей сучаснага беларускага грамадства, на фарміраванне кампетэнцый у грамадска-палітычнай сферы, якія грунтуюцца на любові да малой радзімы і павазе да Бацькаўшчыны, а таксама выпрацоўку пачаткаў грамадзянскасці.

Метапрадметныя задачы арыентаваны на развіццё пазнавальнага інтарэсу вучняў да айчынай гісторыі, фарміраванне кампетэнцый у пазнавальнай сферы, накіраваных на выпрацоўку ў вучняў спосабаў набывання інфармацыі з розных крыніц.

Прадметныя задачы прадугледжваюць сістэматызацыю і замацаванне першапачатковых уяўленняў і элементарных ведаў вучняў, фарміраванне кампетэнцый, якія звязаны з засваеннем вучнямі культурна-гістарычнай спадчыны Беларусі, звестак аб дзейнасці і творчасці выдатных асоб, аб важнейшых падзеях айчынай гісторыі.

Рэалізацыя кампетэнтнаснага падыходу да падрыхтоўкі вучняў звязана з вызначэннем асабістых, метапрадметных і прадметных вынікаў навучання.

Асобныя вынікі навучання арыентаваны на ўсведамленне вучнямі свайго месца ў прыродзе і грамадстве, якое абумоўлена роляй вучняў у сістэме сацыяльных адносін; на выхаванне пачуцця любові да малой радзімы і гонару за гісторыка-культурныя дасягненні Рэспублікі Беларусь; на паступовае засваенне асобных кампанентаў гістарычнай памяці і паважлівых адносін да прадстаўнікоў розных сацыяльных пластоў і канфесій; на першапачатковую выпрацоўку асноў грамадзянскай ідэнтычнасці, звязаных з павагай да гісторыі, культуры, дзяржаўных сімвалаў Рэспублікі Беларусь.

Метапрадметныя вынікі навучання звязаны з фарміраваннем уменняў планаваць, арганізоўваць і праводзіць самаацэнку вынікаў калектыўнай і індывідуальнай вучэбнай

дзеінасці; вызначаць галоўнае ў змесце вучэбнага матэрыялу; праводзіць параўнанне і рабіць вывады; лагічна і паслядоўна будаваць расказ; рабіць мэтанакіравана запыт да крыніц неабходнай інфармацыі; даваць азначэнне паняццям; адэкватна ацэньваць свае паводзіны ў вучнёўскім калектыве.

Прадметныя вынікі навучання прадугледжваюць абавязковы мінімум прадметных ведаў і ўменняў, якімі авалодваюць вучні за перыяд навучання.

5. На вучэбных занятках рэкамендуецца выкарыстоўваць разнастайныя формы і метады навучання і выхавання.

Асноўнымі формамі навучання з'яўляюцца ўрок і краязнаўчая дзейнасць. На вучэбных занятках мэтазгодна выкарыстоўваць як калектыўна-размеркавальныя, так і індывідуальныя формы арганізацыі дзейнасці вучняў, выкарыстоўваць такія віды ўрокаў, як урок-даследаванне, урок-практыкум, урок-экскурсія, урок-гульня, інтэграваны ўрок і іншыя.

У працэсе засваення зместу вучэбнага матэрыялу, пададзенага ў форме апавяданняў, выкарыстоўваюцца рэпрадуктыўныя, часткова-пошукавыя, творчыя і даследчыя метады. Прадугледжваюцца дзеянні па свядомым засваенні зместу апавяданняў у сюжэтнай форме: гутарка і эўрыстычная гутарка; дыдактычная гульня; складанне структурна-лагічных схем; лакалізацыя гістарычных падзей у часе і прасторы з дапамогай картасхем (карт атласа) і стужкі часу; аднаўленне зместу паняццяў пры дапамозе слоўніка; характарыстыка дзейнасці ці творчасці гістарычных асоб; успрыманне і перапрацоўка вобразна-нагляднай інфармацыі, пададзенай з дапамогай мастацкіх сродкаў; мадэліраванне сваіх сацыяльных учынкаў з апорай на ўзор паводзін чалавека ў гісторыі.

Асаблівасцю арганізацыі навучання з'яўляецца асінхронны парадак прадстаўлення і засваення зместу вучэбнага матэрыялу, які абумоўлены педагагічнай мэтазгоднасцю фарміравання ў вучняў сукупнасці першапачатковых зборных вобразаў свайго роднага краю, краіны, дзяржавы, дзеянняў гістарычных асоб. Асаблівасць навучання звязана з засваеннем часткі вучэбнага матэрыялу праз так званую легендарную гісторыю, якая падаецца праз мясцовыя паданні. Гэтая акалічнасць патрабуе згадкі пра тое, што такія звесткі могуць мець недакладны і выдуманы змест. Яшчэ адна асаблівасць навучання заключаецца ў прадстаўленні і засваенні вучэбнага матэрыялу пераважна ў сюжэтна-вобразнай форме. Пры гэтым самастойнай крыніцай вучэбнай інфармацыі з'яўляюцца мастацкія вобразы гістарычных асоб і падзей, пададзеныя ў выглядзе малюнкаў.

Асаблівасць арганізацыі навучання пры засваенні гісторыка-краязнаўчага зместу вучэбнага матэрыялу абумоўлівае правядзенне экскурсій, падарожжаў, наведванне музеяў і іншых устаноў, даследчую дзейнасць вучняў, правядзенне сустрэч са знакамітымі землякамі.

Выбар форм і метадаў навучання і выхавання вызначаецца настаўнікам самастойна на аснове мэт і задач вывучэння пэўнай тэмы, сфармуляваных у дадзенай вучэбнай праграме патрабаванняў да вынікаў вучэбнай дзейнасці вучняў з улікам іх узроставых і індывідуальных асаблівасцей.

Вынікі вучэбнай дзейнасці вучняў вызначаюцца з дапамогай вусных, пісьмовых (франтальнае і індывідуальнае апытанне), практычных (выкананне практычных заданняў) форм дыягностыкі вынікаў навучання.

6. Асноўныя патрабаванні да вынікаў вучэбнай дзейнасці вучняў заключаюцца ў тым, што:

6.1. вучні будуць ведаць:

6.1.1. па раздзеле «Геаграфічныя і гістарычныя звесткі аб нашай Радзіме»:

назвы краіны і дзяржавы;

назвы сталіцы Беларусі, абласных цэнтраў, свайго населенага пункта;

месцазнаходжанне Беларусі на карце Усходняй Еўропы;

краіны – суседкі Беларусі;

памятныя мясціны роднага краю, звязаныя з помнікамі прыроды;

традыцыйныя народныя святы (Дзяды, Радаўніца, Купалле, Каляды);

адзінкі вымярэння гістарычнага часу (эра, стагоддзе, год, дата);

- помнікі пісьменнасці (берасцяная грамата, летапіс);
помнікі гісторыі (стаянка, курган, вежа);
- 6.1.2. па раздзеле «Гісторыя Беларусі ў паданнях, імёнах і падзеях»:
дзяржаўныя святы Рэспублікі Беларусь (Дзень Перамогі, Дзень Незалежнасці Рэспублікі Беларусь (Дзень Рэспублікі);
адзінкі вымярэння гістарычнага часу (стагоддзе, год, дата);
помнікі пісьменнасці і кнігадрукавання, архітэктуры (Полацкі Сафійскі сабор, Спаса-Еўфрасіннеўская царква ў Полацку, Крэўскі, Гродзенскі, Нясвіжскі, Мірскі замкі, Сынковіцкая царква-крэпасць);
помнікі дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва (Крыж Еўфрасінні Полацкай, слуцкія паясы, кафля);
помнікі тэатральнага мастацтва (батлейка, Слоні́мскі тэатр Агінскага);
помнікі музычнага мастацтва (паланэз «Развітанне з Радзімай», песня «Слуцкія ткачыкі» ў выкананні ансамбля «Песняры»);
- 6.1.3. па раздзеле «Мая сучасная краіна»:
назвы краіны і дзяржавы;
дзяржаўных асоб Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі (Пётр Міронавіч Машэраў);
дзяржаўных асоб Рэспублікі Беларусь (Аляксандр Рыгоравіч Лукашэнка);
сучасныя дзяржаўныя сімвалы і дзяржаўныя святы Рэспублікі Беларусь (Дзень Канстытуцыі, Дзень яднання народаў Беларусі і Расіі, Дзень Незалежнасці Рэспублікі Беларусь (Дзень Рэспублікі), Дзень Дзяржаўнага герба Рэспублікі Беларусь і Дзяржаўнага сцяга Рэспублікі Беларусь);
назвы сталіцы Беларусі, абласных цэнтраў, свайго населенага пункта;
Беларусь як адну з заснавальніц Арганізацыі Аб'яднаных Нацый;
традыцыйныя народныя святы (Дажынкі);
адзінкі вымярэння гістарычнага часу (стагоддзе, год, дата);
прыклады прамысловых прадпрыемстваў і працоўных дасягненняў беларускага народа, вырабы сельскай гаспадаркі;
прыклады развіцця фізічнай культуры і спорту (будаўніцтва лядовых палацаў, спартыўных комплексаў, правядзенне спартыўных спаборніцтваў);
прыклады ўдзелу ўраджэнцаў Беларусі ў асваенні касмічнай прасторы (Пётр Клімук, Уладзімір Кавалёнак, Алег Навіцкі);
- 6.2. вучні будуць умець (валодаць спосабамі пазнавальнай дзейнасці):
- 6.2.1. па раздзеле «Геаграфічныя і гістарычныя звесткі аб нашай Радзіме»:
тлумачыць змест паняццяў з дапамогай слоўніка (Радзіма, Бацькаўшчына; дзяржава, гісторыя; волат, ледавік, паданне, продкі, племя);
паказваць на картасхемах (картах атласа) і абазначаць на контурнай карце тэрыторыю Рэспублікі Беларусь, сталіцу і абласныя цэнтры, месца свайго пражывання;
вызначаць паслядоўнасць гістарычных падзей па іх датах на стужцы часу;
расказваць пра знакамітых гістарычных асоб, дзеячаў культуры Беларусі і звязаныя з іх дзейнасцю і творчасцю падзеі (Кірыла Тураўскі, браты Тышкевічы);
тлумачыць духоўны заповіт Кірылы Тураўскага;
складаць кароткае апісанне па гістарычнай ілюстрацыі;
- 6.2.2. па раздзеле «Гісторыя Беларусі ў паданнях, імёнах і падзеях»:
тлумачыць змест паняццяў з дапамогай слоўніка (веча, дружына, закон, князь, рыцар; Статут, сабор);
паказваць на картасхемах (картах атласа) і абазначаць на контурнай карце сучасную сталіцу і абласныя цэнтры, месца свайго пражывання;
вызначаць паслядоўнасць гістарычных падзей па іх датах на стужцы часу;
расказваць пра знакамітых гістарычных асоб і звязаныя з іх дзейнасцю падзеі (Рагнеда і Ізяслаў, Усяслаў Чарадзей, Вітаўт, Леў Сапега);
расказваць пра знакамітых дзеячаў культуры Беларусі і прыводзіць прыклады іх творчасці (Еўфрасіння Полацкая, Францыск Скарына, Сімяон Полацкі, Міхал Казімір

і Міхал Клеафас Агінскія, Янка Купала і Якуб Колас, Максім Багдановіч, Напалеон Орда, Уладзімір Мулявін);

тлумачыць заповіт Яраслава Мудрага сваім сынам, заповіт Францыска Скарыны, заповіт Францішка Багушэвіча;

прыводзіць прыклады подзвігаў і трагедыі беларускага народа ў гады Вялікай Айчыннай вайны (Канстанцін Заслонаў, Марат Казей, дзед Талаш, бацька Мінай і яго дзеці, Аляксандр Мамкін і выратаванне ім дзяцей, Трыфан Лук'яновіч і выратаванне ім нямецкай дзяўчынкай, трагедыя жыхароў вёскі Хатынь);

складаць кароткае апісанне па гістарычнай ілюстрацыі;

6.2.3. па раздзеле «Мая сучасная краіна»:

тлумачыць змест паняццяў з дапамогай слоўніка (дзяржава, Канстытуцыя, Прэзідэнт);

вызначаць паслядоўнасць гістарычных падзей па іх датах на стужцы часу;

паказваць на картасхемах (картах атласа) і абазначаць на контурнай карце тэрыторыю Рэспублікі Беларусь, сталіцу і абласныя цэнтры, «маладыя» гарады, месца свайго пражывання;

суадносіць паданні і рэчаіснасць, якія тычацца вырабаў беларускай прамысловасці ў «маладых» гарадах;

тлумачыць каларыстыку і сімваліку Дзяржаўнага герба Рэспублікі Беларусь і Дзяржаўнага сцяга Рэспублікі Беларусь;

расказваць пра знакамітых гістарычных асоб і звязаныя з іх дзейнасцю падзеі (Міхаіл Высоцкі, Аляксандр Дубко);

расказваць пра знакамітых прадстаўнікоў алімпійскага спорту (Дар'я Домрачава);

прыводзіць прыклады подзвігаў ураджэнцаў Беларусі (Васіль Ігнаценка, Уладзімір Карват);

складаць кароткае апісанне па гістарычнай ілюстрацыі;

6.3. вучні будуць выкарыстоўваць набытыя веды і ўменні ў практычнай дзейнасці і паўсядзённым жыцці:

6.3.1. па раздзеле «Геаграфічныя і гістарычныя звесткі аб нашай Радзіме»:

для ідэнтыфікацыі сябе ў навакольным сацыяльна-культурным асяроддзі як ураджэнца Беларусі ці беларуса па нацыянальнасці;

адчування гістарычнай пераемнасці з продкамі;

падтрымання паважлівых адносін да асоб іншай нацыянальнасці;

складання паведамлення пра славетнасці роднага краю, краіны і дзяржавы;

удзелу ў захаванні мясцовых помнікаў прыроды і гісторыі;

6.3.2. па раздзеле «Гісторыя Беларусі ў паданнях, імёнах і падзеях»:

для адчування гістарычнай пераемнасці з продкамі і іх здзяйсненнямі ў матэрыяльнай і духоўнай галінах культуры;

ідэнтыфікацыі сябе ў навакольным сацыяльна-культурным асяроддзі як ураджэнца Беларусі ці беларуса па нацыянальнасці;

удзелу ў святкаванні дзяржаўных свят Рэспублікі Беларусь;

падтрымання паважлівых адносін да асоб іншага веравызнання;

аказання дапамогі ветэранам;

складання паведамлення пра славетнасці роднага краю, краіны і дзяржавы;

удзелу ў захаванні мясцовых помнікаў гісторыі і Вялікай Айчыннай вайны;

6.3.3. па раздзеле «Мая сучасная краіна»:

для адчування гістарычнай пераемнасці з падзеямі Вялікай Айчыннай вайны, суайчыннікамі і іх здзяйсненнямі ў матэрыяльнай і духоўнай галіне культуры;

ідэнтыфікацыі сябе ў навакольным сацыяльна-культурным асяроддзі як грамадзяніна Рэспублікі Беларусь;

праяўлення павагі да дзяржаўнай сімвалікі Рэспублікі Беларусь;

удзелу ў святкаванні дзяржаўных свят Рэспублікі Беларусь;

падтрымання паважлівых адносін да асоб іншай нацыянальнасці ці веравызнання;

аказанне дапамогі ветэранам і людзям, якім яна неабходна;

складання паведамлення пра славетнасці роднага краю, краіны і дзяржавы;

удзелу ў захаванні мясцовых помнікаў прыроды і гісторыі.

ГЛАВА 2 ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА МАТЭРЫЯЛУ

Беларусь – мая Радзіма (1 гадзіна)

Радзіма. Бацькаўшчына. Шматнацыянальны склад насельніцтва Беларусі. Дзяржава Рэспубліка Беларусь. Паходжанне назваў «беларусы» і «Беларусь».

ГЕАГРАФІЧНЫЯ І ГІСТАРЫЧНЫЯ ЗВЕСТКІ АБ НАШАЙ РАДЗІМЕ (7 гадзін)

Мы і нашы суседзі

Размяшчэнне Беларусі на карце Еўропы. Краіны – суседкі Беларусі. Тэрытарыяльна-адміністрацыйны падзел Рэспублікі Беларусь. Насельніцтва Беларусі.

Нашы продкі

Рассяленне ўсходнеславянскіх плямён на тэрыторыі Беларусі і паходжанне іх назваў згодна з паданнямі. Крывічы, дрыгавічы, радзімічы – продкі сучасных беларусаў.

Зямля блакітных рэк і азёр

Рэкі і азёры як сведкі гістарычнага мінулага нашай краіны. Рака Няміга ў старажытным горадзе Мінску. Беларускія рэкі – сродкі зносін і абмену на шляху «з варагаў у грэкі». Паданне пра возера Свіцязь і яго адлюстраванне ў творчасці ураджэнца Беларусі паэта Адама Міцкевіча.

Наша Радзіма на гістарычнай карце

Гістарычная карта як крыніца звестак пра мінулае. Абзначэнні на гістарычнай карце. Правілы чытання гістарычнай карты.

Стужка часу

Гістарычныя падзеі і іх даты. Стужка часу. Перыяды гістарычнага часу: «да нашай эры» і «наша эра». Паслядоўнае адлюстраванне гістарычных падзей на стужцы часу. Прыкладная дата засялення старажытнымі жыхарамі тэрыторыі нашай краіны. Першая дакладна вядомая дата ў гісторыі нашай краіны.

Маўклівыя сведкі мінуўшчыны

Адкуль узяліся камяні на беларускай зямлі. Роля камянёў у жыцці і вераваннях старажытных жыхароў Беларусі. Курганы як помнікі гісторыі. Дзейнасць братоў Тышкевічаў. Ушанаванне памяці продкаў на Радаўніцу і Дзяды. Купалле і Каляды.

Як да нас прыйшла кніга

Пісьмовыя гістарычныя крыніцы пра нашу Бацькаўшчыну. Берасцяныя граматы. Летапісы. Рукапісныя кнігі. Дзейнасць і духоўны завет Кірылы Тураўскага.

ГІСТОРЫЯ БЕЛАРУСІ Ў ПАДАННЯХ, ІМЁНАХ І ПАДЗЕЯХ (18 гадзін)

Князеўна з трыма імёнамі

Летапісныя звесткі пра дачку полацкага князя Рагнеду і яе жыццёвы лёс. Тры імя полацкай князеўны: Рагнеда, Гарыслава, Анастасія. Сын Рагнеды Ізяслаў.

Сын Рагнеды Яраслаў Мудры

Старажытнаруская дзяржава ўсходніх славян Кіеўская Русь. Асветніцкая дзейнасць вялікага кіеўскага князя Яраслава Мудрага. Зборнік законаў «Руская праўда». Завет Яраслава Мудрага сваім сынам.

Усяслаў Чарадзеі

Звесткі пра полацкага князя Усяслава Чарадзея. Бітва на Нямізе. Полацкі Сафійскі сабор як сімвал магутнасці княства і гістарычны помнік.

Еўфрасіння Полацкая

Жыццёвы выбар юнай Прадславы. Асветніцкая дзейнасць Еўфрасінні Полацкай і яе павучанне людзям. Стварэнне Спаса-Еўфрасіннеўскай царквы ў Полацку. Крыж Еўфрасінні Полацкай як культурна-хрысціянская каштоўнасць беларускага народа.

У што верылі нашы продкі

Старажытныя вераванні жыхароў Беларусі. Прыняцце хрысціянства. Узнікненне царкваў і манастыроў, заснаванне школ і бібліятэк. Праваслаўныя і католікі. Прыхільнікі іншых рэлігій. Верацярпімасць.

У абарону сваёй зямлі

Аб'яднанне беларускіх і літоўскіх зямель супраць крыжацкай пагрозы ў адну дзяржаву – Вялікае Княства Літоўскае. Вялікі князь Вітаўт. Грунвальдская бітва.

Пад сценамі старажытных замкаў

Замкі на тэрыторыі Беларусі: гісторыі і паданні, звязаныя з імі. Выгляд і ўмацаванні замкаў. Крэўскі, Гродзенскі, Нясвіжскі, Мірскі замкі як помнікі гісторыі і культуры. Сынковіцкая царква-крэпасць. Адлюстраванне гістарычных помнікаў замкавага будаўніцтва ў мастацкай творчасці Напалеона Орды.

Па якіх законах жылі нашы продкі

Законы штодзённага жыцця людзей. Агульнанародны збор у Полацкім княстве – веча. Статут Вялікага Княства Літоўскага. Леў Сапега.

Адкуль пайшлі назвы нашых гарадоў (3 гадзіны)

Беларускія гарады ў гістарычным мінулым. Полацк і Тураў. Наша сталіца і абласныя гарады ў старажытнасці: час узнікнення, паходжанне назваў, гербы.

Пачынальнік кнігадрукавання

Вучоба Францыска Скарыны. Ф. Скарына як пачынальнік кнігадрукавання сярод усходніх славян. Афармленне выдадзеных Ф. Скарынам кніг. Патрыятычны духоўны завет Ф. Скарыны. Выдавец першай друкаванай на тэрыторыі Беларусі кнігі. Сымон Будны – прадаўжальнік справы Скарыны.

У краіне майстроў і твораў

Рамесныя вырабы народных майстроў. Слуцкія паясы і заснаванне майстэрняў па іх вырабе. Адлюстраванне вырабу паясоў у паэтычнай творчасці Максіма Багдановіча. Майстэрства вырабу каляровай кафлі.

Ад батлейкі да паланэза

Народны лялечны тэатр – батлейка. Асветніцкая дзейнасць Сімяона Полацкага. Слоніцкі тэатр Міхала Казіміра Агінскага. Паланэз «Развітанне з Радзімай» Міхала Клеафаса Агінскага.

Песняры роднай мовы і Бацькаўшчыны

Завет Францішка Багушэвіча берагчы і шанаваць родную мову. Пачуццё любові да Радзімы ў паэтычнай творчасці Янкі Купалы і Якуба Коласа. Паэтычная і народная спадчына ў музычнай творчасці Уладзіміра Мулявіна і ансамбля «Песняры». Святкаванне дзён беларускага пісьменства.

Будаўніцтва новага жыцця

Кастрычніцкая рэвалюцыя 1917 года і ўстанаўленне Савецкай улады ў Беларусі. Утварэнне Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі (далей – БССР) і яе Дзяржаўны герб. Аб'яднанне БССР і іншых савецкіх рэспублік у складзе Савецкага Саюза. Будаўніцтва прамысловых прадпрыемстваў і стварэнне ў вёсцы калектывных гаспадарак у 1920–1930-я гады. Развіццё навукі і адукацыі. Дзяржаўныя мовы ў БССР і дружба людзей розных нацыянальнасцей.

Беларусь у гады Вялікай Айчыннай вайны (2 гадзіны)

Пачатак Вялікай Айчыннай вайны. Подзвіг абаронцаў Брэсцкай крэпасці. Першае выкарыстанне «кацюш». Дзейнасць Канстанціна Заслонава. Юны партызан Марат Казей. Народны герой дзед Талаш. Бацька Мінай і лёс яго дзяцей. Трагедыя беларускага народа ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Гістарычная памяць аб гібелі жыхароў беларускай вёскі Хатынь і дзеях – ахвярах вайны. Подзвіг лётчыка Аляксандра Мамкіна па выратаванні дзяцей. Вызваленне Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Легендарны подзвіг Трыфана Лук'яновіча. Дзяржаўныя святы Рэспублікі Беларусь (9 Мая і 3 Ліпеня).

МАЯ СУЧАСНАЯ КРАІНА (7 гадзін)

Багацце нашай краіны

Пасляваеннае аднаўленне народнай гаспадаркі Беларусі. Вырабы беларускай прамысловасці. Герой Беларусі канструктар аўтамабільнай тэхнікі Міхаіл Высоцкі. Зямля – карміцелька жыхароў нашай краіны. Прадукцыя сельскай гаспадаркі. Святкаванне Дажынак. Герой Беларусі старшыня калгаса Аляксандр Дубко. Транспарт і шляхі зносін.

Тут мінуўшына з сучаснасцю сышліся

Гарады на карце Беларусі. Салігорск: паданні і рэчаіснасць. Наваполацк: новы горад побач са старажытным. Жодзіна: захаванне памяці аб Вялікай Айчыннай вайне ў горадзе, дзе вырабляюцца БелАЗы. Старажытны Астравец: будаўніцтва першай беларускай атамнай электрастанцыі. Подзвіг пажарнага Васіля Ігнаценкі.

Мінск – сталіца нашай краіны (2 гадзіны)

Мінск – сталіца Беларусі, горад-герой. Дзяржаўныя, культурныя, адукацыйныя, спартыўныя ўстановы ў Мінску. Адлюстраванне памяці аб гістарычных падзеях, дзеях гісторыі і культуры ў назвах гарадскіх плошчаў, праспектаў і вуліц. Герой Савецкага Саюза кіраўнік Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі Пётр Машэраў. Герой Беларусі спартсменка Дар'я Домрачава.

Сучасная Беларусь

Утварэнне Рэспублікі Беларусь. Канстытуцыя Рэспублікі Беларусь. Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь. Вышэйшыя органы дзяржаўнай улады і кіравання. Беларусь – адна з заснавальніц Арганізацыі Аб'яднаных Нацый. Садружнасць Незалежных Дзяржаў. Саюзная дзяржава Беларусі і Расіі. Дзяржаўныя святы Рэспублікі Беларусь (15 Сакавіка, 2 Красавіка, 3 Ліпеня). Першы Герой Беларусі лётчык Уладзімір Карват. Касманаўты – ураджэнцы Беларусі.

Дзяржаўны герб нашай краіны

Герб як сімвал дзяржавы. Адлюстраванне ў Дзяржаўным гербе Рэспублікі Беларусь яе тэрыторыі, традыцый нашых продкаў, гатоўнасці жыхароў да абароны сваёй Радзімы.

Сцяг беларускай дзяржавы

Сімволіка колераў Дзяржаўнага сцяга Рэспублікі Беларусь. Адлюстраванне ў арнаменце Дзяржаўнага сцяга Рэспублікі Беларусь старажытных традыцый і працавітасці беларускага народа. Чырвоны сцяг – сімвал мужнасці нашага народа ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Дзень Дзяржаўнага герба Рэспублікі Беларусь і Дзяржаўнага сцяга Рэспублікі Беларусь.

ЗАЦВЕРДЖАНА

Пaстaнoвa
Мiнiстэртвa aдукaцiі
Рeспублiкi Бeлaрусь
04.08.2022 № 231

**Вучэбная праграма па вучэбным прадмеце
«Беларуская літаратура»
для VI класа ўстаноў адукацыі,
якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі
з беларускай і рускай мовамі навучання і выхавання**

**ГЛАВА 1
АГУЛЬНЫЯ ПАЛАЖЭННІ**

1. Дадзеная вучэбная праграма па вучэбным прадмеце «Беларуская літаратура» (далей – вучэбная праграма) прызначана для вывучэння гэтага вучэбнага прадмета ў VI класе ўстаноў адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі.

2. Дадзеная вучэбная праграма разлічана на 70 вучэбных гадзін (2 гадзіны на тыдзень).

3. Мэта вывучэння вучэбнага прадмета «Беларуская літаратура» – далучэнне вучняў да мастацтва слова ў кантэксце духоўнага і сацыяльна-гістарычнага жыцця беларускага народа і фарміраванне на гэтай аснове мастацкага мыслення, эстэтычных пачуццяў, чытацкай і маўленчай культуры, выхаванне чалавека з глыбокім гуманістычным і дэмакратычным светапоглядам, развітым пачуццём нацыянальнай і асабістай самапавагі, патрыёта, адданага агульначалавечым ідэалам, асобы з выразна выяўленымі творчымі схільнасцямі, здольнай успрыманне прыгожага выкарыстаць для свайго маральнага, інтэлектуальнага і духоўнага развіцця.

4. Задачы вывучэння вучэбнага прадмета «Беларуская літаратура»:
фарміраванне здольнасці разумець і эстэтычна ўспрымаць мастацкія творы;
узбагачэнне духоўнага вопыту вучняў шляхам далучэння іх да маральных каштоўнасцей, закладзеных у творах беларускай літаратуры;
фарміраванне ўменняў аналізаваць мастацкія творы, вызначаць у іх тэмы, праблемы, ідэі;
развіццё і ўдасканаленне вучнага і пісьмовага маўлення.

5. Формы, метады і сродкі навучання і выхавання павінны быць накіраваны на вучня як цэнтральную фігуру адукацыйнага працэсу, стымуляванне яго вучэбнай дзейнасці, развіццё самастойнасці ў навучанні. Могуць быць выкарыстаны наступныя формы правядзення заняткаў: фронтальная, індывідуальная, групавая, парная. У працэсе выкладання вучэбнага прадмета «Беларуская літаратура» выкарыстоўваюцца разнастайныя метады і прыёмы: выразнае чытанне, вуснае славеснае маляванне, розныя віды пераказу, аналіз эпизодаў, розныя віды каментарыяў, эксплікацыя, мастацкая інтэрпрэтацыя, творчыя міні-праекты, іншае.

Выбар форм, метадаў і прыёмаў навучання і выхавання вызначаецца настаўнікам самастойна на аснове мэт і задач вывучэння пэўнай тэмы, сфармуляваных у дадзенай вучэбнай праграме патрабаванняў да вынікаў вучэбнай дзейнасці вучняў з улікам іх узроставых і індывідуальных асаблівасцей.

6. Навучанне беларускай літаратуры ў VI класе з'яўляецца працягам прапедэўтычнага курса, распачатага ў V класе, які будзецца з улікам пераемнасці з папярэднімі этапамі навучання і паступова, мэтанакіравана падводзіць вучняў да ўспрымання літаратуры на больш высокім узроўні ў наступных класах. Дадзеная вучэбная праграма прапануе творы больш складаныя па змесце і разнастайныя па сваіх мастацкіх асаблівасцях, працягвае знаёмства вучняў з жанрамі і тэматыкай фальклорных

і літаратурных твораў, найважнейшымі прыёмамі і сродкамі вобразнага адлюстравання свету.

Пры вывучэнні твораў асабліва ўвага надаецца паўнаўартаснаму ўспрыманню вучнямі зместу і сэнсу працытанага, пашырэнню іх чалавеказнаўчых, жыццёвых і эмацыянальна-вобразных уяўленняў. Па-ранейшаму вядучай застаецца ўстаноўка на ўсведамленне глыбіні і непаўторнасці мастацкага слова. Вывучэнне літаратурных твораў адбываецца ў адпаведнасці з логікай спасціжэння мастацтва слова: першаснае ўспрыманне – аналіз – абагульненне. У аснове зместу дадзенай вучэбнай праграмы ляжыць ідэя Радзімы, родных вытокаў, а таксама агульны прынцып уладкавання Сусвету: я – мой род – народ – родная зямля – чалавецтва.

Прапанаваны дадзенай вучэбнай праграмай змест асобных тэм мае арыентацыйны характар: тут акрэсліваюцца кола праблем, ключавыя моманты, на якія мэтазгодна звярнуць увагу пры вывучэнні і абмеркаванні твораў.

Са спіса твораў, прапанаваных для дадатковага чытання, настаўнік выбірае тыя, вывучэнне якіх ён лічыць больш дарэчным на пэўным уроку, улічваючы індывідуальныя магчымасці вучняў і наяўнасць тэкстаў у бібліятэчным фондзе.

Рэзерв вучэбнага часу настаўнік выкарыстоўвае па сваім меркаванні для чытання і асэнсавання літаратурных твораў.

Гадзіны, адведзеныя на творчыя работы, настаўнік размяркоўвае ў адпаведнасці з каляндарна-тэматычным планаваннем.

Разгляд твораў рубрыкі «Мастацтва», якія выкарыстоўваюцца ў якасці ілюстрацыйнага матэрыялу, адбываецца з улікам выбару настаўніка. Дадатковыя гадзіны для знаёмства з такімі творамі дадзенай вучэбнай праграмай не прадугледжаны.

ГЛАВА 2 ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА ПРАДМЕТА

УВОДЗІНЫ. КНІГА АДКРЫВАЕ СВЕТ (1 гадзіна)

Літаратура як від мастацтва. Месца і роля кнігі ў развіцці грамадства. Узаемасувязь вуснай народнай творчасці і мастацкай літаратуры. Адлюстраванне ў літаратуры мінулага і сучаснага.

РОДНАЯ ЗЯМЛЯ. МОЙ РОД. НАРОД (6 гадзін)

Пятрусь Броўка. «Прысяга сэрцам». Аўтарскае ўспрыманне бацькоўскага краю і выяўленне пачуцця ўдзячнасці лірычным героем верша. Патрыятычны пафас твора. Роля назвы верша ў разуменні яго ідэі.

Алесь Казека «Я – маленькая кропля з крыніцаў святых». Усведамленне лірычным героем сваёй прыналежнасці да беларускага народа. Эмацыянальная насычанасць выказвання, метафарычнасць мовы.

Уладзімір Ліпскі. «Ад роду – да народу» (з кнігі «Я»). Радавод – гісторыя сям'і і роду, якая расказвае пра паходжанне чалавека, пераемнасць пакаленняў. Уяўленне пра радаводнае дрэва. Гісторыя краіны ў лёсе кожнай сям'і. Памяць аб продках – аснова годнай будучыні беларускага народа.

Алесь Пісьмянкоў. «Продкі». Услаўленне паэтам моцы, мужнасці і працавітасці продкаў, іх песеннай душы. Асноўная думка твора: памяць пра радаводныя карані, вопыт папярэднікаў – духоўны грунт чалавека і крыніца яго аптымістычнай веры ў будучыню. Эмацыянальнасць мовы.

Уладзімір Караткевіч. «Лебядзіны скіт». Легенда пра паходжанне назвы «Белая Русь». Сутыкненне добра і зла ў аснове сюжэтнага дзеяння. Увасабленне ў вобразе старца лепшых чалавечых якасцей – адданасці свайму народу, гатоўнасці прыняць смерць дзеля яго выратавання. Маральная перамога старца над Батыем. Роля вобраза Юсуфі ў раскрыцці ідэі. Патрыятычнае гучанне твора.

Мастацтва. Жывапіс: «Мая зямля: жывапіс беларускіх мастакоў»: альбом.
Фотамастацтва: Г. Ліхтаровіч. «Добры дзень, Беларусь»: альбом.

ФАЛЬКЛОР І ЛІТАРАТУРА (15 гадзін)

Міфы

Асаблівасці вуснага мастацкага слова. Паэтычнае асэнсаванне жыцця ў народнай творчасці. Беларускія міфы і паданні пра Сварога, Перуна, Дажбога, Ярылу, Жыжаль, Вялеса, вадзянікоў, лесавікоў, дамавікоў, ваўкалакаў, ліхаманак і інш. Міфы як этап развіцця культуры народа. Пераход міфалагічных вобразаў і матываў у павер'і, легенды, літаратурныя творы.

«Дамавікова ўдзячнасць». Адлюстраванне ў легендзе язычніцкіх уяўленняў нашых продкаў пра гарманічнае ўладкаванне свету. Напружанасць і дынамізм сюжэта, адметнасць вобразаў. Жыццёвая мудрасць гаспадара, непасрэднасць і легкадумнасць дзяцей, удзячнасць і спагадлівасць вужа-дамавіка, агрэсіўнасць і помслівасць гадзюкі.

Ян Баршчэўскі. «Вужыная карона». Міфалагічная аснова твора. Узаемасувязь і ўзаемазалежнасць чалавека і прыроды. Лёс лоўчага Сямёна. Фантастычнае і чароўнае ў апавяданні.

Максім Багдановіч. «Вадзянік». Паэтычнае апісанне вадзяніка як аднаго з герояў міфалогіі. Адухоўленасць паэтычнага светаўспрымання, меладычнасць гучання твора. Жывапіснасць вобразаў і карцін прыроды.

Казімір Камейша. «Камень ля вёскі Камень». Міфалагічная аснова твора. Эмацыянальна-патэтычная легенда пра паходжанне каменя-валуна. Займальнасць сюжэта, разнастайнасць вобразаў. Адметнасць будовы і мовы верша.

Якуб Колас. «Жывая вада». Сувязь апавядання з народнай казкай. Алегарычна-філасофскі змест твора, яго патрыятычны пафас. Адказнасць кожнага чалавека за лёс роднай зямлі як асноўная ўмова ўласнага дабрабыту і шчасця. Вобразная сістэма апавядання. Роля пейзажу ў раскрыцці асноўнай думкі твора.

Беларуская песня

«Прыехала Каляда на белым кані...», «Вы, калядачкі, бліны-ладачкі...», «Благаславі, маці, вясну заклікаці...», «А на Купалу рана сонца іграла...». Увасабленне ў народных песнях мар і спадзяванняў народа, паэтызацыя яго побыту. Выяўленне поглядаў на свет, прыроду і чалавека, міфалагічныя матывы ў народных песнях. Непарыўнасць вымыслу і рэальнасці. Еднасць чалавека і прыроды. Глыбокі лірызм, напеўнасць народных песень.

«Каля месяца, каля яснага...», «А ў суботу проці нядзелі...», «Рэчанька». Сувязь сямейна-абрадавых песень з асноўнымі этапамі жыццёвага шляху чалавека – нараджэннем, шлюбам і смерцю. Мэта песень – абараніць чалавека ад злага і шкоднага, падтрымаць у цяжкіх сітуацыях, спрыяць шчасліваму жыццю. Ідэалізацыя – асноўны метаадлюстравання рэчаіснасці ў абрадавых песнях. Велічанне і заклінанне як неад'емныя кампаненты абрадавай паэзіі.

Алесь Ставер. «Жураўлі на Палессе ляцяць» як адна з песенных візітак Беларусі. Патрыятычны пафас твора. Апяванне непаўторнай красы роднай зямлі. Радаснае адчуванне еднасці з радзімай, яе прыродай і дарагімі сэрцу краявідамі. Усхваляванасць і пранікнёнасць радкоў верша, іх мілагучнасць, узнёсласць пачуццяў. Выкананне песні ансамблем «Песняры» (муз. І. Лучанка).

Алесь Бачыла. «Радзіма мая дарагая...» (муз. У. Алоўнікава). Спавядальныя інтанацыі верша. Спалучэнне высокага патрыятычнага пафасу з гранічнай шчырасцю выказвання і эмацыянальнасцю самавыражэння. Паэтызацыя прыгажосці роднай зямлі, захапленне яе краявідамі, пажаданне шчаслівай будучыні. Адчуванне паэтам моцнай духоўнай повязі з Радзімай, яе народам. Напеўнасць радкоў верша.

Тэорыя літаратуры. Агульнае паняцце пра міф. Беларускія народныя песні. Мастацкія прыёмы і сродкі: алегорыя, вобразы-сімвалы, звароты, паўторы, эпітэты, параўнанні, памяншальна-ласкальныя словы (пачатковыя паняцці). Літаратурная песня.

Мастацтва. Музыка: І. Лучанок. «Жураўлі на Палессе ляцяць» (сл. А. Ставера); У. Алоўнікаў. «Радзіма мая дарагая...» (сл. А. Бачылы); творы І. Лучанка ў выкананні ансамбля «Песняры»: кампакт-дыск; «Лепшае»: кампакт-дыск (гурт «Палац»); «Ой, у лузе, лузе...»: кампакт-дыск (гурт «Ліцвіны»); «Троіца»: кампакт-дыск (этнагурт «Троіца»); тэлепраект «Сто песень для Беларусі» (Нацыянальная дзяржаўная тэлерадыёкампанія Рэспублікі Беларусь).

МАСТАЦКАЕ СЛОВА: ВОБРАЗНАСЦЬ, ВЫРАЗНАСЦЬ, ХАРАКТВО (7 гадзін)

Змітрок Бядуля. «Зямля». Паэтызацыя роднай зямлі і крэўнай еднасці з ёю. Вобразнасць пейзажнага малюнка, метафарычная яскравасць аўтарскай мовы. Мастацкая роля ў тэксце эпітэтаў, параўнанняў, метафар.

Паўлюк Трус. «Падаюць сняжынкi...» (урывак з паэмы «Дзясяты падмурак»). Характво зімовага пейзажу. Выяўленне аўтарскіх пачуццяў у творы. Мілагучнасць мовы. Выразнасць выяўленчых сродкаў (метафар, эпітэтаў).

Рыгор Барадулін. «Уцякала зіма ад вясны». Казачна-адухоўлены свет верша. Насычанасць паэтычнай вобразнасці. Роля ўвасабленняў і метафар у стварэнні запамінальнай карціны вясновай прыроды.

Янка Брыль. «Над зямлёй – красавіцкае неба...». Маляўнічасць вясновага пейзажу. Багацце трыпаў у тэксце, іх роля ў выяўленні характва навакольнага свету.

Іван Мележ. «Першы іней» (урывак з рамана «Подых навальніцы»). Яркасць і карціннасць пейзажнага малюнка ранняй восені. Вастрыня ўражанняў і эмацыянальная вобразнасць мовы аўтара. Выяўленчая роля эпітэтаў, увасабленняў, метафар.

Максім Танк. «Восень». Адлюстраванне характва і непаўторнасці восеньскай прыроды. Роля вобразна-выяўленчых сродкаў у творы.

Іван Грамовіч. «Воблакі». Захапленне незвычайнай прыгажосцю воблакаў, іх колерам, рухам па небе. Выяўленне багатай аўтарскай фантазіі. Эмацыянальная афарбаванасць аўтарскіх пачуццяў у апавяданні. Разнастайнасць выяўленчых сродкаў у творы.

Тэорыя літаратуры. Сродкі мастацкай выразнасці мовы. Эпітэт, параўнанне (паглыбленне паняццяў). Метафара, увасабленне (пачатковыя паняцці).

Мастацтва. Жывапіс: Ф. Рушчыц. «Вясна»; В. Бялыніцкі-Біруля. «Зімовы сон», «Веснавы дзень»; У. Кудрэвіч. «Раніца вясны»; П. Крахалёў. «Блакiтная вясна»; П. Масленікаў. «Зацвіло жыта»; Ф. Дарашэвіч. «У пойме ракі Бярэзіны»; С. Каткоў. «Хутар Альбуць»; І. Карасёў. «Залатая восень»; В. Цвірка. «Верасень»; А. Бараноўскі. «Воблакі плывуць над зямлёй роднай». Музыка: І. Лучанок. «Падаюць сняжынкi...» (сл. П. Труса). Фотамастацтва: В. Алешка. «Пакланіся прыродзе»: альбом; С. Плыткewіч. «Спатканне з лесам»: альбом; «Мая Беларусь»: альбом.

ЛІТАРАТУРА ЯК ЧАЛАВЕКАЗНАЎСТВА (7 гадзін)

Алена Васілевіч. «Сябры». Маральна-этычная праблема твора. Узаемаадносiны Лёні і Грышы. Хвароба Лёні як вынік легкадумнага ўчынку сябра. Прыёмы псіхалагічнай абмалёўкі характараў. Сюжэт і кампазіцыя апавядання. Аўтар-апавядальнік у творы.

Кузьма Чорны. «Насцечка». Бацькі і дзеці: праблемы гуманнасці, высакароднасці, сумленнасці. Пісьменнік як знаўца чалавечай душы і тонкі псіхолаг: пільная назіральнасць, увага да жыццёвых падрабязнасцей, унутранага стану герояў, раскрыццё матываў іх учынкаў і паводзін. Вобраз Насцечкі – галоўнай гераiні аповесці. Характарыстыка Сержа праз канкрэтныя ўчынкi. Тэма мінулага ў аповесці як сродак раскрыцця характараў герояў старэйшага пакалення. Адметнасць будовы твора.

Тэорыя літаратуры. Апавяданне і аповесць.

ТЭМЫ І ВОБРАЗЫ МАСТАЦКАЙ ЛІТАРАТУРЫ (20 гадзін)

Гістарычная тэма

(4 гадзіны)

Пятрусь Броўка «Яшчэ ў дні старыя, у век наш лучынны...». Асаблівасці выўлення гістарычнага шляху беларускага народа.

Іван Саверчанка. «Векавая мудрасць». Мастацкае ўвасабленне ў творы вобраза Рагвалода. Адлюстраванне кніжнай культуры.

Уладзімір Бутрамееў. «Славутая дачка Полацкай зямлі». Жыццё Рагнеды, яе прыгажосць і пачуццё годнасці. Сутыкненне яе свабодалюбівай натуры з эгаізмам і агрэсіяй Уладзіміра. Спалучанасць лёсу Рагнеды з гісторыяй роднай зямлі.

Ваенная тэма

(5 гадзін)

Аляксей Пысін. «Проня». Вобраз зняволенай беларускай ракі, якой чужынцы ўчыняюць допыт. Адухаўленне ракі, наданне ёй рыс характару гераічнага чалавека: вальналюбства, смеласці, мужнасці. Рака як алегарычнае (іншасказальнае) увасабленне народа і няскоранасці яго духу. Роля дыялогу ў стварэнні яе вобраза.

Анатоль Вяцінскі. «Два полі». Элегічнасць і чуйнасць у паэтычным выказванні, душэўнасць і пранікнёнасць аўтарскага самавыўлення Кантраснасць вобразаў і лаканізм апісанняў, пачуццё светлага суму.

Вячаслаў Адамчык. «Салодкія яблыкі». Жыццёвая аснова твора. Успрыманне вайны праз дзіцячую свядомасць. Заўчаснае сталенне хлопчыкаў, іх беды і клопаты, дзіцячыя забавы. Сумленнасць і праўдзівасць Тоніка, абвостранае адчуванне ім уласнай віны ў гібелі Арсенікавага бацькі. Адносіны аўтара да герояў і адлюстраваных падзей. Кампазіцыя апавядання.

Аркадзь Куляшоў. «Над спаленай вёскай...». Матыў памяці аб мірных жыхарах, якія загінулі ў полымі. Роля сродкаў мастацкай выразнасці пры стварэнні вобразаў твора.

Экалагічная тэма

(8 гадзін)

Пімен Панчанка. «Сармацкае кадзіла». Паэтызацыя аўтарам багацця і разнастайнасці флары. Трывожны роздум аб прыродзе, знявечанай чалавекам. Запозненае раскаянне чалавека за ягоныя ўчынкi, страту адказнасці за лёс усяго жывога на зямлі. Ідэя твора: занябанне і спусташэнне прыроды – непазбежнае збядненне свету і чалавечай душы. Апавядальная інтанацыя.

Іван Пташнікаў. «Алені». Гуманістычны пафас твора. Майстэрства пісьменніка ў стварэнні яркіх, маляўнічых карцін прыроды. Вобраз алены Рагатага. Вобраз дзяўчынкі Іркі. Драматычна-эмацыянальная напружанасць у развіцці сюжэта. Адлюстраванне праўд чалавечай хцівасці і жорсткасці. Лірызм твора.

Алесь Жук. «Стары бабёр» (урывак з аповесці «Паляванне на Апошняга Жураўля»). Непаўторны свет прыроды, якая жыве па сваіх законах. Эмацыянальная афарбаванасць сюжэтнага дзеяння, адухоўленасць аўтарскіх апісанняў прыроды. Вобраз старога бабра, яго трывога за лёс бабрынай сям'і. Тэма ўзаемаадносін чалавека і прыроды. Багацце сродкаў мастацкай выразнасці.

Янка Маўр. «Багіра». Жыццёвая аснова твора. Займальнасць і дынамізм сюжэта. Гісторыя Багіры і яе кацянят, адносіны да іх дарослых і дзяцей. Асоба аўтара-апавядальніка ў творы.

Алегарычныя і сатырычныя вобразы

(3 гадзіны)

Якуб Колас. «Конь і сабака». Сюжэт байкі, яе алегарычны змест. Вобразы пазбаўленага волі каня і нахабнага, агрэсіўнага сабакі Рудзкі. Выкрыццё ўяўнай смеласці і дужасці. Мараль байкі.

Алесь Звонак. «Гарбуз». Высмейванне зазнайства, самаўпэўненасці, ганарыстасці, хвалебнасці праз абмалёўку вобраза велікана-гарбуза. Роля параўнанняў у адлюстраванні паводзін героя твора. Мараль байкі.

Уладзімір Корбан. «Малпін жарт». Арыгінальнасць сюжэта байкі. Асуджэнне ў творы людзей, якія распальваюць звадкі ды сваркі і адчуваюць пры гэтым радасць.

Тэорыя літаратуры. Тэма мастацкага твора (паглыбленне паняцця), ідэя мастацкага твора, літаратурны вобраз (пачатковае паняцце). Кампазіцыя мастацкага твора (пачатковае паняцце). Літаратурны герой (паглыбленне паняцця). Аўтар-апавядальнік у творы. Байка.

Мастацтва. Жывапіс: А. Сцяпанаў. «Цугам»; М. Савіцкі. «Поле»; В. Бялыніцкі-Біруля. «Зноў зацвіла вясна»; В. Юркоў. «Апошнія яблыкі»; Ф. Янушкевіч. «Рагнедзін лёс. Сцяна памяці». Музыка: Э. Ханок. «Два полі» (сл. А. Вярцінскага).

ФАНТАСТЫКА (3 гадзіны)

Раіса Баравікова. «Гальштучнік» (урывак з «Аповесці чатырох падарожжаў»). Фантастычныя падзеі ў аснове сюжэта твора, яго займальнасць. Наведванне астранаўтамі невядомай Зялёнай планеты, сустрэча з яе жыхарамі. Незвычайны падарунак, які атрымаў доктар Савіч ад гуманоідаў, рэзкія перамены ў яго паводзінах. Жыццё Савіча пасля міжпланетнай вандроўкі. Неверагоднае, чароўнае пераўвасабленне на Зямлі загадкавай істоты ў птушку з чорнай палосачкай-гальштукам. Новая экспедыцыя да сузор'я Дзевы. Мастацкая ідэя і праблемы твора.

Мастацтва. Жывапіс: Я. Драздовіч. «Космас», «Фантастычны замак»; цыклы «Жыццё на Марсе», «Жыццё на Месяцы», «Жыццё на Сатурне»; Г. Вашчанка. «Подых стагоддзя».

РЭЗЕРВ ВУЧЭБНАГА ЧАСУ (2 гадзіны)

ПАЎТАРЭННЕ І ПАДАГУЛЬНЕННЕ ВЫВУЧАНАГА ЗА ГОД (1 гадзіна)

Усяго: на вывучэнне твораў – 62 гадзіны;
на творчыя работы – 4 гадзіны;
на ўрокі па творах для дадатковага чытання – 4 гадзіны.

Спіс твораў для завучвання на памяць і мастацкага расказвання
Алесь Пісьмянкоў. «Продкі».
Алесь Ставер. «Жураўлі на Палессе ляцяць».
Паўлюк Трус. «Падаюць сняжынкі...» (урывак з паэмы «Дзясяты падмурак»)
Анатоль Вярцінскі. «Два полі».
Якуб Колас. «Конь і сабака».

Спіс твораў для дадатковага чытання
Генадзь Аўласенка. «Чаму Дукоры такую назву маюць».
Янка Брыль. «Маці».
Анатоль Бутэвіч. «У гасцях у вечнасці».
Святлана Быкава. «Легенда Заслаўя».
Васіль Вітка. «Трывога ў Ельнічах».
Якуб Колас. «Купальскія светлякі».
Янка Маўр. «У краіне райскай птушкі».
Іван. Навуменка. «Дзяцінства».
Алесь Пальчэўскі. «Рэкс і Казбек».
Іван Пташнікаў. «Арчыбал».
Генрык Сянкевіч. «Незабыўная старонка славянскай мінуўшчыны».
Кацярына Хадасевіч-Лісавая. «Ключ ад Вялікай Каштоўнасці».
Дзінтра Шульцэ. «Роберцік».
Аляксей Якімовіч. «Эльдарада просіць дапамогі».

ГЛАВА 3 АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ ВУЧНЯЎ

Вучні павінны:

ведаць:

аўтараў, назвы і змест вывучаных твораў;
адметныя ўласцівасці народных і літаратурных песень;
мастацкія выяўленчыя сродкі мовы і неабходныя для аналізу звесткі па тэорыі літаратуры;
творы для завучвання на памяць;

умець:

выразна, у патрэбным тэмпе чытаць уголас літаратурныя творы, выяўляючы аўтарскую пазіцыю і свае адносіны да зместу твора;
знаўляць мастацкія карціны, створаныя пісьменнікам;
самастойна дзяліць твор на часткі;
складаць план невялікага апавядальнага твора ці ўрыўка з яго;
сцісла, выбарачна або падрабязна вусна пераказваць невялікі апавядальны твор ці ўрывак з яго;
вылучаць эпізоды ці дэталі, важныя для характарыстыкі дзейных асоб;
знаходзіць сувязь паміж падзеямі ў вывучаным творы;
знаходзіць выяўленчыя сродкі мовы і з дапамогай настаўніка вызначаць іх ролю ў стварэнні вобраза, раскрыцці тэмы твора;
характарызаваць героя мастацкага твора па яго ўчынках, паводзінах, перажываннях;
рыхтаваць сачыненні з элементамі апісання і разважання (разгорнуты адказ, адказ на пытанне і паведамленне пра героя), апісваць свае ўражанні і назіранні аб падзеях і з'явах жыцця;
даваць вусны водгук на самастойна прачытаны літаратурны твор і на творы іншых відаў мастацтва, выказваючы свае адносіны да герояў і падзей;
карыстацца даведачным апаратам вучэбнага дапаможніка.

УТВЕРЖДЕНО

Постановление
Министерства образования
Республики Беларусь
04.08.2022 № 231

**Учебная программа по учебному предмету
«География»
для VI класса учреждений образования,
реализующих образовательные программы общего среднего образования
с русским языком обучения и воспитания**

ГЛАВА 1 ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ

1. Настоящая учебная программа по учебному предмету «География» (далее – учебная программа) предназначена для изучения физической географии в VI классе учреждений образования, реализующих образовательные программы общего среднего образования.

2. Настоящая учебная программа рассчитана на 35 часов (1 час в неделю).

3. Цель учебного предмета «География» – формирование у учащихся географической культуры и системы знаний о природных и социально-экономических процессах в мире, отдельных регионах, странах, Республике Беларусь; обучение применять географические знания в повседневной жизни; развитие компетенций

учащихся: учебно-познавательной, приоритета географической информации, ценностно-смысловой, географических действий, пространственного ориентирования и коммуникативной.

4. Задачи изучения учебного предмета «География»:

формирование у учащихся знаний о географической оболочке Земли, территориальной организации экономической жизни общества, взаимодействии между человеческим обществом и природной средой (учебно-познавательная компетенция);

формирование умений характеризовать физико-географические особенности природы материков и океанов, выделять общие и отличительные территориальные особенности, экономико-географические показатели отдельных стран, особенности географического и геополитического положения территорий, стратегии устойчивого развития человечества и Республики Беларусь (компетенция приоритета географической информации);

развитие способностей учащихся видеть и понимать географическую картину мира, осознавать свою роль и предназначение в мире; умения выбирать целевые и смысловые установки для своих действий и поступков, принимать решения (ценностно-смысловая компетенция);

формирование умений работать с картографическими источниками информации: овладение практическими приемами работы с картой, осмысление содержания карты, развитие пространственного представления; использование информации о географических процессах и явлениях (графической, статистической, справочной, краеведческой) и осуществление пространственно-территориальной привязки (компетенция пространственного ориентирования);

развитие способностей учащихся к коммуникативной деятельности: умения географически аргументировать результаты наблюдений процессов, происходящих в природе и обществе, выражать их различными способами; умения использовать межличностные формы взаимодействия и общения в процессе обучения (коммуникативная компетенция).

5. На учебных занятиях рекомендуется использование разнообразных методов обучения и воспитания: беседа, объяснение, самостоятельная работа, наглядные методы, выполнение практических работ и другие методы. С целью активизации познавательной деятельности учащихся используются методы проблемного изложения, эвристические, исследовательские, метод проектов, дискуссии, и другие методы.

В процессе обучения целесообразно сочетать формы обучения, которые предполагают организацию активной учебно-познавательной деятельности учащихся по усвоению содержания образования: фронтальные, групповые, парные и индивидуальные.

Выбор форм и методов обучения и воспитания определяется учителем самостоятельно на основе целей и задач изучения конкретной темы.

6. Оптимальными и эффективными подходами, определяющими теоретическую и методическую базу изучения учебного предмета «География», являются комплексный географический, пространственный, системно-деятельностный, детерминистский, компетентностный, культурологический, исследовательский и ценностный.

Ключевые подходы построения содержания:

комплексный географический подход предполагает логическую взаимосвязь и взаимозависимость природных явлений, социальных структур, экономических и политических процессов;

пространственный подход рассматривает развитие стран и международных отношений с точки зрения пространственного фактора;

системно-деятельностный подход определяет необходимость последовательного представления содержания учебного материала и учебных задач и предполагает организацию учебного сотрудничества различных уровней (учитель – учащийся, учащийся – учащийся, учащийся – группа);

детерминистский подход. В основу положено соответствие причины и следствия природных явлений и процессов;

компетентностный подход направлен на формирование у учащихся основных географических знаний и развитие умений и навыков, имеющих практическую и прикладную значимость в их жизни и будущей профессиональной деятельности;

культурологический подход позволяет рассмотреть географическую среду через призму достижений общечеловеческой культуры и направлен на развитие духовности, морали и гуманистических качеств личности учащегося;

исследовательский подход подразумевает поиск, исследование и творчество на учебных занятиях.

В основе ценностного подхода лежит ориентация на комплекс ценностей, которые представлены общечеловеческими ценностями, а также понятиями: Человек (абсолютная ценность), Знание, Отечество, Земля, Мир.

Компетентностный подход интегрирует названные подходы и обеспечивает комплексное овладение учащимися предметными и метапредметными знаниями и умениями. Каждая из компетенций характеризуется своим учебным содержанием (теоретическим и практическим), а также основными видами деятельности:

учебно-познавательная компетенция предусматривает владение знаниями об объектах изучения физической и социально-экономической географии и соответствующими умениями, навыками и способами деятельности;

компетенция приоритета географической информации предполагает формирование умений характеризовать физико-географические особенности природы материков и океанов, выделять общие и отличительные территориальные особенности, экономико-географические показатели отдельных стран, особенности географического и геополитического положения территорий, стратегии устойчивого развития человечества и Республики Беларусь;

ценностно-смысловая компетенция предполагает развитие умений выбирать целевые и смысловые установки для своих действий и поступков, принимать решения; способностей учащихся видеть и понимать окружающий мир, осознавать свою роль и предназначение;

компетенция географических действий обеспечивает формирование опыта деятельности по применению географических знаний и умений в жизненных ситуациях;

компетенция пространственного ориентирования обеспечивает формирование умений работать с картографическими источниками информации, использовать информацию о географических процессах и явлениях и осуществлять пространственно-территориальную привязку;

коммуникативная компетенция реализуется посредством развития способностей учащихся к коммуникативной деятельности: умения географически аргументировать результаты наблюдений процессов, происходящих в природе и обществе, выражать их различными способами; умения использовать межличностные формы взаимодействия и общения в процессе обучения.

7. Физическая география изучает природу нашей планеты, оболочки Земли: литосферу, атмосферу, гидросферу и биосферу. Географическая наука вышла на качественно новый уровень своего развития, обусловленный возросшим значением географии в понимании сложных природных процессов, происходящих на нашей планете, оптимизации использования ее пространства и освоении ресурсов, осмыслении будущего Земли и возможности развития человеческого общества с его постоянно растущими запросами.

Настоящая учебная программа включает введение и 6 тем. В настоящей учебной программе предусмотрено обобщающее повторение. Основные требования к результатам учебной деятельности учащихся представлены с учетом содержательной области и их возрастных физиологических особенностей. Формирование представлений, знаний, умений и навыков обеспечивает усвоение обязательного содержания и предполагает возможность продолжения образования, а также способность учащихся к самоорганизации с целью решения учебных и практических задач.

8. Принципами отбора содержания обучения являются:
принцип развития естественно-научного мышления;
принцип целостного представления о мире;
принцип связи теории с практикой и реализации через практическую деятельность;
принцип минимизации теоретических сведений с учетом их значимости в повседневной жизни;
принцип взаимосвязи чувственного и логического, рационального и иррационального в процессе познания мира.

ГЛАВА 2

СОДЕРЖАНИЕ УЧЕБНОГО ПРЕДМЕТА.

ОСНОВНЫЕ ТРЕБОВАНИЯ К РЕЗУЛЬТАТАМ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ

ВВЕДЕНИЕ (1 час)

География как наука. Физическая и социально-экономическая география. Оболочки Земли: литосфера, гидросфера, атмосфера, биосфера. Значение географии в жизни и хозяйственной деятельности людей.

ОСНОВНЫЕ ТРЕБОВАНИЯ К РЕЗУЛЬТАТАМ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ

Учащиеся должны:

знать:

о (об) объекте и предмете изучения географии; физической географии; социально-экономической географии; оболочках Земли;

основные понятия: география;

уметь:

объяснять роль географии в жизни и хозяйственной деятельности людей.

ЗЕМЛЯ НА ПЛАНЕ МЕСТНОСТИ, ГЛОБУСЕ И КАРТЕ (9 часов)

Тема 1. План местности (4 часа)

Стороны горизонта. Ориентирование на местности. Компас. Азимут. Определение азимутов с помощью компаса и направлений по заданным азимутам.

Понятие о плане местности, условные знаки. Масштаб и его виды (численный, именованный, линейный).

Абсолютная и относительная высоты. Изображение высот земной поверхности (изолинии, горизонтали). Чтение плана местности.

Практическая работа

1. Чтение плана местности. Определение азимутов и направлений по заданным азимутам с помощью компаса.

ОСНОВНЫЕ ТРЕБОВАНИЯ К РЕЗУЛЬТАТАМ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ

Учащиеся должны:

знать:

о (об) основных и промежуточных сторонах горизонта; способах ориентирования на местности; изображении территории на плане местности; видах условных знаков;

основные понятия: ориентирование, азимут, план местности, масштаб; условные знаки, абсолютная и относительная высота; изолинии, горизонтали;

уметь:

читать план местности (определять объекты по условным знакам, стороны горизонта, азимут, абсолютную высоту, относительную высоту, направления, расстояния, их взаиморасположение);

определять масштаб, переводить масштаб из одного вида в другой;

работать с компасом;

работать с планом местности при чтении картографической информации.

Тема 2. Глобус и географическая карта (4 часа)

Форма, размеры Земли. Глобус – модель Земли. Географические полюса. Градусная сеть: параллели, экватор, меридианы, начальный меридиан. Полушария Земли.

Географические координаты: географические широта и долгота. Современные способы определения географических координат.

Понятие о географической карте. Отличия географической карты от плана местности. Особенности изображения высот и глубин на глобусе и карте. Легенда карты. Различия карт по масштабу (мелкомасштабные, среднемасштабные, крупномасштабные), по охвату территории (мировые карты, карты отдельных материков и океанов, частей материков), по содержанию (общегеографические, в том числе топографические, тематические, специальные). Значение карт в географии, жизни и хозяйственной деятельности людей.

Практическая работа

2*. Определение географических координат по картам и нанесение географических объектов по заданным координатам на контурную карту.

ОСНОВНЫЕ ТРЕБОВАНИЯ К РЕЗУЛЬТАТАМ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ

Учащиеся должны:

знать:

о глобусе; геоиде; полушариях Земли; значении географических карт; физических и топографических картах; современных способах определения географических координат;

основные понятия: географическая карта, экватор, параллель, меридиан, градусная сеть, географический полюс, географическая широта, географическая долгота, географические координаты;

уметь:

объяснять отличия плана от карты;

различать географические карты по масштабу, охвату территории, содержанию;

показывать на карте и глобусе: географические полюса, экватор, начальный меридиан, географические объекты;

определять (измерять) расстояния по картам и глобусу (с помощью масштаба, по меридианам и параллелям), географические координаты и направления;

обозначать и подписывать географические объекты на контурной карте;

работать с географической картой для определения географических координат, своего населенного пункта; с контурной картой для обозначения своего населенного пункта с использованием географических координат.

Обобщающее повторение (1 час)

ОБОЛОЧКИ ЗЕМЛИ (25 часов)

Тема 3. Литосфера (7 часов)

Внутреннее строение Земли: ядро, мантия, земная кора. Строение и мощность земной коры. Типы земной коры: материковая и океаническая. Понятие о литосфере.

Горные породы и минералы земной коры. Магматические, осадочные и метаморфические горные породы. Использование и охрана недр Земли.

Внутренние силы Земли. Вулканизм: причины и географическое распространение. Образование и строение вулкана. Различие вулканов по форме и активности. Вулканические пояса. Тихоокеанское вулканическое (огненное) кольцо.

Землетрясения: причины и географическое распространение. Сейсмические пояса. Внешние силы Земли. Выветривание: физическое, химическое, биологическое.

Рельеф Земли. Основные формы рельефа суши: горы, равнины. Элементы горы. Горные страны. Различие гор по высоте (низкие, средневысотные, высокие).

Различие равнин по характеру поверхности (плоские, холмистые), по абсолютной высоте (впадины, низменности, возвышенности, плоскогорья).

Рельеф дна Мирового океана (подводная окраина материков, ложе океана, переходная зона, срединно-океанические хребты).

Практическая работа

3. Описание по географической карте равнин, горных стран (по выбору).

ОСНОВНЫЕ ТРЕБОВАНИЯ К РЕЗУЛЬТАТАМ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ

Учащиеся должны:

знать:

о (об) строении и типах земной коры; литосферных плитах; внешних и внутренних силах Земли; сейсмических и вулканических поясах; магме, лаве; строении вулкана; различии вулканов по форме и активности; эпицентре и очаге землетрясения; элементах горы; различии гор по высоте; различии равнин по высоте и форме; островных дугах; рифтах;

основные понятия: литосфера, ядро, мантия, земная кора, минералы, горные породы (магматические, осадочные, метаморфические), землетрясение, вулканизм, вулкан, выветривание, рельеф, равнина, гора, шельф, ложе океана, глубоководный желоб, срединно-океанический хребет;

уметь:

показывать на карте равнины: Восточно-Европейскую, Лаврентийскую возвышенность, Амазонскую низменность, Среднесибирское плоскогорье, впадину Гхор; горы: Альпы, Атлас, Большой Водораздельный хребет, Кавказ, Уральские, Гималаи (г. Джомолунгма), Кордильеры, Анды; вулканы: Везувий, Килиманджаро, Гекла; срединно-океанический хребет: Срединно-Атлантический; Марианский желоб; Северо-Восточную котловину; основные сейсмические и вулканические пояса;

характеризовать равнины и горы по предложенному плану;

объяснять отличия материковой и океанической земной коры, физического, химического, биологического выветривания; магматических, осадочных и метаморфических горных пород;

определять по карте различия равнин и гор по высоте, равнин по характеру поверхности;

обозначать на контурной карте основные формы рельефа;

работать с географической картой для описания равнин и горных стран.

Тема 4. Атмосфера (7 часов)

Понятие об атмосфере. Состав атмосферы. Строение атмосферы (тропосфера, стратосфера и верхние слои атмосферы). Значение атмосферы. Озоновый слой.

Температура воздуха. Средняя температура, амплитуда температур (суточная, годовая). Изменение температуры с высотой. Распределение температуры воздуха по земной поверхности. Тепловые пояса.

Атмосферное давление. Изменение атмосферного давления с высотой. Распределение атмосферного давления по земной поверхности.

Ветер. Направление, скорость и сила ветра. Постоянные ветры (пассаты, западные ветры, восточные ветры полярных областей). Сезонные ветры (муссоны). Местные ветры (бризы).

Влажность воздуха: абсолютная и относительная. Атмосферные осадки: образование и распределение по поверхности Земли.

Понятие погоды. Метеорологические элементы: температура воздуха, атмосферное давление, ветер, влажность воздуха. Метеорологические (погодные) явления. Наблюдение за погодой.

Понятие климата. Климатообразующие факторы: географическая широта, распределение суши и океана океанические течения, рельеф местности.

Практическая работа

4*. Обработка материалов наблюдений за погодой и описание погоды своей местности (составление графика хода температуры и розы ветров, расчет средних температур, амплитуды температур).

ОСНОВНЫЕ ТРЕБОВАНИЯ К РЕЗУЛЬТАТАМ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ

Учащиеся должны:

знать:

о (об) слоях атмосферы, озоновом слое; постоянных и сезонных ветрах; местных ветрах; климатообразующих факторах; метеорологических (погодных) явлениях; метеорологических приборах (термометр, барометр, анемометр, флюгер, гигрометр, осадкомер); метеонаблюдениях и прогнозе погоды;

основные понятия: атмосфера, погода, температура воздуха; атмосферные осадки, атмосферное давление, ветер, муссон, бриз, пассаты, абсолютная и относительная влажность воздуха, климат;

уметь:

характеризовать состав и строение атмосферы, тепловые пояса;

объяснять распределение атмосферного давления по земной поверхности, изменение атмосферного давления с высотой, распределение температуры воздуха по земной поверхности, изменение температуры с высотой, распределение осадков по поверхности Земли, распространение постоянных ветров; влияние основных климатообразующих факторов на климат;

пользоваться термометром, барометром;

составлять описание погоды; графики хода температуры, составлять розу ветров, вычислять средние температуры и амплитуды температур, вычислять высоту горы по температурам у подножия и на вершине и наоборот, рассчитывать относительную влажность воздуха;

работать с данными наблюдения для построения графиков и розы ветров.

Тема 5. Гидросфера (8 часов)

Понятие о гидросфере. Строение гидросферы. Мировой океан и его части. Моря. Заливы. Проливы. Температура, соленость океанических вод.

Движение воды в океане – морские волны, цунами, приливы и отливы. Теплые и холодные океанические течения.

Воды суши: поверхностные и подземные воды. Виды подземных вод: почвенные, грунтовые и межпластовые (напорные (артезианские) и безнапорные). Гейзеры.

Река и ее части. Речная долина и ее элементы (русло, пойма, терраса). Речная система, речной бассейн, водораздел.

Равнинные и горные реки. Водопады. Питание рек (снеговое, дождевое, ледниковое, подземное, смешанное). Водный режим рек (половодье, паводок, межень).

Работа рек (речная эрозия, меандрирование), работа временных водотоков (оврагообразование). Работа подземных вод (карст, оползень).

Озера: сточные и бессточные, пресные и соленые. Основные типы озерных котловин: тектонические, вулканические, ледниковые, карстовые, запрудные. Болота: образование и значение.

Ледники, их образование и строение. Материковые и горные ледники. Воздействие ледников на рельеф. Значение гидросферы в жизни людей и ее охрана.

Практическая работа

5. Описание водного объекта своей местности по плану.

ОСНОВНЫЕ ТРЕБОВАНИЯ К РЕЗУЛЬТАТАМ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ

Учащиеся должны:

знать:

о (об) теплых и холодных океанических течениях; температуре и солености океанических вод; внутренних и окраинных морях; водах суши, видах подземных вод; истоке, устье, притоке, главной реке, водоразделе, речной системе, фазах водного режима рек (половодье, межень, паводок), пресных и соленых озерах, сточных и бессточных озерах; речной эрозии и меандрировании рек, об оползнях; снеговой линии и воздействии ледников на рельеф; изменении вод гидросферы под влиянием хозяйственной деятельности человека;

основные понятия: гидросфера, Мировой океан, море, залив, пролив, соленость, волны, цунами, океанические течения, прилив, отлив, подземные воды, поверхностные воды, гейзер, река, речная долина, русло, пойма, речной бассейн, питание реки, водопад, овраг, карст, озеро, ледник, болото, водный режим реки;

уметь:

показывать на карте моря: Средиземное, Красное, Балтийское; заливы: Гвинейский, Бенгальский, Мексиканский; проливы: Берингов, Гибралтарский, Магелланов; течения: Гольфстрим, Западных Ветров; Западно-Сибирский артезианский бассейн; реки: Амазонку, Миссисипи, Нил, Янцзы, Муррей; озера: Байкал, Верхнее, Каспийское море, Мертвое море; водопады: Анхель; ледник Федченко; Васюганские болота.

объяснять причины образования морских волн, приливов и отливов, цунами; фазы водного режима рек; отличия типов питания рек, равнинных рек от горных, грунтовых вод от межпластовых, материковых ледников от горных, озерных котловин;

характеризовать отдельные реки и озера по предложенному плану, значение гидросферы для жизни людей;

обозначать на контурной карте реки, водопады и озера, болота, ледники;

описывать внутренние воды своей местности по плану.

Тема 6. Биосфера (2 часа)

Понятие о биосфере и ее границах. Разнообразие живых организмов и особенности их распределения. Роль живых организмов в биосфере. Почва: состав, строение, плодородие. Разнообразие почвенного покрова (основные типы почв). Значение почвы в хозяйственной деятельности людей. Эрозия почв.

Понятие природного комплекса. Компоненты природного комплекса. Разнообразие и охрана природных комплексов Земли.

Практическая работа

6. Описание природного комплекса своей местности по плану.

ОСНОВНЫЕ ТРЕБОВАНИЯ К РЕЗУЛЬТАТАМ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ

Учащиеся должны:

знать:

о (об) границах и особенностях биосферы; плодородии почвы; составе и строении почв; основных типах почв; компонентах и разнообразии природных комплексов;

основные понятия: биосфера, почва, гумус, эрозия почв, природный комплекс;

уметь:

характеризовать основные типы почв; разнообразие живых организмов и особенности их распределения в биосфере; разнообразие почвенного покрова; роль живых организмов в биосфере;

объяснять причины разнообразия природных комплексов суши, значение почв в хозяйственной деятельности людей;

работать по предложенному плану при описании природного комплекса своей местности.

Обобщающее повторение (1 час)

*Итоговые практические работы могут быть выполнены в рамках тематического контроля.

ЗАЦВЕРДЖАНА

Пастанова
Міністэрства адукацыі
Рэспублікі Беларусь
04.08.2022 № 231

Вучэбная праграма па вучэбным прадмеце «Геаграфія» для VI класа ўстаноў адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі з беларускай мовай навучання і выхавання

ГЛАВА 1 АГУЛЬНЫЯ ПАЛАЖЭННІ

1. Дадзеная вучэбная праграма па вучэбным прадмеце «Геаграфія» (далей – вучэбная праграма) прызначана для вывучэння фізічнай геаграфіі ў VI класе ўстаноў адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі.

2. Дадзеная вучэбная праграма разлічана на 35 гадзін (1 гадзіна на тыдзень).

3. Мэта вучэбнага прадмета «Геаграфія» – фарміраваць у вучняў геаграфічную культуру і сістэму ведаў аб прыродных і сацыяльна-эканамічных працэсах у свеце, асобных рэгіёнах, краінах, Рэспубліцы Беларусь; навучыць іх ужываць геаграфічныя веды ў паўсядзённым жыцці; развіваць кампетэнцыі вучняў: вучэбна-пазнавальную, прыярытэту геаграфічнай інфармацыі, каштоўнасна-сэнсавую, геаграфічных дзеянняў, прасторавага арыентавання і камунікатыўную.

4. Задачы навучання вучэбнаму прадмету «Геаграфія»:

фарміраванне ў вучняў ведаў аб геаграфічнай абалонцы Зямлі, тэрытарыяльнай арганізацыі эканамічнага жыцця грамадства, узаемадзеяння паміж чалавечым грамадствам і прыродным асяроддзем (вучэбна-пазнавальная кампетэнцыя);

фарміраванне ўменняў характарызаваць фізіка-геаграфічныя асаблівасці прыроды мацерыкоў і акіянаў, вылучаць агульныя і адметныя тэрытарыяльныя асаблівасці, эканоміка-геаграфічныя паказчыкі асобных краін, асаблівасці геаграфічнага

і геапалітычнага становішча тэрыторый, стратэгіі ўстойлівага развіцця чалавецтва і Рэспублікі Беларусь (кампетэнцыя прыярытэту геаграфічнай інфармацыі);

развіццё здольнасцяў вучняў бачыць і разумець геаграфічную карціну свету, усведамляць сваю ролю і прызначэнне ў свеце, умець выбіраць мэтавыя і сэнсавыя ўстаноўкі для сваіх дзеянняў і ўчынкаў, прымаць рашэнні (каштоўнасна-сэнсавая кампетэнцыя);

фарміраванне ўменняў працаваць з картаграфічнымі крыніцамі інфармацыі: авалоданне практычнымі прыёмамі работы з картай, асэнсаванне зместу карты, развіццё прасторавага ўяўлення; выкарыстанне інфармацыі аб геаграфічных працэсах і з'явах (графічнай, статыстычнай, даведачнай, краязнаўчай) і ажыццяўленне прасторава-тэрытарыяльнай прывязкі (кампетэнцыя прасторавага арыентавання);

развіццё здольнасцяў вучняў да камунікатыўнай дзейнасці: ўменні геаграфічна аргументаваць вынікі назіранняў працэсаў, якія адбываюцца ў прыродзе і грамадстве, выказаць іх рознымі спосабамі; уменні выкарыстоўваць міжасобасныя формы ўзаемадзеяння і зносін у працэсе навучання (камунікатыўная кампетэнцыя).

5. На вучэбных занятках рэкамендуецца выкарыстанне разнастайных метадаў навучання і выхавання: гутарка, тлумачэнне, самастойная праца, наглядныя метады, выкананне практычных работ і іншыя метады. З мэтай актывізацыі пазнавальнай дзейнасці вучняў выкарыстоўваюцца метады праблемнага выкладу, эўрыстычныя, даследчыя, метады праектаў, дыскусіі, і іншыя метады.

У працэсе навучання мэтазгодна спалучаць формы навучання, якія прадугледжваюць арганізацыю актыўнай вучэбна-пазнавальнай дзейнасці вучняў па засваенні зместу адукацыі: франтальныя, групавыя, парныя і індывідуальныя.

Выбар формаў і метадаў навучання і выхавання вызначаецца настаўнікам самастойна на аснове мэтаў і задач вывучэння канкрэтнай тэмы.

6. Аптымальнымі і эфектыўнымі падыходамі, якія вызначаюць тэарэтычную і метадычную базу вывучэння вучэбнага прадмета «Геаграфія», з'яўляюцца комплексны геаграфічны падыход, прасторавы, сістэмна-дзейнасны, дэтэрмінісцкі, прафесійна-кампетэнтнасны, культуралагічны, даследчы і каштоўнасны.

Ключавыя падыходы пабудовы зместу:

комплексны геаграфічны падыход прадугледжвае лагічную ўзаемасувязь і ўзаемазалежнасць прыродных з'яў, сацыяльных структур, эканамічных і палітычных працэсаў;

прасторавы падыход разглядае развіццё краін і міжнародных адносін з пункту гледжання прасторавага фактару;

сістэмна-дзейнасны падыход вызначае неабходнасць паслядоўнага прадстаўлення зместу вучэбнага матэрыялу і вучэбных задач і прадугледжвае арганізацыю вучэбнага супрацоўніцтва розных узроўняў (настаўнік – вучань, вучань – вучань, вучань – група);

дэтэрмінісцкі падыход. У аснову пакладзена адпаведнасць прычыны і следства прыродных з'яў і працэсаў;

кампетэнтнасны падыход накіраваны на фарміраванне ў вучняў асноўных геаграфічных ведаў і развіццё ўменняў і навыкаў, якія маюць практычную і прыкладную значнасць у іх жыцці і будучай прафесійнай дзейнасці;

культуралагічны падыход дазваляе разгледзець геаграфічнае асяроддзе праз прызму дасягненняў агульначалавечай культуры і накіраваны на развіццё духоўнасці, маралі і гуманістычных якасцяў асобы вучня;

даследчы падыход мае на ўвазе пошук, даследаванне і творчасць на вучэбных занятках.

У аснове каштоўнаснага падыходу ляжыць арыентацыя на комплекс каштоўнасцей, якія прадстаўлены агульначалавечымі каштоўнасцямі, а таксама паняццямі: Чалавек (абсалютная каштоўнасць), Веды, Айчына, Зямля, Свет.

Кампетэнтнасны падыход інтэгруе названыя падыходы і забяспечвае комплекснае авалоданне вучнямі прадметнымі і метапрадметнымі ведамі і ўменнямі. Кожная з кампетэнцый характарызуецца сваім навучальным зместам (тэарэтычным і практычным), а таксама асноўнымі відамі дзейнасці:

вучэбна-пазнавальная кампетэнцыя прадугледжвае валоданне ведамі пра аб'екты вывучэння фізічнай і сацыяльна-эканамічнай геаграфіі і адпаведнымі ўменнямі, навыкамі і спосабамі дзейнасці;

кампетэнцыя прыярытэту геаграфічнай інфармацыі прадугледжвае фарміраванне ўменняў характарызаваць фізіка-геаграфічныя асаблівасці прыроды мацерыкоў і акіянаў, вылучаць агульныя і адметныя тэрытарыяльныя асаблівасці, эканоміка-геаграфічныя паказчыкі асобных краін, асаблівасці геаграфічнага і геапалітычнага стану тэрыторый, стратэгіі ўстойлівага развіцця чалавецтва і Рэспублікі Беларусь;

каштоўнасна-сэнсавая кампетэнцыя прадугледжвае развіццё ўменняў выбіраць мэтавыя і сэнсавыя ўстаноўкі для сваіх дзеянняў і ўчынкаў, прымаць рашэнні; здольнасцяў вучняў бачыць і разумець навакольны свет, усведамляць сваю ролю і прызначэнне;

кампетэнцыя геаграфічных дзеянняў забяспечвае фарміраванне вопыту дзейнасці па ўжыванні геаграфічных ведаў і ўменняў у жыццёвых сітуацыях;

кампетэнцыя прасторавага арыентавання забяспечвае фарміраванне ўменняў працаваць з картаграфічнымі крыніцамі інфармацыі, выкарыстоўваць інфармацыю аб геаграфічных працэсах і з'явах і ажыццяўляць прасторава-тэрытарыяльную прывязку;

камунікатыўная кампетэнцыя рэалізуецца пры дапамозе развіцця здольнасцяў вучняў да камунікатыўнай дзейнасці: уменні геаграфічна аргументаваць вынікі назіранняў працэсаў, што адбываюцца ў прыродзе і грамадстве, выказваць іх рознымі спосабамі; уменні выкарыстоўваць міжасобныя формы ўзаемадзеяння і зносін у працэсе навучання.

7. Фізічная геаграфія вывучае прыроду нашай планеты, абалонкі Зямлі: літасферу, атмасферу, гідрасферу і біясферу. Геаграфічная навука выйшла на якасна новы ўзровень свайго развіцця, абумоўлены узрослым значэннем геаграфіі ў разуменні складаных прыродных працэсаў, якія адбываюцца на нашай планеце, аптымізацыі выкарыстання яе прасторы і засваенні рэсурсаў, асэнсаванні будучага зямлі і магчымасці развіцця чалавечага грамадства з яго запытамі, якія пастаянна павялічваюцца.

Дадзеная вучэбная праграма ўключае ўвядзенне і 6 тэм. У дадзенай вучэбнай праграме прадугледжана абагульняючае паўтарэнне. Асноўныя патрабаванні да вынікаў вучэбнай дзейнасці вучняў прадстаўлены з улікам змястоўнай вобласці і іх узроставых фізіялагічных асаблівасцяў. Фарміраванне ўяўленняў, ведаў, уменняў і навыкаў забяспечвае засваенне абавязковага зместу і прадугледжвае магчымасць працягу адукацыі, а таксама здольнасць вучняў да самаарганізацыі з мэтай вырашэння навучальных і практычных задач.

8. Прынцыпамі адбору зместу навучання з'яўляюцца:

прынцып развіцця прыродазнаўча-навуковага мыслення;

прынцып цэласнага ўяўлення пра свет;

прынцып сувязі тэорыі з практыкай і рэалізацыі праз практычную дзейнасць;

прынцып мінімізацыі тэарэтычных звестак з улікам іх значнасці ў паўсядзённым жыцці;

прынцып узаемасувязі пачуццёвага і лагічнага, рацыянальнага і ірацыянальнага ў працэсе пазнання свету.

ГЛАВА 2

ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА ПРАДМЕТА. АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ ВУЧНЯЎ

УВОДЗІНЫ (1 гадзіна)

Геаграфія як навука. Фізічная і сацыяльна-эканамічная геаграфія. Абалонкі Зямлі: літасфера, гідрасфера, атмасфера, біясфера. Значэнне геаграфіі ў жыцці і гаспадарчай дзейнасці людзей.

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ ВУЧНЯЎ

Вучні павінны:

ведаць:

аб аб'екце і прадмеце вывучэння геаграфіі; фізічнай геаграфіі; сацыяльна-эканамічнай геаграфіі; абалонках Зямлі;

асноўныя паняцці: геаграфія;

умець:

тлумачыць ролю геаграфіі ў жыцці і гаспадарчай дзейнасці людзей.

ЗЯМЛЯ НА ПЛАНЕ МЯСЦОВАСЦІ, ГЛОБУСЕ І КАРЦЕ (9 гадзін)

Тэма 1. План мясцовасці (4 гадзіны)

Бакі гарызонту. Арыентаванне на мясцовасці. Компас. Азімут. Вызначэнне азімутаў з дапамогай компаса і напрамкаў па зададзеных азімутах.

Паняцце пра план мясцовасці, умоўныя знакі. Маштаб і яго віды (лікавы, найменны, лінейны).

Абсалютная і адносная вышыні. Адлюстраванне вышынь зямной паверхні (ізалініі, гарызанталі). Чытанне плана мясцовасці.

Практычная работа

1. Чытанне плана мясцовасці. Вызначэнне азімутаў і напрамкаў па зададзеных азімутах з дапамогай компаса.

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ ВУЧНЯЎ

Вучні павінны:

ведаць:

аб асноўных і прамежках баках гарызонту; спосабах арыентавання на мясцовасці; адлюстраванні тэрыторыі на плане мясцовасці; відах умоўных знакаў;

асноўныя паняцці: арыентаванне, азімут, план мясцовасці, маштаб; ўмоўныя знакі, абсалютная і адносная вышыня; ізалініі, гарызанталі;

умець:

чытаць план мясцовасці (вызначаць аб'екты па ўмоўных знаках, бакі гарызонту, азімут, абсалютную вышыню, адносную вышыню, напрамкі, адлегласці, іх узаемаразмяшчэнне);

вызначаць маштаб, пераводзіць маштаб з аднаго віду ў іншы;

працаваць з кампасам;

працаваць з планам мясцовасці пры чытанні картаграфічнай інфармацыі.

Тэма 2. Глобус і геаграфічная карта (4 гадзіны)

Форма, памеры Зямлі. Глобус – мадэль Зямлі. Геаграфічныя полюсы. Градусная сетка: паралелі, экватар, мерыдыяны, пачатковы мерыдыян. Паўшар'і Зямлі.

Геаграфічныя каардынаты: геаграфічныя шырата і даўгата. Сучасныя спосабы вызначэння геаграфічных каардынат.

Паняцце пра геаграфічную карту. Адрозненні геаграфічнай карты ад плана мясцовасці. Асаблівасці адлюстравання вышынь і глыбін на глобусе і карце. Легенда карты. Адрозненні карт па маштабе (дробнамаштабныя, сярэнемаштабныя, буйнамаштабныя), па ахопе тэрыторыі (сусветныя карты, карты асобных мацерыкоў і акіянаў, частак мацерыкоў), па змесце (агульнагеаграфічныя, у тым ліку тапаграфічныя, тэматычныя, спецыяльныя). Значэнне карт у геаграфіі, жыцці і гаспадарчай дзейнасці людзей.

Практычная работа

2*. Вызначэнне геаграфічных каардынат па картах і наясненне геаграфічных аб'ектаў па зададзеных каардынатах на контурную карту.

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ ВУЧНЯЎ

Вучні павінны:

ведаць:

аб глобусе; геоідзе; паўшар'ях Зямлі; значэнні геаграфічных карт; фізічных і тапаграфічных картах; сучасных спосабах вызначэння геаграфічных каардынат;

асноўныя паняцці: геаграфічная карта, экватар, паралель, мерыдыян, градусная сетка, геаграфічны полюс, геаграфічная шырата, геаграфічная даўгата, геаграфічныя каардынаты;

умець:

тлумачыць адрозненні плана ад карты;

адрозніваць геаграфічныя карты па маштабе, ахопе тэрыторыі, змесце;

паказваць на карце і глобусе: геаграфічныя полюсы, экватар, пачатковы мерыдыян, геаграфічныя аб'екты;

вызначаць (вымяраць) адлегласці па картах і глобусе (з дапамогай маштабу, па мерыдыянах і паралелях), геаграфічныя каардынаты і напрамкі;

абазначаць і падпісваць геаграфічныя аб'екты на контурнай карце;

працаваць з геаграфічнай картай для вызначэння геаграфічных каардынат свайго населенага пункта; з контурнай картай для пазначэння свайго населенага пункта з выкарыстаннем геаграфічных каардынат.

Падагульняльнае паўтарэнне (1 гадзіна)

АБАЛОНКІ ЗЯМЛІ (25 гадзін)

Тэма 3. Літасфера (7 гадзін)

Унутраная будова Зямлі: ядро, мантыя, зямная кара. Будова і магутнасць зямной кары. Тыпы зямной кары: мацерыковая і акіянічная. Паняцце аб літасферы.

Горныя пароды і мінералы зямной кары. Магматычныя, асадкавыя і метамарфічныя горныя пароды. Выкарыстанне і ахова нетраў Зямлі.

Унутраныя сілы Зямлі. Вулканізм: прычыны і геаграфічнае распаўсюджванне. Утварэнне і будова вулкана. Адрозненне вулканаў па форме і актыўнасці. Вулканічныя паясы. Ціхаакіянскае вулканічнае (вогненнае) кольца.

Землятрасенні: прычыны і геаграфічнае распаўсюджванне. Сейсмічныя паясы. Знешнія сілы Зямлі. Выветрыванне: фізічнае, хімічнае, біялагічнае.

Рэльеф Зямлі. Асноўныя формы рэльефу сушы: горы, раўніны. Элементы гары. Горныя краіны. Адрозненне гор па вышыні (нізкія, сярэдневысотныя, высокія).

Адрозненне раўнін па характары паверхні (плоскія, пагорыстыя), па абсалютнай вышыні (упадзіны, нізіны, узвышшы, пласкагор'і).

Рэльеф дна Сусветнага акіяна (падводная ўскраіна мацерыкоў, ложа акіяна, пераходная зона, сярэдзінна-акіянічныя хрыбты).

Практычная работа

3. Апісанне па геаграфічнай карце раўнін, горных краін (па выбары).

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ ВУЧНЯЎ

Вучні павінны:

ведаць:

аб будове і тыпах зямной кары; літасферных плітах; знешніх і ўнутраных сілах Зямлі; сейсмічных і вулканічных паясах; магме, лаве; будове вулкана; адрозненні

вулканаў па форме і актыўнасці; эпіцэнтры і ачагу землятрасення; элементах гары; адрозненні гор па вышыні; адрозненні раўнін па вышыні і форме; астраўных дугах; рыфтах;

асноўныя паняцці: літасфера, ядро, мантыя, зямная кара, мінералы, горныя пароды (магматычныя, асадкавыя, метамарфічныя), землетрасенне, вулканізм, вулкан, выветрыванне, рэльеф, раўніна, гара, шэльф, ложа акіяна, глыбакаводны жолаб, сярэдзінна-акіянічны хрыбет;

умець:

паказваць на карце раўніны: Усходне-Еўрапейскае, Лаўрэнцыйскае ўзвышша, Амазонскую нізіну, Сярэднесібірскае пласкагор'е, упадзіну Г'ор; горы: Альпы, Атлас, Вялікі Водападзельны хрыбет, Каўказ, Уральскія, Гімалаі (г. Джамалунгма), Кардыльеры, Анды; вулканы: Везувій, Кіліманджара, Гекла; сярэдзінна-акіянічны хрыбет: Сярэдзінна-Атлантычны; Марыянскі жолаб; Паўночна-Усходнюю катлавіну; асноўныя сейсмічныя і вулканічныя паясы;

характарызаваць раўніны і горы па прапанаваным плане;

тлумачыць адрозненні мацерыковай і акіянічнай зямной кары, фізічнага, хімічнага, біялагічнага выветрывання; магматычных, асадкавых і метамарфічных горных парод;

вызначаць па карце адрозненні раўнін і гор па вышыні, раўнін па характары паверхні;

пазначаць на контурнай карце асноўныя формы рэльефу;

працаваць з геаграфічнай картай для апісання раўнін і горных краін.

Тэма 4. Атмасфера (7 гадзін)

Паняцце пра атмасферу. Склад атмасферы. Будова атмасферы (трапасфера, стратасфера і верхнія пласты атмасферы). Азоны пласт.

Тэмпература паветра. Сярэдняя тэмпература, амплітуда тэмператур (сутачная, гадавая). Змена тэмпературы з вышынёй. Размеркаванне тэмпературы паветра па зямной паверхні. Цеплавая паясы.

Атмасферны ціск. Змена атмасфернага ціску з вышынёй. Размеркаванне атмасфернага ціску па зямной паверхні.

Вецер. Напрамак і хуткасць ветру. Пастаянныя вятры (пасаты, заходнія вятры, усходнія вятры палярных абласцей). Сезонныя вятры (мусоны). Мясцовыя вятры (брызы).

Вільготнасць паветра: абсалютная і адносная. Атмасферныя ападкі: утварэнне і размеркаванне па паверхні Зямлі.

Паняцце надвор'я. Метэаралагічныя элементы: тэмпература паветра, атмасферны ціск, вецер, вільготнасць паветра. Метэаралагічныя (пагодныя) з'явы. Назіранне за надвор'ем.

Паняцце клімату. Кліматаўтваральныя фактары: геаграфічная шырата, размеркаванне сушы і акіяна, акіянічныя плыні, рэльеф мясцовасці.

Практычная работа

4*. Апрацоўка матэрыялаў назіранняў за надвор'ем і апісанне надвор'я сваёй мясцовасці (складанне графіку ходу тэмпературы і ружы вятроў, разлік сярэдніх тэмператур, амплітуды тэмператур).

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ ВУЧНЯЎ

Вучні павінны:

ведаць:

аб пластах атмасферы, азонавым пласце; пастаянных і сезонных вятрах; мясцовых вятрах; кліматаўтваральных фактарах; метэаралагічных (пагодных) з'явах; метэаралагічных прыборах (тэрмометр, барометр, анемометр, флюгер, гігromетр, ападкамер); метэаназіраннях і прагнозе надвор'я;

асноўныя паняцці: атмасфера, надвор'е, тэмпература паветра; атмасферныя ападкі, атмасферны ціск, вецер, мусон, брыз, пасаты, абсалютная і адносная вільготнасць паветра, клімат;

умець:

характарызаваць склад і будову атмасферы, цеплавая паясы;

тлумачыць размеркаванне атмасфернага ціску па зямной паверхні, змяненне атмасфернага ціску з вышыняй, размеркаванне тэмпературы паветра па зямной паверхні, змяненне тэмпературы з вышыняй, размеркаванне ападкаў па паверхні Зямлі, распаўсюджванне пастаянных вятроў; ўплыў асноўных кліматаўтваральных фактараў на клімат;

карыстацца тэрмометрам, барометрам;

складаць апісанне надвор'я; графікі ходу тэмпературы, складаць ружу вятроў, вылічваць сярэднія тэмпературы і амплітуды тэмператур, вылічваць вышыню гары па тэмпературах ля падножжа, на вяршыні і наадварот, разлічваць адносную вільготнасць паветра;

працаваць з дадзенымі назірання для пабудовы графікаў і ружы вятроў.

Тэма 5. Гідрасфера (7 гадзін)

Паняцце аб гідрасферы. Будова гідрасферы. Сусветны акіяны і яго часткі. Мора. Заліў. Праліў. Тэмпература, салёнасць акіянічных вод.

Рух вады ў акіяне – марскія хвалі, цунамі, прылівы і адлівы. Цёплыя і халодныя акіянічныя плыні.

Воды сушы: паверхневыя і падземныя воды. Віды падземных вод: глебавыя, грунтавыя і міжпластавыя (напорныя (артэзіянскія) і безнапорныя). Гейзеры.

Рака і яе часткі. Рачная даліна і яе элементы (рэчышча, пойма, тэраса). Рачная сістэма, рачны басейн, водападзел.

Раўнінныя і горныя рэкі. Вадаспады. Жыўленне рэк (снегавое, дажджавое, ледніковае, падземнае, змешанае). Водны рэжым рэк (разводдзе, межаны, паводка).

Работа рэк (рачная эрозія, меандраванне), работа часовых вадатокаў (роваўтварэнне). Работа падземных вод (карст, апоўзень).

Азёры: сцёкавыя і бясцёкавыя, прэсныя і салёныя. Асноўныя тыпы азёрных катлавін: тэктанічныя, вулканічныя, ледніковыя, карставыя, запрудныя. Балоты: утварэнне і значэнне.

Ледавікі, іх утварэнне і будова. Мацерыковыя і горныя ледавікі. Уздзеянне ледавікоў на рэльеф. Значэнне гідрасферы ў жыцці людзей і яе ахова.

Практычная работа

5. Апісанне воднага аб'екта сваёй мясцовасці па плане.

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ ВУЧНЯЎ

Вучні павінны:

ведаць:

аб цёплых і халодных акіянічных плынях; тэмпературы і салёнасці акіянічных вод; ўнутраных і ўскраінных морах; водах сушы, водах падземных вод; вытоку, вусці, прытоку, галоўнай рацэ, водападзеле, рачной сістэме, фазах воднага рэжыму рэк (разводдзе, межаны, паводка), прэсных і салёных азёрах, сцёкавых і бясцёкавых азёрах; рачной эрозіі і меандраванні рэк, апоўзнях; снеговой лініі і ўздзеянні ледавікоў на рэльеф; змене вод гідрасферы пад уплывам гаспадарчай дзейнасці чалавека;

асноўныя паняцці: гідрасфера, Сусветны акіяны, мора, заліў, праліў, салёнасць, хвалі, цунамі, акіянічныя плыні, прыліў, адліў, падземныя воды, паверхневыя воды, гейзер, рака, рачная даліна, рэчышча, пойма, рачны басейн, жыўленне ракі, вадаспад, яр, карст, возера, ледавік, балота, водны рэжым ракі;

умець:

паказваць на карце моры: Міжземнае, Чырвонае, Балтыйскае; залівы: Гвінейскі, Бенгальскі, Мексіканскі; пралівы: Берынгаў, Гібралтарскі, Магеланаў; плыні: Гальфстрым, Заходніх Вятроў; Заходне-Сібірскі артэзіянскі басейн; рэкі: Амазонку, Місісіпі, Ніл, Янцы, Мурэй; возера: Байкал, Верхняе, Каспійскае мора, Мёртвае мора; вадаспад Анхель; ледавік Федчанка; Васюганскія балоты.

тлумачыць прычыны ўтварэння марскіх хваль, прыліваў і адліваў, цунамі; фазы воднага рэжыму рэк; адрозненні тыпаў жыўлення рэк, раўнінных рэк ад горных, грунтавых вод ад меіжпластавых, мацерыковых леднікоў ад горных, азёрных катлавін;

характарызаваць асобныя рэкі і азёры па прапанаваным плане, значэнне гідрасферы для жыцця людзей;

абазначаць на контурнай карце рэкі, вадаспады і азёры, балоты, ледавікі;

апісваць ўнутраныя воды сваёй мясцовасці па плане.

Тэма 6. Біясфера (2 гадзіны)

Паняцце аб біясферы і яе межах. Разнастайнасць жывых арганізмаў і асаблівасці іх размеркавання. Роля жывых арганізмаў у біясферы. Глеба: склад, будова, урадлівасць. Разнастайнасць глебавага покрыва (асноўныя тыпы глеб). Значэнне глебы ў гаспадарчай дзейнасці людзей. Эрозія глеб.

Паняцце прыроднага комплексу. Кампаненты прыроднага комплексу. Разнастайнасць і ахова прыродных комплексаў Зямлі.

Практычная работа

6. Апісанне прыроднага комплексу сваёй мясцовасці па плане.

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ ВУЧНЯЎ

Вучні павінны:

ведаць:

аб граніцах і асаблівасцях біясферы; урадлівасці глебы; складзе і будове глеб; асноўных тыпах глеб; кампанентах і разнастайнасці прыродных комплексаў;

асноўныя паняцці: біясфера, глеба, перагной, эрозія глеб, прыродны комплекс;

умець:

характарызаваць асноўныя тыпы глеб; разнастайнасць жывых арганізмаў і асаблівасці іх размеркавання ў біясферы; разнастайнасць глебавага покрыва; ролю жывых арганізмаў у біясферы;

тлумачыць прычыны разнастайнасці прыродных комплексаў сушы, значэнне глеб у гаспадарчай дзейнасці людзей;

працаваць паводле прапанаванага плана пры апісанні прыроднага комплексу сваёй мясцовасці.

Падагульняльнае паўтарэнне (1 гадзіна)

* Выніковыя практычныя работы могуць быць выкананы ў рамках тэматычнага кантролю.

УТВЕРЖДЕНО

Постановление
Министерства образования
Республики Беларусь
04.08.2022 № 231

**Учебная программа по учебному предмету
«География»
для VII класса учреждений образования,
реализующих образовательные программы общего среднего образования
с русским языком обучения и воспитания**

**ГЛАВА 1
ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ**

1. Настоящая учебная программа по учебному предмету «География» (далее – учебная программа) предназначена для изучения географии материков и океанов в VII классе учреждений образования, реализующих образовательные программы общего среднего образования.

2. Настоящая учебная программа рассчитана на 35 часов (1 час в неделю).

3. Цель учебного предмета «География» – формирование у учащихся географической культуры и системы знаний о природных и социально-экономических процессах в мире, отдельных регионах, странах, Республике Беларусь; обучение применять географические знания в повседневной жизни; развитие компетенций учащихся: учебно-познавательной, приоритета географической информации, ценностно-смысловой, географических действий, пространственного ориентирования и коммуникативной.

4. Задачи изучения учебного предмета «География»:

формирование у учащихся знаний о географической оболочке Земли, территориальной организации экономической жизни общества, взаимодействии между человеческим обществом и природной средой (учебно-познавательная компетенция);

формирование умений характеризовать физико-географические особенности природы материков и океанов, выделять общие и отличительные территориальные особенности, экономико-географические показатели отдельных стран, особенности географического и геополитического положения территорий, стратегии устойчивого развития человечества и Республики Беларусь (компетенция приоритета географической информации);

развитие способностей учащихся видеть и понимать географическую картину мира, осознавать свою роль и предназначение в мире; умения выбирать целевые и смысловые установки для своих действий и поступков, принимать решения (ценностно-смысловая компетенция);

формирование умений работать с картографическими источниками информации: овладение практическими приемами работы с картой, осмысление содержания карты, развитие пространственного представления; использование информации о географических процессах и явлениях (графической, статистической, справочной, краеведческой) и осуществление пространственно-территориальной привязки (компетенция пространственного ориентирования);

развитие способностей учащихся к коммуникативной деятельности: умения географически аргументировать результаты наблюдений процессов, происходящих в природе и обществе, выражать их различными способами; умения использовать межличностные формы взаимодействия и общения в процессе обучения (коммуникативная компетенция).

5. На учебных занятиях рекомендуется использование разнообразных методов обучения и воспитания: беседа, объяснение, самостоятельная работа, наглядные методы,

выполнение практических работ и другие методы. С целью активизации познавательной деятельности учащихся используются методы проблемного изложения, эвристические, исследовательские, метод проектов, дискуссии, и другие методы.

В процессе обучения целесообразно сочетать формы обучения, которые предполагают организацию активной учебно-познавательной деятельности учащихся по усвоению содержания образования: фронтальные, групповые, парные и индивидуальные.

Выбор форм и методов обучения и воспитания определяется учителем самостоятельно на основе целей и задач изучения конкретной темы.

6. Оптимальными и эффективными подходами, определяющими теоретическую и методическую базу изучения учебного предмета «География», являются комплексный географический, пространственный, системно-деятельностный, детерминистский, компетентностный, культурологический, исследовательский и ценностный.

Ключевые подходы построения содержания:

комплексный географический подход предполагает логическую взаимосвязь и взаимозависимость природных явлений, социальных структур, экономических и политических процессов;

пространственный подход рассматривает развитие стран и международных отношений с точки зрения пространственного фактора;

системно-деятельностный подход определяет необходимость последовательного представления содержания учебного материала и учебных задач и предполагает организацию учебного сотрудничества различных уровней (учитель – учащийся, учащийся – учащийся, учащийся – группа);

детерминистский подход. В основу положено соответствие причины и следствия природных явлений и процессов;

компетентностный подход направлен на формирование у учащихся основных географических знаний и развитие умений и навыков, имеющих практическую и прикладную значимость в их жизни и будущей профессиональной деятельности;

культурологический подход позволяет рассмотреть географическую среду через призму достижений общечеловеческой культуры и направлен на развитие духовности, морали и гуманистических качеств личности учащегося;

исследовательский подход подразумевает поиск, исследование и творчество на учебных занятиях.

В основе ценностного подхода лежит ориентация на комплекс ценностей, которые представлены общечеловеческими ценностями, а также понятиями: Человек (абсолютная ценность), Знание, Отечество, Земля, Мир.

Компетентностный подход интегрирует названные подходы и обеспечивает комплексное овладение учащимися предметными и метапредметными знаниями и умениями. Каждая из компетенций характеризуется своим учебным содержанием (теоретическим и практическим), а также основными видами деятельности:

учебно-познавательная компетенция предусматривает владение знаниями об объектах изучения физической и социально-экономической географии и соответствующими умениями, навыками и способами деятельности;

компетенция приоритета географической информации предполагает формирование умений характеризовать физико-географические особенности природы материков и океанов, выделять общие и отличительные территориальные особенности, экономико-географические показатели отдельных стран, особенности географического и геополитического положения территорий, стратегии устойчивого развития человечества и Республики Беларусь;

ценностно-смысловая компетенция предполагает развитие умений выбирать целевые и смысловые установки для своих действий и поступков, принимать решения; способностей учащихся видеть и понимать окружающий мир, осознавать свою роль и предназначение;

компетенция географических действий обеспечивает формирование опыта деятельности по применению географических знаний и умений в жизненных ситуациях;

компетенция пространственного ориентирования обеспечивает формирование умений работать с картографическими источниками информации, использовать информацию о географических процессах и явлениях и осуществлять пространственно-территориальную привязку;

коммуникативная компетенция реализуется посредством развития способностей учащихся к коммуникативной деятельности: умения географически аргументировать результаты наблюдений процессов, происходящих в природе и обществе, выражать их различными способами; умения использовать межличностные формы взаимодействия и общения в процессе обучения.

7. Физическая география материков и океанов изучает строение, природные условия, историю формирования, развитие и природные условия материков и океанов. Географическая наука вышла на качественно новый уровень своего развития, обусловленный возросшим значением географии в понимании сложных природных процессов, происходящих на нашей планете, оптимизации использования ее пространства и освоении ресурсов, осмыслении будущего Земли и возможности развития человеческого общества с его постоянно растущими запросами.

Настоящая учебная программа включает введение и 8 тем. В настоящей учебной программе предусмотрено обобщающее повторение. Основные требования к результатам учебной деятельности учащихся представлены с учетом содержательной области и их возрастных физиологических особенностей. Формирование представлений, знаний, умений и навыков обеспечивает усвоение обязательного содержания и предполагает возможность продолжения образования, а также способность учащихся к самоорганизации с целью решения учебных и практических задач.

8. Принципами отбора содержания обучения являются:

принцип развития естественно-научного мышления;

принцип целостного представления о мире;

принцип связи теории с практикой и реализации через практическую деятельность;

принцип минимизации теоретических сведений с учетом их значимости в повседневной жизни;

принцип взаимосвязи чувственного и логического, рационального и иррационального в процессе познания мира.

ГЛАВА 2

СОДЕРЖАНИЕ УЧЕБНОГО ПРЕДМЕТА. ОСНОВНЫЕ ТРЕБОВАНИЯ К РЕЗУЛЬТАТАМ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ

ВВЕДЕНИЕ (1 час)

Географическая оболочка как объект изучения географии. Границы и основные свойства географической оболочки: целостность, ритмичность (суточная, годовая), круговорот веществ и энергии, зональность и аazonальность.

ОБЩАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЕМНОГО ШАРА (6 часов)

Тема 1. Общая характеристика природы материков и океанов (5 часов)

Теория литосферных плит. Складчатые области. Глобальные складчатые пояса. Платформы: строение (платформенные плиты и щиты) и их различие по возрасту.

Глобальные формы рельефа Земли: материковые поднятия и океанические впадины. Происхождение равнин (денудационные, аккумулятивные). Происхождение гор (складчатые, глыбовые, складчато-глыбовые, вулканические).

Воздушные массы и основные их типы. Атмосферные фронты. Циклоны и антициклоны, связанные с ними типы погоды.

Климатические пояса Земли (экваториальный, субэкваториальные, тропические, субтропические, умеренные, субарктический и субантарктический, арктический и антарктический). Климатические области и типы климата.

Географические пояса и природные зоны Земли (влажные экваториальные леса, саванны и редколесья, пустыни, вечнозеленые жестколистые леса и кустарники, степи, широколиственные, смешанные и хвойные (тайга) леса, тундра, арктические (антарктические) пустыни). Высотная поясность (на примере Альп).

ОСНОВНЫЕ ТРЕБОВАНИЯ К РЕЗУЛЬТАТАМ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ

Учащиеся должны:

знать:

на уровне представления о (об):

закономерностях географической оболочки; теории литосферных плит; широтной зональности, азональности, высотной поясности; складчатых областях, строении платформы (кристаллический фундамент, осадочный чехол); горст, грабен, сброс; типах воздушных масс;

основные понятия: географическая оболочка, литосферная плита, складчатый пояс, платформа, платформенная плита, щит; воздушная масса, атмосферный фронт, циклон и антициклон, климатический пояс, природная зона; пустыня;

закономерности географической оболочки и закон географической зональности;

уметь:

показывать на карте: литосферные плиты: Евразийскую, Тихоокеанскую; складчатые пояса: Тихоокеанский, Альпийско-Гималайский, Урало-Монгольский; платформы: Аравийскую, Индостанскую, Восточно-Европейскую, Западно-Сибирскую плиту; горы: Скандинавские, Драконовы, Пиренеи; вулкан Фудзияма; равнины: Прикаспийскую низменность, Индо-Гангскую низменность; плоскогорье Декан; климатические пояса; природные зоны;

описывать климатические пояса, природные зоны;

объяснять проявления закономерностей развития географической оболочки; циркуляцию атмосферы; причины смены климатических поясов и природных зон; проблемы сохранения природного разнообразия на Земле;

устанавливать взаимосвязи между отдельными компонентами природы;

работать с тематическими картами для анализа географического проявления широтной зональности.

Практическая работа

1. Анализ географического проявления широтной зональности по тематическим картам.

Обобщающее повторение (1 час)

РЕГИОНАЛЬНЫЙ ОБЗОР ЗЕМНОГО ШАРА (28 часов)

Тема 2. Океаны (2 часа)

Атлантический и Северный Ледовитый океаны. Общая характеристика океанов: особенности географического положения, границы, размеры, изрезанность береговой линии. Острова и их типы, моря, заливы, проливы. Рельеф дна океанов. Течения. Минеральные и биологические ресурсы, их использование и охрана.

Тихий и Индийский океаны. Общая характеристика океанов: особенности географического положения, границы, размеры, изрезанность береговой линии. Острова

и их типы, моря, заливы, проливы. Рельеф дна океанов. Схемы течений. Минеральные и биологические ресурсы, их использование и охрана.

ОСНОВНЫЕ ТРЕБОВАНИЯ К РЕЗУЛЬТАТАМ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ

Учащиеся должны:

знать:

на уровне представления о (об):

минеральных и биологических ресурсах океанов; схеме океанических течений;

основные понятия: материковые, вулканические и коралловые острова;

уметь:

показывать на карте: моря: Охотское, Аравийское, Баренцево; заливы: Аляска, Персидский; желоба: Зондский, Чилийский; Канадскую котловину; течения: Куроисио, Северное Пассатное, Южное Пассатное, Северо-Атлантическое, Лабрадорское; острова и группы островов: Гренландия, Великобритания, Большие Зондские, Исландия, Японские;

описывать особенности географического положения, природные условия и ресурсы океанов;

объяснять основные черты строения рельефа дна;

определять по карте глубину и протяженность океанов с запада на восток и с севера на юг;

работать с тематическими картами и источниками географической информации для сравнительной характеристики океанов.

Практическая работа

2. Сравнительная характеристика двух океанов (по выбору) по предложенному плану.

Тема 3. Африка (5 часов)

Географическое положение. Географические открытия и исследования материка (Б. Диаш, Васко да Гама, Д. Ливингстон, В. Юнкер и другие исследователи).

Тектоническое строение: Африканская платформа, складчатые области. Рельеф. Африка – материк возвышенных равнин. Восточно-Африканские рифты. Полезные ископаемые.

Климат. Африка – самый жаркий материк. Климатические пояса и типы климата.

Внутренние воды. Крупные речные системы, вади, озера, водопады. Артезианские бассейны.

Природные зоны. Опустынивание (зона Сахеля). Охрана природы Африки. Национальные парки.

ОСНОВНЫЕ ТРЕБОВАНИЯ К РЕЗУЛЬТАТАМ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ

Учащиеся должны:

знать:

на уровне представления о (об):

истории исследования материка; особо охраняемых природных территориях материка Африки (национальных парков Вирунга, Салонга, Серенгети);

основные понятия: саванна, рифт, вади, дельта, опустынивание, оазис, мангры, эндемик, дюна, эпифит;

исследователей Африки; климатические пояса и природные зоны; характерных представителей и эндемиков животного и растительного мира Африки;

уметь:

показывать на карте: Мозамбикский пролив; Аденский залив; полуостров Сомали; остров Мадагаскар; Африканскую платформу; течения: Мозамбикское, Бенгельское; Капские горы; Эфиопское нагорье; Восточно-Африканское плоскогорье; впадину озера Ассаль; котловину Конго; вулкан Камерун; крупнейшие месторождения полезных ископаемых; пустыни: Сахара, Намиб; реки: Конго, Нигер, Замбези; Суэцкий канал; озера: Чад, Виктория, Танганьика; водопад Виктория;

характеризовать особенности географического положения Африки; основные черты тектонического строения и особенности рельефа материка; особенности климата и расположения климатических поясов; особенности внутренних вод; особенности растительности, животного мира и почв природных зон;

объяснять своеобразие растительного и животного мира Африки;

определять по климатическим картам и климатограммам основные черты климата отдельных областей материка;

устанавливать причинно-следственные связи между тектоническим строением и рельефом, географическим положением материка и климатом, климатом и внутренними водами, климатом и природными зонами;

работать с картой при определении географического положения материка, нанесении географических объектов на контурную карту.

Практическая работа

3. Характеристика географического положения Африки и нанесение на контурную карту его элементов.

Тема 4. Австралия и Океания (3 часа)

Австралия и Океания. Географическое положение. Открытие и исследования материка и Океании (В. Янсзон, А. Тасман, Дж. Кук). Тектоническое строение: Австралийская платформа, Восточно-Австралийский складчатый пояс. Особенности рельефа. Полезные ископаемые.

Климатические пояса и типы климата. Австралия – самый сухой материк. Поверхностные воды. Крики. Богатство подземных вод и артезианские бассейны.

Природные зоны. Эндемизм животного и растительного мира Австралии и Океании. Охрана природы Австралии и Океании. Национальные парки.

ОСНОВНЫЕ ТРЕБОВАНИЯ К РЕЗУЛЬТАТАМ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ

Учащиеся должны:

знать:

на уровне представления о (об):

открытии и истории исследования Австралии и Океании; природно-исторических районах Океании; особо охраняемых природных территориях материка (национальных парках и заповедниках: Блу-Маунтинс;

основные понятия: крик, скрэб, реликт;

исследователей Австралии и Океании; климатических поясов и природных зон; характерных представителей и эндемиков животного и растительного мира Австралии и Океании;

уметь:

показывать на карте: заливы: Карпентария, Большой Австралийский; острова и группы островов: Большой Барьерный риф, Новая Гвинея, Гавайские, Тасмания, Новая Зеландия; полуострова: Кейп-Йорк, Арнем-Ленд; Австралийскую платформу; гору Косцюшко; равнину: Западно-Австралийское плоскогорье; Большую пустыню Виктория; реки: Дарлинг, Купер-Крик; озеро Эйр-Норт; вулкан Килауза; климатические пояса; природные зоны; месторождения полезных ископаемых;

характеризовать особенности географического положения Австралии и Океании; основные черты тектонического строения и особенности рельефа материка; особенности климата и расположения климатических поясов; особенности внутренних вод; особенности растительности, животного мира и почв природных зон;

объяснять своеобразие растительного и животного мира Австралии и Океании;

определять по климатическим картам и климатограммам основные черты климата отдельных областей Австралии и Океании;

устанавливать причинно-следственные связи между тектоническим строением и рельефом, географическим положением материка и климатом, климатом и внутренними водами, климатом и природными зонами;

работать с источниками географической информации и использовать план для физико-географической характеристики и сравнения восточной и западной части Австралии.

Практическая работа

4*. Физико-географическая характеристика территории Западно-Австралийского плоскогорья или Большого Водораздельного хребта Австралии (по выбору).

Тема 5. Антарктида (2 часа)

Особенности географического положения Антарктиды и Антарктики. Размер и береговая линия. Открытие Антарктиды русскими мореплавателями (Ф. Беллинсгаузен, М. Лазарев). Покорение Южного полюса (Р. Амундсен, Р. Скотт).

Основные черты природы. Тектоническое строение и подледный рельеф. Климатообразующие факторы. Особенности климата. Полюс холода. Климатические пояса Антарктики.

Оледенение. Покровные и шельфовые ледники. Запасы пресной воды. Подледные водоемы. Особенности органического мира. Современные исследования. Роль белорусских ученых в исследованиях материка.

Влияние Антарктиды на природу Земли. Проблема озонового слоя. Охрана природы.

ОСНОВНЫЕ ТРЕБОВАНИЯ К РЕЗУЛЬТАТАМ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ

Учащиеся должны:

знать:

на уровне представления о (об):

открытии и исследованиях Антарктиды (станции: Восток, Гора Вечерняя);

основные понятия: шельфовый ледник, покровный ледник, антарктическая пустыня, стоковые ветры, антарктический оазис, озоновая дыра;

первооткрывателей материка, белорусских исследователей; климатические показатели; представителей органического мира;

уметь:

показывать на карте: моря: Росса, Уэдделла; Антарктический полуостров; Антарктическую платформу; горы: Трансантарктические, Антарктические Анды; массив Винсон; впадину Бентли; вулкан Эребус; озеро Восток; шельфовый ледник Росса;

характеризовать особенности географического положения материка; основные черты тектонического строения материка; особенности климата, растительности и животного мира;

объяснять отличие понятий «Антарктида» и «Антарктика»; особенности подледного рельефа, своеобразие растительного и животного мира; влияние Антарктиды на природу Земли;

устанавливать причинно-следственные связи между географическим положением материка и климатом, тектоническим строением и рельефом, климатом и природными зонами.

Тема 6. Южная Америка (5 часов)

Америка – одна часть света и два материка. Географическое положение Южной Америки. История открытия и географические исследования (Х. Колумб, А. Веспуччи, Ф. Магеллан, А. Гумбольдт). Вклад выходцев из Беларуси в исследование материка (И. Домейко).

Тектоническое строение: Южно-Американская платформа, Андийский складчатый пояс. Рельеф: горы, плоскогорья, низменности. Области вулканизма. Полезные ископаемые.

Климатические пояса и типы климатов. Южная Америка – самый влажный материк.

Внутренние воды. Богатство водных ресурсов. Основные речные бассейны. Главные реки и озера, водопады. Амазонка – самая длинная и полноводная река Земли.

Природные зоны. Высотная поясность Анд. Охрана природы и национальные парки.

ОСНОВНЫЕ ТРЕБОВАНИЯ К РЕЗУЛЬТАТАМ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ

Учащиеся должны:

знать:

на уровне представления о (об):

исследовании Южной Америки; особо охраняемых природных территориях материка (национальных парках: Галапагос, Ману);

основные понятия: лагуна, гилея, кампос, пампа, льянос, солончак;

исследователей Южной Америки; климатические пояса и природные зоны; характерных представителей и эндемиков животного и растительного мира Южной Америки;

уметь:

показывать на карте: Южную Америку; архипелаг Огненная Земля; Карибское море; пролив Дрейка; залив Ла-Плата; течения: Перуанское, Бразильское; Южно-Американскую платформу; гору Аконкагуа; вулкан Котопахи; плоскогорья: Бразильское, Гвианское; низменности: Амазонскую, Оринокскую, Лаплатскую; пустыню Атакама; реки: Парана (водопад Игуасу), Ориноко; озера: Маракайбо, Титикака; месторождения полезных ископаемых; климатические пояса; природные зоны;

характеризовать особенности географического положения Южной Америки; основные черты тектонического строения и особенности рельефа материка; особенности климата и расположения климатических поясов; особенности внутренних вод; особенности растительности, животного мира и почв природных зон;

объяснять своеобразие растительного и животного мира Южной Америки;

определять по климатическим картам и климатограммам основные черты климата отдельных областей Южной Америки;

устанавливать причинно-следственные связи между географическим положением материка и климатом, тектоническим строением и рельефом, климатом и внутренними водами, климатом и природными зонами;

работать с источниками географической информации и использовать план для сравнения рек Амазонки и Нила.

Практическая работа

5. Сравнительная характеристика рек Амазонки и Нила по плану.

Тема 7. Северная Америка (5 часов)

Географическое положение. История открытия и географические исследования (Э. Рыжий, В. Беринг, Г. Шелихов).

Тектоническое строение: Северо-Американская платформа, Кордильерский складчатый пояс. Рельеф материка. Влияние древнего оледенения на рельеф материка. Полезные ископаемые.

Климат материка и его особенности. Климатические пояса и типы климата.

Внутренние воды. Особенности водного режима и хозяйственного использования рек. Озера и их типы. Великие Американские озера. Современное оледенение материка. Вечная мерзлота.

Природные зоны, особенности их простираания. Охрана природы и национальные парки.

ОСНОВНЫЕ ТРЕБОВАНИЯ К РЕЗУЛЬТАТАМ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ

Учащиеся должны:

знать:

на уровне представления о (об):

истории исследования Северной Америки; особо охраняемых природных территориях Северной Америки (национальные парки Йеллоустонский, Мамонтова Пещера, Секвойя);

основные понятия: торнадо, каньон, прерия, бедленд, фьорд, вечная мерзлота;

исследователей материка; климатические пояса и природные зоны Северной Америки; характерных представителей и эндемиков животного и растительного мира;

уметь:

показывать на карте: течения: Калифорнийское, Аляскинское; Берингово море; Гудзонов залив; Девисов пролив; Канадский Арктический архипелаг; полуостров Лабрадор; платформу Северо-Американскую; горы: Денали, Скалистые, Аппалачи; нагорье Мексиканское; плато Большой Бассейн; вулкан Орисаба; равнины: Центральные, Великие; впадину Долина Смерти; климатические пояса; реки: Миссисипи, Святого Лаврентия, Колорадо, Маккензи, Юкон; Панамский канал; Ниагарский водопад; озера: Большое Медвежье, Большое Соленое; природные зоны; месторождения полезных ископаемых;

характеризовать особенности географического положения Северной Америки; основные черты тектонического строения и особенности рельефа материка; особенности климата и расположения климатических поясов; особенности внутренних вод; особенности растительности, животного мира и почв природных зон;

объяснять своеобразие растительного и животного мира Северной Америки;

определять по климатическим картам и климатограммам основные черты климата отдельных областей Северной Америки;

устанавливать причинно-следственные связи между географическим положением материка и климатом, тектоническим строением и рельефом, климатом и внутренними водами, климатом и природными зонами;

работать с тектонической и физической картами для установления причинно-следственных связей между тектоническими структурами, формами рельефа и полезными ископаемыми.

Практическая работа

6. Установление связи между тектоническим строением, рельефом и полезными ископаемыми по тектонической и физической картам (на примере Северной Америки).

Тема 8. Евразия (5 часов)

Географическое положение Евразии. Размеры и конфигурация. Состав территории: Европа и Азия, их регионы. Географические исследования и открытия в Евразии. Путь «из варяг в греки» и Великий шелковый путь. Вклад П. П. Семенова-Тян-Шанского, Н. М. Пржевальского в исследование Азии. Вклад уроженцев Беларуси в исследование Евразии (И. Д. Черский, Б. И. Дыбовский).

Тектоническое строение: древние и молодые платформы, Альпийско-Гималайский и Тихоокеанский складчатые пояса. Основные формы рельефа материка. Роль древних

материковых оледенений в формировании рельефа Евразии. Размещение полезных ископаемых.

Климатообразующие факторы Евразии. Климатические пояса и типы климата. Континентальность климата. Особенности формирования муссонных типов климата Евразии. Климатические пояса и типы климата Евразии.

Внутренние воды. Крупнейшие речные системы Евразии. Озера и типы их котловин. Каналы. Современное оледенение. Вечная мерзлота.

Географические пояса и природные зоны Евразии. Зоны арктического, субарктического, умеренного, субтропического, тропического, субэкваториального и экваториального географических поясов. Высотная поясность в Гималаях. Охрана природы и национальные парки.

ОСНОВНЫЕ ТРЕБОВАНИЯ К РЕЗУЛЬТАТАМ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ

Учащиеся должны:

знать:

на уровне представления о (об):

истории исследования Евразии; особо охраняемых природных территориях Евразии (национальные парки и заповедники: Сихотэ-Алинский, Репетекский);

основные понятия: континентальность климата, маквис, лёсс;

исследователей Евразии; климатические пояса и природные зоны; характерных представителей и эндемиков животного и растительного мира Евразии;

уметь:

показывать на карте: моря: Северное, Южно-Китайское; пролив Босфор; Бискайский залив; полуострова: Скандинавский, Пиренейский, Аравийский, Индокитай, Индостан; Сибирскую платформу; горы: Карпаты, Тянь-Шань; вулкан Ключевская Сопка; нагорья: Тибетское, Памир; равнины: Великую Китайскую, Западно-Сибирскую; пустыни: Гоби, Руб-эль-Хали; реки: Дунай, Обь, Волгу, Енисей, Лену, Амур, Хуанхэ, Ганг; Ладожское озеро, Аральское море;

характеризовать особенности географического положения Евразии; основные черты тектонического строения и особенности рельефа материка; особенности климата и расположения климатических поясов; особенности внутренних вод; особенности растительности, животного мира и почв природных зон;

объяснять своеобразие растительного и животного мира Евразии;

определять по климатическим картам и климатограммам основные черты климата отдельных областей Евразии;

устанавливать причинно-следственные связи между географическим положением материка и климатом, тектоническим строением и рельефом, географическим положением, климатом и природными зонами;

работать с климатическими картами и диаграммами для сопоставления климатических характеристик Евразии по 50-й параллели северной широты.

Практическая работа

7*. Сопоставление климатических характеристик территории Евразии при движении с запада на восток (вдоль 50-й параллели северной широты). Объяснение выявленных различий.

Обобщающее повторение (1 час)

* Итоговые практические работы могут быть выполнены в рамках тематического контроля.

ЗАЦВЕРДЖАНА

Пaстaнoвa
Мiнiстэртвa aдукaцыi
Рэспублiкi Бeлaрусь
04.08.2022 № 231

**Вучэбная праграма па вучэбным прадмеце
«Геаграфія»
для VII класa ўстанoў aдукaцыi, якiя рэaлiзуюць
aдукaцыйнaя прaгрaмaы aгульнaй сярэдняй aдукaцыi
з бeлaрускaй мoвaй нaвучaння i вaхaвaння**

**ГЛАВА 1
АГУЛЬНЫЯ ПАЛАЗЖЭННІ**

1. Дадзеная вучэбная праграма па вучэбным прадмеце «Геаграфія» (далей – вучэбная праграма) прызначана для вывучэння геаграфіі мацерыкоў і акіянаў у VII класе ўстаноў адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі.

2. Дадзеная вучэбная праграма разлічана на 35 гадзін (1 гадзіна на тыдзень).

3. Мэта вучэбнага прадмета «Геаграфія» – фарміраваць у вучняў геаграфічную культуру і сістэму ведаў аб прыродных і сацыяльна-эканамічных працэсах у свеце, асобных рэгіёнах, краінах, Рэспубліцы Беларусь; навучыць іх ужываць геаграфічныя веды ў паўсядзённым жыцці; развіваць кампетэнцыі вучняў: вучэбна-пазнавальную, прыярытэту геаграфічнай інфармацыі, каштоўнасна-сэнсавую, геаграфічных дзеянняў, прасторавага арыентавання і камунікатыўную.

4. Задачы навучання вучэбнаму прадмету «Геаграфія»:

фарміраванне ў вучняў ведаў аб геаграфічнай абалонцы Зямлі, тэрытарыяльнай арганізацыі эканамічнага жыцця грамадства, узаемадзеяння паміж чалавечым грамадствам і прыродным асяроддзем (вучэбна-пазнавальная кампетэнцыя);

фарміраванне ўменняў характарызаваць фізіка-геаграфічныя асаблівасці прыроды мацерыкоў і акіянаў, вылучаць агульныя і адметныя тэрытарыяльныя асаблівасці, эканоміка-геаграфічныя паказчыкі асобных краін, асаблівасці геаграфічнага і геапалітычнага становішча тэрыторый, стратэгіі ўстойлівага развіцця чалавецтва і Рэспублікі Беларусь (кампетэнцыя прыярытэту геаграфічнай інфармацыі);

развіццё здольнасцяў вучняў бачыць і разумець геаграфічную карціну свету, усведамляць сваю ролю і прызначэнне ў свеце, умець выбіраць мэтавыя і сэнсавыя ўстановакі для сваіх дзеянняў і ўчынкаў, прымаць рашэнні (каштоўнасна-сэнсавая кампетэнцыя);

фарміраванне ўменняў працаваць з картаграфічнымі крыніцамі інфармацыі: авалоданне практычнымі прыёмамі работы з картай, асэнсаванне зместу карты, развіццё прасторавага ўяўлення; выкарыстанне інфармацыі аб геаграфічных працэсах і з’явах (графічнай, статыстычнай, даведачнай, краязнаўчай) і ажыццяўленне прасторава-тэрытарыяльнай прывязкі (кампетэнцыя прасторавага арыентавання);

развіццё здольнасцяў вучняў да камунікатыўнай дзейнасці: ўменні геаграфічна аргументаваць вынікі назіранняў працэсаў, якія адбываюцца ў прыродзе і грамадстве, выказваць іх рознымі спосабамі; уменні выкарыстоўваць міжасобныя формы ўзаемадзеяння і зносін у працэсе навучання (камунікатыўная кампетэнцыя).

5. На вучэбных занятках рэкамендуецца выкарыстанне разнастайных метадаў навучання і вяхавання: гутарка, тлумачэнне, самастойная праца, наглядныя метады, выкананне практычных работ і іншыя метады. з мэтай актывізацыі пазнавальнай дзейнасці вучняў выкарыстоўваюцца метады праблемнага выкладу, з’урыстычныя, даследчыя, метады праектаў, дыскусіі, і іншыя метады.

У працэсе навучання мэтазгодна спалучаць формы навучання, якія прадугледжваюць арганізацыю актыўнай вучэбна-пазнавальнай дзейнасці вучняў па засваенню зместу адукацыі: фронтальныя, групавыя, парныя і індывідуальныя.

Выбар формаў і метадаў навучання і выхавання вызначаецца настаўнікам самастойна на аснове мэтаў і задач вывучэння канкрэтнай тэмы.

6. Аптымальнымі і эфектыўнымі падыходамі, якія вызначаюць тэарэтычную і метадычную базу вывучэння вучэбнага прадмета «Геаграфія», з'яўляюцца комплексны геаграфічны падыход, прасторавы, сістэмна-дзеясны, дэтэрмінісцкі, прафесійна-кампетэнтнасны, культуралагічны, даследчы і каштоўнасны.

Ключавыя падыходы пабудовы зместу:

комплексны геаграфічны падыход прадугледжвае лагічную ўзаемасувязь і ўзаемазалежнасць прыродных з'яў, сацыяльных структур, эканамічных і палітычных працэсаў;

прасторавы падыход разглядае развіццё краін і міжнародных адносін з пункту гледжання прасторавага фактару;

сістэмна-дзеясны падыход вызначае неабходнасць паслядоўнага прадстаўлення зместу вучэбнага матэрыялу і вучэбных задач і прадугледжвае арганізацыю вучэбнага супрацоўніцтва розных узроўняў (настаўнік – вучань, вучань – вучань, вучань – група);

дэтэрмінісцкі падыход. У аснову пакладзена адпаведнасць прычыны і следства прыродных з'яў і працэсаў;

кампетэнтнасны падыход накіраваны на фарміраванне ў вучняў асноўных геаграфічных ведаў і развіццё ўменняў і навыкаў, якія маюць практычную і прыкладную значнасць у іх жыцці і будучай прафесійнай дзейнасці;

культуралагічны падыход дазваляе разгледзець геаграфічнае асяроддзе праз прызму дасягненняў агульначалавечай культуры і накіраваны на развіццё духоўнасці, маралі і гуманістычных якасцяў асобы вучня;

даследчы падыход мае на ўвазе пошук, даследаванне і творчасць на вучэбных занятках.

У аснове каштоўнаснага падыходу ляжыць арыентацыя на комплекс каштоўнасцей, якія прадстаўлены агульначалавечымі каштоўнасцямі, а таксама паняццямі: Чалавек (абсалютная каштоўнасць), Веды, Айчына, Зямля, Свет.

Кампетэнтнасны падыход інтэгруе названыя падыходы і забяспечвае комплекснае авалоданне вучнямі прадметнымі і метапрадметнымі ведамі і ўменнямі. Кожная з кампетэнцый характарызуецца сваім навучальным зместам (тэарэтычным і практычным), а таксама асноўнымі відамі дзейнасці:

вучэбна-пазнавальная кампетэнцыя прадугледжвае валоданне ведамі пра аб'екты вывучэння фізічнай і сацыяльна-эканамічнай геаграфіі і адпаведнымі ўменнямі, навыкамі і спосабамі дзейнасці;

кампетэнцыя прырытэту геаграфічнай інфармацыі прадугледжвае фарміраванне ўменняў характарызаваць фізіка-геаграфічныя асаблівасці прыроды мацерыкоў і акіянаў, вылучаць агульныя і адметныя тэрытарыяльныя асаблівасці, эканоміка-геаграфічныя паказчыкі асобных краін, асаблівасці геаграфічнага і геапалітычнага стану тэрыторый, стратэгіі ўстойлівага развіцця чалавецтва і Рэспублікі Беларусь;

каштоўнасна-сэнсавая кампетэнцыя прадугледжвае развіццё ўменняў выбіраць мэтавыя і сэнсавыя ўстаноўкі для сваіх дзеянняў і ўчынкаў, прымаць рашэнні; здольнасцяў вучняў бачыць і разумець навакольны свет, усведамляць сваю ролю і прызначэнне;

кампетэнцыя геаграфічных дзеянняў забяспечвае фарміраванне вопыту дзейнасці па ўжыванні геаграфічных ведаў і ўменняў у жыццёвых сітуацыях;

кампетэнцыя прасторавага арыентавання забяспечвае фарміраванне ўменняў працаваць з картаграфічнымі крыніцамі інфармацыі, выкарыстоўваць інфармацыю аб геаграфічных працэсах і з'явах і ажыццяўляць прасторава-тэрытарыяльную прывязку;

камунікатыўная кампетэнцыя рэалізуецца пры дапамозе развіцця здольнасцяў вучняў да камунікатыўнай дзейнасці: уменні геаграфічна аргументаваць вынікі назіранняў працэсаў, што адбываюцца ў прыродзе і грамадстве, выказваць іх рознымі спосабамі; уменні выкарыстоўваць міжасобасныя формы ўзаемадзеяння і зносін у працэсе навучання.

7. Фізічная геаграфія мацерыкоў і акіянаў вывучае будову, прыродныя ўмовы, гісторыю фарміравання, развіццё і прыродныя ўмовы мацерыкоў і акіянаў. Геаграфічная

навука выйшла на якасна новы ўзровень свайго развiцця, абумоўлены узрослым значэннем геаграфii ў разуменнi складаных прыродных працэсаў, якiя адбываюцца на нашай планеце, аптымiзацыi выкарыстання яе прасторы i засваеннi рэсурсаў, асэнсаваннi будучага зямлi i магчымасцi развiцця чалавечага грамадства з яго пастаянна растуць запытамі.

Дадзеная вучэбная праграма ўключае ўвядзенне i 8 тэм. У дадзенай вучэбнай праграме прадугледжана абагульняючае паўтарэнне. Асноўныя патрабаваннi да вынікаў вучэбнай дзейнасцi вучняў прадстаўлены з улiкам змястоўнай вобласцi i iх узроставых фiзiялагiчных асаблiвасцяў. Фармiраванне ўяўленняў, ведаў, уменняў i навыкаў забяспечвае засваенне абавязковага зместу i прадугледжвае магчымасць працягу адукацыi, а таксама здольнасць вучняў да самаарганiзацыi з мэтай вырашэння навучальных i практычных задач.

8. Прынцыпамi адбору зместу навучання з'яўляюцца:
прынцып развiцця прыродазнаўча-навуковага мыслення;
прынцып цэласнага ўяўлення пра свет;
прынцып сувязi тэорыi з практыкай i рэалiзацыi праз практычную дзейнасць;
прынцып мiнiмiзацыi тэарэтычных звестак з улiкам iх значнасцi ў паўсядзённым жыццi;
прынцып узаемасувязi пачуццёвага i лагiчнага, рацыянальнага i iрацыянальнага ў працэсе пазнання свету.

ГЛАВА 2

ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА ПРАДМЕТА.

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ ВУЧНЯЎ

УВОДЗІНЫ (1 гадзіна)

Геаграфiчная абалонка як аб'ект вывучэння геаграфii. Межы i асноўныя ўласцiвасцi геаграфiчнай абалонкi: цэласнасць, рытмiчнасць (сутачная, гадавая), кругаварот рэчываў i энергii, занальнасць i азанальнасць.

АГУЛЬНАЯ ХАРАКТАРЫСТЫКА ЗЯМНОГА ШАРА (6 гадзiн)

Тэма 1. Агульная характарыстыка прыроды мацерыкоў i акiянаў (5 гадзiн)

Тэорыя лiтасферных плiт. Складкаватыя вобласцi. Глабальныя складкаватыя паясы. Платформы: будова (платформенныя плiты i шчыты) i iх адрозненне па ўзросце.

Глабальныя формы рэльефу Зямлi: мацерыковыя ўзняццi i акiянiчныя ўпадзiны. Паходжанне раўнiн (дэнудацыйныя, акумуляцыйныя). Паходжанне гор (складкаватыя, глыбавыя, складкавата-глыбавыя, вулканiчныя).

Паветраныя масы i асноўныя iх тыпы. Атмасферныя франты. Цыклоны i антыцыклоны, звязаныя з iмi тыпы надвор'я.

Клiматычныя паясы Зямлi (экватарыяльныя, субэкватарыяльныя, трапiчныя, субтрапiчныя, умераныя, субарктычныя i субантарктычныя, арктычныя i антарктычныя). Клiматычныя вобласцi i тыпы клiмату.

Геаграфiчныя паясы i прыродныя зоны Зямлi (вiльготныя экватарыяльныя лясы, саванны i рэдкалессi, пустынi, вечназялёныя цвёрдалiстыя лясы i хмызнякi, стэпы, шыракалiстыя, змешаныя i хвойныя (тайга) лясы, тундра, арктычныя (антарктычныя) пустынi). Вышынная пояснасць (на прыкладзе Альп).

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ ВУЧНЯЎ

Вучнi павiнны:

ведаць:

на ўзроўнi ўяўлення пра:

заканамернасцi геаграфiчнай абалонкi; тэорыю лiтасферных плiт; шыротную занальнасць, азанальнасць, вышынную пояснасць; складкаватыя вобласцi, будову

платформы (крышталічны фундамент, асадкавы чахол); горст, грабен, скід; тыпы паветраных мас;

асноўныя паняцці: геаграфічная абалонка, літасферная пліта, складкаваты пояс, платформа, платформавая пліта, шчыт, паветраная маса, атмасферны фронт, цыклон і антыцыклон, кліматычны пояс, прыродная зона, пустыня;

заканамернасці геаграфічнай абалонкі і закон геаграфічнай занальнасці;

умець:

паказваць на карце: літасферныя пліты: Еўразійскую, Ціхаакіянскую; складкаватыя паясы: Ціхаакіянскі, Альпійска-Гімалайскі, Урала-Мангольскі; платформы: Аравійскую, Індастанскую, Усходне-Еўрапейскую, Заходне-Сібірскую пліту; горы: Скандынаўскія, Драконавы, Пірэнеі; вулкан Фудзіяма; раўніны: Прыкаспійскую нізіну, Інда-Гангскую нізіну; пласкагор'е Дэкан; кліматычныя паясы; прыродныя зоны;

апісваць кліматычныя паясы, прыродныя зоны;

тлумачыць праяўленні заканамернасцей развіцця геаграфічнай абалонкі; цыркуляцыю атмасферы; прычыны змены кліматычных паясоў і прыродных зон; праблемы захавання прыроднай разнастайнасці на Зямлі;

устааўліваць узаемасувязі паміж асобнымі кампанентамі прыроды;

працаваць з тэматычнымі картамі для аналізу геаграфічнага праяўлення шыротнай занальнасці.

Практычная работа

1. Аналіз геаграфічнага праяўлення шыротнай занальнасці па тэматычных картах.

Падагульняльнае паўтарэнне (1 гадзіна)

РЭГІЯНАЛЬНЫ АГЛЯД ЗЯМНОГА ШАРА (28 гадзін)

Тэма 2. Акіяны (2 гадзіны)

Атлантычны і Паўночны Ледавіты акіяны. Агульная характарыстыка акіянаў: асаблівасці геаграфічнага становішча, межы, памеры, зрэзанасць берагавой лініі. Астравы і іх тыпы, моры, залівы, пралівы. Рэльеф дна акіянаў. Цячэнні. Мінеральныя і біялагічныя рэсурсы, іх выкарыстанне і ахова.

Ціхі і Індыйскі акіяны. Агульная характарыстыка акіянаў: асаблівасці геаграфічнага становішча, межы, памеры, зрэзанасць берагавой лініі. Астравы і іх тыпы, моры, залівы, пралівы. Рэльеф дна акіянаў. Схемы цячэнняў. Мінеральныя і біялагічныя рэсурсы, іх выкарыстанне і ахова.

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ ВУЧНЯЎ

Вучні павінны:

ведаць:

на ўзроўні ўяўлення пра:

мінеральныя і біялагічныя рэсурсы акіянаў; схему акіянічных цячэнняў;

асноўныя паняцці: мацерыковыя, вулканічныя і каралавыя астравы;

умець:

паказваць на карце: моры: Ахоцкае, Аравійскае, Баранцава; залівы: Аляска, Персідскі; жалабы: Зондскі, Чылійскі; Канадскую катлавіну; цячэнні: Курасія, Паўночнае Пасатнае, Паўднёвае Пасатнае, Паўночна-Атлантычнае, Лабрадорскае; астравы: Грэнландыя, Вялікабрытанія, Вялікія Зондскія, Ісландыя, Японскія;

апісваць асаблівасці геаграфічнага становішча, прыродныя ўмовы і рэсурсы акіянаў;

тлумачыць асноўныя рысы будовы рэльефу дна;

вызначаць па карце глыбіню і працягласць акіянаў з захаду на ўсход і з поўначы на поўдзень;

працаваць з тэматычнымі картамі і крыніцамі геаграфічнай інфармацыі для параўнальнай характарыстыкі акіянаў.

Практычная работа

2. Параўнальная характарыстыка двух акіянаў (на выбар) па прапанаваным плане.

Тэма 3. Афрыка (5 гадзін)

Геаграфічнае становішча. Геаграфічныя адкрыцці і даследаванні мацерыка (Б. Дыяш, Васка да Гама, Д. Лівінгстан, В. Юнкер, іншыя).

Тэктанічная будова: Афрыканская платформа, складкаватыя вобласці. Рэльеф. Афрыка – мацярык узвышаных раўнін. Усходне-Афрыканскія рыфты. Карысныя выкапні.

Клімат. Афрыка – самы гарачы мацярык. Кліматычныя паясы і тыпы клімату.

Унутраныя воды. Буйныя рачныя сістэмы, вадзі, азёры, вадаспады. Артэзіянскія басейны.

Прыродныя зоны. Апустыньванне (зона Сахеля). Ахова прыроды Афрыкі. Нацыянальныя паркі.

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ ВУЧНЯЎ

Вучні павінны:

ведаць:

на ўзроўні ўяўлення пра:

гісторыю даследавання мацерыка; асабліва ахоўваемыя прыродныя тэрыторыі мацерыка Афрыкі (нацыянальныя паркі Вірунга, Салонга, Серэнгеті);

асноўныя паняцці: саванна, рыфт, вадзі, дэльта, апустыньванне, аазіс, мангры, эндэмік, дзюна, эпіфіт;

даследчыкаў Афрыкі; кліматычных паясоў і прыродных зон; характэрных прадстаўнікоў і эндэмікаў жывёльнага і расліннага свету Афрыкі;

умець:

паказваць на карце: Мазамбікскі праліў; Адэнскі заліў; паўвостраў Самалі; востраў Мадагаскар; Афрыканскую платформу; цячэнні: Мазамбікскае, Бенгельскае; Капскія горы; Эфіопскае нагор'е; Усходне-Афрыканскае пласкагор'е; упадзіну возера Асаль; катлавіну Конга; вулкан, Камерун; найбуйнейшыя радовішчы карысных выкапняў; пустыні: Сахара, Наміб; рэкі: Конга, Нігер, Замбезі; Суэцкі канал; азёры: Чад, Вікторыя, Танганьіка; вадаспад Вікторыя;

характарызаваць асаблівасці геаграфічнага становішча Афрыкі; асноўныя рысы тэктанічнай будовы і асаблівасці рэльефу мацерыка; асаблівасці клімату і размяшчэння кліматычных паясоў; асаблівасці ўнутраных вод; асаблівасці расліннасці, жывёльнага свету і глеб прыродных зон;

тлумачыць своеасаблівасць расліннага і жывёльнага свету Афрыкі;

вызначаць па кліматычных картах і кліматаграмах асноўныя рысы клімату асобных абласцей мацерыка;

устанаўліваць прычынна-выніковыя сувязі паміж тэктанічнай будовай і рэльефам, геаграфічным становішчам мацерыка і кліматам, кліматам і ўнутранымі водамі, кліматам і прыроднымі зонамі;

працаваць з картай пры вызначэнні геаграфічнага становішча мацерыка, нанясенні геаграфічных аб'ектаў на контурную карту.

Практычная работа

3. Характарыстыка геаграфічнага становішча Афрыкі і нанясенне на контурную карту яго элементаў.

Тэма 4. Аўстралія і Акіянія (3 гадзіны)

Аўстралія і Акіянія. Геаграфічнае становішча. Адкрыццё і даследаванні мацерыка і Акіяніі (В. Янсан, А. Тасман, Дж. Кук). Тэктанічная будова: Аўстралійская платформа, Усходне-Аўстралійскі складкаваты пояс. Асаблівасці рэльефу. Карысныя выкапні.

Кліматычныя паясы і тыпы клімату. Аўстралія – самы сухі мацерык. Паверхневыя воды. Крыкі. Багацце падземных вод і артэзіянскія басейны.

Прыродныя зоны. Эндэмізм жывёльнага і расліннага свету Аўстраліі і Акіяніі. Ахова прыроды Аўстраліі і Акіяніі. Нацыянальныя паркі.

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ ВУЧНЯЎ

Вучні павінны:

ведаць:

на ўзроўні ўяўлення пра:

адкрыццё і гісторыю даследавання Аўстраліі і Акіяніі; прыродна-гістарычныя раёны Акіяніі; асабліва ахоўваемыя прыродныя тэрыторыі мацерыка (нацыянальныя паркі і запаведнікі: Блу-Маўнтынс, Вялікая пустыня Вікторыя, Вялікі Бар’ерны рыф);

асноўныя паняцці: крык, скрэб, рэлікт;

даследчыкаў Аўстраліі і Акіяніі; кліматычных паясоў і прыродных зон; характэрных прадстаўнікоў і эндэмікаў жывёльнага і расліннага свету Аўстраліі і Акіяніі;

умець:

паказваць на карце: залівы: Карпентарыя, Вялікі Аўстралійскі; астравы і групы астравоў: Вялікі Бар’ерны рыф, Новая Гвінея, Гавайскія, Тасманія, Новая Зеландыя; паўастравы: Кейп-Ёрк, Арнем-Ленд; Аўстралійскую платформу; гару Касцюшка; раўніну: Заходне-Аўстралійскае пласкагор’е; Вялікую пустыню Вікторыя; рэкі: Дарлінг, Купер-Крык; возера Эйр-Норт; вулкан Кілаўэа; кліматычныя паясы; прыродныя зоны; радовішчы карысных выкапняў;

характарызаваць асаблівасці геаграфічнага становішча Аўстраліі і Акіяніі; асноўныя рысы тэктанічнай будовы і асаблівасці рэльефу мацерыка; асаблівасці клімату і размяшчэння кліматычных паясоў; асаблівасці ўнутраных вод; асаблівасці расліннасці, жывёльнага свету і глеб прыродных зон;

тлумачыць своеасаблівасць расліннага і жывёльнага свету Аўстраліі і Акіяніі;

вызначаць па кліматычных картах і кліматаграмах асноўныя рысы клімату асобных абласцей Аўстраліі і Акіяніі;

устаўляць прычынна-выніковыя сувязі паміж тэктанічнай будовай і рэльефам, геаграфічным становішчам мацерыка і кліматам, кліматам і ўнутранымі водамі, кліматам і прыроднымі зонамі;

працаваць з крыніцамі геаграфічнай інфармацыі і выкарыстоўваць план для фізіка-геаграфічнай характарыстыкі і параўнання ўсходняй і заходняй часткі Аўстраліі.

Практычная работа

4*. Фізіка-геаграфічная характарыстыка тэрыторыі Заходне-Аўстралійскага пласкагор’я або Вялікага водападзельнага хрыбта Аўстраліі (на выбар).

Тэма 5. Антарктыда (2 гадзіны)

Асаблівасці геаграфічнага становішча Антарктыды і Антарктыкі. Памер і берагавая лінія. Адкрыццё Антарктыды рускімі мараплаўцамі (Ф. Белінсгаўзен, М. Лазараў). Заваяванне Паўднёвага полюса (Р. Амундсен, Р. Скот).

Асноўныя рысы прыроды. Тэктанічная будова і падледны рэльеф. Кліматаўтваральныя фактары. Асаблівасці клімату. Полюс холаду. Кліматычныя паясы Антарктыкі.

Абледзяненне. Покрыўныя і шэльфавыя ледавікі. Запасы прэснай вады. Падледныя вадаёмы. Асаблівасці арганічнага свету. Сучасныя даследаванні. Роля беларускіх вучоных у даследаваннях мацерыка.

Уплыў Антарктыды на прыроду Зямлі. Праблема азнавага слоя. Ахова прыроды.

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ ВУЧНЯЎ

Вучні павінны:

ведаць:

на ўзроўні ўяўлення пра адкрыццё і даследаванні Антарктыды (станцыі: Усход, Гара Вячэрняя);

асноўныя паняцці: шэльфавы ледавік, покрыўны ледавік, антарктычная пустыня, стокавыя вятры, антарктычны азіс, аэонавая дзірка;

першаадкрывальнікаў мацерыка, беларускіх даследчыкаў; кліматычныя паказчыкі; прадстаўнікоў арганічнага свету;

умець:

паказваць на карце: моры: Роса, Уэдэла; Антарктычны паўвостраў; Антарктычную платформу; горы: Трансантарктычныя, Антарктычныя Анды; масіў Вінсан; упадзіну Бэнтлі; вулкан Эрэбус; возера Усход; шэльфавы ледавік Роса;

характарызаваць асаблівасці геаграфічнага становішча мацерыка; асноўныя рысы тэктанічнай будовы мацерыка; асаблівасці клімату, расліннасці і жывёльнага свету;

тлумачыць адрозненне паняццяў «Антарктыда» і «Антарктыка»; асаблівасці падлёднага рэльефу, своеасаблівасць расліннага і жывёльнага свету; уплыў Антарктыды на прыроду Зямлі;

усталяваць прычынна-выніковыя сувязі паміж геаграфічным становішчам мацерыка і кліматам, тэктанічнай будовай і рэльефам, кліматам і прыроднымі зонамі.

Тэма 6. Паўднёвая Амерыка (5 гадзін)

Амерыка – адна частка свету і два мацерыкі. Геаграфічнае становішча Паўднёвай Амерыкі. Гісторыя адкрыцця і геаграфічныя даследаванні (Х. Калумб, А. Веспучы, Ф. Магелан, А. Гумбальт). Уклад выхадцаў з Беларусі ў даследаванні мацерыка (І. Дамейка).

Тэктанічная будова: Паўднёва-Амерыканская платформа, Андыскі складкаваты пояс. Рэльеф: горы, пласкагор'і, нізіны. Вобласці вулканізму. Карысныя выкапні.

Кліматычныя паясы і тыпы клімату. Паўднёвая Амерыка – самы вільготны мацерык.

Унутраныя воды. Багацце водных рэсурсаў. Асноўныя рачныя басейны. Галоўныя рэкі і азёры, вадаспады. Амазонка – самая доўгая і паўнаводная рака Зямлі.

Прыродныя зоны. Вышынная пояснасць Анд. Ахова прыроды і нацыянальныя паркі.

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ ВУЧНЯЎ

Вучні павінны:

ведаць:

на ўзроўні ўяўлення пра:

даследаванні Паўднёвай Амерыкі; асабліва ахоўваемыя прыродныя тэрыторыі мацерыка (нацыянальныя паркі: Галапагос, Лос-Гласьярэс, Ману);

асноўныя паняцці: лагуна, гілея, кампас, пампа, льяна, саланчак;

даследчыкаў Паўднёвай Амерыкі; кліматычных паясы і прыродныя зоны; характэрных прадстаўнікоў і эндэмікаў жывёльнага і расліннага свету Паўднёвай Амерыкі;

умець:

паказваць на карце: Паўднёвую Амерыку; архіпелаг Вогненная Зямля; Карыбскае мора; праліў Дрэйка; заліў Ла-Плата; цячэнні: Перуанскае, Бразільскае; Паўднёва-Амерыканскую платформу; гару Аканкагуа; вулкан Катапахі; пласкагор'і: Бразільскае, Гвіянскае; нізіны: Амазонскую, Арынокскую, Лаплацкую; пустыню Атакама; рэкі: Парана (вадаспад Ігуасу), Арынока; азёры: Маракайба, Ціцікака; радовішчы карысных выкапняў; кліматычныя паясы; прыродныя зоны;

характарызаваць асаблівасці геаграфічнага становішча Паўднёвай Амерыкі; асноўныя рысы тэктанічнай будовы і асаблівасці рэльефу мацерыка; асаблівасці клімату і размяшчэння кліматычных паясоў; асаблівасці ўнутраных вод; асаблівасці расліннасці, жывёльнага свету і глеб прыродных зон;

тлумачыць своеасаблівасць расліннага і жывёльнага свету Паўднёвай Амерыкі; вызначаць па кліматычных картах і кліматаграмах асноўныя рысы клімату асобных абласцей Паўднёвай Амерыкі;

устаўляць прычынна-выніковыя сувязі паміж геаграфічным становішчам мацерыка і кліматам, тэктанічнай будовай і рэльефам, кліматам і ўнутранымі водамі, кліматам і прыроднымі зонамі;

працаваць з крыніцамі геаграфічнай інфармацыі і планам для параўнання рэк Амазонкі і Ніла.

Практычная работа

5. Параўнальная характарыстыка рэк Амазонкі і Ніла па плане.

Тэма 7. Паўночная Амерыка (5 гадзін)

Геаграфічнае становішча. Гісторыя адкрыцця і геаграфічныя даследаванні (Э. Рыжы, В. Берынг, Г. Шэліхаў).

Тэктанічная будова: Паўночна-Амерыканская платформа, Кардыльерскі складкаваты пояс. Рэльеф мацерыка. Уплыў старажытнага абледзянення на рэльеф мацерыка. Карысныя выкапні.

Клімат мацерыка і яго асаблівасці. Кліматычныя паясы і тыпы клімату.

Унутраныя воды. Асаблівасці воднага рэжыму і гаспадарчага выкарыстання рэк. Азёры і іх тыпы. Вялікія Амерыканскія азёры. Сучаснае абледзяненне мацерыка. Вечная мерзлата.

Прыродныя зоны, асаблівасці іх распасцірання. Ахова прыроды і нацыянальныя паркі.

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ ВУЧНЯЎ

Вучні павінны:

ведаць:

на ўзроўні ўяўлення пра:

гісторыю даследавання Паўночнай Амерыкі; асабліва ахоўваемыя прыродныя тэрыторыі Паўночнай Амерыкі (нацыянальныя паркі (Елаўстонскі, Мамантава Пячора, Секвоя);

асноўныя паняцці: тарнада, каньён, прэрыя, бэдленд, фіёрд, вечная мерзлата; даследчыкаў мацерыка; кліматычных паясоў і прыродных зон Паўночнай Амерыкі; характэрных прадстаўнікоў і эндэмікаў жывёльнага і расліннага свету;

умець:

паказваць на карце: цячэнні: Каліфарнійскае, Аляскінскае; Берынгава мора; Гудзонаў заліў; Дэвісаў праліў; Канадскі Арктычны архіпелаг; паўвостраў Лабрадор; Паўночна-Амерыканскую платформу; горы: Дэналі, Скалістыя, Апалачы; Мексіканскае нагор'е; плато Вялікі Басейн; вулкан Арысаба; раўніны: Цэнтральныя, Вялікія; упадзіну Даліна Смерці; кліматычныя паясы; рэкі: Місісіпі, Святога Лаўрэнція, Каларада, Макензі, Юкан; Панамскі канал; Ніягарскі вадаспад; азёры: Вялікае Мядзведжае, Вялікае Салёнае; прыродныя зоны; радовішчы карысных выкапняў;

характарызаваць асаблівасці геаграфічнага становішча Паўночнай Амерыкі; асноўныя рысы тэктанічнай будовы і асаблівасці рэльефу мацерыка; асаблівасці клімату і размяшчэння кліматычных паясоў; асаблівасці ўнутраных вод; асаблівасці расліннасці, жывёльнага свету і глеб прыродных зон;

тлумачыць своеасаблівасць расліннага і жывёльнага свету Паўночнай Амерыкі;

вызначаць па кліматычных картах і кліматаграмах асноўныя рысы клімату асобных абласцей Паўночнай Амерыкі;

устаўнаўліваць прычынна-выніковыя сувязі паміж геаграфічным становішчам мацерыка і кліматам, тэктанічнай будовай і рэльефам, кліматам і ўнутранымі водамі, кліматам і прыроднымі зонамі;

працаваць з тэктанічнай і фізічнай картамі для ўстаўнення прычынна-выніковых сувязей паміж тэктанічнымі структурамі, формамі рэльефу і карыснымі выкапнямі.

Практычная работа

6. Устаўненне сувязі паміж тэктанічнай будовай, рэльефам і карыснымі выкапнямі па тэктанічнай і фізічнай картах (на прыкладзе Паўночнай Амерыкі).

Тэма 8. Еўразія (5 гадзін)

Геаграфічнае становішча Еўразіі. Памеры і канфігурацыя. Склад тэрыторыі: Еўропа і Азія, іх рэгіёны. Геаграфічныя даследаванні і адкрыцці ў Еўразіі. Шлях «з варагаў у грэкі» і Вялікі шаўковы шлях. Уклад П. П. Сямёнава-Цянь-Шанскага, М. М. Пржэвальскага ў даследаванні Азіі. Уклад ураджэнцаў Беларусі ў даследаванні Еўразіі (І. Д. Чэрскі, Б. І. Дыбоўскі).

Тэктанічная будова: старажытныя і маладыя платформы, Альпійска-Гімалайскі і Ціхаакіянскі складкаватыя паясы. Асноўныя формы рэльефу мацерыка. Роля старажытных мацерыковых абледзяненняў у фарміраванні рэльефу Еўразіі. Размяшчэнне карысных выкапняў.

Кліматаўтваральныя фактары Еўразіі. Кліматычныя паясы і тыпы клімату. Кантынентальнасць клімату. Асаблівасці фарміравання мусонных тыпаў клімату Еўразіі. Кліматычныя паясы і тыпы клімату Еўразіі.

Унутраныя воды. Найбуйнейшыя рачныя сістэмы Еўразіі. Азёры і тыпы іх катлавін. Каналы. Сучаснае абледзяненне. Вечная мерзлата.

Геаграфічныя паясы і прыродныя зоны Еўразіі. Зоны арктычнага, субарктычнага, умеранага, субтрапічнага, трапічнага, субэкватарыяльнага і экватарыяльнага геаграфічных паясоў. Вышынная пояснасць у Гімалаях. Ахова прыроды і нацыянальныя паркі.

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ ВУЧНЯЎ

Вучні павінны:

ведаць:

на ўзроўні ўяўлення пра:

гісторыю даследавання Еўразіі; асабліва ахоўваемыя прыродныя тэрыторыі Еўразіі (нацыянальныя паркі і запаведнікі: Сіхатэ-Алінскі, Рэпетэкскі, Казіранга);

асноўныя паняцці: кантынентальнасць клімату, маквіс, лёс;

даследчыкаў Еўразіі; кліматычных паясоў і прыродных зон; характэрных прадстаўнікоў і эндэмікаў жывёльнага і расліннага свету Еўразіі;

умець:

паказваць на карце: моры: Паўночнае, Паўднёва-Кітайскае; праліў Басфор; Біскайскі заліў; паўастравы: Скандынаўскі, Пірэнейскі, Аравійскі, Індакітай, Індастан; Сібірскую платформу; горы: Карпаты, Цянь-Шань; вулкан Ключаўская Сопка; нагор'і: Тыбецкае, Памір; раўніны: Вялікую Кітайскую, Заходне-Сібірскую; пустыні: Гобі, Руб-эль-Халі; рэкі: Дунай, Об, Волгу, Енісей, Лену, Амур, Хуанхэ, Ганг; Ладажскае возера, Мёртвае мора;

характарызаваць асаблівасці геаграфічнага становішча Еўразіі; асноўныя рысы тэктанічнай будовы і асаблівасці рэльефу мацерыка; асаблівасці клімату і размяшчэння кліматычных паясоў; асаблівасці ўнутраных вод; асаблівасці расліннасці, жывёльнага свету і глеб прыродных зон;

тлумачыць своеасаблівасць расліннага і жывёльнага свету Еўразіі;

вызначаць па кліматычных картах і кліматаграмах асноўныя рысы клімату асобных абласцей Еўразіі;

устанаўліваць прычынна-выніковыя сувязі паміж геаграфічным становішчам мацерыка і кліматам, тэктанічнай будовай і рэльефам, геаграфічным становішчам, кліматам і прыроднымі зонамі;

працаваць з кліматычнымі картамі і дыяграмамі для супастаўлення кліматычных характарыстык Еўразіі па 50-й паралелі паўночнай шыраты.

Практычная работа

7*. Супастаўленне кліматычных характарыстык тэрыторыі Еўразіі пры руху з захаду на ўсход (уздоўж 50-й паралелі паўночнай шыраты). Тлумачэнне выяўленых адrozenняў.

Падагульняльнае паўтарэнне (1 гадзіна)

* Выніковыя практычныя работы могуць быць выкананы ў рамках тэматычнага контролю.

УТВЕРЖДЕНО

Постановление
Министерства образования
Республики Беларусь
04.08.2022 № 231

**Учебная программа по учебному предмету
«История Беларуси»
для IX класса учреждений образования,
реализующих образовательные программы общего среднего образования
с русским языком обучения и воспитания**

**ГЛАВА 1
ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ**

1. Настоящая учебная программа по учебному предмету «История Беларуси» (далее – учебная программа) предназначена для организации систематического изучения истории Беларуси с 1917 г. до начала XXI в. в IX классе учреждений образования, реализующих образовательные программы общего среднего образования. Усвоение содержания учебного предмета «История Беларуси» осуществляется в условиях реализации компетентностного подхода к подготовке учащихся.

2. Настоящая учебная программа рассчитана на 35 часов (1 час в неделю).

3. Цель изучения учебного предмета «История Беларуси» в IX классе:

усвоение учащимися основ систематизированных теоретических и фактологических знаний; овладение способами учебно-познавательной деятельности с информацией о важнейших событиях, явлениях и процессах истории Беларуси с 1917 г. до начала XXI в.; формирование гражданского патриотизма, содействие успешной социализации личности в процессе ее интеграции в современную социокультурную среду Беларуси.

4. Задачи изучения учебного предмета «История Беларуси» в IX классе:

усвоение основных фактологических и теоретических знаний о важнейших событиях, явлениях, процессах развития белорусского общества с 1917 г. до начала XXI в.; освоение специальных способов учебно-познавательной деятельности изучения истории (предметные компетенции);

формирование опыта преобразовательной и творческой познавательной деятельности, развитие умений использовать усвоенные знания, умения, опыт в учебно-познавательной деятельности и жизненных ситуациях (метапредметные компетенции);

формирование основ национальной, гражданской, культурной идентичности личности; воспитание чувства гражданственности и патриотизма (личностные компетенции).

5. Содержание образования по учебному предмету «История Беларуси» построено в соответствии с концентрическим принципом, что предполагает его изучение в VI–IX классах на событийно-хронологическом уровне, в X–XI классах – на проблемно-теоретическом уровне.

Компетентностный подход к подготовке выпускника по учебному предмету «История Беларуси» предполагает определение целей, содержания, методов, средств, результатов обучения, которые способствуют формированию готовности учащихся к жизнедеятельности в постоянно меняющемся мире.

Компетенции рассматриваются как готовность использовать усвоенные знания, умения и навыки, сформированный опыт деятельности для решения практических и творческих задач, продолжения образования, трудовой деятельности, успешной социализации. По отношению к образовательному процессу компетенции представляют собой задаваемые настоящей учебной программой требования к подготовке учащихся, которые представлены перечнем личностных, метапредметных и предметных результатов обучения.

Личностные результаты обучения ориентированы на формирование жизненного опыта, мировоззрения, личностной и гражданской позиции, ценностных ориентаций личности. Данные результаты обучения необходимы для выполнения социальных функций (ответственного поведения) учащихся, которые идентифицируют себя как жители Беларуси и граждане Республики Беларусь, и обусловлены системой ценностей, общепринятых в белорусском обществе (семья и товарищеские отношения с близкими родственниками, дружба и взаимопомощь, веротерпимость, здоровье и образование).

Метапредметные результаты обучения связаны с выработкой у учащихся умений самостоятельно определять цели своего обучения, представлять, анализировать и корректировать их результаты в условиях индивидуальной и коллективно-распределительной форм деятельности; умений систематизировать и обобщать содержание учебного материала и делать на этой основе аргументированные выводы; умений анализировать современную социальную действительность и прогнозировать собственную жизнедеятельность; умений осуществлять поиск, сбор, обработку различных источников исторической информации, переводить информацию из визуального в вербальный вид и наоборот.

В соответствии с предметными результатами обучения учащимся нужно усвоить важнейшие факты, характеризующие исторический процесс в целом и различные стороны общественного развития; наиболее существенные причинно-следственные связи; основные исторические понятия. Предметные результаты обучения учебному предмету «История Беларуси» конкретизированы в основных требованиях к результатам учебно-познавательной деятельности учащихся по каждому из разделов и сформулированы в главе 2 настоящей учебной программы.

6. Содержание исторического материала учащиеся усваивают в процессе учебно-познавательной деятельности. Виды учебно-познавательной деятельности учащихся в процессе обучения учебному предмету «История Беларуси» определяются в соответствии с компетентностным подходом к их подготовке. Среди них: работа с различными источниками исторической информации (содержание учебного пособия, исторический словарь, историческая карта, исторический документ, иллюстрации, фотографии, фрагменты документальных кинолент, глобальная компьютерная сеть Интернет (далее – Интернет) и другие источники); составление таблиц с исторической информацией; характеристика исторических событий, явлений, процессов, личностей; решение и составление хронологических задач; разработка учебных проектов и другие виды учебно-познавательной деятельности.

В IX классе изучается материал о событиях Октябрьской революции в Беларуси и их последствиях, оформлении белорусской национальной государственности, положении

Западной Беларуси в составе Польши, событиях Второй мировой и Великой Отечественной войн на территории Беларуси, общественно-политическом и социально-экономическом развитии Белорусской Советской Социалистической Республики (далее – БССР) в довоенный и послевоенный период, становлении и укреплении государственного суверенитета Республики Беларусь и ее положении в современном мире, развитии белорусского образования, науки и культуры.

При изучении темы «Германский оккупационный режим на территории Беларуси в 1941–1944 гг.» используются материалы по геноциду белорусского народа, предоставленные Генеральной прокуратурой Республики Беларусь, которые размещены на Национальном образовательном портале (<https://adu.by/ru/393-pedagogam/rassledovanie-ugolovnogo-dela-o-genotside/6221-informatsionno-analiticheskie-materialy-generalnoj-prokuratury-respubliki-belarus-o-rassledovanii-ugolovnogo-dela-o-genotside-belorusskogo-naroda-v-gody-velikoj-otechestvennoj-vojny.html>).

7. Настоящая учебная программа предусматривает проведение уроков «Наш край», что позволит познакомить учащихся с особенностями исторического развития своего региона. Особенность организации обучения при освоении краеведческого материала обуславливает использование историко-документальной хроники «Память»; проведение экскурсий, поездок, посещение музеев и других учреждений, организацию проектной (исследовательской) деятельности учащихся, проведение встреч со знаменитыми земляками.

8. Учитель имеет право с учетом особенностей организации образовательного процесса в учреждении общего среднего образования, познавательных возможностей учащихся изменить последовательность изучения материала в рамках учебного времени, предназначенного для освоения содержания определенных тем. Следует учесть, что резервное время может быть использовано для проведения уроков контроля усвоения учащимися содержания образования по учебному предмету «История Беларуси».

ГЛАВА 2

СОДЕРЖАНИЕ УЧЕБНОГО ПРЕДМЕТА

(35 часов, в том числе 1 час – резервное время)

ОКтябрьская революция в России и становление белорусской национальной государственности.

1917–1921 гг. (4 часа)

События Октябрьской революции 1917 г. в Беларуси. Переход власти в руки Советов. Формирование и деятельность органов советской власти в Беларуси и на Западном фронте. Позиция Областного исполнительного комитета Западной области и фронта (далее – Облискомзап) по вопросу белорусской государственности. Первые преобразования в общественно-политической и социально-экономической сферах в условиях политики «военного коммунизма».

Попытки государственного самоопределения Беларуси. Созыв Всебелорусского съезда и его решения. Наступление войск кайзеровской Германии. Брестский мир и его последствия для Беларуси. Провозглашение Белорусской Народной Республики (далее – БНР). Деятельность рады БНР.

Создание белорусского советского государства. Создание Социалистической Советской Республики Беларуси (далее – ССРБ). I Всебелорусский съезд Советов и его решения. Образование Социалистической Советской Республики Литвы и Беларуси (далее – Литбел).

Польско-советская война 1919–1921 гг. и второе провозглашение ССРБ. Наступление польских войск в Беларуси. Военные действия на польско-советском фронте. Декларация о провозглашении независимости ССРБ 31 июля 1920 г. Рижский мирный договор и его последствия для Беларуси.

ОСНОВНЫЕ ТРЕБОВАНИЯ К РЕЗУЛЬТАТАМ УЧЕБНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ

Учащиеся должны знать:

основные события истории Беларуси в 1917–1921 гг., их даты (Октябрьская революция в Беларуси; Всебелорусский съезд; Брестский мир; провозглашение независимости БНР; провозглашение ССРБ; образование Литбел; польско-советская война; второе провозглашение ССРБ; Рижский мирный договор);

определения исторических терминов и понятий (Облкомзап, Белорусский национальный комиссариат (далее – Белнацком), Брестский мир, «буферное государство», белорусская национальная государственность, «военный коммунизм», государство, национализация, «линия Керзона», Литбел, Рижский мир, продразверстка);

имена и фамилии исторических деятелей, представителей культуры Беларуси в 1917–1921 гг., итоги их деятельности (Д. Ф. Жилунович, А. И. Луцкевич, А. А. Смолич, А. Г. Червяков).

Учащиеся должны уметь:

соотносить исторические события, которые происходили в 1917–1921 гг. на территории Беларуси, Польши и Советской России;

локализовать на карте события, связанные с провозглашением ССРБ; образованием Литбел; Брестским миром; Рижским миром; установлением «линии Керзона»;

характеризовать и сравнивать исторические события и явления, деятельность исторических личностей, политическое и социально-экономическое развитие белорусских земель в 1917–1921 гг. (основные события Октябрьской революции 1917 г. в Беларуси и на Западном фронте; позиции Облкомзапа и Белнацкома по вопросу белорусской государственности; решения Всебелорусского съезда и I Всебелорусского съезда Советов; первые преобразования в социально-экономической сфере в условиях политики «военного коммунизма»; условия и итоги Брестского и Рижского мира для Беларуси; этапы создания белорусской национальной государственности; этапы формирования территории Беларуси; основные события польско-советской войны) с использованием текста учебного пособия, иллюстраций, выдержек из исторических документов.

БЕЛАРУСЬ В УСЛОВИЯХ СТАНОВЛЕНИЯ СОВЕТСКОГО ОБЩЕСТВА. ЗАПАДНАЯ БЕЛАРУСЬ ПОД ВЛАСТЬЮ ПОЛЬШИ. 1921–1939 гг. (5 часов)

БССР в годы новой экономической политики. Социально-экономическое положение Беларуси. Переход к новой экономической политике. Влияние новой экономической политики (далее – нэп) на восстановление и развитие народного хозяйства.

Проведение индустриализации и коллективизации сельского хозяйства в БССР. Причины, особенности и методы проведения индустриализации в БССР. Результаты промышленного развития БССР в период первых пятилеток. Причины, методы и особенности проведения коллективизации сельского хозяйства в БССР. Результаты колхозного строительства в БССР в период первых пятилеток.

Общественно-политическая жизнь в БССР. Участие БССР в образовании Союза Советских Социалистических Республик (далее – СССР). Укрупнение территории БССР в 1924 и 1926 гг. Формирование советской общественно-политической системы. Политические репрессии.

Политика белорусизации. Развитие образования, науки и культуры в БССР. Белорусизация как составная часть советской национальной политики: основные мероприятия и итоги. Становление и развитие системы образования и науки в БССР. Зрелое и молодое поколения в белорусской советской литературе. Становление белорусского советского искусства.

Западная Беларусь в составе Польши. Политические и социально-экономические условия жизни белорусского населения. Деятельность политических партий и организаций. Состояние образования. Литература. Живопись.

Обобщение (1 час).

ОСНОВНЫЕ ТРЕБОВАНИЯ К РЕЗУЛЬТАТАМ УЧЕБНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ

Учащиеся должны знать:

основные события истории Беларуси в 1921–1939 гг., их даты (введение нэпа; начало осуществления индустриализации и сплошной коллективизации в БССР; осуществление политики белорусизации; образование СССР; укрупнения территории БССР);

определения исторических понятий (осадники, белорусизация; индустриализация, коллективизация, коренизация; национал-демократизм; нэп, политические репрессии; полонизация; советская общественно-политическая система; продналог);

имена и фамилии исторических деятелей, представителей культуры в 1921–1939 гг., итоги их деятельности и творчества (Я. Н. Дроздович, В. М. Игнатовский, Якуб Колас, Кондрат Крапива, А. А. Кулешов, Янка Купала, В. У. Ластовский, Максим Танк, Б. А. Тарашкевич, Михась Чарот, А. Л. Чижевский, О. Ю. Шмидт).

Учащиеся должны уметь:

соотносить события истории Беларуси и советской истории в 1921–1939 гг.;

локализовать на карте события, связанные с укрупнениями БССР в 1924 и 1926 гг.; индустриализацией БССР;

характеризовать и сравнивать исторические события и явления, деятельность исторических личностей, политическое, социально-экономическое и культурное развитие белорусских земель в 1921–1939 гг. (итоги и особенности нэпа в Беларуси; итоги и особенности проведения индустриализации и коллективизации в Беларуси; участие БССР в образовании СССР; общественно-политическая жизнь в БССР; достижения образования и науки в БССР; положение западно-белорусских земель в составе Польши и состояние культуры в Западной Беларуси; отражение исторических событий в произведениях литературы и искусства) с использованием текста учебного пособия, иллюстраций, выдержек из исторических документов.

БЕЛАРУСЬ В ГОДЫ ВТОРОЙ МИРОВОЙ И ВЕЛИКОЙ ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ВОЙН (6 часов)

Начало Второй мировой войны. Воссоединение Западной Беларуси с БССР. Поход Красной Армии в Западную Беларусь. Установление Советской власти в Западной Беларуси. Хозяйственные и культурные преобразования в западных областях БССР.

Начало Великой Отечественной войны. Нападение нацистской Германии на СССР. Оборонительные бои в Беларуси и их итоги. Героизм и самоотверженность защитников Отечества.

Германский оккупационный режим на территории Беларуси в 1941–1944 гг. План «Ост». Германский «новый порядок». Геноцид белорусского народа. Белорусские оstarбайтеры.

Развертывание народной борьбы против германских оккупантов (2 ч). Создание и боевая деятельность партизанских формирований. Партизанские зоны. «Рельсовая война». Подпольная борьба. Сопrotивление мирного населения оккупационному режиму.

Освобождение БССР от германских захватчиков. Вклад белорусского народа в победу над нацистской Германией. Участие БССР в образовании Организации Объединенных Наций (далее – ООН). Белорусская наступательная операция «Багратион». Уроженцы Беларуси на фронтах Великой Отечественной и Второй мировой войн. Включение БССР в состав стран – основательниц ООН. Сохранение исторической памяти о Великой Отечественной войне. Закон Республики Беларусь от 5 января 2022 г. № 146-З «О геноциде белорусского народа».

Обобщение (1 час).

Наш край в период становления советского общества и в годы Второй мировой и Великой Отечественной войн (1 час).

ОСНОВНЫЕ ТРЕБОВАНИЯ К РЕЗУЛЬТАТАМ УЧЕБНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ

Учащиеся должны знать:

основные события истории Беларуси в 1939–1945 гг., их даты (начало похода Красной Армии в Западную Беларусь; включение в состав СССР Западной Беларуси и ее воссоединение с БССР; начало Второй мировой войны; начало Великой Отечественной войны; освобождение столицы БССР г. Минска от германских захватчиков; День Победы советского народа в Великой Отечественной войне; подписание делегацией БССР Устава ООН);

определения исторических понятий (операция «Багратион»; Великая Отечественная война; геноцид; гетто; оstarбайтеры; партизанское движение; патриотическое подполье; план «Ост»; Праведники народов мира; «рельсовая война»);

имена исторических лиц и результаты их деятельности (И. П. Антонов, Г. У. Дольников, К. С. Заслонов, М. Казей, Е. В. Клумов, А. П. Мамкин, З. М. Туснолобова-Марченко, А. М. Усов, Р. И. Шершнева, М. Ф. Шмырев);

примеры героизма воинов Красной Армии, партизан и подпольщиков, символы памяти белорусского народа о событиях Великой Отечественной войны.

Учащиеся должны уметь:

соотносить исторические события, которые происходили в 1939–1945 гг. на территории Беларуси и Восточной Европы;

локализовать на карте события, связанные с воссоединением Западной Беларуси с БССР; событиями Великой Отечественной войны на территории Беларуси;

характеризовать исторические события и явления в 1939–1945 гг. (оборонительные бои летом 1941 г. на территории БССР; партизанское и подпольное движение на оккупированной территории БССР; освобождение БССР от немецко-фашистских захватчиков; вклад белорусского народа в победу над Германией; участие БССР в образовании ООН) с использованием текста учебного пособия, иллюстраций, выдержек из исторических документов.

БССР ВО ВТОРОЙ ПОЛОВИНЕ 40-х – 80-е гг. XX в. (7 часов)

Общественно-политическая жизнь во второй половине 40-х – первой половине 60-х гг. XX в. Особенности послевоенной внутривнутриполитической жизни в БССР. Государственная символика БССР. Изменения в общественно-политической жизни во второй половине 50-х – первой половине 60-х гг. XX в.

Социально-экономическое развитие во второй половине 40-х – первой половине 60-х гг. XX в. Преодоление последствий войны в области экономики. Курс на опережающий рост тяжелой промышленности. Развитие машиностроения и нефтехимической промышленности. Восстановление и развитие сельского хозяйства. Коллективизация в западных областях Беларуси. Условия жизни сельского и городского населения.

Общественно-политическое положение во второй половине 60-х – 80-е гг. XX в. Конституционное закрепление руководящей роли Коммунистической партии. Участие населения БССР в общественно-политической жизни. Политика перестройки в БССР. Формирование многопартийности.

Социально-экономическое положение во второй половине 60-х – 80-е гг. XX в. (2 часа). Формирование промышленного комплекса БССР. Развитие сельского хозяйства. Уровень жизни народа. Замедление темпов роста экономики и социальной сферы и попытки ускорения социально-экономического развития. Чернобыльская катастрофа и ее последствия для населения и хозяйства Беларуси.

Развитие образования, науки и культуры во второй половине 60-х – 80-е гг. XX в. (2 часа). Развитие системы народного образования. Достижения ученых – уроженцев Беларуси. Отражение исторических событий в произведениях белорусской советской литературы. Исторический репертуар белорусских театров. Тема Великой Отечественной

войны в белорусской живописи. Историческая тематика в белорусском кино. Музыкальное творчество.

Обобщение по разделу (1 час).

ОСНОВНЫЕ ТРЕБОВАНИЯ К РЕЗУЛЬТАТАМ УЧЕБНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ

Учащиеся должны знать:

основные события в истории Беларуси второй половины 40-х – 80-е гг. XX в., их даты (авария на Чернобыльской АЭС);

определения исторических понятий («оттепель», индустриальное общество, перестройка, реабилитация, Чернобыльская катастрофа);

имена общественно-политических деятелей, представителей образования и науки, литературы и искусства Беларуси, результаты их деятельности и творчества (А. М. Адамович, В. В. Быков, Я. Б. Зельдович, В. С. Короткевич, В. Ф. Купревич, К. Т. Мазуров, И. П. Мележ, В. Г. Мулявин, П. М. Машеров, М. Н. Пташук, М. А. Савицкий, П. О. Сухой, В. Т. Туров, И. П. Шамякин).

Учащиеся должны уметь:

соотносить события истории Беларуси и советской истории во второй половине 40-х – 80-е гг. XX в.;

локализовать на карте достижения в развитии индустриального общества в БССР; последствия Чернобыльской катастрофы для хозяйства БССР;

характеризовать и сравнивать исторические события и явления во второй половине 40-х – 80-е гг. XX в. (послевоенное восстановление хозяйства БССР; советский общественно-политический строй в БССР; формирование в БССР индустриального общества; достижения БССР в развитии образования и науки; отражение исторических событий в произведениях литературы и искусства) с использованием текста учебного пособия, иллюстраций, выдержек из исторических документов.

СТАНОВЛЕНИЕ И УКРЕПЛЕНИЕ ГОСУДАРСТВЕННОГО СУВЕРЕНИТЕТА РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ. 90-е гг. XX в. – НАЧАЛО XXI в. (5 часов)

Становление государственного суверенитета. Декларация о государственном суверенитете БССР от 27 июля 1990 г. и придание ей статуса конституционного закона. Беловежское соглашение, создание Содружества Независимых Государств (далее – СНГ). Принятие Конституции Республики Беларусь 15 марта 1994 года и введение должности Президента Республики Беларусь. Республиканский референдум 14 мая 1995 г. и его итоги. Государственная символика Республики Беларусь.

Общественно-политическая жизнь во второй половине 90-х гг. XX в. – начале XXI в. Республиканские референдумы 24 ноября 1996 г., 17 октября 2004 г., 27 февраля 2022 г., принятые на них изменения и дополнения в Конституцию Республики Беларусь. Основы государственного строя суверенной Республики Беларусь. Всебелорусское народное собрание – высший представительный орган народовластия Республики Беларусь. Выборы Президента Республики Беларусь и республиканский референдум 17 октября 2004 г. Основы идеологии белорусского государства. Политические партии и общественные объединения.

Социально-экономическое развитие Республики Беларусь. Экономическое положение Республики Беларусь в первой половине 1990-х гг. и поиск путей выхода из кризиса. Разработка белорусской модели социально-экономического развития, цели и средства ее реализации. Всебелорусские народные собрания и их решения.

Внешняя политика Республики Беларусь. Принципы и многовекторный характер внешнеполитического курса Республики Беларусь. Деятельность Беларуси в ООН. Создание Союзного государства Беларуси и России. Укрепление связей Республики

Беларусь со странами СНГ. Образование Евразийского экономического союза. Взаимоотношения Беларуси с Европейским союзом и другими странами мира.

Развитие образования и науки, культуры и спорта. Оформление государственного статуса белорусского и русского языков. Развитие национальной системы образования. Достижения в развитии науки. Отражение исторического прошлого и современности в произведениях белорусской литературы и искусства. Олимпийские достижения спортсменов Республики Беларусь.

Обобщение по разделу (1 час).

Наш край во второй половине 40-х гг. XX в. – начале XXI в. (1 час).

ОСНОВНЫЕ ТРЕБОВАНИЯ К РЕЗУЛЬТАТАМ УЧЕБНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ

Учащиеся должны знать:

основные события истории Беларуси в 1990-е – начале XXI в., их даты (принятие Декларации о государственном суверенитете БССР; утверждение нового названия нашей страны и ее государственных символов; создание СНГ; принятие Конституции Республики Беларусь; выборы Президента Республики Беларусь; республиканские референдумы; создание Сообщества Беларуси и России, Союза Беларуси и России; подписание Договора о создании Союзного государства; начало деятельности Договора о Евразийском экономическом союзе);

определения исторических понятий: Беловежское соглашение, гражданская нация, идеология белорусского государства, государственный суверенитет, социально ориентированная экономика, приватизация, референдум, интеграция, Всебелорусское народное собрание;

имена политических деятелей, деятелей науки, культуры, спорта Беларуси в 1990-е – начале XXI в., итоги их деятельности и творчества;

Учащиеся должны уметь:

соотносить интеграционные процессы, которые происходили в 1990-е – начале XXI в. на территории Беларуси и в постсоветских республиках, в Западной Европе;

локализовать на карте события, связанные с развитием Республики Беларусь;

характеризовать и сравнивать исторические события и явления в 1990-е – начале XXI в. (основные этапы становления суверенитета Беларуси; эволюция государственной символики Республики Беларусь; основы государственного строя Республики Беларусь; направления социально-экономического развития; результаты республиканских референдумов; многовекторность внешней политики Республики Беларусь; развитие образования и науки в Республике Беларусь; отражение исторических событий в произведениях литературы и искусства) с использованием текста учебного пособия, иллюстраций, выдержек из исторических документов.

Итоговое обобщение (1 час)

ГЛАВА 3 ОБЩИЕ ТРЕБОВАНИЯ К ОРГАНИЗАЦИИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА

В процессе обучения учебному предмету «История Беларуси» в IX классе рекомендуется организовывать следующие виды учебно-познавательной деятельности учащихся: самостоятельное чтение; составление развернутого плана; характеристика исторических событий, явлений, процессов по алгоритму с использованием различных источников информации (текст параграфа, картосхема, схема, диаграмма, таблица, иллюстрация, историческая карта, фотография, фрагменты исторических документов, документальных кинофильмов, Интернет, средств массовой информации); характеристика итогов деятельности исторических личностей и творчества деятелей культуры; работа

с историческим словарем; составление таблиц с исторической информацией (хронологических, синхронических, информационных, сравнительных); подготовка сообщений об исторических событиях и личностях; разработка учебных проектов под руководством учителя.

По результатам изучения учебного предмета «История Беларуси» учащиеся должны уметь:

соотносить события истории Беларуси с соответствующими им в советской и европейской истории;

определять хронологическую последовательность изученных исторических событий и процессов, их продолжительность;

локализовать на карте исторические события, характеризовать геополитическое положение Беларуси;

правильно (в соответствующем контексте) использовать изученные исторические понятия и конкретизировать их с помощью примеров (фактов);

объяснять причинно-следственные связи между историческими событиями, явлениями, процессами, используя внутрипредметные и межпредметные связи;

сравнивать исторические события и явления по предложенным или самостоятельно определенным критериям; выявлять общее и особенное, формулировать выводы;

сравнивать приведенные в учебной литературе точки зрения относительно исторических событий (процессов);

определять собственное аргументированное отношение к наиболее значительным событиям и личностям, достижениям материальной и духовной культуры Беларуси;

анализировать фрагменты исторических документов, использовать их для характеристики изученных исторических фактов;

использовать иллюстрации, фотографии, кинофрагменты как самостоятельные источники информации для характеристики исторических событий, явлений, личностей;

использовать различные источники информации (справочники, детские энциклопедии, Интернет, другие источники) для подготовки и презентации сообщений об исторических событиях, деятельности исторических личностей (деятелей культуры) с характеристикой итогов их деятельности (исторической тематики в их творчестве);

характеризовать памятники Беларуси, посвященные историческим событиям, как места исторической памяти;

работать с текстом учебного пособия в контексте читательской грамотности:

самостоятельно находить информацию, представленную в тексте параграфа;

выделять главную мысль в тексте параграфа, составлять развернутый план параграфа или ответ на конкретный вопрос;

составлять на основе текста параграфа монологическое высказывание в контексте поставленного вопроса;

систематизировать и обобщать исторические факты, формулировать на этой основе выводы;

переводить информацию из вербально-логической в образно-наглядную форму и наоборот;

использовать приобретенные знания и умения для:

решения личностно ориентированных ситуаций и моделирования социального поведения;

объяснения исторического контекста при ознакомлении со средствами массовой информации, чтении художественной литературы, просмотре фильмов, посещении исторических достопримечательностей и так далее;

формирования личностного отношения к общечеловеческим традиционным ценностям белорусского общества;

осуществления коммуникации в многоконфессиональном и поликультурном обществе.

ЗАЦВЕРДЖАНА

Пaстaнoвa
Мiнiстэртвa aдукaцыi
Рeспублiкi Бeлaрусь
04.08.2022 № 231

**Вучэбная праграма па вучэбным прадмеце
«Гісторыя Беларусі»
для ІХ класа ўстаноў адукацыі,
якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі
з беларускай мовай навучання і выхавання**

**ГЛАВА 1
АГУЛЬНЫЯ ПАЛАЖЭННІ**

1. Дадзеная вучэбная праграма па вучэбным прадмеце «Гісторыя Беларусі» (далей – вучэбная праграма) прызначана для арганізацыі сістэматычнага вывучэння гісторыі Беларусі з 1917 г. да пачатку ХХІ ст. у ІХ класе ўстаноў адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі. Засваенне зместу вучэбнага прадмета «Гісторыя Беларусі» ажыццяўляецца ва ўмовах рэалізацыі кампетэнтнаснага падыходу да падрыхтоўкі вучняў.

2. Дадзеная вучэбная праграма разлічана на 35 гадзін (1 гадзіна на тыдзень).

3. Мэта вывучэння вучэбнага прадмета «Гісторыя Беларусі» ў ІХ класе:

засваенне вучнямі асноў сістэматызаваных тэарэтычных і факталагічных ведаў; авалоданне спосабамі вучэбна-пазнавальнай дзейнасці з інфармацыяй пра найважнейшыя падзеі, з’явы і працэсы гісторыі Беларусі з 1917 г. да пачатку ХХІ ст.; фарміраванне грамадзянскага патрыятызму, садзейнічанне паспяховай сацыялізацыі асобы падчас яе інтэграцыі ў сучаснае сацыякультурнае асяроддзе Беларусі.

4. Задачы вывучэння вучэбнага прадмета «Гісторыя Беларусі» ў ІХ класе:

засваенне асноўных факталагічных і тэарэтычных ведаў пра найважнейшыя падзеі, з’явы, працэсы развіцця беларускага грамадства з 1917 г. да пачатку ХХІ ст.; засваенне спецыяльных спосабаў вучэбна-пазнавальнай дзейнасці вывучэння гісторыі (прадметныя кампетэнцыі);

фарміраванне вопыту пераўтваральнай і творчай пазнавальнай дзейнасці, развіццё ўменняў выкарыстоўваць засвоеныя веды, уменні, вопыт у вучэбна-пазнавальнай дзейнасці і жыццёвых сітуацыях (метапрадметныя кампетэнцыі);

фарміраванне асноў нацыянальнай, грамадзянскай, культурнай ідэнтычнасці асобы; выхаванне пачуцця грамадзянскасці і патрыятызму (асобасныя кампетэнцыі).

5. Змест адукацыі па вучэбным прадмеце «Гісторыя Беларусі» пабудаваны ў адпаведнасці з канцэнтрычным прынцыпам, што прадугледжвае яго вывучэнне ў VI–IX класах на падзейна-храналагічным узроўні, у X–XI класах – на праблемна-тэарэтычным узроўні.

Кампетэнтнасны падыход да падрыхтоўкі выпускніка па вучэбным прадмеце «Гісторыя Беларусі» прадугледжвае вызначэнне мэт, зместу, метадаў, сродкаў, вынікаў навучання, якія спрыяюць фарміраванню гатоўнасці вучняў да жыццядзейнасці ў свеце, які пастаянна змяняецца.

Кампетэнцыі разглядаюцца як гатоўнасць скарыстаць засвоеныя веды, уменні і навыкі, сфарміраваны вопыт дзейнасці для рашэння практычных і творчых задач, працягу адукацыі, працоўнай дзейнасці, паспяховай сацыялізацыі. У дачыненні да адукацыйнага працэсу кампетэнцыі ўяўляюць сабой зададзеныя вучэбнай праграмай патрабаванні да падрыхтоўкі вучняў, якія прадстаўлены пералікам асобасных, метапрадметных і прадметных вынікаў навучання.

Асобасныя вынікі навучання арыентаваны на фарміраванне жыццёвага вопыту, светапогляду, асабістай і грамадзянскай пазіцыі, каштоўнасных арыентацый асобы.

Дадзеныя вынікі навучання неабходны для выканання сацыяльных функцый (адказных паводзін) вучняў, якія ідэнтыфікуюць сябе як жыхары Беларусі і грамадзяне Рэспублікі Беларусь, і абумоўлены сістэмай каштоўнасцей, агульнапрынятых у беларускім грамадстве (сям'я і таварыскія адносіны з блізкімі сваякамі, сяброўства і ўзаемадапамога, верацярпімасць, здароўе і адукацыя).

Метапрадметныя вынікі навучання звязаны з выпрацоўкай у вучняў уменняў самастойна вызначаць мэты свайго навучання, уяўляць, аналізаваць і карэктываваць іх вынікі ва ўмовах індывідуальнай і калектыўна-размеркавальнай форм дзейнасці; уменняў сістэматызаваць і падагульняць змест вучэбнага матэрыялу і рабіць на гэтай аснове аргументаваныя высновы; уменняў аналізаваць сучасную сацыяльную рэчаіснасць і прагназаваць уласную жыццядзейнасць; уменняў ажыццяўляць пошук, збор, апрацоўку розных крыніц гістарычнай інфармацыі, пераводзіць інфармацыю з візуальнага ў вербальны від і наадварот.

У адпаведнасці з прадметнымі вынікамі навучання вучням трэба засвоіць найважнейшыя факты, якія характарызуюць гістарычны працэс у цэлым і розныя бакі грамадскага развіцця; найбольш істотныя прычынна-выніковыя сувязі; асноўныя гістарычныя паняцці. Прадметныя вынікі навучання вучэбнаму прадмету «Гісторыя Беларусі» канкрэтызаваны ў асноўных патрабаваннях да вынікаў вучэбна-пазнавальнай дзейнасці вучняў па кожным з раздзелаў і сфармуляваны ў главе 2 дадзенай вучэбнай праграмы.

6. Змест гістарычнага матэрыялу вучні засвойваюць у працэсе вучэбна-пазнавальнай дзейнасці. Віды вучэбна-пазнавальнай дзейнасці вучняў падчас навучання вучэбнаму прадмету «Гісторыя Беларусі» вызначаюцца ў адпаведнасці з кампетэнтнасным падыходам да іх падрыхтоўкі. Сярод іх: праца з рознымі крыніцамі гістарычнай інфармацыі (змест вучэбнага дапаможніка, гістарычны слоўнік, гістарычная карта, гістарычны дакумент, ілюстрацыі, фатаграфіі, фрагменты дакументальных кінастужак, глабальную камп'ютарную сетку Інтэрнэт (далей – інтэрнэт) і іншыя крыніцы); складанне табліц з гістарычнай інфармацыяй; характарыстыка гістарычных падзей, з'яў, працэсаў, асоб; рашэнне і складанне храналагічных задач; распрацоўка вучэбных праектаў і іншыя віды вучэбна-пазнавальнай дзейнасці.

У ІХ класе вивучаецца матэрыял пра падзеі Кастрычніцкай рэвалюцыі на Беларусі і іх наступствы, афармленне беларускай нацыянальнай дзяржаўнасці, становішча Заходняй Беларусі ў складзе Польшчы, падзеі Другой сусветнай і Вялікай Айчыннай войнаў на тэрыторыі Беларусі, грамадска-палітычнае і сацыяльна-эканамічнае развіццё Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі (далей – БССР) у даваенны і пасляваенны час, станаўленне і ўмацаванне дзяржаўнага суверэнітэту Рэспублікі Беларусь і яе становішча ў сучасным свеце, развіццё беларускай адукацыі, навукі і культуры.

Пры вивучэнні тэмы «Германскі акупацыйны рэжым на тэрыторыі Беларусі ў 1941–1944 гг.» выкарыстоўваюцца матэрыялы па генацыдзе беларускага народа, прадстаўленыя Генеральнай пракуратурай Рэспублікі Беларусь, якія размешчаны на Нацыянальным адукацыйным партале (<https://adu.by/ru/393-pedagogam/rassledovanie-ugolovno-go-dela-o-genotside/6221-informatsionno-analiticheskie-materialy-generalnoj-prokuratury-respubliki-belarus-o-rassledovanii-ugolovno-go-dela-o-genotside-beloruskogo-naroda-v-gody-velikoj-otechestvennoj-vojny.html>).

7. Дадзеная вучэбная праграма прадугледжвае правядзенне ўрокаў «Наш край», што дазволіць пазнаёміць вучняў з асаблівасцямі гістарычнага развіцця свайго рэгіёна. Асаблівасць арганізацыі навучання пры засваенні краязнаўчага матэрыялу абумоўлівае выкарыстанне гісторыка-дакументальнай хронікі «Памяць»; правядзенне экскурсій, падарожжаў, наведванне музеяў і іншых устаноў, арганізацыю праектнай (даследчай) дзейнасці вучняў, правядзенне сустрэч са знакамітымі землякамі.

8. Настаўнік мае права з улікам асаблівасцей арганізацыі адукацыйнага працэсу ва ўстанове агульнай сярэдняй адукацыі, пазнавальных магчымасцей вучняў змяніць паслядоўнасць вивучэння матэрыялу ў рамках вучэбнага часу, прызначанага

для засваення зместу пэўных тэм. Варта ўлічыць, што рэзервовы час можа быць выкарыстаны для правядзення ўрокаў кантролю засваення вучнямі зместу адукацыі па вучэбным прадмеце «Гісторыя Беларусі».

ГЛАВА 2 ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА ПРАДМЕТА

(35 гадзін, у тым ліку 1 гадзіна – рэзервовы час)

КАСТРЫЧНІЦКАЯ РЭВАЛЮЦЫЯ Ў РАСІІ І СТАНАЎЛЕННЕ БЕЛАРУСКАЙ НАЦЫЯНАЛЬНАЙ ДЗЯРЖАЎНАСЦІ. 1917–1921 гг. (4 гадзіны)

Падзеі Кастрычніцкай рэвалюцыі 1917 г. у Беларусі. Пераход улады ў рукі Саветаў. Фарміраванне і дзейнасць органаў савецкай улады ў Беларусі і на Заходнім фронце. Пазіцыя Абласнога выканаўчага камітэта Заходняй вобласці і фронту (далей – Аблвыкамзах) па пытанні беларускай дзяржаўнасці. Першыя пераўтварэнні ў грамадска-палітычнай і сацыяльна-эканамічнай сферах ва ўмовах палітыкі «ваеннага камунізму».

Спробы дзяржаўнага самавызначэння Беларусі. Скліканне Усебеларускага з'езда і яго рашэнні. Наступленне войск кайзераўскай Германіі. Брэсцкі мір і яго вынікі для Беларусі. Абвяшчэнне Беларускай Народнай Рэспублікі (далей – БНР). Дзейнасць рады БНР.

Стварэнне беларускай савецкай дзяржавы. Стварэнне Сацыялістычнай Савецкай Рэспублікі Беларусі (далей – ССРБ). І Усебеларускі з'езд Саветаў і яго рашэнні. Утварэнне Сацыялістычнай Савецкай Рэспублікі Літвы і Беларусі (далей – Літбел).

Польска-савецкая вайна 1919–1921 гг. і другое абвяшчэнне ССРБ. Наступленне польскіх войск у Беларусі. Ваенныя дзеянні на польска-савецкім фронце. Дэкларацыя аб абвяшчэнні незалежнасці ССРБ 31 ліпеня 1920 г. Рыжскі мірны дагавор і яго вынікі для Беларусі.

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНА-ПАЗНАВАЛЬНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ ВУЧНЯЎ

Вучні павінны ведаць:

асноўныя падзеі гісторыі Беларусі ў 1917–1921 гг., іх даты (Кастрычніцкая рэвалюцыя ў Беларусі; Усебеларускі з'езд; Брэсцкі мір; абвяшчэнне незалежнасці БНР; абвяшчэнне ССРБ; утварэнне Літбел; польска-савецкая вайна; другое абвяшчэнне ССРБ; Рыжскі мірны дагавор);

азначэнні гістарычных тэрмінаў і паняццяў (Аблвыкамзах, Беларускі нацыянальны камісарыят (далей – Белнацкам), Брэсцкі мір, «буферная дзяржава», беларуская нацыянальная дзяржаўнасць, «ваенны камунізм», дзяржава, нацыяналізацыя, «лінія Керзана», Літбел, Рыжскі мір, харчразвёрстка);

імёны і прозвішчы гістарычных дзеячаў, прадстаўнікоў культуры Беларусі ў 1917–1921 гг., вынікі іх дзейнасці (З. Х. Жылуновіч, А. І. Луцкевіч, А. А. Смоліч, А. Р. Чарвякоў).

Вучні павінны ўмець:

суадносіць гістарычныя падзеі, якія адбываліся ў 1917–1921 гг. на тэрыторыі Беларусі, Польшчы і Савецкай Расіі;

лакалізаваць на карце падзеі, звязаныя з абвяшчэннем ССРБ; утварэннем Літбел; Брэсцкім мірам; Рыжскім мірам; усталяваннем «лініі Керзана»;

характарызаваць і параўноўваць гістарычныя падзеі і з'явы, дзейнасць гістарычных асоб, палітычнае і сацыяльна-эканамічнае развіццё беларускіх зямель у 1917–1921 гг. (асноўныя падзеі Кастрычніцкай рэвалюцыі 1917 г. у Беларусі і на Заходнім фронце; пазіцыі Аблвыкамзаха і Белнацкама па пытанні беларускай дзяржаўнасці; рашэнні Усебеларускага з'езда і І Усебеларускага з'езда Саветаў; першыя пераўтварэнні ў сацыяльна-эканамічнай сферы ва ўмовах палітыкі «ваеннага камунізму»; умовы і вынікі

Брэскага і Рыжскага міру для Беларусі; этапы стварэння беларускай нацыянальнай дзяржаўнасці; этапы фарміравання тэрыторыі Беларусі; асноўныя падзеі польска-савецкай вайны) з выкарыстаннем тэкста вучэбнага дапаможніка, ілюстрацый, вытрымак з гістарычных дакументаў.

БЕЛАРУСЬ ВА ЁМОВАХ СТАНАЎЛЕННЯ САВЕЦКАГА ГРАМАДСТВА. ЗАХОДНЯЯ БЕЛАРУСЬ ПАД УЛАДАЙ ПОЛЬШЧЫ. 1921–1939 гг. (5 гадзін)

БССР у гады новай эканамічнай палітыкі. Сацыяльна-эканамічнае становішча Беларусі. Пераход да новай эканамічнай палітыкі. Уплыў новай эканамічнай палітыкі (далей – нэп) на аднаўленне і развіццё народнай гаспадаркі.

Правядзенне індустрыялізацыі і калектывізацыі сельскай гаспадаркі ў БССР. Прычыны, асаблівасці і метады правядзення індустрыялізацыі ў БССР. Вынікі прамысловага развіцця БССР у перыяд першых пяцігодак. Прычыны, метады і асаблівасці правядзення калектывізацыі сельскай гаспадаркі ў БССР. Вынікі калгаснага будаўніцтва ў БССР у перыяд першых пяцігодак.

Грамадска-палітычнае жыццё БССР. Удзел БССР ва ўтварэнні Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік (далей – СССР). Узбуйненне тэрыторыі БССР у 1924 і 1926 гг. Фарміраванне савецкай грамадска-палітычнай сістэмы. Палітычныя рэпрэсіі.

Палітыка беларусізацыі. Развіццё адукацыі, навукі і культуры ў БССР. Беларусізацыя як састаўная частка савецкай нацыянальнай палітыкі: асноўныя мерапрыемствы, супярэчнасці і вынікі. Станаўленне і развіццё сістэмы адукацыі і навукі ў БССР. Сталае і маладое пакаленні ў беларускай савецкай літаратуры. Станаўленне беларускага савецкага мастацтва.

Заходняя Беларусь у складзе Польшчы. Палітычныя і сацыяльна-эканамічныя ўмовы жыцця беларускага насельніцтва. Дзейнасць палітычных партый і арганізацый. Стан адукацыі. Літаратура. Жывапіс.

Абагульненне (1 гадзіна).

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНА-ПАЗНАВАЛЬНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ ВУЧНЯЎ

Вучні павінны ведаць:

асноўныя падзеі гісторыі Беларусі ў 1921–1939 гг., іх даты (увядзенне новай эканамічнай палітыкі; пачатак ажыццяўлення індустрыялізацыі і суцэльнай калектывізацыі ў БССР; ажыццяўленне палітыкі беларусізацыі; утварэнне СССР; узбуйненні тэрыторыі БССР);

азначэнні гістарычных паняццяў (асаднікі, беларусізацыя; індустрыялізацыя, калектывізацыя, карэнізацыя; нацыянал-дэмакратызм; новая эканамічная палітыка, палітычныя рэпрэсіі; паланізацыя; савецкая грамадска-палітычная сістэма; харчпадатак);

імёны і прозвішчы гістарычных дзеячаў, прадстаўнікоў культуры ў 1921–1939 гг., вынікі іх дзейнасці і творчасці (Я. Н. Драздовіч, У. М. Ігнатоўскі, Якуб Колас, Кандрат Крапіва, А. А. Куляшоў, Янка Купала, В. Ю. Ластоўскі, Максім Танк, Б. А. Тарашкевіч, Міхась Чарот, А. Л. Чыжэўскі, О. Ю. Шміт).

Вучні павінны ўмець:

суадносіць падзеі гісторыі Беларусі і савецкай гісторыі ў 1921–1939 гг.;

лакалізаваць на карце падзеі, звязаныя з узбуйненнямі БССР у 1924 і 1926 гг.; індустрыялізацыяй БССР;

характарызаваць і параўноўваць гістарычныя падзеі і з’явы, дзейнасць гістарычных асоб, палітычнае, сацыяльна-эканамічнае і культурнае развіццё беларускіх зямель у 1921–1939 гг. (вынікі і асаблівасці новай эканамічнай палітыкі ў Беларусі; вынікі і асаблівасці правядзення індустрыялізацыі і калектывізацыі ў Беларусі; удзел БССР ва ўтварэнні СССР; грамадска-палітычнае жыццё БССР; дасягненні адукацыі і навукі ў БССР; становішча заходнебеларускіх зямель у складзе Польшчы і стан культуры ў Заходняй

Беларусі; адлюстраванне гістарычных падзей у творах літаратуры і мастацтва) з выкарыстаннем тэксту вучэбнага дапаможніка, ілюстрацый, вытрымак з гістарычных дакументаў.

БЕЛАРУСЬ У ГАДЫ ДРУГОЙ СУСВЕТНАЙ І ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВОЙНАЎ (6 гадзін)

Пачатак Другой сусветнай вайны. Уз'яднанне Заходняй Беларусі з БССР. Паход Чырвонай Арміі ў Заходнюю Беларусь. Усталяванне Савецкай улады ў Заходняй Беларусі. Гаспадарчыя і культурныя пераўтварэнні ў заходніх абласцях БССР.

Пачатак Вялікай Айчыннай вайны. Нападзенне нацысцкай Германіі на СССР. Абарончыя баі ў Беларусі і іх вынікі. Гераізм і самаахвярнасць абаронцаў Айчыны.

Германскі акупацыйны рэжым на тэрыторыі Беларусі ў 1941–1944 гг. План «Ост». Германскі «новы парадак». Генацыд беларускага народа. Беларускія оstarбайтары.

Разгортванне народнай барацьбы супраць германскіх акупантаў (2 гадзіны). Стварэнне і баявая дзейнасць партызанскіх фарміраванняў. Партызанскія зоны. «Рэйкавая вайна». Падпольная барацьба. Супраціўленне мірнага насельніцтва акупацыйнаму рэжыму.

Вызваленне БССР ад германскіх захопнікаў. Уклад беларускага народа ў перамогу над нацысцкай Германіяй. Удзел БССР у заснаванні Арганізацыі Аб'яднаных Нацый (далей – ААН). Беларуская наступальная аперацыя «Баграціён». Ураджэнцы Беларусі на франтах Вялікай Айчыннай і Другой сусветнай войнаў. Уключэнне БССР у склад краін – заснавальніц ААН. Захаванне гістарычнай памяці аб Вялікай Айчыннай вайне. Закон Рэспублікі Беларусь ад 5 студзеня 2022 г. № 146-З «О геноциде белорусского народа».

Абагульненне (1 гадзіна).

Наш край у перыяд станаўлення савецкага грамадства і ў гады Другой сусветнай і Вялікай Айчыннай войнаў (1 гадзіна).

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНА-ПАЗНАВАЛЬНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ ВУЧНЯЎ

Вучні павінны ведаць:

асноўныя падзеі гісторыі Беларусі ў 1939–1945 гг., іх даты (пачатак паходу Чырвонай Арміі ў Заходнюю Беларусь; уключэнне ў склад СССР Заходняй Беларусі і яе ўз'яднанне з БССР; пачатак Другой сусветнай вайны; пачатак Вялікай Айчыннай вайны; вызваленне сталіцы БССР г. Мінска ад германскіх захопнікаў; Дзень Перамогі савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне; падпісанне дэлегацыяй БССР Статута ААН);

азначэнні гістарычных паняццяў (аперацыя «Баграціён»; Вялікая Айчынная вайна; генацыд; гета; оstarбайтары; партызанскі рух; патрыятычнае падполле; план «Ост»; Праведнікі народаў свету; «рэйкавая вайна»);

імёны гістарычных асоб і вынікі іх дзейнасці (І. П. Антонаў, Р. У. Дольнікаў, К. С. Заслонаў, М. Казей, Я. У. Клумаў, А. П. Мамкін, З. М. Тусналобава-Марчанка, А. М. Усаў, Р. І Шаршнёва, М. П. Шмыроў);

прыклады гераізму воінаў Чырвонай Арміі, партызан і падпольшчыкаў, сімвалы памяці беларускага народа аб падзеях Вялікай Айчыннай вайны.

Вучні павінны ўмець:

судносіць гістарычныя падзеі, якія адбываліся ў 1939–1945 гг. на тэрыторыі Беларусі і Усходняй Еўропы;

лакалізаваць на карце падзеі, звязаныя з уз'яднаннем Заходняй Беларусі з БССР; падзеямі Вялікай Айчыннай вайны на тэрыторыі Беларусі;

характарызаваць гістарычныя падзеі і з'явы ў 1939–1945 гг. (абарончыя баі летам 1941 г. на тэрыторыі БССР; партызанскі і падпольны рух на акупіраванай тэрыторыі БССР; вызваленне БССР ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў; уклад беларускага народа ў

перамогу над Германіяй; удзел БССР у заснаванні ААН з выкарыстаннем тэксту вучэбнага дапаможніка, ілюстрацый, вытрымак з гістарычных дакументаў.

БССР У ДРУГОЙ ПАЛОВЕ 40-х – 80-я гг. XX ст.
(7 гадзін)

Грамадска-палітычнае жыццё ў другой палове 40-х – першай палове 60-х гг. XX ст. Асаблівасці пасляваеннага ўнутрыпалітычнага жыцця ў БССР. Дзяржаўная сімволіка БССР. Змены ў грамадска-палітычным жыцці ў другой палове 50-х – першай палове 60-х гг. XX ст.

Сацыяльна-эканамічнае развіццё ў другой палове 40-х – першай палове 60-х гг. XX ст. Пераадоленне наступстваў вайны ў галіне эканомікі. Курс на апераджальны рост цяжкай прамысловасці. Развіццё машынабудавання і нафтахімічнай прамысловасці. Аднаўленне і развіццё сельскай гаспадаркі. Калектывізацыя ў заходніх абласцях Беларусі. Умовы жыцця сельскага і гарадскога насельніцтва.

Грамадска-палітычнае становішча ў другой палове 60-х – 80-я гг. XX ст. Канстытуцыйнае замацаванне кіруючай ролі Камуністычнай партыі. Удзел насельніцтва БССР у грамадска-палітычным жыцці. Палітыка перабудовы ў БССР. Фарміраванне шматпартыйнасці.

Сацыяльна-эканамічнае становішча ў другой палове 60-х – 80-я гг. XX ст. (2 гадзіны). Фарміраванне прамысловага комплексу БССР. Развіццё сельскай гаспадаркі. Узровень жыцця народа. Замаруджванне тэмпаў росту эканомікі і сацыяльнай сферы і спробы паскарэння сацыяльна-эканамічнага развіцця. Чарнобыльская катастрофа і яе наступствы для насельніцтва і гаспадаркі Беларусі.

Развіццё адукацыі, навукі і культуры ў другой палове 60-х – 80-я гг. XX ст. (2 гадзіны). Развіццё сістэмы народнай адукацыі. Дасягненні вучоных – ураджэнцаў Беларусі. Адлюстраванне гістарычных падзей у творах беларускай савецкай літаратуры. Гістарычны рэпертуар беларускіх тэатраў. Тэма Вялікай Айчыннай вайны ў беларускім жывапісе. Гістарычная тэматыка ў беларускім кіно. Музычная творчасць.

Абагульненне па раздзеле (1 гадзіна).

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ
ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНА-ПАЗНАВАЛЬНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ ВУЧНЯЎ

Вучні павінны ведаць:

асноўныя падзеі ў гісторыі Беларусі другой паловы 40-х – 80-я гг. XX ст., іх даты (аварыя на Чарнобыльскай АЭС);

азначэнні гістарычных паняццяў («адліга», індустрыяльнае грамадства, перабудова, рэабілітацыя, Чарнобыльская катастрофа);

імёны грамадска-палітычных дзеячаў, прадстаўнікоў адукацыі і навукі, літаратуры і мастацтва Беларусі, вынікі іх дзейнасці і творчасці (А. М. Адамовіч, В. У. Быкаў, Я. Б. Зяльдовіч, У. С. Караткевіч, В. Ф. Купрэвіч, К. Т. Мазураў, І. П. Мележ, У. Г. Мулявін, П. М. Машэраў, М. М. Пташук, М. А. Савіцкі, П. В. Сухі, В. Ц. Тураў, І. П. Шамякін).

Вучні павінны ўмець:

суадносіць падзеі гісторыі Беларусі і савецкай гісторыі ў другой палове 40-х – 80-я гг. XX ст.;

лакалізаваць на карце дасягненні ў развіцці індустрыяльнага грамадства ў БССР; наступствы Чарнобыльскай катастрофы для гаспадаркі БССР;

характарызаваць і параўноўваць гістарычныя падзеі і з'явы ў другой палове 40-х – 80-я гг. XX ст. (пасляваеннае аднаўленне гаспадаркі БССР; савецкі грамадска-палітычны лад у БССР; фарміраванне ў БССР індустрыяльнага грамадства; дасягненні БССР у развіцці адукацыі і навукі; адлюстраванне гістарычных падзей у творах літаратуры

і мастацтва) з выкарыстаннем тэксту вучэбнага дапаможніка, ілюстрацый, вытрымак з гістарычных дакументаў.

СТАНАЎЛЕННЕ І ўМАЦАВАННЕ ДЗЯРЖАЎНАГА СУВЕРЭНІТЭТУ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ. 90-Я ГГ. XX ст. – ПАЧАТАК XXI ст. (5 гадзін)

Станаўленне дзяржаўнага суверэнiтэту. Дэкларацыя аб дзяржаўным суверэнiтэце БССР ад 27 ліпеня 1990 г. і наданне ёй статусу канстытуцыйнага закона. Белавежскае пагадненне, стварэнне Садружнасці Незалежных Дзяржаў (далей – СНД). Прыняцце Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь 15 сакавіка 1994 г. і ўвядзенне пасады Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь. Рэспубліканскі рэферэндум 14 мая 1995 г. і яго вынікі. Дзяржаўная сімволіка Рэспублікі Беларусь.

Грамадска-палітычнае жыццё ў другой палове 90-х гг. XX ст. – пачатку XXI ст. Рэспубліканскія рэферэндумы 24 лістапада 1996 г., 17 кастрычніка 2004 г., 27 лютага 2022 г., прынятыя на іх змяненні і дапаўненні ў Канстытуцыю Рэспублікі Беларусь. Асновы дзяржаўнага ладу суверэннай Рэспублікі Беларусь. Усебеларускі народны сход – вышэйшы прадстаўнічы орган народаўладдзя Рэспублікі Беларусь. Выбары Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь і рэспубліканскі рэферэндум 17 кастрычніка 2004 г. Асновы ідэалогіі беларускай дзяржавы. Палітычныя партыі і грамадскія аб'яднанні.

Сацыяльна-эканамічнае развіццё Рэспублікі Беларусь. Эканамічнае становішча Рэспублікі Беларусь у першай палове 1990-х гг. і пошук шляхоў выхаду з крызісу. Распрацоўка беларускай мадэлі сацыяльна-эканамічнага развіцця, мэты і сродкі яе рэалізацыі. Усебеларускія народныя сходы і іх рашэнні.

Знешняя палітыка Рэспублікі Беларусь. Прынцыпы і шматвектарны характар знешнепалітычнага курсу Рэспублікі Беларусь. Дзейнасць Беларусі ў ААН. Стварэнне Саюзнай дзяржавы Беларусі і Расіі. Умацаванне сувязей Рэспублікі Беларусь з краінамі СНД. Утварэнне Еўразійскага эканамічнага саюза. Узаемаадносіны Беларусі з Еўрапейскім Саюзам і іншымі краінамі свету.

Развіццё адукацыі і навукі, культуры і спорту. Афармленне дзяржаўнага статусу беларускай і рускай моў. Развіццё нацыянальнай сістэмы адукацыі. Дасягненні ў развіцці навукі. Адлюстраванне гістарычнага мінулага і сучаснасці ў творах беларускай літаратуры і мастацтва. Алімпійскія дасягненні спартсменаў Рэспублікі Беларусь.

Абагульненне па раздзеле (1 гадзіна).

Наш край у другой палове 40-х гг. XX ст. – пачатку XXI ст. (1 гадзіна).

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНА-ПАЗНАВАЛЬнай ДЗЕЙНАСЦІ ВУЧНЯЎ

Вучні павінны ведаць:

асноўныя падзеі гісторыі Беларусі ў 1990-я – пачатку XXI ст., іх даты (прыняцце Дэкларацыі аб абвяшчэнні дзяржаўнага суверэнiтэту БССР; зацвярджэнне новай назвы нашай краіны і яе дзяржаўных сімвалаў; стварэнне СНД; прыняцце Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь; выбары Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь; рэспубліканскія рэферэндумы; стварэнне Супольніцтва Беларусі і Расіі, Саюза Беларусі і Расіі; падпісанне Дагавора аб стварэнні Саюзнай дзяржавы; пачатак дзейнасці Дагавора аб Еўразійскім эканамічным саюзе);

азначэнні гістарычных паняццяў: Белавежскае пагадненне, грамадзянская нацыя, ідэалогія беларускай дзяржавы, дзяржаўны суверэнiтэт, прававая дзяржава, сацыяльна арыентаваная эканоміка, прыватызацыя, рэферэндум, інтэграцыя, Усебеларускі народны сход;

імёны палітычных дзеячаў, дзеячаў навукі, культуры, спорту Беларусі ў 1990-я – пачатку XXI ст., вынікі іх дзейнасці і творчасці;

Вучні павінны ўмець:

суадносіць інтэграцыйныя працэсы, якія адбываліся ў 1990-я – пачатку XXI ст. на тэрыторыі Беларусі і ў постсавецкіх рэспубліках, у Заходняй Еўропе;

лакалізаваць на карце падзеі, звязаныя з развіццём Рэспублікі Беларусь;
характарызаваць і параўноўваць гістарычныя падзеі і з’явы ў 1990-я – пачатку XXI ст. (асноўныя этапы станаўлення суверэнітэту Беларусі; эвалюцыя дзяржаўнай сімволікі Рэспублікі Беларусь; асновы дзяржаўнага ладу Рэспублікі Беларусь; напрамкі сацыяльна-эканамічнага развіцця; вынікі рэспубліканскіх рэфэрэндумаў; шматвектарнасць знешняй палітыкі Рэспублікі Беларусь; развіццё адукацыі і навукі ў Рэспубліцы Беларусь, адлюстраванне гістарычных падзей у творах літаратуры і мастацтва) з выкарыстаннем тэксту вучэбнага дапаможніка, ілюстрацый, вытрымак з гістарычных дакументаў.

ВЫНІКОВАЕ АБАГУЛЬНЕННЕ (1 гадзіна)

ГЛАВА 3

АГУЛЬНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА АРГАНІЗАЦЫІ АДУКАЦЫЙНАГА ПРАЦЭСУ

У працэсе навучання вучэбнаму прадмету «Гісторыя Беларусі» ў IX класе рэкамендуецца арганізоўваць наступныя віды вучэбна-пазнавальнай дзейнасці вучняў: самастойнае чытанне; складанне разгорнутага плана; характарыстыка гістарычных падзей, з’яў, працэсаў па алгарытме з выкарыстаннем розных крыніц інфармацыі (тэкст параграфа, картасхема, схема, дыяграма, табліца, ілюстрацыя, гістарычная карта, фатаграфія, фрагменты гістарычных дакументаў, дакументальных кінафільмаў, інтэрнэт, сродкаў масавай інфармацыі); характарыстыка вынікаў дзейнасці гістарычных асоб і творчасці дзеячаў культуры; работа з гістарычным слоўнікам; складанне табліц з гістарычнай інфармацыяй (храналагічных, сінхранічных, інфармацыйных, параўнальных); падрыхтоўка паведамленняў пра гістарычныя падзеі і асоб; распрацоўка вучэбных праектаў пад кіраўніцтвам настаўніка.

Па выніках вывучэння вучэбнага прадмета «Гісторыя Беларусі» вучні павінны:

умець:

суадносіць падзеі гісторыі Беларусі з адпаведнымі ім у савецкай і еўрапейскай гісторыі;

вызначаць храналагічную паслядоўнасць вывучаных гістарычных падзей і працэсаў, іх працягласць;

лакалізаваць на карце гістарычныя падзеі, характарызаваць геапалітычнае становішча Беларусі;

правільна (у адпаведным кантэксце) выкарыстоўваць вывучаныя гістарычныя паняцці і канкрэтызаваць іх з дапамогай прыкладаў (фактаў);

тлумачыць прычынна-выніковыя сувязі паміж гістарычнымі падзеямі, з’явамі, працэсамі, выкарыстоўваючы ўнутрыпрадметныя і міжпрадметныя сувязі;

параўноўваць гістарычныя падзеі і з’явы па прапанаваных ці самастойна вызначаных крытэрыях; выяўляць агульнае і асаблівае, фармуляваць вывады;

параўноўваць прыведзеныя ў вучэбнай літаратуры пункты гледжання наконт гістарычных падзей (працэсаў);

вызначаць уласныя аргументаваныя адносіны да найбольш значных падзей і асоб, дасягненняў матэрыяльнай і духоўнай культуры Беларусі;

аналізаваць фрагменты гістарычных дакументаў, выкарыстоўваць іх для характарыстыкі вывучаных гістарычных фактаў;

выкарыстоўваць ілюстрацыі, фатаграфіі, кінафрагменты як самастойныя крыніцы інфармацыі для характарыстыкі гістарычных падзей, з’яў, асоб;

выкарыстоўваць розныя крыніцы інфармацыі (даведнікі, дзіцячыя энцыклапедыі, інтэрнэт і іншыя крыніцы) для падрыхтоўкі і прэзентацыі паведамленняў пра гістарычныя падзеі, дзейнасць гістарычных асоб (дзеячаў культуры) з характарыстыкай вынікаў іх дзейнасці (гістарычнай тэматыкі ў іх творчасці);

характарызаваць помнікі Беларусі, прысвечаныя гістарычным падзеям, як месцы гістарычнай памяці;

працаваць з тэкстам вучэбнага дапаможніка ў кантэксце чытацкай пісьменнасці:
самастойна знаходзіць інфармацыю, прадстаўленую ў тэксце параграфа;
вылучаць галоўную думку ў тэксце параграфа, складаць разгорнуты план параграфа
або адказ на канкрэтнае пытанне;
складаць на аснове тэксту параграфа маналагічнае выказванне ў кантэксце
пастаўленага пытання;
сістэматызаваць і абагульняць гістарычныя факты, фармуляваць на гэтай падставе
высновы;
пераводзіць інфармацыю з вербальна-лагічнай у вобразна-наглядную форму
і наадварот;
выкарыстоўваць набытыя веды і ўменні:
для вырашэння асобна арыентаваных сітуацый і мадэліравання сацыяльных
паводзін;
тлумачэння гістарычнага кантэсту пры азнаямленні са сродкамі масавай
інфармацыі, чытанні мастацкай літаратуры, праглядзе фільмаў, наведванні гістарычных
выдатных мясцін і гэтак далей;
фарміравання асобнага стаўлення да агульначалавечых традыцыйных
каштоўнасцей беларускага грамадства;
ажыццяўлення камунікацыі ў шматканфесіянальным і полікультурным грамадстве.

УТВЕРЖДЕНО

Постановление
Министерства образования
Республики Беларусь
04.08.2022 № 231

**Учебная программа по учебному предмету
«География»
для IX класса учреждений образования,
реализующих образовательные программы общего среднего образования
с русским языком обучения и воспитания**

**ГЛАВА 1
ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ**

1. Настоящая учебная программа по учебному предмету «География» (далее – учебная программа) предназначена для изучения географии Беларуси в IX классе учреждений образования, реализующих образовательные программы общего среднего образования.

2. Настоящая учебная программа рассчитана на 52 часа (1,5 часа в неделю).

3. Цель учебного предмета «География» – формирование у учащихся географической культуры и системы знаний о природных и социально-экономических процессах в мире, отдельных регионах, странах, Республике Беларусь; обучение применять географические знания в повседневной жизни; развитие компетенций учащихся: учебно-познавательной, приоритета географической информации, ценностно-смысловой, географических действий, пространственного ориентирования и коммуникативной.

4. Задачи изучения учебного предмета «География»:

формирование у учащихся знаний о географической оболочке Земли, территориальной организации экономической жизни общества, взаимодействия между человеческим обществом и природной средой (учебно-познавательная компетенция);

формирование умений характеризовать физико-географические особенности природы материков и океанов, выделять общие и отличительные территориальные особенности, экономико-географические показатели отдельных стран, особенности

географического и геополитического положения территорий, стратегии устойчивого развития человечества и Республики Беларусь (компетенция приоритета географической информации);

развитие способностей учащихся видеть и понимать географическую картину мира, осознавать свою роль и предназначение в мире; умения выбирать целевые и смысловые установки для своих действий и поступков, принимать решения (ценностно-смысловая компетенция);

формирование умений работать с картографическими источниками информации: овладение практическими приемами работы с картой, осмысление содержания карты, развитие пространственного представления; использование информации о географических процессах и явлениях (графической, статистической, справочной, краеведческой) и осуществление пространственно-территориальной привязки (компетенция пространственного ориентирования);

развитие способностей учащихся к коммуникативной деятельности: умения географически аргументировать результаты наблюдений процессов, происходящих в природе и обществе, выражать их различными способами; умения использовать межличностные формы взаимодействия и общения в процессе обучения (коммуникативная компетенция).

5. На учебных занятиях рекомендуется использование разнообразных методов обучения и воспитания: беседа, объяснение, самостоятельная работа, наглядные методы, выполнение практических работ и другие методы. С целью активизации познавательной деятельности учащихся используются методы проблемного изложения, эвристические, исследовательские, метод проектов, дискуссии, и другие методы.

В процессе обучения целесообразно сочетать формы обучения, которые предполагают организацию активной учебно-познавательной деятельности учащихся по усвоению содержания образования: фронтальные, групповые, парные и индивидуальные.

Выбор форм и методов обучения и воспитания определяется учителем самостоятельно на основе целей и задач изучения конкретной темы.

6. Оптимальными и эффективными подходами, определяющими теоретическую и методическую базу изучения учебного предмета «География», являются комплексный географический, пространственный, системно-деятельностный, детерминистский, компетентностный, культурологический, исследовательский и ценностный.

Ключевые подходы построения содержания:

комплексный географический подход предполагает логическую взаимосвязь и взаимозависимость природных явлений, социальных структур, экономических и политических процессов;

пространственный подход рассматривает развитие стран и международных отношений с точки зрения пространственного фактора;

системно-деятельностный подход определяет необходимость последовательного представления содержания учебного материала и учебных задач и предполагает организацию учебного сотрудничества различных уровней (учитель – учащийся, учащийся – учащийся, учащийся – группа);

детерминистский подход. В основу положено соответствие причины и следствия природных явлений и процессов;

компетентностный подход направлен на формирование у учащихся основных географических знаний и развитие умений и навыков, имеющих практическую и прикладную значимость в их жизни и будущей профессиональной деятельности;

культурологический подход позволяет рассмотреть географическую среду через призму достижений общечеловеческой культуры и направлен на развитие духовности, морали и гуманистических качеств личности учащегося;

исследовательский подход подразумевает поиск, исследование и творчество на учебных занятиях.

В основе ценностного подхода лежит ориентация на комплекс ценностей, которые представлены общечеловеческими ценностями, а также понятиями: Человек (абсолютная ценность), Знание, Отечество, Земля, Мир.

Компетентностный подход интегрирует названные подходы и обеспечивает комплексное овладение учащимися предметными и метапредметными знаниями и умениями. Каждая из компетенций характеризуется своим учебным содержанием (теоретическим и практическим), а также основными видами деятельности:

учебно-познавательная компетенция предусматривает владение знаниями об объектах изучения физической и социально-экономической географии и соответствующими умениями, навыками и способами деятельности;

компетенция приоритета географической информации предполагает формирование умений характеризовать физико-географические особенности природы материков и океанов, выделять общие и отличительные территориальные особенности, экономико-географические показатели отдельных стран, особенности географического и геополитического положения территорий, стратегии устойчивого развития человечества и Республики Беларусь;

ценностно-смысловая компетенция предполагает развитие умений выбирать целевые и смысловые установки для своих действий и поступков, принимать решения; способностей учащихся видеть и понимать окружающий мир, осознавать свою роль и предназначение;

компетенция географических действий обеспечивает формирование опыта деятельности по применению географических знаний и умений в жизненных ситуациях;

компетенция пространственного ориентирования обеспечивает формирование умений работать с картографическими источниками информации, использовать информацию о географических процессах и явлениях и осуществлять пространственно-территориальную привязку;

коммуникативная компетенция реализуется посредством развития способностей учащихся к коммуникативной деятельности: умения географически аргументировать результаты наблюдений процессов, происходящих в природе и обществе, выражать их различными способами; умения использовать межличностные формы взаимодействия и общения в процессе обучения.

7. В IX классе учреждений образования, реализующих образовательные программы общего среднего образования, изучаются особенности природы, природно-ресурсного, социально-демографического и производственного потенциала Республики Беларусь (далее – География Беларуси). Географическая наука вышла на качественно новый уровень своего развития, обусловленный возросшим значением географии в понимании сложных природных процессов, происходящих на нашей планете, оптимизации использования ее пространства и освоении ресурсов, осмыслении будущего Земли и возможности развития человеческого общества с его постоянно растущими запросами.

Настоящая учебная программа включает введение и 7 тем. В настоящей учебной программе предусмотрено обобщающее повторение. Основные требования к результатам учебной деятельности учащихся представлены с учетом содержательной области и их возрастных физиологических особенностей. Формирование представлений, знаний, умений и навыков обеспечивает усвоение обязательного содержания и предполагает возможность продолжения образования, а также способность учащихся к самоорганизации с целью решения учебных и практических задач.

8. Принципами отбора содержания обучения являются:

принцип развития естественно-научного мышления;

принцип целостного представления о мире;

принцип связи теории с практикой и реализации через практическую деятельность;

принцип минимизации теоретических сведений с учетом их значимости в повседневной жизни;

принцип взаимосвязи чувственного и логического, рационального и иррационального в процессе познания мира.

ГЛАВА 2 СОДЕРЖАНИЕ УЧЕБНОГО ПРЕДМЕТА. ОСНОВНЫЕ ТРЕБОВАНИЯ К РЕЗУЛЬТАТАМ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ

ГЕОГРАФИЯ БЕЛАРУСИ (52 часа)

Тема 1. Географическое положение и исследования Беларуси (4 часа)

Место географии Беларуси в развитии географических знаний о Земле. Физико- и экономико-географическое положение Республики Беларусь. Величина и конфигурация территории. Государственные границы.

Формирование государственной территории Беларуси. Современное административно-территориальное деление страны.

Географические исследования территории Беларуси до 1918 г. и в довоенное время. Работы А. Смолича. Современные исследования. Роль географии в решении современных хозяйственных задач.

Географические названия Беларуси. Группировка названий географических объектов по происхождению.

ОСНОВНЫЕ ТРЕБОВАНИЯ К РЕЗУЛЬТАТАМ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ

Учащиеся должны:

знать:

площадь, протяженность территории Беларуси с севера на юг и с запада на восток;

на уровне представления о (об):

особенностях географического положения Беларуси; основных этапах развития географии в Беларуси, важнейших направлениях географических исследований на современном этапе, именах ученых – исследователей страны; происхождении названий географических объектов Беларуси;

основные понятия: физико-географическое положение, глубина территории, географический центр, топонимика;

уметь:

показывать на карте страны, с которыми граничит Беларусь; административные регионы Беларуси; районы экспедиционных исследований;

работать с географической картой для определения особенностей географического положения Республики Беларусь;

характеризовать особенности государственных границ с соседними странами; вклад в географические исследования ведущих ученых Беларуси;

оценивать значение и возможности использования географического положения Беларуси для социально-экономического развития страны.

Практическая работа

1. Характеристика географического положения Республики Беларусь.

Тема 2. Природные условия и ресурсы Беларуси (9 часов)

Геологическое строение. Расположение территории Беларуси в пределах Восточно-Европейской платформы. Формирование кристаллического фундамента. Крупнейшие тектонические структуры. Геохронологическая шкала. Особенности формирования платформенного чехла. Отложения верхнего протерозоя, палеозоя, мезозоя и кайнозоя.

Формирование территории в четвертичном периоде. Материковые оледенения и межледниковья. Основные генетические типы четвертичных отложений.

Полезные ископаемые. Минеральные ресурсы. Горючие полезные ископаемые. Металлические полезные ископаемые. Горно-химическое сырье и сырье для производства строительных материалов. Жидкие полезные ископаемые. Подземные воды.

Рельеф. Факторы формирования рельефа. Типы рельефа. Основные возвышенности, равнины и низины, их размещение и характеристика. Влияние деятельности человека на изменение рельефа.

Климат и климатические ресурсы. Общие черты климата Беларуси. Солнечная радиация. Воздушные массы и атмосферная циркуляция. Тепловой режим. Влажность воздуха, облачность и осадки. Сезоны года и их особенности. Климатические ресурсы. Современные изменения климата.

Поверхностные воды. Гидрографическая сеть. Бассейны главных рек. Питание рек и особенности их гидрологического режима. Каналы и водные пути. Озера, водохранилища и пруды, их размещение. Типы озерных котловин Беларуси по происхождению. Болота и их типы. Хозяйственное значение поверхностных вод.

Почвы. Факторы и процессы почвообразования. Основные типы почв, их распространение. Земельные ресурсы и их использование. Мелиорация почв.

Растительность. Современный состав флоры. Основные типы растительности. Зональная и азональная растительность. Лесная растительность. Типы лесов. Лесистость территории и ее изменение. Луговая, болотная, кустарниковая растительность, растительность водоемов. Хозяйственное использование и охрана растительного мира.

Животный мир. Современный состав фауны. Животный мир лесов, полей и лугов, болот, водоемов и их побережий, поселений человека. Хозяйственное использование и охрана животного мира.

ОСНОВНЫЕ ТРЕБОВАНИЯ К РЕЗУЛЬТАТАМ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ

Учащиеся должны:

знать:

на уровне представления о (об):

особенностях тектонического и геологического строения Беларуси; генетических типах четвертичных отложений и рельефа; общих чертах климата; типах питания рек; прудах и каналах; основных типах почв; составе флоры, основных типах растительности и особенностях их размещения на территории Беларуси; составе фауны, животном мире лесов, полей и лугов, болот, водоемов и побережий, поселений человека.

основные понятия: антеклиза, синеклиза, прогиб, седловина, впадина, тектонический разлом, геохронологическая шкала, оледенение, межледниковье, генетический тип рельефа, моренные отложения, суммарная, прямая и рассеянная радиация, вегетационный период, агроклиматические ресурсы, густота речной сети, гидрологический режим, водохранилище, факторы почвообразования, почвообразующая порода, гумус, тип растительности, лесистость, пойменные и внепойменные луга, суходольный луг, верховые, низинные и переходные болота.

уметь:

показывать на карте тектонические структуры: Украинский щит, Белорусская антеклиза, Воронежская антеклиза, Оршанская впадина, Припятский прогиб, Жлобинская седловина, Полесская седловина, Микашевичско-Житковичский выступ; месторождения полезных ископаемых: нефти – Речицкое, Осташковичское; калийных солей – Старобинское; каменной соли – Мозырское; доломитов – Руба; формы рельефа: Белорусская гряда, Браславские, Ошмянская, Витебская, Минская, Новогрудская возвышенности; Центральнoбeрезинская, Нарочано-Вилейская, Лидская равнины; Полесская, Полоцкая; реки: Днепр, Березина, Западная Двина, Западный Буг, Неман, Припять, Виляя; озера: Нарочь, Дривяты, Долгое; водохранилища: Вилейское, Заславское; каналы: Днепроовско-Бугский, Августовский;

характеризовать генетические типы рельефа; распределение климатических показателей; особенности распределения и использования поверхностных и подземных вод; типы озерных котловин; свойства основных типов почв, структуру земельных ресурсов; размещение и хозяйственное значение основных типов растительности;

объяснять зависимость формирования платформенного чехла от тектонического строения; связь полезных ископаемых с геологическим и тектоническим строением; зависимость гидрологических показателей от климата и рельефа;
рассчитывать годовую амплитуду температур, падение и уклон реки;
строить климатические диаграммы, графики, розы ветров.

Практические работы

2. Установление взаимосвязи между геологическим строением, полезными ископаемыми и рельефом.

3. Построение климатических диаграмм, графиков, розы ветров для ближайшей к своему населенному пункту метеорологической станции и их анализ.

Тема 3. Географические ландшафты. Геоэкологические проблемы (4 часа)

Географические ландшафты. Понятие о географическом ландшафте. Распространение основных природных ландшафтов. Основные роды ландшафтов Беларуси и их характеристика. Антропогенные ландшафты. Освоение территории и его виды. Природно-ресурсный потенциал.

Рекреационные ресурсы. Зоны отдыха и курорты. Туристские комплексы и маршруты, агроусадьбы. Перспективы использования рекреационных ресурсов.

Геоэкологические проблемы Беларуси. Загрязнение территории радионуклидами в результате аварии на Чернобыльской АЭС. Проблемы Полесья, Солигорского горнопромышленного района. Локальные проблемы загрязнения атмосферного воздуха, поверхностных и подземных вод, почв в результате хозяйственной деятельности.

Природоохранные территории. Заповедники, национальные парки, заказники и памятники природы республиканского и местного значения.

ОСНОВНЫЕ ТРЕБОВАНИЯ К РЕЗУЛЬТАТАМ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ

Учащиеся должны:

знать:

на уровне представления о (об):

типах природоохранных территорий и объектов; основных геоэкологических проблемах; родах ландшафтов; видах освоения территории;

основные понятия: зона отдыха, туристский комплекс, ландшафт, антропогенный ландшафт.

уметь:

показывать на карте заповедник: Березинский биосферный; национальные парки: Беловежская пуца, Браславские озера, Нарочанский, Припятский; заказники: Ольманские болота, Налибокский;

характеризовать основные геоэкологические проблемы;

объяснять перспективы расширения сети природоохранных объектов, взаимосвязи природных компонентов;

определять обеспеченность территории рекреационными ресурсами.

Тема 4. Природное районирование Беларуси (4 часа)

Сущность природного районирования и его виды. Физико-географическое районирование Беларуси.

Белорусская Поозерская провинция. Географическое положение провинции. Особенности природы: геологическое строение, полезные ископаемые, рельеф; климат и гидрография; почвенно-растительный покров; животный мир. Природоохранные территории. Влияние последнего ледника на формирование природных комплексов провинции. Особенности климата и гидрографии. Озерность территории. Почвенно-растительный покров, животный мир. Природоохранные территории.

Западно-Белорусская и Восточно-Белорусская провинции. Географическое положение провинций. Особенности природы: геологическое строение, полезные ископаемые, рельеф; климат и гидрография; почвенно-растительный покров; животный мир. Природоохранные территории.

Предполеская и Полеская провинции. Географическое положение провинций. Особенности природы: геологическое строение, полезные ископаемые, рельеф; климат и гидрография; почвенно-растительный покров; животный мир. Природоохранные территории.

ОСНОВНЫЕ ТРЕБОВАНИЯ К РЕЗУЛЬТАТАМ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ

Учащиеся должны:

знать:

на уровне представления о видах природного районирования и основных единицах физико-географического районирования;

основные понятия: природное районирование, физико-географическое районирование, провинция, округ, физико-географический район.

уметь:

показывать на карте провинции: Белорусская Поозерская, Западно-Белорусская, Восточно-Белорусская, Предполеская, Полеская;

характеризовать особенности природы физико-географических провинций по типовому плану, пользуясь картографическим материалом и текстом из учебного пособия, дополнительным материалом;

объяснять сущность природного районирования;

определять критерии, положенные в основу выделения физико-географических единиц разного ранга;

работать с различными источниками географической информации для физико-географической характеристики природы своей местности.

Практическая работа

4*. Физико-географическая характеристика природы своей местности.

Тема 5. География населения (4 часа)

Численность и размещение населения Республики Беларусь. Плотность населения. Факторы, влияющие на размещение населения Беларуси.

Рождаемость, смертность и естественный прирост населения. Структура населения Беларуси по полу и возрасту. Внутренние и внешние миграции населения страны.

Трудовые ресурсы Беларуси. Проблемы занятости трудовых ресурсов. Этнический и религиозный состав населения.

Городское и сельское население страны. Крупнейшие города. Города-спутники. Сельское расселение. Сельские поселения и их типы. Агрогородки.

ОСНОВНЫЕ ТРЕБОВАНИЯ К РЕЗУЛЬТАТАМ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ

Учащиеся должны:

знать:

на уровне представления о:

демографических процессах в Беларуси; структуре населения по полу и возрасту; типах расселения;

основные понятия: экономически активное население, депопуляция, расселение, город-спутник, агрогородок.

уметь:

показывать на карте крупнейшие по численности населения города Беларуси: Брест, Кобрин, Витебск, Новополоцк, Полоцк, Гомель, Речица, Светлогорск, Гродно, Слоним, Могилев, Минск, Борисов, Солигорск, Слуцк, Жодино, Минская агломерация;

характеризовать особенности размещения населения, естественного прироста и миграций населения, половозрастную структуру, типы расселения;

рассчитывать по статистическим данным среднюю плотность населения;

определять перспективы развития крупных городов и городских агломераций;

работать со статистическими данными для построения диаграммы половозрастной структуры населения Беларуси.

Практическая работа

5. Построение диаграммы половозрастной структуры населения Беларуси и ее анализ.

Тема 6. География хозяйства и внешнеэкономические связи Беларуси (18 часов)

Национальная экономика Беларуси. Динамика валового внутреннего продукта (ВВП). Современная структура экономики Беларуси: сферы, отрасли, виды экономической деятельности. Структура сферы производства. Структура промышленности. Структура сферы услуг. Территориальная структура экономики страны. Факторы, обуславливающие размещение производства. Важнейшие социально-экономические центры страны.

География сельского хозяйства. Роль сельского хозяйства в экономике страны. Структура и размещение земельных угодий. География растениеводства (зерновое хозяйство, картофелеводство, овощеводство, садоводство, выращивание технических культур).

География животноводства (скотоводство, свиноводство, птицеводство и другие отрасли).

География лесного хозяйства. Структура и роль лесного хозяйства в экономике страны. География лесозаготовок. География крупнейших охотничьих угодий страны. География рыболовства и рыбоводства.

География промышленности. Горнодобывающая промышленность, ее состав, роль в структуре хозяйства и показатели развития. Добыча нефти и попутного газа, торфа. География добычи полезных ископаемых для химической промышленности. Добыча и производство каменной соли. Добыча полезных ископаемых для производства строительных материалов.

Электроэнергетика. Факторы размещения, условия развития и география производства и распределения электроэнергии. Тепловые и гидравлические электростанции страны. Альтернативные источники электроэнергии и перспективы их использования в белорусской энергетике. Развитие атомной электроэнергетики.

Нефтяная и нефтеперерабатывающая, газоперерабатывающая промышленность. Факторы размещения производства нефтепродуктов. Крупнейшие нефтепроводы и центры нефтепереработки.

Металлургия. Структура, факторы размещения и география металлургического производства. География производства готовых металлических изделий.

Машиностроение. Факторы размещения и география производства автомобилей, автобусов, троллейбусов, судов, тепловозов и вагонов, авиационной техники, мотоциклов и велосипедов. Факторы размещения и география производства тракторов и сельскохозяйственной техники, дорожно-строительной техники, производства станков, электрооборудования, электронного и оптического оборудования, приборов и бытовой техники.

Химическая промышленность. Состав, сырьевая база, факторы размещения. Развитие и размещение производства минеральных удобрений, искусственных

и синтетических волокон, пластмасс, синтетического каучука, шин и резинотехнических изделий, красок и лаков, продукции бытовой химии, фармацевтической продукции.

Производство строительных материалов. Факторы размещения и география производства стекла и изделий из стекла, керамических изделий, цемента, извести и гипса, изделий из бетона.

Деревообрабатывающая, мебельная и целлюлозно-бумажная промышленность. Обработка древесины и производство изделий из дерева. Размещение производства фанеры, плит, деревянных строительных конструкций и столярных изделий. Факторы размещения и география производства мебели. Факторы размещения и основные центры целлюлозно-бумажного производства.

Легкая промышленность. Факторы размещения и география производства тканей, одежды, трикотажных и чулочно-носочных изделий. Сырьевая база и факторы размещения производства кожи, изделий из кожи, обуви. Крупнейшие центры кожевенного и обувного производства.

Пищевая промышленность. Факторы размещения и география производства мяса и мясопродуктов, молочных продуктов, рыбы и рыбных продуктов, растительных масел и жиров, продуктов мукомольно-крупяной промышленности, сахара.

Сфера услуг. Структура сферы услуг, ее роль в экономике. География торговли, информационно-коммуникационных технологий, финансовой деятельности.

География образования, здравоохранения, туризма и других видов деятельности в сфере услуг.

География транспорта. Особенности, характерные черты развития и география основных видов транспорта Беларуси: автомобильного, железнодорожного, речного, авиационного, трубопроводного. Главные транспортные магистрали страны.

Внешнеэкономические связи Беларуси. Место страны в международном разделении труда. География внешней торговли. Главные экономические партнеры Беларуси. Внешнеторговый баланс страны. Иностранские инвестиции и их роль в развитии страны. Свободные экономические зоны, совместные и иностранные организации на территории Беларуси.

ОСНОВНЫЕ ТРЕБОВАНИЯ К РЕЗУЛЬТАТАМ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ

Учащиеся должны:

знать:

на уровне представления о (об):

основных факторах размещения производства; отраслях хозяйства и видах экономической деятельности; отраслевой и территориальной структуре хозяйства Беларуси; структуре отраслей промышленности и видах экономической деятельности; географии производства основных видов промышленной продукции; структуре и географии производства сельскохозяйственной продукции; особенностях развития и факторах размещения отдельных отраслей сферы услуг; логистических центрах; главных экономических партнерах Беларуси; внешнеторговом балансе страны; свободных экономических зонах;

основные понятия: отраслевая структура хозяйства, электробаланс, транспортная сеть, транспортный узел, финансовая деятельность, информация и связь, внешнеторговый баланс, инвестиция, свободная экономическая зона, совместное предприятие.

уметь:

показывать на карте крупнейшие промышленные центры; города, являющиеся крупнейшими транспортными узлами, финансовыми центрами, а также города, в которых находятся учреждения высшего образования (университеты, академии, институты), логистические центры; свободные экономические зоны Беларуси: «Минск», «Гомель-Ратон», «Витебск», «Могилев», «Гродноинвест», «Брест»;

объяснять уровень современного социально-экономического развития страны; причины возникновения проблем развития и размещения предприятий сферы производства; причины территориальных различий в уровне развития сферы услуг; показатели и особенности развития и размещения важнейших видов экономической деятельности сферы услуг.

характеризовать основные проблемы и направления развития хозяйства; структуру сельскохозяйственных угодий, размещение производства на территории страны; работу отдельных видов экономической деятельности сферы услуг; географическую структуру внешней торговли страны;

рассчитывать характеристики внешнеторгового баланса;

прогнозировать изменения в размещении предприятия сферы производства;

работать с контурной картой: наносить районы выращивания льна и сахарной свеклы для анализа размещения производства льноволокна и сахара; свободные экономические зоны и трансъевропейские транспортные коммуникации.

Практические работы

6. Нанесение на контурную карту районов выращивания льна и сахарной свеклы и анализ размещения производства льноволокна и сахара.

7*. Построение картосхемы «Факторы размещения и география промышленного производства» и ее анализ (по выбору одной из отраслей промышленности).

8. Нанесение на контурную карту и анализ размещения: а) свободных экономических зон; б) трансъевропейских транспортных коммуникаций (железные дороги, шоссе, нефте- и газопроводы, линии электропередачи).

Тема 7. Области и город Минск (8 часов)

Брестская область. Природные ресурсы. Население и его национальный состав. Структура промышленности и сельского хозяйства, особенности их размещения. Специализация хозяйства. Крупнейшие промышленные и культурные центры области.

Витебская область. Природные ресурсы. Население и его расселение. Структура промышленности и сельского хозяйства, особенности их размещения. Специализация хозяйства. Рекреационный потенциал области. Крупнейшие промышленные и культурные центры области.

Гомельская область. Размещение территории в пределах Полесской низменности и особенности природы. Минеральные и лесные ресурсы области. Население и особенности расселения. Структура промышленности и сельского хозяйства, особенности их размещения. Специализация хозяйства. Крупнейшие промышленные и культурные центры области.

Гродненская область. Природные ресурсы. Население и его национальный состав. Структура промышленности и сельского хозяйства, особенности их размещения. Специализация хозяйства. Развитие атомной энергетики. Крупнейшие промышленные и культурные центры области.

Минская область. Природные ресурсы. Население и особенности его расселения. Структура промышленности и сельского хозяйства, особенности их размещения. Специализация хозяйства. Крупнейшие промышленные и культурные центры области.

Минск – столица Беларуси. Экономико-географическое положение. Специализация хозяйства. Крупнейшие промышленные предприятия. Формирование и проблемы развития Минской агломерации.

Могилевская область. Природные ресурсы. Население и его расселение. Структура промышленности и сельского хозяйства, особенности их размещения. Специализация хозяйства. Крупнейшие промышленные и культурные центры области.

ОСНОВНЫЕ ТРЕБОВАНИЯ К РЕЗУЛЬТАТАМ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ

Учащиеся должны:

знать:

на уровне представления об отличительных особенностях комплексной географической характеристики каждой области и города Минска;

уметь:

показывать на карте главные географические объекты областей; города: Барановичи, Пинск, Орша, Мозырь, Жлобин, Лида, Бобруйск, Молодечно;

определять специализацию хозяйства;

описывать отличительные и уникальные объекты;

характеризовать области по основной схеме, свой район (город) в соответствии с планом;

прогнозировать социально-экономическое развитие области;

работать с различными источниками географической информации для характеристики своего административного района (населенного пункта).

Практическая работа

9*. Характеристика своего административного района (населенного пункта) (выполняется на уроке изучения своей области).

Резерв времени (1 час)

* Итоговые практические работы могут быть выполнены в рамках тематического контроля.

ЗАТВЕРДЖАНА

Пастанова
Мiнiстэрта адукацыi
Рэспублiкi Беларусь
04.08.2022 № 231

Вучэбная праграма па вучэбным прадмеце «Геаграфія» для IX класа ўстаноў адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі з беларускай мовай навучання і выхавання

ГЛАВА 1 АГУЛЬНЫЯ ПАЛАЗЖЭННІ

1. Дадзеная вучэбная праграма па вучэбным прадмеце «Геаграфія» (далей – вучэбная праграма) прызначана для вывучэння геаграфіі Беларусі ў IX класе ўстаноў адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі.

2. Дадзеная вучэбная праграма разлічана на 52 гадзіны (1,5 гадзіны на тыдзень).

3. Мэта вучэбнага прадмета «Геаграфія» – фарміраваць у вучняў геаграфічную культуру і сістэму ведаў аб прыродных і сацыяльна-эканамічных працэсах у свеце, асобных рэгіёнах, краінах, Рэспубліцы Беларусь; навучыць іх ужываць геаграфічныя веды ў паўсядзённым жыцці; развіваць кампетэнцыі вучняў: вучэбна-пазнавальную, прырытэту геаграфічнай інфармацыі, каштоўнасна-сэнсавую, геаграфічных дзеянняў, прасторавага арыентавання і камунікатыўную.

4. Задачы навучання вучэбнаму прадмету «Геаграфія»:

фарміраванне ў вучняў ведаў аб геаграфічнай абалонцы Зямлі, тэрытарыяльнай арганізацыі эканамічнага жыцця грамадства, узаемадзеяння паміж чалавечым грамадствам і прыродным асяроддзем (вучэбна-пазнавальная кампетэнцыя);

фарміраванне ўменняў характарызаваць фізіка-геаграфічныя асаблівасці прыроды мацерыкоў і акіянаў, вылучаць агульныя і адметныя тэрытарыяльныя асаблівасці, эканоміка-геаграфічныя паказчыкі асобных краін, асаблівасці географічнага і геапалітычнага становішча тэрыторый, стратэгіі ўстойлівага развіцця чалавецтва і Рэспублікі Беларусь (кампетэнцыя прыярытэту географічнай інфармацыі);

развіццё здольнасцяў вучняў бачыць і разумець географічную карціну свету, усведамляць сваю ролю і прызначэнне ў свеце, умець выбіраць мэтавыя і сэнсавыя ўстаноўкі для сваіх дзеянняў і ўчынкаў, прымаць рашэнні (каштоўнасца-сэнсавая кампетэнцыя);

фарміраванне ўменняў працаваць з картаграфічнымі крыніцамі інфармацыі: авалоданне практычнымі прыёмамі работы з картай, асэнсаванне зместу карты, развіццё прасторавага ўяўлення; выкарыстанне інфармацыі аб географічных працэсах і з'явах (графічнай, статыстычнай, даведачнай, краязнаўчай) і ажыццяўленне прасторава-тэрытарыяльнай прывязкі (кампетэнцыя прасторавага арыентавання);

развіццё здольнасцяў вучняў да камунікатыўнай дзейнасці: ўменні географічна аргументаваць вынікі назіранняў працэсаў, якія адбываюцца ў прыродзе і грамадстве, выказваць іх рознымі спосабамі; уменні выкарыстоўваць міжасобасныя формы ўзаемадзеяння і зносін у працэсе навучання (камунікатыўная кампетэнцыя).

5. На вучэбных занятках рэкамендуецца выкарыстанне разнастайных метадаў навучання і выхавання: гутарка, тлумачэнне, самастойная праца, наглядныя метады, выкананне практычных работ і іншыя метады. з мэтай актывізацыі пазнавальнай дзейнасці вучняў выкарыстоўваюцца метады праблемнага выкладу, эўрыстычныя, даследчыя, метады праектаў, дыскусіі, і іншыя метады.

У працэсе навучання мэтазгодна спалучаць формы навучання, якія прадугледжваюць арганізацыю актыўнай вучэбна-пазнавальнай дзейнасці вучняў па засваенню зместу адукацыі: фронтальныя, групавыя, парныя і індывідуальныя.

Выбар формаў і метадаў навучання і выхавання вызначаецца настаўнікам самастойна на аснове мэтаў і задач вывучэння канкрэтнай тэмы.

6. Аптымальнымі і эфектыўнымі падыходамі, якія вызначаюць тэарэтычную і метадычную базу вывучэння вучэбнага прадмета «Географія», з'яўляюцца комплексныя географічны падыход, прасторавы, сістэмна-дзейнасны, дэтэрмінісцкі, прафесійна-кампетэнтнасны, культуралагічны, даследчы і каштоўнасны.

Ключавыя падыходы пабудовы зместу:

Комплексны географічны падыход прадугледжвае лагічную ўзаемасувязь і ўзаемазалежнасць прыродных з'яў, сацыяльных структур, эканамічных і палітычных працэсаў.

Прасторавы падыход разглядае развіццё краін і міжнародных адносін з пункту гледжання прасторавага фактару.

Сістэмна-дзейнасны падыход вызначае неабходнасць паслядоўнага прадстаўлення зместу вучэбнага матэрыялу і вучэбных задач і прадугледжвае арганізацыю вучэбнага супрацоўніцтва розных узроўняў (настаўнік – вучань, вучань – вучань, вучань – група).

Дэтэрмінісцкі падыход. У аснову пакладзена адпаведнасць прычыны і следства прыродных з'яў і працэсаў.

Кампетэнтнасны падыход накіраваны на фарміраванне ў вучняў асноўных географічных ведаў і развіццё ўменняў і навыкаў, якія маюць практычную і прыкладную значнасць у іх жыцці і будучай прафесійнай дзейнасці.

Культуралагічны падыход дазваляе разгледзець географічнае асяроддзе праз прызму дасягненняў агульначалавечай культуры і накіраваны на развіццё духоўнасці, маралі і гуманістычных якасцяў асобы вучня.

Даследчы падыход мае на ўвазе пошук, даследаванне і творчасць на вучэбных занятках.

У аснове каштоўнаснага падыходу ляжыць арыентацыя на комплекс каштоўнасцей, якія прадстаўлены агульначалавечымі каштоўнасцямі, а таксама паняццямі: Чалавек (абсалютная каштоўнасць), Веды, Айчына, Зямля, Свет.

Кампeтэнтнaсны пaдxоd інтэгрue нaзвaннaя пaдxоdы і зaбяспeчвae кoмплeкснae aвaлoдaннe вучнaмi прaдмeтнaмi і мeтaпрaдмeтнaмi вeдaмi і ўмeннaмi. Кoжнaя з кaмпeтэнтнaй хaрaктaрызueццa свaім нaвучaльнaм змeстaм (тэaрэтычнaм і прaктычнaм), a тaксaмa aснoўнaмi вeдaмi дзeйнaсцi:

вучэбнa-пaзнaвaльнaя кaмпeтэнтнaя прaдуглeджвae вaлoдaннe вeдaмi прa aб'eкты вывучэння фiзiчнaй і сaццaльнa-экaнaмiчнaй гeaгрaфiі і aдпaвeднaмi ўмeннaмi, нaвукaмi і спoсaбaмi дзeйнaсцi;

кaмпeтэнтнaя прaрырэтэту гeaгрaфiчнaй інфaрмaццi прaдуглeджвae фaрмiрaвaннe ўмeннaў хaрaктaрызaвaць фiзiкa-гeaгрaфiчнaя aсaблiвaсцi прaнaтaрaднaя мaцeр'кoў і aкцiнaў, вылучaць aгульнaя і aдмeтнaя тэрытaрыяльнaя aсaблiвaсцi, экaнoмiкa-гeaгрaфiчнaя пaкaзчкi aсoбнaх крaін, aсaблiвaсцi гeaгрaфiчнaгa і гeaпaлiтычнaгa стaну тэрытoры, стрaтэгiі ўстoйлiвaгa рaзвiццa чaлaвeцтвa і Рэспублiкi Бeлaрусь;

кaштoўнaснa-сэнсaвaя кaмпeтэнтнaя прaдуглeджвae рaзвiццэ ўмeннaў вaбiрaць мэтaвaя і сэнсaвaя ўстaнoўкi длa свaіх дзeянняў і ўчынкaў, прaмaць рaшэннi; здoльнaсцaў вучнaў бaчыць і рaзумeць нaвaкoльнa свeт, усвeдaмлaць свaю рoлю і прызнaчэннe;

кaмпeтэнтнaя гeaгрaфiчнaх дзeянняў зaбяспeчвae фaрмiрaвaннe вoпыту дзeйнaсцi пa ўжывaннi гeaгрaфiчнaх вeдaў і ўмeннaў у жыццёвaх сiтaццaх;

кaмпeтэнтнaя прaстoрaвaгa aрыeнтaвaннa зaбяспeчвae фaрмiрaвaннe ўмeннaў прaцaвaць з кaртaгрaфiчнaмi крyнiцaмi інфaрмaццi, выкaрыстoўвaць інфaрмaццy aб гeaгрaфiчнaх прaцэсaх і з'явaх і aжыццaўлaць прaстoрaвa-тэрытaрыяльнyю прывязкy;

кaмунiкaтывнaя кaмпeтэнтнaя рeалiзueццa прa дaпaмoзe рaзвiццa здoльнaсцaў вучнaў дa кaмунiкaтывнaй дзeйнaсцi: ўмeннi гeaгрaфiчнa aргyмeнтaвaць вынiкi нaзiрaннaў прaцэсaў, штo aдбывaюццa ў прaнaтaрaднe і грaмaдствe, выкaзвaць іх рoзнaмi спoсaбaмi; ўмeннi выкaрыстoўвaць мiжaсoбaснaя фoрмy ўзaемaдзeяння і знoсiн у прaцэсe нaвучaннa.

7. У ІХ клaсe ўстaнoў aдукaццi, якiя рeалiзуюць aдукaццiнaя прaгрaмy aгульнaй сярэдняй aдукaццi, вывучaюццa aсaблiвaсцi прaнaтaрaднaя, прaнaтaрaднa-рэсурснaгa, сaццaльнa-дэaгрaфiчнaгa і вытвoрчaгa пaтэнтнaлy Рэспублiкi Бeлaрусь (дaлeй – Гeaгрaфiя Бeлaрусь). Гeaгрaфiчнaя нaвукa выйшлa нa якaснa нoвy ўзрoвeнь свaйгo рaзвiццa, aбyмoўлeнa ўзрoслым знaчэннeм гeaгрaфiі ў рaзумeннi склaдaнaх прaнaтaрaднaх прaцэсaў, якiя aдбывaюццa нa нaшaй плaнeцe, aптiмiзaццi выкaрыстaннa яe прaстoры і зaсвaeннi рэсурсaў, aсэнсaвaннi бyдyчaгa зямлi і мaгчымaсцi рaзвiццa чaлaвeчaгa грaмaдствa з ягo пaстaйнa рaстyць зaпытaмi.

Дaдзeнaя вучэбнaя прaгрaмa ўклoчae ўвaдзeннe і 7 тэм. У дaдзeнaй вучэбнaй прaгрaмe прaдуглeджaнa aбaгульнaючae пaўтaрэннe. Aснoўнaя пaтрaбaвaннi дa вынiкaў вучэбнaй дзeйнaсцi вучнaў прaдстaўлeнa з улiкaм змaстoўнaй вoблaсцi і іх ўзрoстaвaх фiзiялaгiчнaх aсaблiвaсцaў. Фaрмiрaвaннe ўяўлeннaў, вeдaў, ўмeннaў і нaвукaў зaбяспeчвae зaсвaeннe aбaвязкoвaгa змeстy і прaдуглeджвae мaгчымaсць прaцaгy aдукaццi, a тaксaмa здoльнaсць вучнaў дa сaмaaргaнiзaццi з мэтaй вырaшэння нaвучaльнaх і прaктычнaх зaдaч.

8. Прынцыпaмi aдбoру змeстy нaвучaннa з'яўлaюццa:

прынцып рaзвiццa прaнaтaрaднaўчa-нaвукoвaгa мaслeннa;

прынцып цэлaснaгa ўяўлeннa прa свeт;

прынцып сyвязi тэoры з прaктыкaй і рeалiзaццi прaз прaктычнyю дзeйнaсць;

прынцып мiнiмiзaццi тэaрэтычнaх звeстaк з улiкaм іх знaчнaсцi ў пaўсядзeннaм жыццi;

прынцып ўзaемaсyвязi пaчyццeвaгa і лaгiчнaгa, рaццaнaльнaгa і ірaццaнaльнaгa ў прaцэсe пaзнaннa свeтy.

ГЛАВА 2 ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА ПРАДМЕТА. АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ ВУЧНЯЎ

ГЕАГРАФІЯ БЕЛАРУСІ (52 гадзіны)

Тэма 1. Геаграфічнае становішча і даследаванні Беларусі (4 гадзіны)

Месца геаграфіі Беларусі ў развіцці геаграфічных ведаў пра Зямлю. Фізіка-і эканоміка-геаграфічнае становішча Рэспублікі Беларусь. Велічыня і канфігурацыя тэрыторыі. Дзяржаўныя межы.

Фарміраванне дзяржаўнай тэрыторыі Беларусі. Сучаснае адміністрацыйна-тэрытарыяльнае дзяленне краіны.

Геаграфічныя даследаванні тэрыторыі Беларусі да 1918 г. і ў даваенны час. Работы А. Смоліча. Сучасныя даследаванні. Роля геаграфіі ў рашэнні сучасных гаспадарчых задач.

Геаграфічныя назвы Беларусі. Групоўка назваў геаграфічных аб'ектаў па паходжанні.

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ ВУЧНЯЎ

Вучні павінны:

ведаць:

плошчу, працягласць тэрыторыі Беларусі з поўначы на поўдзень і з захаду на ўсход; на ўзроўні ўяўлення пра:

асаблівасці геаграфічнага становішча Беларусі; асноўныя этапы развіцця геаграфіі ў Беларусі, найважнейшыя напрамкі геаграфічных даследаванняў на сучасным этапе, імёны навукоўцаў – даследчыкаў краіны; паходжанне назваў геаграфічных аб'ектаў Беларусі;

асноўныя паняцці: фізіка-геаграфічнае становішча, глыбіня тэрыторыі, геаграфічны цэнтр, тапаніміка;

умець:

паказваць на карце краіны, з якімі мяжуе Беларусь; адміністрацыйныя рэгіёны Беларусі; раёны экспедыцыйных даследаванняў;

характарызаваць асаблівасці дзяржаўных меж з суседнімі краінамі; уклад у геаграфічныя даследаванні вядучых навукоўцаў Беларусі;

ацэньваць значэнне і магчымасці выкарыстання геаграфічнага становішча Беларусі для сацыяльна-эканамічнага развіцця краіны;

працаваць з геаграфічнай картай для вызначэння асаблівасцей геаграфічнага становішча Рэспублікі Беларусь.

Практычная работа

1. Характарыстыка геаграфічнага становішча Рэспублікі Беларусь.

Тэма 2. Прыродныя ўмовы і рэсурсы Беларусі (9 гадзін)

Геалагічная будова. Размяшчэнне тэрыторыі Беларусі ў межах Усходне-Еўрапейскай платформы. Фарміраванне крышталічнага фундаменту. Найбуйнейшыя тэктанічныя структуры. Геахраналагічная шкала. Асаблівасці фарміравання платформавага чохла. Адклады верхняга пратэразоя, палеазоя, мезазоя і кайназоя.

Фарміраванне тэрыторыі ў чацвярцічным перыядзе. Мацерыковыя зледзяненні і міжледавікоўі. Асноўныя генетычныя тыпы чацвярцічных адкладанняў.

Карысныя выкапні. Мінеральныя рэсурсы. Гаручыя карысныя выкапні. Металічныя карысныя выкапні. Горна-хімічная сыравіна і сыравіна для вытворчасці будаўнічых матэрыялаў. Вадкія карысныя выкапні. Падземныя воды.

Рэльеф. Фактары фарміравання рэльефу. Тыпы рэльефу. Асноўныя ўзвышшы, раўніны і нізіны, іх размяшчэнне і характарыстыка. Уплыў дзейнасці чалавека на змену рэльефу.

Клімат і кліматычныя рэсурсы. Агульныя рысы клімату Беларусі. Сонечная радыяцыя. Паветраныя масы і атмасферная цыркуляцыя. Цеплавы рэжым. Вільготнасць паветра, воблачнасць і ападкаі. Сезоны года і іх асаблівасці. Кліматычныя рэсурсы. Сучасныя змены клімату.

Паверхневыя воды. Гідраграфічная сетка. Басейны галоўных рэк. Жыўленне рэк і асаблівасці іх гідралагічнага рэжыму. Каналы і водныя шляхі. Азёры, вадасховішчы і сажалкі, іх размяшчэнне. Тыпы азёрных катлавін Беларусі па паходжанні. Балоты і іх тыпы. Гаспадарчае значэнне паверхневых вод.

Глебы. Фактары і працэсы глебаўтварэння. Асноўныя тыпы глеб, іх распаўсюджанне. Зямельныя рэсурсы і іх выкарыстанне. Меліярацыя глеб.

Расліннасць. Сучасны склад флоры. Асноўныя тыпы расліннасці. Занальная і азанальная расліннасць. Лясная расліннасць. Тыпы лясоў. Лясістасць тэрыторыі і яе змяненне. Лугавая, балотная, хмызняковая расліннасць, расліннасць вадаёмаў. Гаспадарчае выкарыстанне і ахова расліннага свету.

Жывёльны свет. Сучасны склад фаўны. Жывёльны свет лясоў, палёў і лугоў, балот, вадаёмаў і іх узбярэжжаў, паселішчаў чалавека. Гаспадарчае выкарыстанне і ахова жывёльнага свету.

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ ВУЧНЯЎ

Вучні павінны:

ведаць:

на ўзроўні ўяўлення пра:

асаблівасці тэктанічнай і геалагічнай будовы Беларусі; генетычныя тыпы чацвярцічных адкладанняў і рэльефу; агульныя рысы клімату; тыпы жыўлення рэк; сажалкі і каналы; асноўныя тыпы глеб; склад флоры, асноўныя тыпы расліннасці і асаблівасці іх размяшчэння на тэрыторыі Беларусі; склад фаўны, жывёльны свет лясоў, палёў і лугоў, балот, вадаёмаў і ўзбярэжжаў, паселішчаў чалавека;

асноўныя паняцці: антэкліза, сінекліза, прагін, седлавіна, упадзіна, тэктанічны разлом, геахраналагічная шкала, зледзяненне, міжледавікоўе, генетычны тып рэльефу, марэнныя адкладанні, сумарная, прамае і рассеянае радыяцыя, вегетацыйны перыяд, агракліматычныя рэсурсы, гушчыня рачной сеткі, гідралагічны рэжым, вадасховішча, фактары глебаўтварэння, глебаўтваральная парода, гумус, тып расліннасці, лясістасць, поймавы і пазапоймавы лугі, сухадольны луг, верхавыя, нізінныя і пераходныя балоты.

умець:

паказваць на карце тэктанічныя структуры: Украінскі шчыт, Беларуская антэкліза, Варонежская антэкліза, Аршанская ўпадзіна, Прыпяцкі прагін, Жлобінская седлавіна, Палеская седлавіна, Мікашэвіцка-Жыткавіцкі выступ; радовішчы карысных выкапняў: нафты – Рэчыцкае, Асташкавіцкае; калійных солей – Старобінскае; каменнай солі – Мазырскае; даламітаў – Руба; формы рэльефу: Беларуская града, Браслаўская града, Ашмянскае, Віцебскае, Мінскае, Навагрудскае ўзвышшы; Цэнтральнабярэзінская, Нарачана-Вілейская, Лідская раўніны; Палеская, Полацкая нізіны; рэкі: Дняпро, Бярэзіна, Заходняя Дзвіна, Заходні Буг, Нёман, Прыпяць, Вілія; азёры: Нарач, Дрывяты, Доўгае; вадасховішчы: Вілейскае, Заслаўскае; каналы: Дняпроўска-Бугскі, Аўгустоўскі;

характарызаваць генетычныя тыпы рэльефу; размеркаванне кліматычных паказчыкаў; асаблівасці размеркавання і выкарыстання паверхневых і падземных вод; тыпы азёрных катлавін; уласцівасці асноўных тыпаў глеб, структуру зямельных рэсурсаў; размяшчэнне і гаспадарчае значэнне асноўных тыпаў расліннасці;

тлумачыць залежнасць фарміравання платформавага чахла ад тэктанічнай будовы; сувязь карысных выкапняў з геалагічнай і тэктанічнай будовай; залежнасць гідралагічных паказчыкаў ад клімату і рэльефу;

разлічваць гадавую амплітуду тэмператур, падзенне і ўхіл ракі;
будаваць кліматычныя дыяграмы, графікі, ружы вятроў.

Практычныя работы

2. Устанаўленне ўзаемасувязі паміж геалагічнай будовай, карыснымі выкапнямі і рэльефам.

3. Пабудова кліматычных дыяграм, графікаў, ружы вятроў для найбліжэйшай да свайго населенага пункта метэаралагічнай станцыі і іх аналіз.

Тэма 3. Геаграфічныя ландшафты. Геаэкалагічныя праблемы (4 гадзіны)

Геаграфічныя ландшафты. Паняцце пра геаграфічны ландшафт. Распаўсюджанне асноўных прыродных ландшафтаў. Асноўныя роды ландшафтаў Беларусі і іх характарыстыка. Антрапагенныя ландшафты. Асваенне тэрыторыі і яго віды. Прыродна-рэсурсы патэнцыял.

Рэкрэацыйныя рэсурсы. Зоны адпачынку і курорты. Турысцкія комплексы і маршруты, аграсядзібы. Перспектывы выкарыстання рэкрэацыйных рэсурсаў.

Геаэкалагічныя праблемы Беларусі. Забруджанне тэрыторыі радыенуклідамі ў выніку аварыі на Чарнобыльскай АЭС. Праблемы Палесся, Салігорскага горнапрамысловага раёна. Лакальныя праблемы забруджвання атмасфернага паветра, паверхневых і падземных вод, глеб у выніку гаспадарчай дзейнасці.

Прыродаахоўныя тэрыторыі. Запаведнікі, нацыянальныя паркі, заказнікі і помнікі прыроды рэспубліканскага і мясцовага значэння.

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ ВУЧНЯЎ

Вучні павінны:

ведаць:

на ўзроўні ўяўлення пра:

тыпы прыродаахоўных тэрыторый і аб'ектаў; асноўныя геаэкалагічныя праблемы; роды ландшафтаў; віды асваення тэрыторыі;

асноўныя паняцці: зона адпачынку, турысцкі комплекс, ландшафт, антрапагенны ландшафт;

умець:

паказваць на карце запаведнік: Бярэзінскі біясферны; нацыянальныя паркі: Белавежская пушча, Браслаўскія азёры, Нарачанскі, Прыпяцкі; заказнікі: Альманскія балоты, Налібоцкі;

характарызаваць асноўныя геаэкалагічныя праблемы;

тлумачыць перспектывы пашырэння сеткі прыродаахоўных аб'ектаў, узаемасувязі прыродных кампанентаў;

вызначаць забяспечанасць тэрыторыі рэкрэацыйнымі рэсурсамі.

Тэма 4. Прыроднае раяніраванне Беларусі (4 гадзіны)

Сутнасць прыроднага раяніравання і яго віды. Фізіка-геаграфічнае раяніраванне Беларусі.

Беларуская Паазерская правінцыя. Геаграфічнае становішча правінцыі. Асаблівасці прыроды: геалагічная будова, карысныя выкапні, рэльеф; клімат і гідраграфія; глебава-расліннае покрыва; жывёльны свет. Прыродаахоўныя тэрыторыі. Уплыў апошняга ледавіка на фарміраванне прыродных комплексаў правінцыі. Асаблівасці клімату і гідраграфіі. Азёрнасць тэрыторыі. Глебава-расліннае покрыва, жывёльны свет. Прыродаахоўныя тэрыторыі.

Заходне-Беларуская і Усходне-Беларуская правінцыі. Геаграфічнае становішча правінцый. Асаблівасці прыроды: геалагічная будова, карысныя выкапні, рэльеф; клімат і гідраграфія; глебава-расліннае покрыва; жывёльны свет. Прыродаахоўныя тэрыторыі.

Пeрaдпaлeскaя і Пaлeскaя прaвінцiі. Гeагрaфiчнaе стaнoвiшчa прaвінцый. Асaблiвaсцi прырoдy: гeалaгiчнaя бyдoвa, кaрыснyя выкaпнi, рэльеф; клiмaт і гiдрaгрaфiя; глeбaвa-рaслiннaе пoкрывa; жывeльнy сeт. Прырoдaаxoўнyя тэрытoрыі.

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ ВУЧНЯЎ

Вучні павінны:

ведаць:

на ўзроўні ўяўлення пра віды прыроднага раяніравання і асноўныя адзінкі фізіка-геаграфічнага раяніравання;

асноўныя паняцці: прыроднае раяніраванне, фізіка-геаграфічнае раяніраванне, правінцыя, акруга, фізіка-геаграфічны раён;

умець:

паказваць на карце правінцыі: Беларуская Паазерская, Заходне-Беларуская, Усходне-Беларуская, Перадпалеская, Палеская;

характарызаваць асаблівасці прыроды фізіка-геаграфічных правінцый па тыпавым плане, карыстаючыся картаграфічным матэрыялам і тэкстам з вучэбнага дапаможніка, дадатковым матэрыялам;

тлумачыць сутнасць прыроднага раяніравання;

вызначаць крытэрыі, пакладзеныя ў аснову вылучэння фізіка-геаграфічных адзінак рознага рангу;

працаваць з рознымі крыніцамі географічнай інфармацыі для фізіка-геаграфічнай характарыстыкі прыроды сваёй мясцовасці.

Практычная работа

4*. Фізіка-геаграфічная характарыстыка прыроды сваёй мясцовасці.

Тэма 5. Геаграфія насельніцтва (4 гадзіны)

Колькасць і размяшчэнне насельніцтва Рэспублікі Беларусь. Шчыльнасць насельніцтва. Фактары, якія ўплываюць на размяшчэнне насельніцтва Беларусі.

Нараджальнасць, смяротнасць і натуральны прырост насельніцтва. Структура насельніцтва Беларусі паводле полу і ўзросту. Унутраныя і знешнія міграцыі насельніцтва краіны.

Працоўныя рэсурсы Беларусі. Праблемы занятасці працоўных рэсурсаў. Этнічны і рэлігійны склад насельніцтва.

Гарадское і сельскае насельніцтва краіны. Найбуйнейшыя гарады. Гарады-спадарожнікі. Сельскае рассяленне. Сельскія паселішчы і іх тыпы. Аграгарадкі.

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ ВУЧНЯЎ

Вучні павінны:

ведаць:

на ўзроўні ўяўлення пра:

дэмаграфічныя працэсы ў Беларусі; структуру насельніцтва паводле полу і ўзросту; тыпы рассялення;

асноўныя паняцці: эканамічна актыўнае насельніцтва, дэпапуляцыя, рассяленне, горад-спадарожнік, аграгарадок;

умець:

паказваць на карце найбуйнейшыя па колькасці насельніцтва гарады Беларусі: Брэст, Кобрын, Віцебск, Наваполацк, Полацк, Гомель, Рэчыца, Светлагорск, Гродна, Слонім, Магілёў, Мінск, Барысаў, Салігорск, Слуцк, Жодзіна, Мінская агламерацыя;

характарызаваць асаблівасці размяшчэння насельніцтва, натуральнага прыросту і міграцый насельніцтва, полаўзроставаю структуру, тыпы рассялення;
разлічваць па статыстычных дадзеных сярэдняю шчыльнасць насельніцтва;
вызначаць перспектывы развіцця буйных гарадоў і гарадскіх агламерацый;
працаваць са статыстычнымі дадзенымі для пабудовы дыяграмы полаўзроставай структуры насельніцтва Беларусі.

Практычная работа

5. Пабудова дыяграмы полаўзроставай структуры насельніцтва Беларусі і яе аналіз.

Тэма 6. Геаграфія гаспадаркі і знешнеэканамічныя сувязі Беларусі (18 гадзін)

Нацыянальная эканоміка Беларусі. Дынаміка валавага ўнутранана прадукта (ВУП). Сучасная структура эканомікі Беларусі: сферы, галіны, віды эканамічнай дзейнасці. Структура сферы вытворчасці. Структура прамысловасці. Структура сферы паслуг. Тэрытарыяльная структура эканомікі краіны. Фактары, якія абумоўліваюць размяшчэнне вытворчасці. Важнейшыя сацыяльна-эканамічныя цэнтры краіны.

Геаграфія сельскай гаспадаркі. Роля сельскай гаспадаркі ў эканоміцы краіны. Структура і размяшчэнне зямельных угоддзяў. Геаграфія раслінаводства (збожжавая гаспадарка, бульбаводства, агародніцтва, садоўніцтва, вырошчванне тэхнічных культур).

Геаграфія жывёлагадоўлі (жывёлагадоўля, свінагадоўля, птушкагадоўля і іншыя галіны).

Геаграфія лясной гаспадаркі. Структура і роля лясной гаспадаркі ў эканоміцы краіны. Геаграфія лесанарыхтовак. Геаграфія найбуйнейшых паляўнічых угоддзяў краіны. Геаграфія рыбалоўства і рыбаводства.

Геаграфія прамысловасці. Горназдабыўная прамысловасць, яе склад, роля ў структуры гаспадаркі і паказчыкі развіцця. Здабыча нафты і спадарожнага газу, торфу. Геаграфія здабычы карысных выкапняў для хімічнай прамысловасці. Здабыча і вытворчасць каменнай солі. Здабыча карысных выкапняў для вытворчасці будаўнічых матэрыялаў.

Электраэнергетыка. Фактары размяшчэння, умовы развіцця і геаграфія вытворчасці і размеркавання электраэнергіі. Цеплавая і гідраўлічныя электрастанцыі краіны. Альтэрнатыўныя крыніцы электраэнергіі і перспектывы іх выкарыстання ў беларускай энергетыцы. Развіццё атамнай электраэнергетыкі.

Нафтавая і нафтаперапрацоўчая, газаперапрацоўчая прамысловасць. Фактары размяшчэння вытворчасці нафтапрадуктаў. Буйнейшыя нафтаправоды і цэнтры нафтаперапрацоўкі.

Металургія. Структура, фактары размяшчэння і геаграфія металургічнай вытворчасці. Геаграфія вытворчасці гатовых металургічных вырабаў.

Машынабудаванне. Фактары размяшчэння і геаграфія вытворчасці аўтамабіляў, аўтобусаў, тралейбусаў, суднаў, цеплавозаў і вагонаў, авіяцыйнай тэхнікі, матацыклаў і веласіпедаў. Фактары размяшчэння і геаграфія вытворчасці трактараў і сельскагаспадарчай тэхнікі, дарожна-будаўнічай тэхнікі, вытворчасці станкоў, электраабсталявання, электроннага і аптычнага абсталявання, прыбораў і бытавой тэхнікі.

Хімічная прамысловасць. Склад, сыравінная база, фактары размяшчэння. Развіццё і размяшчэнне вытворчасці мінеральных угнаенняў, штучных і сінтэтычных валокнаў, пластмас, сінтэтычнага каўчуку, шын і гуматэхнічных вырабаў, фарбаў і лакаў, прадукцыі бытавой хіміі, фармацэўтычнай прадукцыі.

Вытворчасць будаўнічых матэрыялаў. Фактары размяшчэння і геаграфія вытворчасці шкла і вырабаў са шкла, керамічных вырабаў, цэменту, вапны і гіпсу, вырабаў з бетону.

Дрэваапрацоўчая, мэблевая і цэлюлозна-папяровая прамысловасць. Апрацоўка драўніны і вытворчасць вырабаў з дрэва. Размяшчэнне вытворчасці фанеры, пліт, драўляных будаўнічых канструкцый і сталярных вырабаў. Фактары размяшчэння і геаграфія вытворчасці мэблі. Фактары размяшчэння і асноўныя цэнтры цэлюлозна-папяровай вытворчасці.

Лёгкая прамысловасць. Фактары размяшчэння і геаграфія вытворчасці тканіны, адзення, трыкатажных і панчошна-шкарпэткавых вырабаў. Сыравінная база і фактары размяшчэння вытворчасці скуры, вырабаў са скуры, абутку. Найбуйнейшыя цэнтры гарбарнай і абутковай вытворчасці.

Харчовая прамысловасць. Фактары размяшчэння і геаграфія вытворчасці мяса і мясапрадуктаў, малочных прадуктаў, рыбы і рыбных прадуктаў, аляяў і тлушчаў, прадуктаў мукамольна-крупяной прамысловасці, цукру.

Сфера паслуг. Структура сферы паслуг, яе роля ў эканоміцы. Геаграфія гандлю, інфармацыйна-камунікацыйных тэхналогій, фінансавай дзейнасці.

Геаграфія адукацыі, аховы здароўя, турызму і іншых відаў дзейнасці сферы паслуг.

Геаграфія транспарту. Асаблівасці, характэрныя рысы развіцця і геаграфія асноўных тыпаў транспарту Беларусі: аўтамабільнага, чыгуначнага, рачнога, авіяцыйнага, трубаправоднага. Галоўныя транспартныя магістралі краіны.

Знешнеэканамічныя сувязі Беларусі. Месца краіны ў міжнародным падзеле працы. Геаграфія знешняга гандлю. Галоўныя эканамічныя партнёры Беларусі. Знешнегандлёвы баланс краіны. Замежныя інвестыцыі і іх роля ў развіцці краіны. Свабодныя эканамічныя зоны, сумесныя і замежныя арганізацыі на тэрыторыі Беларусі.

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ ВУЧНЯЎ

Вучні павінны:

ведаць:

на ўзроўні ўяўлення пра:

асноўныя фактары размяшчэння вытворчасці; галіны гаспадаркі і віды эканамічнай дзейнасці; галіновую і тэрытарыяльную структуру гаспадаркі Беларусі; структуру галін прамысловасці і віды эканамічнай дзейнасці; геаграфіі вытворчасці асноўных відаў прамысловай прадукцыі; структуру і геаграфію вытворчасці сельскагаспадарчай прадукцыі; асаблівасці развіцця і фактары размяшчэння асобных галін сферы паслуг; лагістычныя цэнтры; галоўных эканамічных партнёраў Беларусі; знешнегандлёвы баланс краіны; свабодныя эканамічныя зоны;

асноўныя паняцці: галіновая структура гаспадаркі, электрабаланс, транспартная сетка, транспартны вузел, фінансавая дзейнасць, інфармацыя і сувязь, знешнегандлёвы баланс, інвестыцыя, свабодная эканамічная зона, сумеснае прадпрыемства;

умець:

паказваць на карце найбуйнейшыя прамысловыя цэнтры; гарады, якія з'яўляюцца найбуйнейшымі транспартнымі вузламі, фінансавымі цэнтрамі, а таксама гарады, у якіх знаходзяцца ўстановы вышэйшай адукацыі (універсітэты, акадэміі, інстытуты), лагістычныя цэнтры; свабодныя эканамічныя зоны Беларусі: «Мінск», «Гомель-Ратон», «Віцебск», «Магілёў», «Гроднаінвест», «Брэст»;

тлумачыць узровень сучаснага сацыяльна-эканамічнага развіцця краіны; прычыны ўзнікнення праблем развіцця і размяшчэння прадпрыемстваў сферы вытворчасці; прычыны тэрытарыяльных адрозненняў ва ўзроўні развіцця сферы паслуг; паказчыкі і асаблівасці развіцця і размяшчэння найважнейшых відаў эканамічнай дзейнасці сферы паслуг;

характарызаваць асноўныя праблемы і напрамкі развіцця гаспадаркі; структуру сельскагаспадарчых угоддзяў, размяшчэння вытворчасці на тэрыторыі краіны; работу асобных відаў эканамічнай дзейнасці сферы паслуг; геаграфічную структуру знешняга гандлю краіны;

разлічваць характарыстыкі знешнегандлёвага балансу;

прагназаваць змены ў размяшчэнні прадпрыемства сферы вытворчасці;

працаваць з контурнай картай: наносіць раёны вырошчвання лёну і цукровых буракоў для аналізу размяшчэння вытворчасці льновалакна і цукру; свабодныя эканамічныя зоны і транс'еўрапейскія транспартныя камунікацыі.

Практычныя работы

6. Нанясенне на контурную карту раёнаў вырошчвання лёну і цукровых буракоў і аналіз размяшчэння вытворчасці льновалакна і цукру.

7*. Пабудова картасхемы «Фактары размяшчэння і геаграфія прамысловай вытворчасці» і яе аналіз (па выбары адной з галін прамысловасці).

8. Нанясенне на контурную карту і аналіз размяшчэння: а) свабодных эканамічных зон; б) транс'еўрапейскіх транспартных камунікацый (чыгункі, шаша, нафта- і газаправоды, лініі электраперадачы).

Тэма 7. Вобласці і горад Мінск (8 гадзін)

Брэсцкая вобласць. Прыродныя рэсурсы. Насельніцтва і яго нацыянальны склад. Структура прамысловасці і сельскай гаспадаркі, асаблівасці іх размяшчэння. Спецыялізацыя гаспадаркі. Найбуйнейшыя прамысловыя і культурныя цэнтры вобласці.

Віцебская вобласць. Прыродныя рэсурсы. Насельніцтва і яго рассяленне. Структура прамысловасці і сельскай гаспадаркі, асаблівасці іх размяшчэння. Спецыялізацыя гаспадаркі. Рэкрэацыйны патэнцыял вобласці. Найбуйнейшыя прамысловыя і культурныя цэнтры вобласці.

Гомельская вобласць. Размяшчэнне тэрыторыі ў межах Палескай нізіны і асаблівасці прыроды. Мінеральныя і лясныя рэсурсы вобласці. Насельніцтва і асаблівасці рассялення. Структура прамысловасці і сельскай гаспадаркі, асаблівасці іх размяшчэння. Спецыялізацыя гаспадаркі. Найбуйнейшыя прамысловыя і культурныя цэнтры вобласці.

Гродзенская вобласць. Прыродныя рэсурсы. Насельніцтва і яго нацыянальны склад. Структура прамысловасці і сельскай гаспадаркі, асаблівасці іх размяшчэння. Спецыялізацыя гаспадаркі. Развіццё атамнай энергетыкі. Найбуйнейшыя прамысловыя і культурныя цэнтры вобласці.

Мінская вобласць. Прыродныя рэсурсы. Насельніцтва і асаблівасці яго рассялення. Структура прамысловасці і сельскай гаспадаркі, асаблівасці іх размяшчэння. Спецыялізацыя гаспадаркі. Найбуйнейшыя прамысловыя і культурныя цэнтры вобласці.

Горад Мінск – сталіца Беларусі. Эканоміка-геаграфічнае становішча. Спецыялізацыя гаспадаркі. Найбуйнейшыя прамысловыя прадпрыемствы. Фарміраванне і праблемы развіцця Мінскай агламерацыі.

Магілёўская вобласць. Прыродныя рэсурсы. Насельніцтва і яго рассяленне. Структура прамысловасці і сельскай гаспадаркі, асаблівасці іх размяшчэння. Спецыялізацыя гаспадаркі. Найбуйнейшыя прамысловыя і культурныя цэнтры вобласці.

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ
ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ ВУЧНЯЎ

Вучні павінны:

ведаць:

на ўзроўні ўяўлення пра адметныя асаблівасці комплекснай геаграфічнай характарыстыкі кожнай вобласці і горада Мінска;

умець:

паказваць на карце галоўныя геаграфічныя аб'екты абласцей; гарады: Баранавічы, Пінск, Орша, Мазыр, Жлобін, Ліда, Бабруйск, Маладзечна;

вызначаць спецыялізацыю гаспадаркі;

апісваць адметныя і ўнікальныя аб'екты;

характарызаваць вобласці па асноўнай схеме, свой раён (горад) у адпаведнасці з планам;

прагназаваць сацыяльна-эканамічнае развіццё вобласці;

працаваць з рознымі крыніцамі геаграфічнай інфармацыі для характарыстыкі свайго адміністрацыйнага раёна (населенага пункта).

Практычная работа
9*. Характарыстыка свайго адміністрацыйнага раёна (населенага пункта)
(выконваецца на ўроку вывучэння сваёй вобласці).

Рэзерв часу (1 гадзіна)

* Выніковыя практычныя работы могуць быць выкананы ў рамках тэматычнага кантролю.

УТВЕРЖДЕНО

Постановление
Министерства образования
Республики Беларусь
04.08.2022 № 231

**Учебная программа по учебному предмету
«Иностранный язык»
(английский, немецкий, французский, испанский, китайский)
для X класса учреждений образования,
реализующих образовательные программы общего среднего образования
с русским языком обучения и воспитания
(базовый и повышенный уровни)**

**ГЛАВА 1
ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ**

1. Настоящая учебная программа по учебному предмету «Иностранный язык» (английский, немецкий, французский, испанский, китайский) (далее – учебная программа) предназначена для изучения этого учебного предмета на базовом и повышенном уровнях в X классе учреждений образования, реализующих образовательные программы общего среднего образования.

В современном мире иностранный язык рассматривается как средство формирования и воспитания морально ответственной личности, общения, познания, осмысления и интерпретации фактов иной культуры. Главное назначение иностранных языков – обеспечивать взаимодействие и сотрудничество народов, способствовать процессу национальной самоидентификации и культурного самоопределения личности в условиях поликультурной среды; повышать готовность человека к личностной и профессиональной самореализации посредством использования иностранного языка наряду с родным языком. Владение иностранными языками – важное предусловие адаптации человека к жизни в глобализирующемся мире.

Учебный предмет «Иностранный язык» призван служить формированию поликультурной личности. Соответственно, процесс обучения иностранному языку направлен на подготовку учащихся к различным формам отношений и общения между индивидами и группами, принадлежащими к разным культурам.

Возможности учебного предмета «Иностранный язык» в подготовке учащегося к межкультурной коммуникации чрезвычайно велики. Учащийся приобщается к духовному богатству других народов; у него формируется образ мира, который соответствует социальным, политическим и культурным реалиям современной действительности; вторичное когнитивное сознание, обеспечивающее весь комплекс иноязычной коммуникативной деятельности; происходит развитие речевых процессов и речевых механизмов, способностей передавать в ходе иноязычного общения собственные мысли и чувства; возникают предпосылки для развития личности учащегося посредством обогащения эмоционально-чувственной сферы. Языковые способности формируются в единстве речепорождения и речевосприятия.

2. Настоящая учебная программа рассчитана на 70 учебных часов для изучения иностранного языка на базовом уровне и 140 учебных часов на повышенном уровне.

3. Цели обучения иностранному языку.

Генеральная цель обучения иностранному языку состоит в формировании учащихся как субъектов межкультурной коммуникации посредством овладения ими иноязычной коммуникативной компетенцией и развития у них качеств поликультурной личности, востребованных современным информационным обществом в условиях глобализации. Генеральная цель предполагает постановку и реализацию образовательных, развивающих и воспитательных целей в их единстве.

Образовательные цели: языковое и речевое развитие личности учащегося путем обеспечения практического овладения иностранным языком как эффективным средством общения в единстве его когнитивной, коммуникативной и экспрессивной функций; усвоение и актуализация знаний об изучаемом иностранном языке; овладение навыками и умениями иноязычной речевой деятельности (восприятие и понимание иноязычной речи на слух, говорение, чтение, письменная речь).

Развивающие цели: обеспечение когнитивного, коммуникативного, эмоционального развития учащихся; овладение способами формирования и формулирования мысли на иностранном языке; развитие лингвистического компонента гуманитарного мышления; обогащение эмоционально-чувственной сферы личности.

Воспитательные цели: обеспечение обогащения духовного мира учащихся, воспитание у них культуры мышления, чувств, поведения; развитие гуманистических ценностных ориентаций, умений осуществлять общение в контексте диалога культур; формирование психологической готовности к межъязыковой межкультурной коммуникации; адаптация личности к иной социальной среде.

4. Задачи изучения учебного предмета «Иностранный язык»:

развитие коммуникативной культуры учащихся, усвоение ими устной и письменной речи на уровне, который является достаточным для адекватной трактовки передаваемой и принимаемой информации;

когнитивное развитие учащихся, проявляющееся в переструктурировании отдельных фрагментов индивидуального образа картины мира и восприятии мира изучаемого языка через искусственно формируемый в сознании лингводидактический конструкт, позволяющий воспринимать познаваемый мир в соответствии с его (этого мира) собственными социальными, политическими, культурными, языковыми реалиями, а не посредством прямого перевода на этот язык схем родной, национальной картины мира;

социокультурное развитие личности, ориентированное на восприятие «иноного» в его непохожести через познание ценностей новой культуры в диалоге с родной; сопоставление изучаемого языка с родным и культуры этого языка с национальной; формирование умений представлять свою страну и культуру в условиях иноязычного межкультурного общения;

развитие ценностных ориентаций учащихся, осуществляемое посредством формирования гуманистической позиции личности через создание условий для обогащения соответствующего конструктивного опыта эмоционально-чувственных отношений как важнейшего фактора возникновения у человека положительного восприятия «иноного», уважительного отношения к нему, признания многообразия культур; появление у учащихся стремления к сотрудничеству и взаимодействию с другими народами;

развитие мотивации к изучению иностранного языка через формирование потребностей лучше и точнее понимать окружающий мир и быть понятым им; осознание важности владения иностранным языком для социализации в современном мире;

развитие самообразовательного потенциала учащихся, обеспечение их готовности к самостоятельной работе над языком, в том числе необходимыми техниками учебно-познавательного труда, стратегиями самоанализа, самонаблюдения.

5. В качестве комплексных характеристик, выражающих содержание задач, рассматриваются компетенции, так как они задают нормы и требования к владению

иностранном языке, позволяющие проследить степень совокупной реализации целей и задач.

Межкультурная компетенция – стратегическая компетенция, владение которой призвано обеспечивать осмысление учащимися иной социокультуры, познание ими смысловых ориентиров другого лингвосоциума, умения видеть сходства и различия между культурами и учитывать их в процессе иноязычного общения.

Коммуникативная компетенция – владение совокупностью речевых, языковых, социокультурных норм изучаемого языка, а также компенсаторными и учебно-познавательными умениями, позволяющими учащемуся решать стоящие перед ним речевые, образовательные, познавательные и иные задачи. В состав этой интегративной компетенции входят языковая, речевая, социокультурная, учебно-познавательная, компенсаторная компетенции, рассматриваемые как субкомпетенции.

Языковая компетенция – совокупность языковых знаний о правилах функционирования языковых средств (фонетических, орфографических, лексических и грамматических) в речи и навыков их использования в коммуникативных целях.

Речевая компетенция – совокупность навыков и умений речевой деятельности (говорение, восприятие речи на слух, чтение, письменная речь), знаний норм речевого поведения; приобретение на этой основе опыта их использования для построения логичного и связного по форме и содержанию высказывания, а также для толкования смысла высказываний других людей.

Социокультурная компетенция – совокупность знаний о национально-культурной специфике стран изучаемого языка, умений строить свое речевое и неречевое поведение в соответствии с этой спецификой, представлять на этой основе свою страну и ее культуру в условиях иноязычного межкультурного общения.

Компенсаторная компетенция – совокупность умений использовать дополнительные вербальные средства и невербальные способы для решения коммуникативных задач в условиях дефицита имеющихся языковых средств.

Учебно-познавательная компетенция – совокупность общих и специальных учебных умений, необходимых для осуществления самостоятельной деятельности по овладению иностранным языком, опыт их использования.

Последовательное и взаимосвязанное овладение обозначенными ключевыми компетенциями обеспечивает формирование у учащихся соответствующих компетентностей.

В своей совокупности цели и задачи предполагают проектирование и организацию образовательного процесса на основе требований лично ориентированного, компетентностного, коммуникативного, когнитивного и социокультурного подходов в их единстве. Отсюда в качестве важнейших принципов осуществления образовательного процесса определяются следующие:

обеспечение понимания культуры и образа жизни другого народа и готовности «воспринимать другого в его непохожести», осознание учащимися принадлежности к родной культуре;

единство реализации коммуникативной, культурно-прагматической и аксиологической функций изучаемого языка;

ориентация процесса обучения на обеспечение диалога культур на основе всестороннего учета взаимосвязей: язык – мышление – культура;

обеспечение социализации учащихся средствами иностранного языка;

организация обучения иностранному языку как средству иноязычного общения на основе моделирования ситуаций межкультурной коммуникации.

6. Конструирование процесса обучения требует использования современных образовательных технологий (социальных, информационно-коммуникационных, интерактивных и других). На учебных занятиях необходимо моделировать ситуации межкультурного общения, активно применять методы проблемного обучения и эвристические методы, использовать различные формы работы (парные, групповые, индивидуальные и другие). Выбор форм и методов обучения и воспитания определяется

учителем самостоятельно на основе целей и задач изучения конкретной темы, основных требований к результатам учебной деятельности учащихся, сформулированных в настоящей учебной программе.

ГЛАВА 2 СОДЕРЖАНИЕ УЧЕБНОГО ПРЕДМЕТА

Содержание учебного предмета «Иностранный язык» определяется в единстве предметного и эмоционально-ценностного компонентов.

Эмоционально-ценностный компонент содержания образования включает совокупность отношений личности к мировому языковому и культурному наследию, процессу овладения им в целях личностного роста; обеспечивает приобретение опыта иноязычного общения путем рефлексии, самопознания, самоопределения. Процесс овладения иностранным языком приобретает для учащегося личностный смысл.

Предметное содержание образования включает следующие компоненты:

сферы общения и предметно-тематическое содержание речи;
виды речевой деятельности и языковой материал;
социокультурные знания: культуроведческие, страноведческие и лингвострановедческие;

компенсаторные и учебно-познавательные умения и навыки самостоятельной работы с иноязычным материалом.

Предметный компонент содержания обеспечивает владение иностранным языком как средством межкультурного общения.

Отбор содержания учебного материала, подлежащего усвоению, осуществляется на основе следующих методологических ориентиров:

направленность педагогического процесса на подготовку к межкультурному общению;

всесторонний учет взаимосвязей: язык – мышление – культура;
предъявление ценностей познаваемой культуры в диалоге с родной;
интеграция языкового, социокультурного, аксиологического компонентов содержания обучения;

аутентичность и ценностная значимость иноязычных материалов;
соответствие учебного материала современным разговорным нормам изучаемого языка.

Структурирование учебного материала осуществляется на основе следующих требований:

непрерывное концентрическое предъявление и накопление знаний;
поэтапное формирование навыков и умений;
преемственность этапов процесса овладения иностранным языком;
постоянная опора на языковой, речевой и личностный субъектный опыт учащихся;
сопряженность в овладении речью и системой языка;
создание возможностей для формирования умений самостоятельной работы с иноязычными информационными источниками в самообразовательных целях.

Специфика содержания языкового образования предполагает последовательный учет в образовательном процессе следующих основных положений коммуникативно ориентированного обучения:

осуществление образовательного процесса в условиях, приближенных к реальному общению;

моделирование ситуаций общения, стимулирующих учащихся к решению коммуникативных задач в процессе изучения иностранного языка;

использование коммуникативно ориентированных заданий на основе имитационного, игрового и свободного общения;

ситуативно обусловленное овладение лексикой и грамматикой изучаемого языка;

активное вовлечение учащихся в процесс общения в качестве речевых партнеров;

создание мотивационной готовности и потребности учащихся в восприятии и усвоении учебного материала в условиях, приближенных к реальному общению.

Сферы общения и предметно-тематическое содержание речи

Социально-бытовая сфера

Виды жилья.

Учебно-трудовая сфера

Образование.

Социально-культурная сфера

Средства массовой информации. Молодежь и общество. Искусство.

Социально-познавательная сфера

Наука и техника. Выдающиеся люди Республики Беларусь и стран изучаемого языка.

Речевые умения

Восприятие и понимание речи на слух – умения понимать иноязычную речь в процессе непосредственного общения с собеседником, умения понимать разножанровые аудио- и видеотексты с разной полнотой и точностью проникновения в их содержание.

Говорение – умения осуществлять диалогическое, монологическое и полилогическое общение в соответствии с целями, задачами и условиями коммуникации с соблюдением норм речевого и неречевого этикета.

Чтение – умения читать и понимать разножанровые тексты с разной полнотой и точностью проникновения в их содержание в зависимости от вида чтения и дальнейшего использования информации.

Письменная речь – умения продуцировать различные виды письменных текстов в соответствии с нормами, принятыми в странах изучаемого языка, с учетом коммуникативных задач и адресата.

Языковые знания и навыки

Знания о системе изучаемого языка, правилах функционирования языковых средств (фонетических, лексических, грамматических) в речи и навыки их использования в коммуникативных целях.

Социокультурные знания и умения

Знание социокультурного контекста своей страны и стран изучаемого языка, умения строить свое речевое и неречевое поведение в соответствии с его спецификой, представлять свою страну и ее культуру в условиях иноязычного межкультурного общения.

Компенсаторные умения

Умения использовать различные вербальные и невербальные средства для компенсации пробелов в коммуникации в условиях дефицита языковых средств, недостатка речевого и социального опыта.

Учебно-познавательные умения

Общие и специальные учебные умения, необходимые для осуществления самостоятельной познавательной деятельности по овладению иноязычным общением и культурой стран изучаемого языка.

Содержание обучения представлено в настоящей учебной программе через предметно-тематическое содержание общения, требования к практическому владению видами речевой деятельности, языковой материал (фонетика, лексика, грамматика).

В предметно-тематическом содержании общения обозначены коммуникативные задачи для изучения иностранного языка на базовом уровне и повышенном уровне.

Требования к практическому владению видами речевой деятельности: длительность звучания текста, количество реплик на каждого собеседника в диалогической речи, объем

высказывания в монологической речи, объем текста для чтения, объем текста для письменной речи – задают основные параметры для всех видов речевой деятельности. Данные параметры, а также объем продуктивного и рецептивного лексического минимума обозначаются следующим образом: первая цифра – требования для базового уровня, вторая – для повышенного уровня. Например: длительность звучания текста: 2–2,5 минуты; продуктивный минимум: 200–250 лексических единиц; рецептивный минимум: 180–260 лексических единиц; общий объем продуктивной лексики: 1710–1990 лексических единиц; общий объем рецептивной лексики: 1090–1620 лексических единиц.

Грамматический материал, подлежащий изучению, одинаков для всех видов учреждений общего среднего образования. Требования к владению грамматическим материалом отличаются объемом его продуктивного усвоения.

Различия в овладении иностранным языком при его изучении (в зависимости от количества отведенных часов) проявляются в следующих параметрах:

- объем усвоенного продуктивного и рецептивного лексического материала;
- количество продуктивно усвоенного грамматического материала;
- степень сложности и количество решаемых коммуникативных задач;
- степень самостоятельности в интерпретации явлений межкультурной коммуникации;
- степень подготовленности осуществлять речевое и неречевое поведение адекватно социокультурной специфике стран изучаемого языка;
- уровень готовности к самостоятельной деятельности учащихся по овладению иностранным языком.

Более высокие требования к владению языковым и речевым материалом при изучении иностранного языка на повышенном уровне обеспечат более высокий уровень формирования у учащихся языковых навыков и речевых умений, что будет выражаться в их способности более качественно решать учебные коммуникативные задачи.

Сфера общения	Предметно-тематическое содержание	Коммуникативные задачи
		К концу учебного года учащийся должен уметь
Социально-бытовая	Виды жилья	Рассказать о видах жилья в Республике Беларусь; расспросить о видах жилья в стране изучаемого языка; описать свой дом/квартиру (своей мечты) (базовый и повышенный уровни); сравнить преимущества и недостатки проживания в частном и многоквартирном доме; высказать предположения о перспективах развития жилья в будущем (повышенный уровень)
Учебно-трудовая	Образование	Рассказать о системе образования в Республике Беларусь; расспросить о системе образования в стране изучаемого языка (базовый и повышенный уровни); обсудить актуальные проблемы системы образования; (повышенный уровень)
Социально-культурная	Средства массовой информации	Рассказать о различных источниках информации (печатные издания, радио, телевидение, глобальная компьютерная сеть Интернет (далее – Интернет) в Республике Беларусь; расспросить о различных источниках информации (печатные издания, радио, телевидение, Интернет) в стране изучаемого языка; обсудить интересную статью/телепередачу (базовый и повышенный уровни); рассказать об известных белорусских и иноязычных газетах и журналах;

		высказать мнение по поводу будущего средств массовой информации (повышенный уровень)
	Молодежь и общество	Рассказать о молодежных организациях в Республике Беларусь и их деятельности; расспросить о молодежных организациях в стране изучаемого языка и их деятельности; рассказать о личном участии в работе молодежной организации/союза/объединения (базовый и повышенный уровни); высказать мнение о проблемах молодежи в современном обществе; убедить принять участие в акции / волонтерском движении (повышенный уровень)
	Искусство	Рассказать об известном художнике/скульпторе/фотографе и его произведениях; посоветовать посетить выставку, музей; обменяться впечатлениями о выставке, музее; рассказать об известных памятниках архитектуры Республики Беларусь; расспросить об известных памятниках архитектуры стран изучаемого языка (базовый и повышенный уровни); рассказать о видах искусства и своих предпочтениях; обсудить роль искусства в жизни человека (повышенный уровень)
Социально-познавательная	Наука и техника	Рассказать о современных научных достижениях/открытиях; обсудить положительные и отрицательные стороны научного прогресса; рассказать о выдающихся ученых Республики Беларусь и стран изучаемого языка/мира (базовый и повышенный уровни); обсудить возможности сотрудничества Республики Беларусь с другими странами в сфере науки и техники; высказать предположение о приоритетных направлениях развития науки и техники в XXI веке (повышенный уровень)
	Выдающиеся люди Республики Беларусь и стран изучаемого языка	Рассказать о выдающихся людях Республики Беларусь; расспросить о выдающихся людях стран изучаемого языка; описать вклад выдающейся личности в развитие общества/культуры (базовый и повышенный уровни); прокомментировать высказывания известных людей; высказать мнение о роли личности в развитии общества (повышенный уровень)

Требования к практическому владению видами речевой деятельности

Восприятие и понимание речи на слух

Учащиеся должны понимать на слух при непосредственном общении и в звукозаписи/видеозаписи:

основное содержание аудио- и видеотекстов, построенных на изученном материале и содержащих 3–4 % незнакомых слов, значение которых можно понять с помощью языковой или контекстуальной догадки;

относительно полно понимать содержание текстов, построенных на изученном материале и содержащих 2-3 % незнакомых слов, о значении которых можно догадаться.

Виды текстов: рассказ, биография, интервью, объявление, телефонный разговор, фрагмент радиопрограммы/видеофильма, новости.

Длительность звучания текста – 2–2,5 минуты.

Говорение

Диалогическая речь

Учащиеся должны уметь:

запрашивать и сообщать информацию, определяемую предметно-тематическим содержанием общения;

выражать свое мнение и узнавать отношение собеседника к полученной информации;

давать эмоциональную оценку полученной информации;

аргументировать свою точку зрения в дискуссии.

Виды диалога: диалог-расспрос, диалог – обмен мнениями, интервью, диалог-рассуждение.

Количество реплик на каждого собеседника – 7–8.

Монологическая речь

Учащиеся должны уметь:

делать подготовленные и неподготовленные сообщения по теме/проблеме/ситуации; описывать и сравнивать предметы, факты, явления;

рассказывать об услышанном/прочитанном/увиденном с использованием эмоционально-оценочных суждений;

сочетать описание и повествование с рассуждением и выражением личной оценки.

Виды монологического высказывания: описание, повествование, рассуждение, оценочное суждение.

Объем высказывания – не менее 12–16 фраз.

Чтение

Учащиеся должны понимать тексты с разной полнотой, точностью и глубиной проникновения в их содержание в зависимости от вида чтения:

основное содержание аутентичных / частично адаптированных художественных, научно-популярных и публицистических текстов (ознакомительное чтение);

полно и точно понимать содержание аутентичных / частично адаптированных художественных и научно-популярных текстов (изучающее чтение).

Учащиеся должны уметь:

извлекать необходимую/значимую информацию из текстов публицистического и прагматического характера (просмотровое чтение);

оценивать важность и новизну извлеченной информации и выражать свое отношение к ней;

определять главную идею и замысел автора.

Тексты, предназначенные для ознакомительного чтения, могут включать 4–5 % незнакомых слов, о значении которых можно догадаться. Объем текста – примерно 3000–4000 печатных знаков с пробелами.

Тексты для изучающего чтения могут включать 3–4 % незнакомых слов, раскрытие значения которых возможно при использовании двуязычного словаря. Объем текста – примерно 2500–3500 печатных знаков с пробелами.

Для обучения просмотровому чтению используется один или несколько текстов.

Виды текстов: рассказ, газетная/журнальная статья, буклет, объявление, реклама.

Письменная речь

Учащиеся должны уметь продуцировать несложные виды текстов в соответствии с нормами, принятыми в стране изучаемого языка:

писать личные письма;

составлять план;
писать автобиографию, заполнять анкету;
кратко излагать содержание прослушанного/прочитанного текста;
писать мини-сочинение по предложенной теме/проблеме.
Объем текста – 100–150 слов.

Языковой материал

Английский язык

Фонетика

Совершенствование слухопроизносительных и ритмико-интонационных навыков учащихся на основе изучаемого языкового и речевого материала.

Лексика

Продуктивный минимум: 200–250 лексических единиц.
Рецептивный минимум: 180–260 лексических единиц.
Общий объем продуктивной лексики: 1710–1990 лексических единиц.
Общий объем рецептивной лексики: 1090–1620 лексических единиц.
Словообразование: сложные имена прилагательные и имена существительные; суффиксы имен существительных -ment, -ist, имен прилагательных -(ic)al, -ive, глаголов -en, -fy; приставки ir-, im-, il-.

Грамматика

Грамматический материал для продуктивного усвоения

Морфология

Имя существительное: систематизация образования множественного числа.
Артикль: употребление артикля с названиями газет, журналов, молодежных организаций; употребление/отсутствие артикля в устойчивых словосочетаниях.
Глагол: способы выражения действий в прошлом: Past Simple – Past Continuous, Past Perfect.

Грамматический материал для рецептивного усвоения

Морфология

Глагол: утвердительные, отрицательные и вопросительные формы глаголов в Future Continuous, Past Perfect Continuous, Present Continuous Passive.
Инфинитив: объектный инфинитивный оборот (Complex Object)*.
Герундий: сравнение употребления герундия и инфинитива. Употребление герундия после глаголов с предлогами.
Сослагательное наклонение*.
Синтаксис
Обратный порядок слов в предложении с hardly / scarcely ... when, no sooner ... than.
Прямая и косвенная речь.

Немецкий язык

Фонетика

Деление предложений на смысловые группы. Интонация сложноподчиненных предложений, состоящих из нескольких мелодических групп.

Лексика

Продуктивный минимум: 200–250 лексических единиц.
Рецептивный минимум: 180–260 лексических единиц.
Общий объем продуктивной лексики: 1710–1990 лексических единиц.
Общий объем рецептивной лексики: 1090–1620 лексических единиц.

Грамматика

Грамматический материал для продуктивного усвоения

Морфология

Имя существительное: склонение имен собственных.

Особые случаи образования множественного числа (систематизация): имена существительные на -um, -ion: das Datum – die Daten, das Zentrum – die Zentren, das Museum – die Museen, das Studium – die Studien; das Stadion – die Stadien; изменение слова: der Kaufmann – die Kaufleute, der Rat – die Ratschläge, der Seemann – die Seeleute, das Unglück – die Unglücksfälle; множественное число для разграничения имен существительных, разных по значению: der Band (том книжный) – die Bände, das Band (лента) – die Bänder; die Bank (скамейка) – die Bänke, die Bank (банк) – die Banken; der Strauß (букет) – die Sträuße, der Strauß (страус) – die Strauße; der Verdienst (заработок) – die Verdienste, das Verdienst (заслуга) – die Verdienste; das Wort (слово как связная речь) – die Worte, das Wort (слово) – die Wörter.

Артикль: употребление артикля с географическими названиями.

Глагол: временная форма глагола Plusquamperfekt Aktiv для выражения предпрошедшего времени.

Местоимение: относительные местоимения der, die, das, die.

Синтаксис

Сложноподчиненные предложения: придаточные предложения времени с союзами wenn, als, nachdem. Определительные придаточные предложения с относительными местоимениями der, die, das, die в именительном и винительном падежах.

Грамматический материал для рецептивного усвоения

Морфология

Имя существительное: склонение географических названий.

Имена существительные без формы множественного числа: субстантивированные инфинитивы; вещественные неисчисляемые, абстрактные, собирательные имена существительные; имена существительные меры и веса (исключение: имена существительные женского рода).

Имена существительные без формы единственного числа.

Имя прилагательное: субстантивированные имена прилагательные.

Глагол: временные формы глаголов прошедшего времени Perfekt / Plusquamperfekt Passiv.

Синтаксис

Сложноподчиненные предложения: придаточные предложения времени с союзами während, bevor; определительные придаточные предложения с относительными местоимениями der, die, das, die во всех падежных формах.

Предложения с союзом je ... desto.

Французский язык

Фонетика

Совершенствование слухопроизносительных и ритмико-интонационных навыков учащихся на основе изучаемого языкового и речевого материала.

Лексика

Продуктивный минимум: 200–250 лексических единиц.

Рецептивный минимум: 180–260 лексических единиц.

Общий объем продуктивной лексики: 1710–1990 лексических единиц.

Общий объем рецептивной лексики: 1090–1620 лексических единиц.

Словообразование: суффиксы имен прилагательных -ible, -able; отрицательные приставки im-, in-, il-, ir-, mé-, dé-; приставка совместного действия со-; систематизация способов словообразования; префиксы имен существительных anti-, contre-, auto-, bio-, géo-, hydro-, mono-, poly-, néo-, philo-, télé-, extra-, archi-, hyper-, super-.

Грамматика

Грамматический материал для продуктивного усвоения

Морфология

Систематизация употребления артиклей (неопределенного, определенного, частичного); имен существительных и имен прилагательных мужского и женского рода в единственном и множественном числе; личных местоимений.

Глагол: сослагательное наклонение (*le subjonctif présent*) в простом предложении, в придаточных дополнительных и обстоятельственных предложениях.

Синтаксис

Сложноподчиненные предложения с придаточными причины и цели.

Грамматический материал для рецептивного усвоения

Морфология

Глагол: согласование времен (план прошедшего).

Неличные формы глагола: *l'infinifitif présent*, *l'infinifitif passé*. *Le participe présent*, *le participe passé**.

Имя прилагательное: отглагольные прилагательные (*l'adjectif verbal*)*.

Наречие: наречия времени: *aujourd'hui – ce jour-là*, *hier – la veille*, *demain – le lendemain**.

Испанский язык

Фонетика

Совершенствование слухопроизносительных и ритмико-интонационных навыков учащихся на основе изучаемого языкового и речевого материала.

Лексика

Продуктивный минимум: 200–250 лексических единиц.

Рецептивный минимум: 180–260 лексических единиц.

Общий объем продуктивной лексики: 1710–1990 лексических единиц.

Общий объем рецептивной лексики: 1090–1620 лексических единиц.

Словообразование: суффиксы глаголов *-ificar*, *-ecer*; приставка *pre-**.

Грамматика

Грамматический материал для продуктивного усвоения

Морфология

Глагол: систематизация всех усвоенных видов временных форм *modo indicativo* (*pretérito perfecto*, *pretérito indefinido*, *pretérito imperfecto*, *pretérito pluscuamperfecto*, *futuro simple*), *modo subjuntivo* (*presente de subjuntivo*, *imperfecto de subjuntivo*), *modo potencial* (*simple*).

Предлог: предложное управление глаголов.

Синтаксис

Прямая и косвенная речь. Согласование времен в *modo indicativo*.

Сложноподчиненные предложения с условными придаточными предложениями I, II типов.

Грамматический материал для рецептивного усвоения

Морфология

Глагол: особенности и употребление глаголов в *futuro compuesto de indicativo*, *potencial compuesto**.

Местоимение: притяжательные местоимения (полная форма) в роли имен прилагательных и имен существительных.

Китайский язык

Восприятие и понимание речи на слух

Учащиеся должны понимать на слух при непосредственном общении и в звукозаписи:

основное содержание аудио- и видеотекстов, построенных на изученном материале и содержащих 3–4 % незнакомых слов, значение которых можно понять с помощью языковой или контекстуальной догадки;

относительно полно понимать содержание текстов, построенных на изученном материале и содержащих 2–3 % незнакомых слов, о значении которых можно догадаться.

Виды текстов: рассказ, биография, интервью, объявление, телефонный разговор, фрагмент радиопрограммы/видеофильма, новости.

Длительность звучания текста – 2–2,5 минуты.

Говорение

Диалогическая речь

Учащиеся должны уметь:

запрашивать и сообщать информацию, определяемую предметно-тематическим содержанием общения;

выражать свое мнение и узнавать отношение собеседника к полученной информации;

давать эмоциональную оценку полученной информации;

аргументировать свою точку зрения в дискуссии.

Виды диалога: диалог-расспрос, диалог – обмен мнениями, интервью, диалог-рассуждение.

Количество реплик на каждого собеседника – 7–8.

Монологическая речь

Учащиеся должны уметь:

делать подготовленные и неподготовленные сообщения по теме/проблеме/ситуации;

описывать и сравнивать предметы, факты, явления;

рассказывать об услышанном/прочитанном/увиденном с использованием эмоционально-оценочных суждений;

сочетать описание и повествование с рассуждением и выражением личной оценки.

Виды монологического высказывания: описание, повествование, рассуждение, оценочное суждение.

Объем высказывания – не менее 12–16 фраз.

Чтение

Учащиеся должны понимать тексты, написанные с помощью иероглифов, с разной полнотой, точностью и глубиной проникновения в их содержание в зависимости от вида чтения:

основное содержание аутентичных / частично адаптированных художественных, научно-популярных и публицистических текстов (ознакомительное чтение);

полно и точно понимать содержание аутентичных / частично адаптированных художественных и научно-популярных текстов (изучающее чтение).

Учащиеся должны уметь:

извлекать необходимую/значимую информацию из текстов публицистического и прагматического характера (просмотровое чтение);

оценивать важность и новизну извлеченной информации и выражать свое отношение к ней;

определять главную идею и замысел автора.

Тексты, предназначенные для ознакомительного чтения, могут включать 4–5 % незнакомых слов, о значении которых можно догадаться. Объем текста – 0,75 страницы.

Тексты для изучающего чтения могут включать 3–4 % незнакомых слов, раскрытие значения которых возможно при использовании двуязычного словаря. Объем текста – до 0,75 страницы.

Для обучения просмотровому чтению используется один или несколько текстов.

Виды текстов: рассказ, газетная/журнальная статья, буклет, объявление, реклама.

Письменная речь

Учащиеся должны уметь продуцировать несложные виды текстов, написанных с помощью иероглифов, в соответствии с нормами, принятыми в стране изучаемого языка:

писать личные письма;

составлять план;

писать краткую автобиографию, заполнять анкету;

кратко излагать содержание прослушанного/прочитанного текста;

писать мини-сочинение по предложенной теме/проблеме.

Учащиеся должны уметь писать иероглифы (1000 единиц) и тексты иероглифами (300 единиц).

Языковой материал

Фонетика

Интонация сложносочиненных предложений.

Интонация сложноподчиненных предложений.

Совершенствование слухопроизносительных и ритмико-интонационных навыков учащихся на основе изучаемого языкового и речевого материала.

Лексика

Продуктивный минимум: 200–250 лексических единиц.

Рецептивный минимум: 180–260 лексических единиц.

Общий объем продуктивной лексики: 1710–1990 лексических единиц.

Общий объем рецептивной лексики: 1090–1620 лексических единиц.

Словообразование: сложные имена прилагательные и имена существительные.

Грамматика

Грамматический материал для продуктивного усвоения

Морфология

Имя числительное: дроби, проценты, разряды.

Местоимение: вопросительные местоимения с неопределенным значением; вопросительные местоимения с общим значением.

Глагол: систематизация модальных глаголов.

Дополнения возможности 下, 了, 动.

Результативные дополнения 着, 住.

Конструкции, предлоги, союзы: 尽管...但/也...; 即使...也...; 既然...就...; 无论...都/也; 只要...才...; 多(么)...啊; 连...也/都; 一...就...; ...了...就...; 一...才...; 越...越...; 或者...或者...; ...得很; 先...接着...; 按..., 由...

Синтаксис

Сложносочиненные предложения.

Сложноподчиненные предложения.

Предложения, выражающие существование или появление.

Грамматический материал для рецептивного усвоения

Морфология

Конструкции, предлоги, союзы: 哪怕...也; 不管...都/也; 够...了; 也/都...没/不; 就是...也; 等...就/在/才.

Синтаксис

Предложения с составным глагольным сказуемым: ...有...要做.

ГЛАВА 3 ОСНОВНЫЕ ТРЕБОВАНИЯ К РЕЗУЛЬТАТАМ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ

Учащиеся, изучавшие иностранный язык на базовом уровне, должны:

знать:

основные артикуляционные и ритмико-интонационные особенности оформления высказывания на изучаемом иностранном языке;

коммуникативно-значимые и стилистически окрашенные лексические единицы, нормы их употребления в соответствии с ситуацией общения; способы словообразования; грамматические явления и особенности их употребления в устной и письменной речи в соответствии с решаемыми коммуникативными задачами;

национально-культурную специфику народов стран изучаемого языка и особенности их речевого и неречевого поведения;

основные способы и приемы осуществления учебно-познавательной деятельности;

основные вербальные и невербальные средства и способы преодоления затруднений при общении;

уметь:

оформлять устные и письменные высказывания в соответствии фонетическими, лексическими и грамматическими нормами изучаемого языка для решения более сложных коммуникативных задач в стандартных и нестандартных ситуациях общения;

понимать/извлекать информацию из аутентичных и частично адаптированных текстов с различной степенью точности, глубины и полноты при чтении и восприятии речи на слух и интерпретировать воспринимаемую информацию;

представлять свою страну и ее культуру в условиях иноязычной межкультурной коммуникации; осуществлять взаимодействие с представителями стран изучаемого языка с учетом особенностей их национально-культурной специфики и норм речевого и неречевого поведения;

использовать дополнительные вербальные средства и невербальные способы решения коммуникативных задач в условиях дефицита имеющихся языковых и речевых средств;

осуществлять самостоятельную учебно-познавательную деятельность; использовать справочно-информационные источники, в том числе на иностранном языке;

владеть:

фонетическими, лексическими и грамматическими нормами изучаемого иностранного языка, достаточными для решения коммуникативных задач в стандартных и нестандартных ситуациях межкультурной коммуникации;

продуктивными видами иноязычной речевой деятельности (говорение, письменная речь) с достаточной степенью самостоятельности, соблюдая социокультурные нормы речевого поведения;

рецептивными видами речевой деятельности (чтение, восприятие и понимание речи на слух) с различной степенью точности, полноты и глубины понимания содержания аутентичных и частично адаптированных текстов и интерпретировать воспринимаемую информацию;

умениями выявлять сходства и различия между взаимодействующими культурами и учитывать их в процессе межкультурного общения;

основными рациональными способами и приемами осуществления самостоятельной учебно-познавательной деятельности по овладению иностранным языком;

общими и специальными учебными умениями для осуществления самостоятельной учебно-познавательной деятельности по овладению иностранным языком.

Учащиеся, изучавшие иностранный язык на повышенном уровне, должны:

знать:

артикуляционные и ритмико-интонационные особенности оформления высказывания на иностранном языке с учетом фонетической вариативности;

лексические единицы с учетом их стилистической неограниченности в иностранном языке, особенности их употребления; способы словообразования;

особенности функционирования грамматических явлений в устной и письменной речи;

систему национально-культурных ценностей народов стран изучаемого языка;

рациональные способы и приемы осуществления и самооценки учебно-познавательной деятельности;

способы и приемы решения коммуникативных задач в условиях дефицита имеющихся языковых и речевых средств;

уметь:

оформлять устные и письменные высказывания в соответствии с фонетическими, лексическими и грамматическими нормами изучаемого языка для решения широкого спектра коммуникативных задач в стандартных и нестандартных ситуациях общения с высокой степенью продуктивности; варьировать языковые и речевые средства;

понимать/извлекать информацию из аутентичных и частично адаптированных текстов с различной степенью точности, глубины и полноты при чтении и восприятии речи на слух и интерпретировать воспринимаемую информацию; давать оценку на основе понимания идеи текста;

представлять свою страну и ее культуру в условиях иноязычной межкультурной коммуникации; выделять общее и различное в культуре родной страны и стран изучаемого языка; осуществлять взаимодействие с представителями стран изучаемого языка с учетом особенностей их национально-культурной специфики и норм речевого и неречевого поведения;

использовать компенсаторные стратегии в различных видах речевой деятельности в условиях дефицита языковых и речевых средств;

осуществлять и оценивать самостоятельную учебно-познавательную деятельность по овладению иностранным языком; использовать справочно-информационные источники, в том числе на иностранном языке;

владеть:

фонетическими, лексическими и грамматическими нормами изучаемого иностранного языка, достаточными для решения коммуникативных задач в стандартных и нестандартных ситуациях межкультурной коммуникации;

продуктивными видами иноязычной речевой деятельности (говорение, письменная речь) с высокой степенью самостоятельности и инициативности, способности интерпретировать, делать обобщения и выводы, аргументировать излагаемые положения, соблюдая социокультурные нормы речевого поведения;

рецептивными видами речевой деятельности (чтение, восприятие и понимание речи на слух) с различной степенью точности, полноты и глубины понимания содержания аутентичных и частично адаптированных текстов; интерпретировать воспринимаемую информацию и давать ей оценку;

социокультурными нормами изучаемого иностранного языка; умениями выявлять сходства и различия между взаимодействующими культурами и учитывать их в процессе межкультурного общения;

совокупностью рациональных способов и приемов осуществления и самоконтроля учебно-познавательной деятельности по овладению иностранным языком.

* Грамматические явления предназначены для продуктивного усвоения при изучении учебного предмета на повышенном уровне.

ЗАЦВЕРДЖАНА

Пастанова
Міністэрства адукацыі
Рэспублікі Беларусь
04.08.2022 № 231

**Вучэбная праграма па вучэбным прадмеце
«Замежная мова»
(англійская, нямецкая, французская, іспанская, кітайская)
для X класа ўстаноў адукацыі,
якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі
з беларускай мовай навучання і выхавання
(базавы і павышаны ўзроўні)**

**ГЛАВА 1
АГУЛЬНЫЯ ПАЛАЖЭННІ**

1. Дадзеная вучэбная праграма па вучэбным прадмеце «Замежная мова» (англійская, нямецкая, французская, іспанская, кітайская) (далей – вучэбная праграма) прызначана для вывучэння гэтага вучэбнага прадмета на базавым і павышаным узроўнях у X класе ўстаноў адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі.

У сучасным свеце замежная мова разглядаецца як сродак фарміравання і выхавання маральна адказнай асобы, зносін, пазнання, асэнсавання і інтэрпрэтацыі фактаў іншай культуры. Галоўнае прызначэнне замежных моў – забяспечваць узаемадзеянне і супрацоўніцтва народаў, садзейнічаць працэсу нацыянальнай самаідэнтыфікацыі і культурнага самавызначэння асобы ва ўмовах полікультурнага асяроддзя; павышаць гатоўнасць чалавека да асобнай і прафесійнай самарэалізацыі праз выкарыстанне замежнай мовы нараўне з роднай мовай. Валоданне замежнымі мовамі – важная перадумова адаптацыі чалавека да жыцця ў глабалізаваным свеце.

Вучэбны прадмет «Замежная мова» прызначаны служыць фарміраванню полікультурнай асобы. Адпаведна, працэс навучання замежнай мове накіраваны на падрыхтоўку вучняў да розных форм адносін і кантактаў паміж індывідамі і групамі, якія належаць да розных культур.

Магчымасці вучэбнага прадмета «Замежная мова» ў падрыхтоўцы вучня да міжкультурнай камунікацыі надзвычай вялікія. Вучань далучаецца да духоўнага багацця іншых народаў; у яго фарміруецца вобраз свету, які адпавядае сацыяльным, палітычным і культурным рэаліям сучаснай рэчаіснасці; другасная кагнітыўная свядомасць, якая забяспечвае ўвесь комплекс іншамоўнай камунікатыўнай дзейнасці; адбываецца развіццё маўленчых працэсаў і маўленчых механізмаў, здольнасці перадаваць у ходзе іншамоўных зносін уласныя думкі і пачуцці; узнікаюць перадумовы для развіцця асобы вучня з дапамогай узбагачэння эмацыянальна-пачуццёвай сферы. Моўныя здольнасці фарміруюцца ў адзінстве параджэння маўлення і ўспрымання маўлення.

2. Дадзеная вучэбная праграма разлічана на 70 вучэбных гадзін для вывучэння замежнай мовы на базавым узроўні і 140 вучэбных гадзін на павышаным узроўні.

3. Генеральная мэта навучання замежнай мове заключаецца ў фарміраванні вучняў як суб'ектаў міжкультурнай камунікацыі праз авалоданне імі іншамоўнай камунікатыўнай кампетэнцыяй і развіццём у іх якасцей полікультурнай асобы, запатрабаваных сучасным інфармацыйным грамадствам ва ўмовах глабалізацыі. Генеральная мэта прадугледжвае пастаноўку і рэалізацыю адукацыйных, развіццёвых і выхаваўчых мэт у іх адзінстве.

Адукацыйныя мэты: моўнае і маўленчае развіццё асобы вучня шляхам забеспячэння практычнага авалодання замежнай мовай як эфектыўным сродкам зносін у адзінстве яго кагнітыўнай, камунікатыўнай і экспрэсіўнай функцый; засваенне і актуалізацыя ведаў пра вывучаемую замежную мову; авалоданне навыкамі і ўменнямі іншамоўнай маўленчай дзейнасці (ўспрымання і разуменне іншамоўнага маўлення на слых, гаварэнне, чытанне, пісьмовае маўленне).

Развіццёвыя мэты: забеспячэнне кагнітыўнага, камунікатыўнага, эмацыянальнага развіцця вучняў; авалоданне спосабамі фарміравання і фармулявання думкі на замежнай мове; развіццё лінгвістычнага кампанента гуманітарнага мыслення; узбагачэнне эмацыянальна-пачуццёвай сферы асобы.

Выхаваўчыя мэты: забеспячэнне ўзбагачэння духоўнага свету вучняў, выхаванне ў іх культуры мыслення, пачуццяў, паводзін; развіццё гуманістычных каштоўнасных арыентацый, уменняў ажыццяўляць зносіны ў кантэксце дыялогу культур; фарміраванне псіхалагічнай гатоўнасці да міжмоўнай міжкультурнай камунікацыі; адаптацыя асобы да іншага сацыяльнага асяроддзя.

4. Задачы вывучэння вучэбнага прадмета «Замежная мова»:

развіццё камунікатыўнай культуры вучняў, засваенне імі вуснага і пісьмовага маўлення на ўзроўні, які з'яўляецца дастатковым для адэкватнай трактоўкі інфармацыі, што перадаецца і прымаецца;

кагнітыўнае развіццё вучняў, якое выяўляецца ў пераструктураванні асобных фрагментаў індывідуальнага вобраза карціны свету і ва ўспрыманні свету вывучаемай мовы праз штучна фарміруемы ў свядомасці лінгвадыдактычны канструкт, што дазваляе ўспрымаць даступны пазнанню свет у адпаведнасці з яго (гэтага свету) уласнымі сацыяльнымі, палітычнымі, культурнымі, моўнымі рэаліямі, а не з дапамогай прамога перакладу на гэту мову схем роднай, нацыянальнай карціны свету;

сацыякультурнае развіццё асобы, арыентаванае на ўспрыманне «іншага» ў яго непадобнасці праз пазнанне каштоўнасцей новай культуры ў дыялогу з роднай; супастаўленне вывучаемай мовы з роднай і культуры гэтай мовы з нацыянальнай; фарміраванне ўменняў прадстаўляць сваю краіну і культуру ва ўмовах іншамоўных міжкультурных зносін;

развіццё каштоўнасных арыентацый вучняў, якое ажыццяўляецца шляхам фарміравання гуманістычнай пазіцыі асобы праз стварэнне ўмоў для ўзбагачэння адпаведнага канструктыўнага вопыту эмацыянальна-пачуццёвых адносін як найважнейшага фактару ўзнікнення ў чалавека становага ўспрымання «іншага», паважлівага стаўлення да яго, прызнання разнастайнасці культур; з'яўленне ў вучняў імкнення да супрацоўніцтва і ўзаемадзеяння з іншымі народамі;

развіццё матывацыі да вывучэння замежнай мовы праз фарміраванне патрэбнасцей лепш і дакладней разумець навакольны свет і быць зразуметым ім; усведамленне важнасці валодання замежнай мовай для сацыялізацыі ў сучасным свеце;

развіццё самаадукацыйнага патэнцыялу вучняў, забеспячэнне іх гатоўнасці да самастойнай працы над мовай, у тым ліку неабходнымі тэхнікамі вучэбна-пазнавальнай працы, стратэгіямі самааналізу, саманазірання.

5. У якасці комплексных характарыстык, што выражаюць змест задач, разглядаюцца кампетэнцыі, паколькі яны задаюць нормы і патрабаванні да валодання замежнай мовай, якія дазваляюць прасачыць ступень сумеснай рэалізацыі мэт і задач.

Міжкультурная кампетэнцыя – стратэгічная кампетэнцыя, валоданне якой заклікана забяспечыць асэнсаванне вучнямі іншай сацыякультуры, пазнанне імі сэнсавых арыенціраў іншага лінгвасоцыуму, уменне бачыць падабенства і адрозненні паміж культурамі і ўлічваць іх у працэсе іншамоўных зносін.

Камунікатыўная кампетэнцыя – валоданне сукупнасцю маўленчых, моўных, сацыякультурных норм вывучаемай мовы, а таксама кампенсаторнымі і вучэбна-пазнавальнымі ўменнямі, якія дазваляюць вучню вырашаць маўленчыя, адукацыйныя, пазнавальныя і іншыя задачы, што стаяць перад ім. У склад гэтай інтэграцыйнай кампетэнцыі ўваходзяць моўная, маўленчая, сацыякультурная, вучэбна-пазнавальная, кампенсаторная кампетэнцыі, якія разглядаюцца як субкампетэнцыі.

Моўная кампетэнцыя – сукупнасць моўных ведаў аб правілах функцыянавання моўных сродкаў (фанетычных, арфаграфічных, лексічных і граматычных) у маўленні і навыкаў іх выкарыстання з камунікатыўнымі мэтамі.

Маўленчая кампетэнцыя – сукупнасць навыкаў і ўменняў маўленчай дзейнасці (гаварэнне, успрыманне маўлення на слых, чытанне, пісьмовае маўленне), веданне норм

маўленчых паводзін; набыццё на гэтай аснове вопыту іх выкарыстання для пабудовы лагічнага і звязнага па форме і змесце выказвання, а таксама для тлумачэння сэнсу выказванняў іншых людзей.

Сацыякультурная кампетэнцыя – сукупнасць ведаў пра нацыянальна-культурную спецыфіку краін вывучаемай мовы, уменняў будаваць свае маўленчыя і немаўленчыя паводзіны ў адпаведнасці з гэтай спецыфікай, прадстаўляць на гэтай аснове сваю краіну і яе культуру ва ўмовах іншамоўных міжкультурных зносін.

Кампенсаторная кампетэнцыя – сукупнасць уменняў выкарыстоўваць дадатковыя вербальныя сродкі і невербальныя спосабы для вырашэння камунікатыўных задач ва ўмовах дэфіцыту наяўных моўных сродкаў.

Вучэбна-пазнавальная кампетэнцыя – сукупнасць агульных і спецыяльных вучэбных уменняў, неабходных для ажыццяўлення самастойнай дзейнасці па авалоданні замежнай мовай, вопыт іх выкарыстання.

Паслядоўнае і ўзаемазвязанае авалоданне абазначанымі ключавымі кампетэнцыямі забяспечвае фарміраванне ў вучняў адпаведных кампетэнтнасцей.

У сваёй сукупнасці мэты і задачы прадугледжваюць праектаванне і арганізацыю адукацыйнага працэсу на аснове патрабаванняў асобна арыентаванага, кампетэнтнага, камунікатыўнага, кагнітыўнага і сацыякультурнага падыходаў у іх адзінстве. Адсюль вынікае, што ў якасці важнейшых прынцыпаў ажыццяўлення адукацыйнага працэсу вызначаюцца наступныя:

забяспячэнне разумення культуры і ладу жыцця іншага народа і гатоўнасці «ўспрымаць іншага ў яго непадобнасці», усведамленне вучнямі прыналежнасці да роднай культуры;

адзінства рэалізацыі камунікатыўнай, культурна-прагматычнай і аксіялагічнай функцый вывучаемай мовы;

арыентацыя працэсу навучання на забяспячэнне дыялогу культур на аснове ўсебаковага ўліку ўзаемасувязей: мова – мысленне – культура;

забяспячэнне сацыялізацыі вучняў сродкамі замежнай мовы;

арганізацыя навучання замежнай мове як сродку іншамоўных зносін на аснове мадэлявання сітуацый міжкультурнай камунікацыі.

6. Канструяванне працэсу навучання патрабуе выкарыстання сучасных адукацыйных тэхналогій (сацыяльных, інфармацыйна-камунікацыйных, інтэрактыўных і іншых). На вучэбных занятках неабходна мадэляваць сітуацыі міжкультурных зносін, актыўна ўжываць метады праблемнага навучання і эўрыстычныя метады, выкарыстоўваць розныя формы работы (парныя, групавыя, індывідуальныя і іншыя). Выбар форм і метадаў навучання і выхавання вызначаецца настаўнікам самастойна на аснове мэт і задач вывучэння пэўнай тэмы, асноўных патрабаванняў да вынікаў вучэбнай дзейнасці вучняў, сфармуляваных у дадзенай вучэбнай праграме.

ГЛАВА 2 ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА ПРАДМЕТА

Змест вучэбнага прадмета «Замежная мова» вызначаецца ў адзінстве прадметнага і эмацыянальна-каштоўнаснага кампанентаў.

Эмацыянальна-каштоўнасны кампанент зместу адукацыі ўключае сукупнасць адносін асобы да сусветнай моўнай і культурнай спадчыны, працэсу авалодання ёй з мэтай асобнага росту; забяспечвае набыццё вопыту іншамоўных зносін шляхам рэфлексіі, самапазнання, самавызначэння. Працэс авалодання замежнай мовай набывае для вучня асобны сэнс.

Прадметны змест адукацыі ўключае наступныя кампаненты:

сферы зносін і прадметна-тэматычны змест маўлення;

віды маўленчай дзейнасці і моўны матэрыял;

сацыякультурныя веды: культурознаўчыя, краіназнаўчыя і лінгвакраіназнаўчыя;

кампенсаторныя і вучэбна-пазнавальныя ўменні і навыкі самастойнай працы з іншамоўным матэрыялам.

Прадметны кампанент зместу забяспечвае валоданне замежнай мовай як сродкам міжкультурных зносін.

Адбор зместу вучэбнага матэрыялу, які трэба засвоіць, ажыццяўляецца на аснове наступных метадалагічных арыенціраў:

накіраванасць педагагічнага працэсу на падрыхтоўку да міжкультурных зносін;
усебаковы ўлік узаемасувязей: мова – мысленне – культура;
прад'яўленне каштоўнасцей пазнавальнай культуры ў дыялогу з роднай;
інтэграцыя моўнага, сацыякультурнага, аксіялагічнага кампанентаў у змесце навучання;

аўтэнтычнасць і каштоўнасць і іншамоўных матэрыялаў;
адпаведнасць вучэбнага матэрыялу сучасным гутарковым нормам вывучаемай мовы.
Структураванне вучэбнага матэрыялу ажыццяўляецца на аснове наступных патрабаванняў:

бесперапыннае канцэнтрычнае прад'яўленне і назапашванне ведаў;
паэтапнае фарміраванне навыкаў і ўменняў;
пераемнасць этапаў працэсу авалодання замежнай мовай;
пастаянная апора на моўны, маўленчы і асобны суб'ектны вопыт вучняў;
звязанасць у авалоданні маўленнем і сістэмай мовы;
стварэнне магчымасцей для фарміравання ўменняў самастойнай работы з іншамоўнымі інфармацыйнымі крыніцамі з мэтай самаадукацыі.

Спецыфіка зместу моўнай адукацыі прадугледжвае паслядоўны ўлік у адукацыйным працэсе наступных асноўных палажэнняў камунікатыўна арыентаванага навучання:

ажыццяўленне адукацыйнага працэсу ва ўмовах, набліжаных да рэальных зносін;
мадэляванне сітуацый зносін, якія стымулююць вучняў да вырашэння камунікатыўных задач у працэсе вывучэння замежнай мовы;
выкарыстанне камунікатыўна арыентаваных заданняў на аснове імітацыйных, гульнявых і свабодных зносін;
сітуацыйна абумоўленае авалоданне лексікай і граматыкай вывучаемай мовы;
актыўнае далучэнне вучняў да працэсу зносін у якасці маўленчых партнёраў;
стварэнне матывацыйнай гатоўнасці і патрэбнасці вучняў успрымаць і засвойваць вучэбны матэрыял ва ўмовах, набліжаных да рэальных зносін.

Сферы зносін і прадметна-тэматычны змест маўлення

Сацыяльна-бытавая сфера

Віды жылля.

Вучэбна-працоўная сфера

Адукацыя.

Сацыяльна-культурная сфера

Сродкі масавай інфармацыі. Моладзь і грамадства. Мастацтва.

Сацыяльна-пазнавальная сфера

Навука і тэхніка. Знакамітыя людзі Рэспублікі Беларусь і краін вывучаемай мовы.

Маўленчыя ўменні

Успрыманне і разуменне маўлення на слых – уменне разумець іншамоўнае маўленне ў працэсе непасрэдных зносін з суб'яседамі, уменне разумець разнажанравыя аўдыя- і відэатэксты з рознай паўнатай і дакладнасцю пранікнення ў іх змест.

Гаварэнне – уменне ажыццяўляць дыялагічныя, маналагічныя і полілагічныя зносіны ў адпаведнасці з мэтамі, задачамі і ўмовамі камунікацыі з захаваннем норм маўленчага і немаўленчага этыкету.

Чытанне – уменне чытаць і разумець разнажанравыя тэксты з рознай паўнатай і дакладнасцю пранікнення ў іх змест у залежнасці ад віду чытання і далейшага выкарыстання інфармацыі.

Письмовае маўленне – уменне прадцыраваць розныя віды пісьмовых тэкстаў у адпаведнасці з нормамі, прынятымі ў краінах вывучаемай мовы, з улікам камунікатыўных задач і адрасата.

Моўныя веды і навыкі

Веды пра сістэму вывучаемай мовы, аб правілах функцыянавання моўных сродкаў (фанетычных, лексічных, граматычных) у маўленні і навыках іх выкарыстання з камунікатыўнымі мэтамі.

Сацыякультурныя веды і ўменні

Веданне сацыякультурнага кантэксту сваёй краіны і краін вывучаемай мовы, уменні наладжваць свае маўленчыя і немаўленчыя паводзіны ў адпаведнасці з іх спецыфікай, прадстаўляць сваю краіну і яе культуру ва ўмовах іншамоўных міжкультурных зносін.

Кампенсаторныя ўменні

Уменні выкарыстоўваць розныя вербальныя і невербальныя сродкі для кампенсацыі прабелаў у камунікацыі ва ўмовах дэфіцыту моўных сродкаў, недахопу маўленчага і сацыяльнага вопыту.

Вучэбна-пазнавальныя ўменні

Агульныя і спецыяльныя вучэбныя ўменні, неабходныя для ажыццяўлення самастойнай пазнавальнай дзейнасці па авалоданні іншамоўным маўленнем і культурай краін вывучаемай мовы.

Змест навучання прадстаўлены ў дадзенай вучэбнай праграме праз прадметна-тэматычны змест зносін, патрабаванні да практычнага валодання відамі маўленчай дзейнасці, моўны матэрыял (фанетыка, лексіка, граматыка).

У прадметна-тэматычным змесце зносін абазначаны камунікатыўныя задачы для вывучэння замежнай мовы на базавым і павышаным узроўні.

Патрабаванні да практычнага валодання відамі маўленчай дзейнасці: працягласць гучання тэксту, колькасць рэплік на кожнага суб'ядзінка ў дыялагічным маўленні, аб'ём выказвання ў маналагічным маўленні, аб'ём тэксту для чытання, аб'ём тэксту для пісьмовага маўлення – задаюць асноўныя параметры для ўсіх відаў маўленчай дзейнасці. Дадзеныя параметры, а таксама аб'ём прадуктыўнага і рэцэптыўнага лексічнага мінімуму абазначаюцца наступным чынам: першая лічба – патрабаванні для базавага ўзроўню, другая – для павышанага ўзроўню. Напрыклад: працягласць гучання тэксту: 2–2,5 мінуцы; прадуктыўны мінімум: 200–250 лексічных адзінак; рэцэптыўны мінімум: 180–260 лексічных адзінак; агульны аб'ём прадуктыўнай лексікі: 1710–1990 лексічных адзінак; агульны аб'ём рэцэптыўнай лексікі: 1090–1620 лексічных адзінак.

Граматычны матэрыял, які падлягае вывучэнню, аднолькавы для ўсіх відаў устаноў агульнай сярэдняй адукацыі. Патрабаванні да валодання граматычным матэрыялам адрозніваюцца аб'ёмам яго прадуктыўнага засваення.

Адрозненні ў авалоданні замежнай мовай пры яе вывучэнні (у залежнасці ад колькасці адведзеных гадзін) выяўляюцца ў наступных параметрах:

аб'ём засвоенага прадуктыўнага і рэцэптыўнага лексічнага матэрыялу;

колькасць прадуктыўнага засвоенага граматычнага матэрыялу;

ступень складанасці і колькасць камунікатыўных задач, якія вырашаюцца;

ступень самастойнасці ў інтэрпрэтацыі з'яў міжкультурнай камунікацыі;

ступень падрыхтаванасці да ажыццяўлення маўленчых і немаўленчых паводзін адэкватна сацыякультурнай спецыфіцы краін вывучаемай мовы;

узровень гатоўнасці да самастойнай дзейнасці вучняў па авалоданні замежнай мовай.

Больш высокія патрабаванні да валодання моўным і маўленчым матэрыялам пры вывучэнні замежнай мовы на павышаным узроўні забяспечаць больш высокі ўзровень фарміравання ў вучняў моўных навыкаў і маўленчых уменняў, што будзе выяўляцца ў іх здольнасці больш якасна вырашаць вучэбныя камунікатыўныя задачы.

Сфера зносін	Прадметна-тэматычны змест	Камунікатыўныя задачы
		У канцы навучальнага года вучань павінен умець
Сацыяльна-бытавая	Віды жылля	Расказаць пра віды жылля ў Рэспубліцы Беларусь; распытаць пра віды жылля ў краіне вывучаемай мовы;

		<p>апісаць свой дом/кватэру (сваёй мары) (базавы і павышаны ўзроўні);</p> <p>параўнаць перавагі і недахопы пражывання ва ўласным і шматкватэрным доме; выказаць меркаванне пра перспектывы развіцця жылля ў будучыні (павышаны ўзровень)</p>
Вучэбна-працоўная	Адукацыя	<p>Расказаць пра сістэму адукацыі ў Рэспубліцы Беларусь; распытаць пра сістэму адукацыі ў краіне вывучаемай мовы (базавы і павышаны ўзроўні);</p> <p>абмеркаваць актуальныя праблемы сістэмы адукацыі (павышаны ўзровень)</p>
Сацыяльна-культурная	Сродкі масавай інфармацыі	<p>Расказаць пра розныя крыніцы інфармацыі (друкаваныя выданні, радыё, тэлебачанне, глабальная камп'ютарная сетка Інтэрнэт (далей – інтэрнэт) у Рэспубліцы Беларусь; распытаць пра розныя крыніцы інфармацыі (друкаваныя выданні, радыё, тэлебачанне, інтэрнэт) у краіне вывучаемай мовы; абмеркаваць цікавы артыкул/тэлеперадачу (базавы і павышаны ўзроўні);</p> <p>расказаць пра вядомыя беларускія і іншамоўныя газеты і часопісы; выказаць меркаванне пра будучае сродкаў масавай інфармацыі (павышаны ўзровень)</p>
	Моладзь і грамадства	<p>Расказаць пра маладзёжныя арганізацыі ў Рэспубліцы Беларусь і іх дзейнасць; распытаць пра маладзёжныя арганізацыі ў краіне вывучаемай мовы і іх дзейнасць; расказаць пра асабісты ўдзел у працы маладзёжнай арганізацыі/саюза/аб'яднання (базавы і павышаны ўзроўні);</p> <p>выказаць меркаванне аб праблемах моладзі ў сучасным грамадстве; пераканаць прыняць удзел у акцыі / валанцёрскім руху (павышаны ўзровень)</p>
	Мастацтва	<p>Расказаць пра вядомага мастака/скульптара/фатографа і яго творы; параіць наведаць выстаўку, музей; абмяняцца ўражаннямі пра выстаўку, музей; расказаць пра вядомыя помнікі архітэктуры Рэспублікі Беларусь; распытаць пра вядомыя помнікі архітэктуры краін вывучаемай мовы (базавы і павышаны ўзроўні);</p> <p>расказаць пра віды мастацтва і свае перавагі; абмеркаваць ролю мастацтва ў жыцці чалавека (павышаны ўзровень)</p>
Сацыяльна-пазнавальная	Навука і тэхніка	<p>Расказаць пра сучасныя навуковыя дасягненні/адкрыцці; абмеркаваць становачыя і адмоўныя бакі навуковага прагрэсу; расказаць пра знакамітых вучоных Рэспублікі Беларусь і краін вывучаемай мовы/свету (базавы і павышаны ўзроўні);</p> <p>абмеркаваць магчымасці супрацоўніцтва Рэспублікі Беларусь з іншымі краінамі ў сферы навукі і тэхнікі;</p>

		выказаць меркаванне аб прыярытэтных напрамках развіцця навукі і тэхнікі ў XXI стагоддзі; (павышаны ўзровень)
	Знакамітыя асобы Рэспублікі Беларусь і краін вывучаемай мовы	Расказаць пра знакамітых асоб Рэспублікі Беларусь; распытаць пра знакамітых асоб краін вывучаемай мовы; апісаць уклад знакамітай асобы ў развіццё грамадства/культуры (базавы і павышаны ўзроўні); пракаментываць выказванні знакамітых асоб; выказаць меркаванне пра ролю асобы ў развіцці грамадства (павышаны ўзровень)

Патрабаванні да практычнага валодання відамі маўленчай дзейнасці

Успрыманне і разуменне маўлення на слых

Вучні павінны разумець на слых падчас непасрэдных зносін і ў гуказапісе/відэазапісе:

асноўны змест аўдыя- і відэатэкстаў, што пабудаваны на вывучаным матэрыяле і змяшчаюць 3-4 % незнаёмых слоў, значэнне якіх можна зразумець з дапамогай моўнай або кантэкстуальнай здагадкі;

адносна поўна разумець змест тэкстаў, што пабудаваны на вывучаным матэрыяле і змяшчаюць 2-3 % незнаёмых слоў, пра значэнне якіх можна здагадацца.

Віды тэкстаў: апавяданне, біяграфія, інтэрв'ю, аб'ява, размова па тэлефоне, фрагмент радыёпраграмы/відэафільма, навіны.

Працягласць гучання тэксту – 2–2,5 мін.

Гаварэнне

Дыялагічнае маўленне

Вучні павінны ўмець:

запытваць і паведамляць інфармацыю, вызначаную прадметна-тэматычным зместам зносін;

выказаць сваё меркаванне і даведацца пра адносіны суб'ядніка да атрыманай інфармацыі;

даваць эмацыянальную ацэнку атрыманай інфармацыі;

аргументаваць свой пункт гледжання ў дыскусіі.

Віды дыялогу: дыялог-распытванне, дыялог – абмен думкамі, інтэрв'ю, дыялог-разважанне.

Колькасць рэплік на кожнага суб'ядніка – 7–8.

Маналагічнае маўленне

Вучні павінны ўмець:

рабіць падрыхтаваныя і непадрыхтаваныя паведамленні па тэме/праблеме/сітуацыі;

апісваць і параўноўваць прадметы, факты, з'явы;

расказаць пра пачутае/прачытанае/убачанае з выкарыстаннем эмацыянальна-ацэначных меркаванняў;

спалучаць апісанне і апавяданне з разважаннем і выказваннем уласнай ацэнкі.

Віды маналагічнага выказвання: апісанне, апавяданне, разважанне, ацэначнае меркаванне.

Аб'ём выказвання – не менш за 12–16 фраз.

Чытанне

Вучні павінны разумець тэксты з рознай паўнатай, дакладнасцю і глыбінёй пранікнення ў іх змест у залежнасці ад віду чытання:

асноўны змест аўтэнтчных / часткова адаптаваных мастацкіх, навукова-папулярных і публіцыстычных тэкстаў (азнаямленчае чытанне);

поўна і дакладна разумець змест аўтэнтчных / часткова адаптаваных мастацкіх і навукова-папулярных тэкстаў (вывучальнае чытанне).

Вучні павінны ўмець:

знаходзіць неабходную/значную інфармацыю ў тэкстах публіцыстычнага і прагматычнага характару (праглядальнае чытанне);

ацэньваць важнасць і навізну выбранай інфармацыі і выказваць свае адносіны да яе; вызначаць галоўную ідэю і задуму аўтара.

Тэксты, прызначаныя для азнаямленчага чытання, могуць уключаць да 4–5 % незнаёмых слоў, пра значэнне якіх можна здагадацца. Аб'ём тэксту – прыкладна 3000–4000 друкаваных знакаў з прабеламі.

Тэксты для вывучальнага чытання могуць уключаць 3-4 % незнаёмых слоў, раскрыццё значэння якіх магчыма пры выкарыстанні двухмоўнага слоўніка. Аб'ём тэксту – прыкладна 2500–3500 друкаваных знакаў з прабеламі.

Для навучання праглядальнаму чытання выкарыстоўваецца адзін або некалькі тэкстаў.

Віды тэкстаў: апавяданне, артыкул у газеце/часопісе, буклет, аб'ява, рэклама.

Пісьмовае маўленне

Вучні павінны ўмець прадуцыраваць нескладаныя віды тэкстаў у адпаведнасці з нормамі, прынятымі ў краіне вывучаемай мовы:

пісаць асабістыя лісты;

складаць план;

пісаць аўтабіяграфію, запаўняць анкету;

коратка выкладаць змест праслуханага/прачытанага тэксту;

пісаць міні-сачыненне па прапанаванай тэме/проблемі.

Аб'ём тэксту – 100–150 слоў.

Моўны матэрыял

Англійская мова

Фанетыка

Удасканаленне слыхавымаўленчых і рытміка-інтанацыйных навыкаў вучняў на аснове вывучаемага моўнага і маўленчага матэрыялу.

Лексіка

Прадуктыўны мінімум: 200–250 лексічных адзінак.

Рэцэптыўны мінімум: 180–260 лексічных адзінак.

Агульны аб'ём прадуктыўнай лексікі: 1710–1990 лексічных адзінак.

Агульны аб'ём рэцэптыўнай лексікі: 1090–1620 лексічных адзінак.

Словаўтварэнне: складаныя прыметнікі і назоўнікі; суфіксы назоўнікаў -ment, -ist, прыметнікаў -(ic)al, -ive, дзеясловаў -en, -fy; прыстаўкі ir-, im-, il-.

Граматыка

Граматычны матэрыял для прадуктыўнага засваення

Марфалогія

Назоўнік: сістэматызацыя ўтварэння множнага ліку.

Артыкль: ужыванне артыкля з назвамі газет, часопісаў, маладзёжных арганізацый; ужыванне/адсутнасць артыкля ва ўстойлівых словазлучэннях.

Дзеяслоў: спосабы выражэння дзеянняў у мінулым: Past Simple – Past Continuous, Past Perfect.

Граматычны матэрыял для рэцэптыўнага засваення

Марфалогія

Дзеяслоў: сцвярдзальныя, адмоўныя і пыталыныя формы дзеясловаў у Future Continuous, Past Perfect Continuous, Present Continuous Passive.

Інфінітыў: аб'ектны інфінітыўны зварот (Complex Object)*.

Герундый: параўнанне ўжывання герундыя і інфінітыва. Ужыванне герундыя пасля дзеясловаў з прыназоўнікамі.

Умоўны лад*.

Сінтаксіс

Адваротны парадак слоў у сказе з hardly / scarcely ... when, no sooner ... than.

Простая і ўскосная мова.

Нямецкая мова

Фанетыка

Дзяленне сказаў на сэнсавыя групы. Інтанацыя складаназалежных сказаў, якія складаюцца з некалькіх меладычных груп.

Лексіка

Прадуктыўны мінімум: 200–250 лексічных адзінак.

Рэцэптыўны мінімум: 180–260 лексічных адзінак.

Агульны аб'ём прадуктыўнай лексікі: 1710–1990 лексічных адзінак.

Агульны аб'ём рэцэптыўнай лексікі: 1090–1620 лексічных адзінак.

Граматыка

Граматычны матэрыял для прадуктыўнага засваення

Марфалогія

Назоўнік: скланенне ўласных імён.

Асобныя выпадкі ўтварэння множнага ліку (сістэматызацыя): назоўнікі на -um, -ion: das Datum – die Daten, das Zentrum – die Zentren, das Museum – die Museen, das Studium – die Studien; das Stadion – die Stadien; змяненне слова: der Kaufmann – die Kaufleute, der Rat – die Ratschläge, der Seemann – die Seeleute, das Unglück – die Unglücksfälle; множны лік для размежавання назоўнікаў, розных па значэнні: der Band (том кніжны) – die Bände, das Band (стужка) – die Bänder; die Bank (лаўка) – die Bänke, die Bank (банк) – die Banken; der Strauß (букет) – die Sträuße, der Strauß (страус) – die Strauße; der Verdienst (заработак) – die Verdienste, das Verdienst (заслуга) – die Verdienste; das Wort (слова як звязнае маўленне) – die Worte, das Wort (слова) – die Wörter.

Артыкль: ужыванне артыкля с геаграфічнымі назвамі.

Дзеяслоў: часавая форма дзеяслова Plusquamperfekt Aktiv для выражэння перадпрошлага часу.

Займеннік: адносныя займеннікі der, die, das, die.

Сінтаксіс

Складаназалежныя сказы: даданыя часу са злучнікамі wenn, als, nachdem. Даданыя азначальныя сказы з адноснымі займеннікамі der, die, das, die ў назоўным і вінавальным склонах.

Граматычны матэрыял для рэцэптыўнага засваення

Марфалогія

Назоўнік: скланенне геаграфічных назваў.

Назоўнікі без формы множнага ліку: субстантываваныя інфінітывы; рэчыўныя невылічальныя, абстрактныя, зборныя назоўнікі; назоўнікі меры і вагі (выключэнне складаюць назоўнікі жаночага роду).

Назоўнікі без формы адзіночнага ліку.

Прыметнік: субстантываваныя прыметнікі.

Дзеяслоў: часавыя формы дзеясловаў прошлага часу Perfekt / Plusquamperfekt Passiv.
Сінтаксіс

Складаназалежныя сказы: даданыя сказы часу са злучнікамі während, bevor; даданыя азначальныя сказы з адноснымі займеннікамі der, die, das, die ва ўсіх склонавых формах.

Сказы са злучнікам je ... desto.

Французская мова

Фанетыка

Удасканаленне слыхавымаўленчых і рытміка-інтанацыйных навыкаў вучняў на аснове вывучаемага моўнага і маўленчага матэрыялу.

Лексіка

Прадуктыўны мінімум: 200–250 лексічных адзінак.

Рэцэптыўны мінімум: 180–260 лексічных адзінак.

Агульны аб'ём прадуктыўнай лексікі: 1710–1990 лексічных адзінак.

Агульны аб'ём рэцэптыўнай лексікі: 1090–1620 лексічных адзінак.

Словаўтварэнне: суфіксы прыметнікаў -ible, -able; адмоўныя прыстаўкі im-, in-, il-, ir-, mé-, dé-; прыстаўка сумеснага дзеяння со-; сістэматызацыя спосабаў словаўтварэння; прэфіксы назоўнікаў anti-, contre-, auto-, bio-, géo-, hydro-, mono-, poly-, néo-, philo-, télé-, extra-, archi-, hyper-, super-.

Граматыка

Граматычны матэрыял для прадуктыўнага засваення

Марфалогія

Сістэматызацыя ўжывання артыкляў (неазначальнага, азначальнага, частковага); назоўнікаў і прыметнікаў мужчынскага і жаночага роду ў адзіночным і множным ліку; асабовых займеннікаў.

Дзеяслоў: умоўны лад (le subjonctif présent) у простым сказе, у даданых дапаўняльным і акалічнасных сказах.

Сінтаксіс

Складаназалежныя сказы з даданымі прычыны і мэты.

Граматычны матэрыял для рэцэптыўнага засваення

Марфалогія

Дзеяслоў: дапасаванне часоў (план прошлага часу).

Неасабовыя формы дзеяслова: l'infinifitif présent, l'infinifitif passé. Le participe présent, le participe passé*.

Прыметнік: аддзеяслоўныя прыметнікі (l'adjectif verbal)*.

Прыслоўе: прыслоўі часу: aujourd'hui – ce jour-là, hier – la veille, demain – le lendemain*.

Іспанская мова

Фанетыка

Удасканаленне слыхавымаўленчых і рытміка-інтанацыйных навыкаў вучняў на аснове вывучаемага моўнага і маўленчага матэрыялу.

Лексіка

Прадуктыўны мінімум: 200–250 лексічных адзінак.

Рэцэптыўны мінімум: 180–260 лексічных адзінак.

Агульны аб'ём прадуктыўнай лексікі: 1710–1990 лексічных адзінак.

Агульны аб'ём рэцэптыўнай лексікі: 1090–1620 лексічных адзінак.

Словаўтварэнне: суфіксы дзеясловаў -ificar, -ecer; прыстаўка pre-*

Грaмaтыкa

Грaмaтычнaя мaтэрыял длa прaдуктыўнaгa зaсвaеннa

Мaрфaлoгiя

Дзeяслoў: сiстэмaтызaцыя ўсiх вывучаных вiдaў чaсaвых фoрм modo indicativo (pretérito perfecto, pretérito indefinido, pretérito imperfecto, pretérito pluscuamperfecto, futuro simple), modo subjuntivo (presente de subjuntivo, imperfecto de subjuntivo) i modo potencial (simple).

Прыназоўнiк: прыназоўнiкавае кiраванне дзeяслoвaў.

Сiнтaкcic

Прoстaя i ўскoснaя мoвa. Дaпacaвaннe чacoў y modo indicativo.

Склaдaнaзaлeжнaя cкaзa з дaдaнaмi ўмoвы I, II тыпaў.

Грaмaтычнaя мaтэрыял длa рэцэптывнaгa зaсвaеннa

Мaрфaлoгiя

Дзeяслoў: aсaблiвaсцi i ўжывaннe дзeяслoвaў y futuro compuesto de indicativo, potencial compuesto*.

Зaймeннiк: прыналежныя зaймeннiкi (пoўнaя фoрмa) y рoлi прыметнiкaў i нaзoўнiкaў.

Кiтaйскaя мoвa

Успрымaннe i рaзумeннe мaўлeннa нa слых

Вучнi пaвiннa рaзумeць нa слых пaдчaс нeпacрэдных знoсiн i ў гyкaзaпiсe:

aсoўнa змeст aўдыя- i вiдeэтэкcтaў, штo пaбyдaвaнa нa вывучаным мaтэрыялe i змяшчaюць 3-4 % нeзнaёмых слoў, знaчэннe якiх мoжнa зрaзумeць з дaпaмoгaй мoўнaй aбo кaнтэкcтyальнaй здaгaдкi;

aднoснa пoўнa рaзумeць змeст тэкcтaў, штo пaбyдaвaнa нa вывучаным мaтэрыялe i змяшчaюць 2-3 % нeзнaёмых слoў, прa знaчэннe якiх мoжнa здaгaдaццa.

Вiды тэкcтaў: aпaвядaннe, бiягрaфiя, iнтэрв'ю, aб'явa, рaзмoвa пa тэлeфoнe, фрaгмeнт рaдыёпрaгрaмa/вiдeафiльмa, нaвiнa.

Прaцяглacць гyчaннa тэкcтy – 2–2,5 мiн.

Гaвaрэннe

Дыялaгiчнaе мaўлeннe

Вучнi пaвiннa ўмeць:

зaпытвaць i пaвeдaмлaць iнфaрмaцыю, вызнaчaнyю прaдмeтнa-тэмaтычным змeстaм знoсiн;

выкaзвaць свae мeркaвaннe i дaвeдвaццa прa aднoсiнy cуб'ясeднiкa дa aтрымaнaй iнфaрмaцыi;

дaвaць эмaцыянaльнyю aцэнкy aтрымaнaй iнфaрмaцыi;

aргyмeнтaвaць cвoй пyнкт глeджaннa ў дыcкyсii.

Вiды дыялoгy: дыялoг-рaспытвaннe, дыялoг – aбмeн дyмкaмi, iнтэрв'ю, дыялoг-рaзвaжaннe.

Кoлькacць рэплiк нa кoжнaгa cуб'ясeднiкa – 7–8.

Мaнaлaгiчнaе мaўлeннe

Вучнi пaвiннa ўмeць:

рaбiць пaдрыхтaвaннa i нeпaдрыхтaвaннa пaвeдaмлeннi пa тэмe/прaблeмe/сiтyaцii;

aпiсвaць i пaрaўнoўвaць прaдмeтy, фaктy, з'явy;

рaскaзвaць прa пaчyтaе/прaчyтaнaе/yбaчaнaе з выкaрыcтaннeм эмaцыянaльнa-aцэнaчных мeркaвaннaў;

cпaлyчaць aпiсaннe i aпaвядaннe з рaзвaжaннeм i выкaзвaннeм yлacнaй aцэнкi.

Вiды мaнaлaгiчнaгa выкaзвaннa: aпiсaннe, aпaвядaннe, рaзвaжaннe, aцэнaчнaе мeркaвaннe.

Аб'ём выкaзвaннa – нe мeнш зa 12–16 фрaз.

Чытанне

Вучні павінны разумець тэксты, якія напісаны з дапамогай іерогліфаў, з рознай паўнотай, дакладнасцю і глыбінёй пранікнення ў іх змест у залежнасці ад віду чытання:

асноўны змест аўтэнтычных / часткова адаптаваных мастацкіх, навукова-папулярных і публіцыстычных тэкстаў (азнаямленчае чытанне);

поўна і дакладна разумець змест аўтэнтычных / часткова адаптаваных мастацкіх і навукова-папулярных тэкстаў (вывучальнае чытанне).

Вучні павінны ўмець:

знаходзіць неабходную/значную інфармацыю ў тэкстах публіцыстычнага і прагматычнага характару (праглядальнае чытанне);

ацэньваць важнасць і навізну выбранай інфармацыі і выказаць свае адносіны да яе; вызначаць галоўную ідэю і задуму аўтара.

Тэксты, прызначаныя для азнаямлення чытання, могуць уключаць да 4–5 % незнаёмых слоў, пра значэнне якіх можна здагадацца. Аб'ём тэксту – 0,75 старонкі.

Тэксты для вывучальнага чытання могуць уключаць 3–4 % незнаёмых слоў, раскрыццё значэння якіх магчыма пры выкарыстанні двухмоўнага слоўніка. Аб'ём тэксту – да 0,75 старонкі.

Для навучання праглядальнаму чытанню выкарыстоўваецца адзін або некалькі тэкстаў.

Віды тэкстаў: апавяданне, артыкул у газеце/часопісе, буклет, аб'ява, рэклама.

Пісьмовае маўленне

Вучні павінны ўмець прадуцыраваць нескладаныя віды тэкстаў, якія напісаны з дапамогай іерогліфаў, у адпаведнасці з нормаў, прынятымі ў краіне вывучаемай мовы:

пісаць асабістыя лісты;

складаць план;

пісаць кароткую аўтабіяграфію, запаўняць анкету;

коратка выкладаць змест праслуханага/прачытанага тэксту;

пісаць міні-сачыненне па прапанаванай тэме/праблеме.

Вучні павінны ўмець пісаць іерогліфы (1000 адзінак) і тэксты іерогліфамі (300 адзінак).

Моўны матэрыял

Фанетыка

Інтанацыя складаназлучаных сказаў.

Інтанацыя складаназалежных сказаў.

Удасканаленне слыхавымаўленчых і рытміка-інтанацыйных навыкаў вучняў на аснове вывучаемага моўнага і маўленчага матэрыялу.

Лексіка

Прадуктыўны мінімум: 200–250 лексічных адзінак.

Рэцэптыўны мінімум: 180–260 лексічных адзінак.

Агульны аб'ём прадуктыўнай лексікі: 1710–1990 лексічных адзінак.

Агульны аб'ём рэцэптыўнай лексікі: 1090–1620 лексічных адзінак.

Словаўтварэнне: складаныя прыметнікі і назоўнікі.

Граматыка

Граматычны матэрыял для прадуктыўнага засваення

Марфалогія

Лічэбнік: дробы, працэнты, разрады.

Займеннік: пыталыныя займеннікі з неазначальным значэннем; пыталыныя займеннікі з агульным значэннем.

Дзеяслоў: сістэматызацыя мадальных дзеясловаў.

Дапаўненне патэнцыяльнасці 下, 了, 动.

Вынiковaя дапаўнeннi 着, 住.
Канструкцiя, прыназоўнiкi, злучнiкi: 尽管...但/也...; 即使...也...; 既然...就...;
无论...都/也; 只要...,才...; 多(么)...啊; 连...也/都; 一...就...; ...了...就...; 一...才...;
越...越...; 或者...或者...; ...得很; 先...接着...; 按..., 由...

Сiнтаксiс

Складаназлучаныя сказы.

Складаназалежныя сказы.

Сказы, якiя выражаюць iснаванне або з'яўленне.

Граматычны матэрыял для рэцэптыўнага засваення

Марфалогiя

Канструкцiя, прыназоўнiкi, злучнiкi: 哪怕...也; 不管...都/也; 够...了; 也/都...没/不;
就是...也; 等...就/在/才.

Сiнтаксiс

Сказы з састаўным дзеяслоўным выказнiкам: ...有...要做.

ГЛАВА 3 АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ ВУЧНЯЎ

Вучнi, якiя вывучалi замежную мову на базавым узроўнi, павiнны:

ведаць:

асноўныя артыкуляцыйныя і рытміка-інтанацыйныя асаблівасцi афармлення
выказвання на вивучаемай замежнай мове;

камунікатыўна-значныя і стылістычна афарбаваныя лексічныя адзінкі, нормы іх
ужывання ў адпаведнасці з сітуацыяй зносін; спосабы словаўтварэння;

граматычныя з'явы і асаблівасцi іх ужывання ў вусным і пісьмовым маўленні ў
адпаведнасці з камунікатыўнымі задачамі, што вырашаюцца;

нацыянальна-культурную спецыфіку народаў краін вивучаемай мовы і асаблівасцi іх
маўленчых і немаўленчых паводзін;

асноўныя спосабы і прыёмы ажыццяўлення вучэбна-пазнавальнай дзейнасцi;

асноўныя вербальныя і невербальныя сродкі і спосабы пераадолення цяжкасцей
падчас зносін;

умець:

афармляць вусныя і пісьмовыя выказванні ў адпаведнасці з фанетычнымі,
лексічнымі і граматычнымі нормамі вивучаемай мовы для вырашэння больш складаных
камунікатыўных задач у стандартных і нестандартных сітуацыях зносін;

разумець/выбіраць інфармацыю з аўтэнтычных і часткова адаптаваных тэкстаў
з рознай ступенню дакладнасцi, глыбiнi і паўнаты пры чытаннi і ўспрыманнi маўлення
на слых і інтэрпрэтаваць інфармацыю, якую ўспрынялі;

прадстаўляць сваю краiну і яе культуру ва ўмовах iншамоўнай міжкультурнай
камунікацiі; ажыццяўляць узаемадзеянне з прадстаўнiкамі краiн вивучаемай мовы
з улікам асаблівасцей іх нацыянальна-культурнай спецыфікi і норм маўленчых
і немаўленчых паводзін;

выкарыстоўваць дадатковыя вербальныя сродкі і невербальныя спосабы вырашэння
камунікатыўных задач ва ўмовах дэфіцыту наяўных моўных і маўленчых сродкаў;

ажыццяўляць самастойную вучэбна-пазнавальную дзейнасць; выкарыстоўваць
даведачна-інфармацыйныя крыніцы, у тым ліку на замежнай мове;

валодаць:

фанетычнымі, лексічнымі і граматычнымі нормамі вивучаемай замежнай мовы,
дастатковымі для вырашэння камунікатыўных задач у стандартных і нестандартных
сітуацыях міжкультурнай камунікацiі;

прадуктыўнымі відамі iншамоўнай маўленчай дзейнасцi (гаварэнне, пісьмовае
маўленне) з дастатковай ступенню самастойнасцi, захоўваючы сацыякультурныя нормы
маўленчых паводзін;

рэцэптыўнымі відамі маўленчай дзейнасці (чытанне, успрыманне і разуменне маўлення на слых) з рознай ступенню дакладнасці, паўнаты і глыбіні разумення зместу аўтэнтчных і часткова адаптаваных тэкстаў і інтэрпрэтаваць інфармацыю, якую ўспрынялі;

ўменнямі выяўляць падабенства і адрозненні паміж культурамі, якія ўзаемадзейнічаюць, і ўлічваць іх у працэсе міжкультурных зносін;

асноўнымі рацыянальнымі спосабамі і прыёмамі ажыццяўлення самастойнай вучэбна-пазнавальнай дзейнасці па авалоданні замежнай мовай;

агульнымі і спецыяльнымі вучэбнымі ўменнямі для ажыццяўлення самастойнай вучэбна-пазнавальнай дзейнасці па авалоданні замежнай мовай.

Вучні, якія вывучалі замежную мову на павышаным узроўні, павінны:

ведаць:

артыкуляцыйныя і рытміка-інтанацыйныя асаблівасці афармлення выказвання на замежнай мове з улікам фанетычнай варыятыўнасці;

лексічныя адзінкі з улікам іх стылістычнай неабмежаванасці ў замежнай мове, асаблівасці іх ужывання; спосабы словаўтварэння;

асаблівасці функцыянавання граматычных з'яў у вусным і пісьмовым маўленні;

сістэму нацыянальна-культурных каштоўнасцей народаў краін вывучаемай мовы;

рацыянальныя спосабы і прыёмы ажыццяўлення і самаацэнкі вучэбна-пазнавальнай дзейнасці;

спосабы і прыёмы вырашэння камунікатыўных задач ва ўмовах дэфіцыту наяўных моўных і маўленчых сродкаў;

умець:

афармляць вусныя і пісьмовыя выказванні ў адпаведнасці з фанетычнымі, лексічнымі і граматычнымі нормамі вывучаемай мовы для вырашэння шырокага спектру камунікатыўных задач у стандартных і нестандартных сітуацыях зносін з высокай ступенню прадуктыўнасці; вар'іраваць моўныя і маўленчыя сродкі;

разумець/выбіраць інфармацыю з аўтэнтчных і часткова адаптаваных тэкстаў з рознай ступенню дакладнасці, глыбіні і паўнаты пры чытанні і ўспрыманні маўлення на слых і інтэрпрэтаваць інфармацыю, якую ўспрынялі; даваць ацэнку на аснове разумення ідэі тэксту;

прадстаўляць сваю краіну і яе культуру ва ўмовах іншамоўнай міжкультурнай камунікацыі; вылучаць агульнае і рознае ў культуры роднай краіны і краін вывучаемай мовы; ажыццяўляць узаемадзеянне з прадстаўнікамі краін вывучаемай мовы з улікам асаблівасцей іх нацыянальна-культурнай спецыфікі і норм маўленчых і немаўленчых паводзін;

выкарыстоўваць кампенсаторныя стратэгіі ў розных відах маўленчай дзейнасці ва ўмовах дэфіцыту моўных і маўленчых сродкаў;

ажыццяўляць і ацэньваць самастойную вучэбна-пазнавальную дзейнасць па авалоданні замежнай мовай; выкарыстоўваць даведачна-інфармацыйныя крыніцы, у тым ліку на замежнай мове;

валодаць:

фанетычнымі, лексічнымі і граматычнымі нормамі вывучаемай замежнай мовы, дастатковымі для вырашэння камунікатыўных задач у стандартных і нестандартных сітуацыях міжкультурнай камунікацыі;

прадуктыўнымі відамі іншамоўнай маўленчай дзейнасці (гаварэнне, пісьмовае маўленне) з высокай ступенню самастойнасці і ініцыятыўнасці, здольнасці інтэрпрэтаваць, рабіць абагульненні і высновы, аргументаваць выказаныя палажэнні, захоўваючы сацыякультурныя нормы маўленчых паводзін;

рэцэптыўнымі відамі маўленчай дзейнасці (чытанне, успрыманне і разуменне маўлення на слых) з рознай ступенню дакладнасці, паўнаты і глыбіні разумення зместу аўтэнтчных і часткова адаптаваных тэкстаў; інтэрпрэтаваць інфармацыю, якую ўспрынялі, і даваць ёй ацэнку;

сацыякультурнымі нормаў вывучаемай замежнай мовы; уменнямі выяўляць падабенства і адрозненні паміж культурамі, якія ўзаемадзейнічаюць, і ўлічваць іх у працэсе міжкультурных зносін;

сукупнасцю рацыянальных спосабаў і прыёмаў ажыццяўлення і самакантролю вучэбна-пазнавальнай дзейнасці па авалоданні замежнай мовай.

* Граматычныя з’явы прызначаны для прадуктыўнага засваення пры вывучэнні вучэбнага прадмета на павышаным узроўні.

УТВЕРЖДЕНО

Постановление
Министерства образования
Республики Беларусь
04.08.2022 № 231

**Учебная программа по учебному предмету
«Иностранный язык»
(английский, немецкий, французский, испанский, китайский)
для XI класса учреждений образования,
реализующих образовательные программы общего среднего образования
с русским языком обучения и воспитания
(базовый и повышенный уровни)**

**ГЛАВА 1
ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ**

1. Настоящая учебная программа по учебному предмету «Иностранный язык» (английский, немецкий, французский, испанский, китайский) (далее – учебная программа) предназначена для изучения этого учебного предмета на базовом и повышенном уровнях в XI классе учреждений образования, реализующих образовательные программы общего среднего образования.

В современном мире иностранный язык рассматривается как средство формирования и воспитания морально ответственной личности, общения, познания, осмысления и интерпретации фактов иной культуры. Главное назначение иностранных языков – обеспечивать взаимодействие и сотрудничество народов, способствовать процессу национальной самоидентификации и культурного самоопределения личности в условиях поликультурной среды; повышать готовность человека к личностной и профессиональной самореализации посредством использования иностранного языка наряду с родным языком. Владение иностранными языками – важное предусловие адаптации человека к жизни в глобализирующемся мире.

Учебный предмет «Иностранный язык» призван служить формированию поликультурной личности. Соответственно, процесс обучения иностранному языку направлен на подготовку учащихся к различным формам отношений и общения между индивидами и группами, принадлежащими к разным культурам.

Возможности учебного предмета «Иностранный язык» в подготовке учащегося к межкультурной коммуникации чрезвычайно велики. Учащийся приобщается к духовному богатству других народов; у него формируется образ мира, который соответствует социальным, политическим и культурным реалиям современной действительности, вторичное когнитивное сознание, обеспечивающее весь комплекс иноязычной коммуникативной деятельности; происходит развитие речевых процессов и речевых механизмов, способностей передавать в ходе иноязычного общения собственные мысли и чувства; возникают предпосылки для развития личности учащегося

посредством обогащения эмоционально-чувственной сферы. Языковые способности формируются в единстве речепорождения и речевосприятия.

2. Настоящая учебная программа рассчитана на 70 учебных часов для изучения иностранного языка на базовом уровне и 140 учебных часов – на повышенном уровне.

3. Цели обучения иностранному языку:

Генеральная цель обучения иностранному языку состоит в формировании учащихся как субъектов межкультурной коммуникации посредством овладения ими иноязычной коммуникативной компетенцией и развития у них качеств поликультурной личности, востребованных современным информационным обществом в условиях глобализации. Генеральная цель предполагает постановку и реализацию образовательных, развивающих и воспитательных целей в их единстве.

Образовательные цели: языковое и речевое развитие личности учащегося путем обеспечения практического овладения иностранным языком как эффективным средством общения в единстве его когнитивной, коммуникативной и экспрессивной функций; усвоение и актуализация знаний об изучаемом иностранном языке; овладение навыками и умениями иноязычной речевой деятельности (восприятие и понимание иноязычной речи на слух, говорение, чтение, письменная речь).

Развивающие цели: обеспечение когнитивного, коммуникативного, эмоционального развития учащихся; овладение способами формирования и формулирования мысли на иностранном языке; развитие лингвистического компонента гуманитарного мышления; обогащение эмоционально-чувственной сферы личности.

Воспитательные цели: обеспечение обогащения духовного мира учащихся, воспитание у них культуры мышления, чувств, поведения; развитие гуманистических ценностных ориентаций, умения осуществлять общение в контексте диалога культур; формирование психологической готовности к иноязычной межкультурной коммуникации; адаптация личности к иной социальной среде.

4. Задачи изучения учебного предмета «Иностранный язык»:

развитие коммуникативной культуры учащихся, усвоение ими устной и письменной речи на уровне, который является достаточным для адекватной трактовки передаваемой и принимаемой информации;

когнитивное развитие учащихся, проявляющееся в переструктурировании отдельных фрагментов индивидуального образа картины мира и восприятии мира изучаемого языка через искусственно формируемый в сознании лингводидактический конструкт, позволяющий воспринимать познаваемый мир в соответствии с его (этого мира) собственными социальными, политическими, культурными, языковыми реалиями, а не посредством прямого перевода на этот язык схем родной, национальной картины мира;

социокультурное развитие личности, ориентированное на восприятие «иногo» в его непохожести через познание ценностей новой культуры в диалоге с родной; сопоставление изучаемого языка с родным и культуры этого языка с национальной; формирование умений представлять свою страну и культуру в условиях иноязычного межкультурного общения;

развитие ценностных ориентаций учащихся, осуществляемое посредством формирования гуманистической позиции личности через создание условий для обогащения соответствующего конструктивного опыта эмоционально-чувственных отношений как важнейшего фактора возникновения у человека положительного восприятия «иногo», уважительного отношения к нему, признания многообразия культур; появление у учащихся стремления к сотрудничеству и взаимодействию с другими народами;

развитие мотивации к изучению иностранного языка через формирование потребностей лучше и точнее понимать окружающий мир и быть понятым им; осознание важности владения иностранным языком для социализации в современном мире;

развитие самообразовательного потенциала учащихся, обеспечение их готовности к самостоятельной работе над языком, в том числе необходимыми техниками учебно-познавательного труда, стратегиями самоанализа, самонаблюдения.

5. В качестве комплексных характеристик, выражающих содержание задач, рассматриваются компетенции, так как они задают нормы и требования к владению иностранным языком, позволяющие проследить степень совокупной реализации целей и задач.

Межкультурная компетенция – стратегическая компетенция, владение которой призвано обеспечивать осмысление учащимися иной социокультуры, познание ими смысловых ориентиров другого лингвосоциума, умения видеть сходства и различия между культурами и учитывать их в процессе иноязычного общения.

Коммуникативная компетенция – владение совокупностью речевых, языковых, социокультурных норм изучаемого языка, а также компенсаторными и учебно-познавательными умениями, позволяющими выпускнику учреждения общего среднего образования решать стоящие перед ним речевые, образовательные, познавательные и иные задачи. В состав этой интегративной компетенции входят языковая, речевая, социокультурная, учебно-познавательная, компенсаторная компетенции, рассматриваемые как субкомпетенции.

Языковая компетенция – совокупность языковых знаний о правилах функционирования языковых средств (фонетических, орфографических, лексических и грамматических) в речи и навыков их использования в коммуникативных целях.

Речевая компетенция – совокупность навыков и умений речевой деятельности (говорение, восприятие речи на слух, чтение и письменная речь), знаний норм речевого поведения; приобретение на этой основе опыта их использования для построения логичного и связного по форме и содержанию высказывания, а также для толкования смысла высказываний других людей.

Социокультурная компетенция – совокупность знаний о национально-культурной специфике стран изучаемого языка, умений строить свое речевое и неречевое поведение в соответствии с этой спецификой, представлять на этой основе свою страну и ее культуру в условиях иноязычного межкультурного общения.

Компенсаторная компетенция – совокупность умений использовать дополнительные вербальные средства и невербальные способы для решения коммуникативных задач в условиях дефицита имеющихся языковых средств.

Учебно-познавательная компетенция – совокупность общих и специальных учебных умений, необходимых для осуществления самостоятельной деятельности по овладению иностранным языком; опыт их использования.

Последовательное и взаимосвязанное овладение обозначенными ключевыми компетенциями обеспечивает формирование у учащихся соответствующих компетентностей.

В своей совокупности цели и задачи предполагают проектирование и организацию образовательного процесса на основе требований лично ориентированного, компетентностного, коммуникативного, когнитивного и социокультурного подходов в их единстве. Отсюда в качестве важнейших принципов осуществления образовательного процесса определяются следующие:

обеспечение понимания культуры и образа жизни другого народа и готовности «воспринимать другого в его непохожести», осознание учащимися принадлежности к родной культуре;

единство реализации коммуникативной, культурно-прагматической и аксиологической функций изучаемого языка;

ориентация процесса обучения на обеспечение диалога культур на основе всестороннего учета взаимосвязей: язык – мышление – культура;

обеспечение социализации учащихся средствами иностранного языка;

организация обучения иностранному языку как средству иноязычного общения на основе моделирования ситуаций межкультурной коммуникации.

6. Конструирование процесса обучения требует использования современных образовательных технологий (социальных, информационно-коммуникационных, интерактивных и других). На учебных занятиях необходимо моделировать ситуации

межкультурного общения, активно применять методы проблемного обучения и эвристические методы, использовать различные формы работы (парные, групповые, индивидуальные и другие). Выбор форм и методов обучения и воспитания определяется учителем самостоятельно на основе целей и задач изучения конкретной темы, основных требований к результатам учебной деятельности учащихся, сформулированных в настоящей учебной программе.

ГЛАВА 2 СОДЕРЖАНИЕ УЧЕБНОГО ПРЕДМЕТА

Содержание учебного предмета «Иностранный язык» определяется в единстве предметного и эмоционально-ценностного компонентов.

Эмоционально-ценностный компонент содержания образования включает совокупность отношений личности к мировому языковому и культурному наследию, процессу овладения им в целях личностного роста; обеспечивает приобретение опыта иноязычного общения путем рефлексии, самопознания, самоопределения. Процесс овладения иностранным языком приобретает для учащегося личностный смысл.

Предметное содержание образования включает следующие компоненты:

сферы общения и предметно-тематическое содержание речи;
виды речевой деятельности и языковой материал;
социокультурные знания: культуроведческие, страноведческие и лингвострановедческие;
компенсаторные и учебно-познавательные умения и навыки самостоятельной работы с иноязычным материалом.

Предметный компонент содержания обеспечивает владение иностранным языком как средством межкультурного общения.

Отбор содержания учебного материала, подлежащего усвоению, осуществляется на основе следующих методологических ориентиров:

направленность педагогического процесса на подготовку к межкультурному общению;
всесторонний учет взаимосвязей: язык – мышление – культура;
предъявление ценностей познаваемой культуры в диалоге с родной;
интеграция языкового, социокультурного, аксиологического компонентов содержания обучения;
аутентичность и ценностная значимость иноязычных материалов;
соответствие учебного материала современным разговорным нормам изучаемого языка.

Структурирование учебного материала осуществляется на основе следующих требований:

непрерывное концентрическое предъявление и накопление знаний;
поэтапное формирование навыков и умений;
преемственность этапов процесса овладения иностранным языком;
постоянная опора на языковой, речевой и личностный субъектный опыт учащихся;
сопряженность в овладении речью и системой языка;
создание возможностей для формирования умений самостоятельной работы с иноязычными информационными источниками в самообразовательных целях.

Специфика содержания языкового образования предполагает последовательный учет в образовательном процессе следующих основных положений коммуникативно ориентированного обучения:

осуществление образовательного процесса в условиях, приближенных к реальному общению;
моделирование ситуаций общения, стимулирующих учащихся к решению коммуникативных задач в процессе изучения иностранного языка;

использование коммуникативно ориентированных заданий на основе имитационного, игрового и свободного общения;
ситуативно обусловленное овладение лексикой и грамматикой изучаемого языка;
активное вовлечение учащихся в процесс общения в качестве речевых партнеров;
создание мотивационной готовности и потребности учащихся в восприятии и усвоении учебного материала в условиях, приближенных к реальному общению.

Сферы общения

и предметно-тематическое содержание речи
Социально-бытовая сфера. Семья.
Учебно-трудовая сфера. Выбор профессии.
Социально-культурная сфера. Национальный характер. Международное сотрудничество.
Социально-познавательная сфера. Туризм. Экология. Социокультурный портрет Республики Беларусь и стран изучаемого языка.

Речевые умения

Восприятие и понимание речи на слух – умения понимать иноязычную речь в процессе непосредственного общения с собеседником, умения понимать разножанровые аудио- и видеотексты с разной полнотой и точностью проникновения в их содержание.

Говорение – умения осуществлять диалогическое, монологическое и полилогическое общение в соответствии с целями, задачами и условиями коммуникации с соблюдением норм речевого и неречевого этикета.

Чтение – умения читать и понимать разножанровые тексты с разной полнотой и точностью проникновения в их содержание в зависимости от вида чтения и дальнейшего использования полученной информации.

Письменная речь – умения продуцировать различные виды письменных текстов в соответствии с нормами, принятыми в странах изучаемого языка, с учетом коммуникативных задач и адресата.

Языковые знания и навыки

Знания о системе изучаемого языка, правилах функционирования языковых средств (фонетических, лексических, грамматических) в речи и навыки их использования в коммуникативных целях.

Социокультурные знания и умения

Знание социокультурного контекста своей страны и стран изучаемого языка, умения строить свое речевое и неречевое поведение в соответствии с его спецификой, представлять свою страну и ее культуру в условиях иноязычного межкультурного общения.

Компенсаторные умения

Умения использовать различные вербальные и невербальные средства для компенсации пробелов в коммуникации в условиях дефицита языковых средств, недостатка речевого и социального опыта.

Учебно-познавательные умения

Общие и специальные учебные умения, необходимые для осуществления самостоятельной познавательной деятельности по овладению иноязычным общением и культурой стран изучаемого языка.

Содержание обучения представлено в настоящей учебной программе через предметно-тематическое содержание общения, требования к практическому владению видами речевой деятельности, языковой материал (фонетика, лексика, грамматика).

В предметно-тематическом содержании общения обозначены коммуникативные задачи для изучения иностранного языка на базовом уровне (прямой шрифт) и повышенном уровне (прямой шрифт и курсив).

Требования к практическому владению видами речевой деятельности: длительность звучания текста, количество реплик на каждого собеседника в диалогической речи, объем высказывания в монологической речи, объем текста для чтения, объем текста для письменной речи – задают основные параметры для всех видов речевой деятельности. Данные параметры, а также объем продуктивного и рецептивного лексического минимума обозначаются следующим образом: первая цифра – требования для базового уровня, вторая – для повышенного уровня. Например: длительность звучания текста: 2–3 минуты; продуктивный минимум: 200–250 лексических единиц; рецептивный минимум: 180–260 лексических единиц; общий объем продуктивной лексики: 1910–2240 лексических единиц; общий объем рецептивной лексики: 1270–1880 лексических единиц.

Грамматический материал, подлежащий изучению, одинаков для всех видов учреждений общего среднего образования. Требования к владению грамматическим материалом отличаются объемом его продуктивного усвоения.

Различия в овладении иностранным языком при его изучении (в зависимости от количества отведенных часов) проявляются в следующих параметрах:

объем усвоенного продуктивного и рецептивного лексического материала;
 количество продуктивно усвоенного грамматического материала;
 степень сложности и количество решаемых коммуникативных задач;
 степень самостоятельности в интерпретации явлений межкультурной коммуникации;

степень подготовленности осуществлять речевое и неречевое поведение адекватно социокультурной специфике страны изучаемого языка;

уровень готовности к самостоятельной деятельности учащихся по овладению иностранным языком.

Более высокие требования к владению языковым и речевым материалом при изучении иностранного языка на повышенном уровне обеспечат более высокий уровень формирования у учащихся языковых навыков и речевых умений, что будет выражаться в их способности более качественно решать учебные коммуникативные задачи.

Сфера общения	Предметно-тематическое содержание	Коммуникативные задачи
		К концу учебного года учащийся должен уметь
Социально-бытовая	Семья	<p>Описать современную семью в Республике Беларусь и стране изучаемого языка; рассказать о семейных праздниках и традициях в Республике Беларусь; расспросить о семейных праздниках и традициях в стране изучаемого языка (базовый и повышенный уровни);</p> <p>обосновать роль семьи в жизни человека; обсудить проблемы воспитания детей в семье (повышенный уровень)</p>
Учебно-трудовая	Выбор профессии	<p>Рассказать о профессиях, востребованных в современном обществе; расспросить о популярных профессиях в стране изучаемого языка; обосновать свой выбор профессии (базовый и повышенный уровни);</p> <p>аргументировать важность владения иностранным языком в профессиональной деятельности (повышенный уровень)</p>

Социально-культурная	Национальный характер	<p>Описать особенности национального характера белорусов; сравнить особенности национального характера представителей разных стран (базовый и повышенный уровни);</p> <p>высказать и обосновать свое мнение по поводу стереотипных представлений о национальном характере; доказать противоречивость стереотипного мнения о характерах представителей разных стран (повышенный уровень)</p>
	Международное сотрудничество	<p>Рассказать о возможностях контактов с зарубежными сверстниками в современном мире; расспросить о контактах с зарубежными сверстниками; рассказать о культурных связях Республики Беларусь с другими странами (базовый и повышенный уровни);</p> <p>обосновать важность международного сотрудничества Республики Беларусь с другими странами в различных сферах деятельности (повышенный уровень)</p>
Социально-познавательная	Туризм	<p>Рассказать о роли туризма в современной жизни; рассказать о наиболее популярных видах туризма в Республике Беларусь и в стране изучаемого языка; запросить информацию, необходимую для путешествия (базовый и повышенный уровни);</p> <p>высказать свое мнение о перспективах развития туризма в Республике Беларусь; посоветовать, как избежать трудностей, возникающих во время путешествия; предложить свой маршрут путешествия по Беларуси (повышенный уровень)</p>
	Экология	<p>Рассказать об основных экологических проблемах Республики Беларусь; расспросить об основных экологических проблемах страны изучаемого языка; рассказать о необходимости защиты окружающей среды (базовый и повышенный уровни);</p> <p>обсудить пути и способы решения проблем защиты окружающей среды; рассказать о личном вкладе в решение проблем окружающей среды (повышенный уровень)</p>
	Социокультурный портрет Республики Беларусь и стран изучаемого языка	<p>Представить социокультурный портрет Республики Беларусь; описать социокультурный портрет стран изучаемого языка (базовый и повышенный уровни);</p> <p>сравнить социокультурный портрет Республики Беларусь и страны изучаемого языка;</p>

		обсудить современную культурную жизнь в Республике Беларусь и странах изучаемого языка (повышенный уровень)
--	--	---

Требования к практическому владению видами речевой деятельности

Восприятие и понимание речи на слух

Учащиеся должны понимать на слух при непосредственном общении и в звукозаписи/видеозаписи:

основное содержание аудио- и видеотекстов, построенных на изученном материале и содержащих 3–4 % незнакомых слов;

относительно полно понимать содержание текстов, построенных на изученном материале и содержащих до 2–3 % незнакомых слов, о значении которых можно догадаться.

Виды текстов: рассказ, интервью, объявление, телефонный разговор, фрагмент радио-, телепрограммы.

Длительность звучания текста – 2–3 минуты.

Говорение

Диалогическая речь

Учащиеся должны уметь:

участвовать в обсуждении тем и проблем, определенных предметно-тематическим содержанием речи;

обосновывать свое мнение;

обмениваться фактической и оценочной информацией с несколькими участниками общения.

Виды диалога: диалог-расспрос, диалог – обмен мнениями, интервью, диалог-рассуждение, полилог.

Количество реплик на каждого собеседника – 7–8.

Монологическая речь

Учащиеся должны уметь:

делать подготовленные и неподготовленные сообщения по теме/проблеме/ситуации;

описывать и сравнивать предметы, факты, явления;

рассказывать об услышанном/прочитанном/увиденном;

сочетать описание и повествование с рассуждением и выражением личной оценки;

рассуждать о фактах, событиях, аргументировать свою точку зрения, делать выводы.

Виды монологического высказывания: описание, сравнение, повествование, рассуждение, оценочное суждение.

Объем высказывания – не менее 15–20 фраз.

Чтение

Учащиеся должны понимать тексты с разной полнотой, точностью и глубиной проникновения в их содержание в зависимости от вида чтения:

основное содержание аутентичных / частично адаптированных художественных, научно-популярных и публицистических текстов (ознакомительное чтение);

полно и точно понимать содержание аутентичных / частично адаптированных художественных и научно-популярных текстов (изучающее чтение).

Учащиеся должны уметь:

извлекать необходимую/значимую информацию из текстов разных жанров (просмотровое чтение);

оценивать важность и новизну извлеченной информации и выражать свое отношение к ней;

определять главную идею и замысел автора, в том числе выраженные имплицитно.

Тексты, предназначенные для ознакомительного чтения, могут включать 4–6 % незнакомых слов, о значении которых можно догадаться. Объем текста – примерно 3000–4000 печатных знаков с пробелами.

Тексты для изучающего чтения могут включать 3–5 % незнакомых слов, раскрытие значения которых возможно при использовании двуязычного словаря. Объем текста – примерно 2500–3500 печатных знаков с пробелами.

Для обучения просмотровому/поисковому чтению целесообразно использовать один или несколько текстов прагматического характера.

Виды текстов: рассказ, газетная/журнальная статья, деловое письмо, личное письмо, анкета, резюме, отчет, веб-страница, электронное письмо, туристический буклет/брошюра, реклама.

Письменная речь

Учащиеся должны уметь продуцировать несложные виды письменных текстов в соответствии с нормами, принятыми в стране изучаемого языка:

писать личные, несложные деловые письма;

писать автобиографию, заполнять анкету;

составлять резюме по содержанию прослушанного/прочитанного текста;

писать сочинение по предложенной теме.

Объем текста – не менее 110–170 слов.

Языковой материал

Английский язык

Фонетика

Совершенствование слухопроизносительных и ритмикоинтонационных навыков учащихся на основе изучаемого языкового и речевого материала.

Лексика

Продуктивный минимум: 200–250 лексических единиц.

Рецептивный минимум: 180–260 лексических единиц.

Общий объем продуктивной лексики: 1910–2240 лексических единиц.

Общий объем рецептивной лексики: 1270–1880 лексических единиц.

Средства межфразовой связи: *however, nevertheless**.

Словообразование: суффиксы имен прилагательных *-ian, -an*; приставка глаголов *en-*.

Словообразование: суффиксы имен существительных *-dom, -hood, -ism, -ese**.

Грамматика

Грамматический материал для продуктивного усвоения

Морфология

Артикль: систематизация правил употребления артиклей.

Местоимение: систематизация основных типов.

Глагол: систематизация временных форм глаголов.

Модальный глагол: систематизация модальных глаголов по значению.

Предлог: предлоги с глаголами.

Грамматический материал для рецептивного усвоения

Морфология

Глагол: утвердительные, отрицательные и вопросительные формы глаголов в Present Perfect Passive, Future Perfect, Future Perfect Continuous.

Герундиальные и причастные обороты.

Обороты с формальным подлежащим.

Субъектный инфинитивный оборот (Complex Subject).

Союз: систематизация союзов и союзных слов.

Синтаксис

Согласование подлежащего и сказуемого*.

Сослагательное наклонение в сложноподчиненных предложениях нереального условия, относящихся к настоящему, будущему и прошедшему времени.

Немецкий язык

Фонетика

Совершенствование слухопроизносительных и ритмико-интонационных навыков учащихся на основе изучаемого языкового и речевого материала.

Лексика

Продуктивный минимум: 200–250 лексических единиц.

Рецептивный минимум: 180–260 лексических единиц.

Общий объем продуктивной лексики: 1910–2240 лексических единиц.

Общий объем рецептивной лексики: 1270–1880 лексических единиц.

Грамматика

Грамматический материал для продуктивного усвоения

Морфология

Глагол: сослагательное наклонение. Die würde-Form ... Infinitiv для выражения вежливого предложения, просьбы, совета, рекомендации. Präteritum Konjunktiv для выражения нереального действия в настоящем.

Синтаксис

Сложноподчиненные предложения (систематизация).

Грамматический материал для рецептивного усвоения

Морфология

Глагол: Plusquamperfekt Konjunktiv для выражения нереального действия в прошлом.

Partizip I, Partizip II в роли определения.

Субстантивированные причастия**.

Синтаксис

Сложноподчиненные предложения: уступительные придаточные предложения с союзами obwohl/obgleich.

Французский язык

Фонетика

Совершенствование слухопроизносительных и ритмико-интонационных навыков учащихся на основе изучаемого языкового и речевого материала.

Лексика

Продуктивный минимум: 200–250 лексических единиц.

Рецептивный минимум: 180–260 лексических единиц.

Общий объем продуктивной лексики: 1910–2240 лексических единиц.

Общий объем рецептивной лексики: 1270–1880 лексических единиц.

Словообразование: систематизация способов словообразования. Словосложение: имя существительное + имя существительное; имя прилагательное + имя существительное; глагол + имя существительное; имя существительное + предлог + имя существительное.

Грамматика

Грамматический материал для продуктивного усвоения

Морфология

Систематизация употребления: имен существительных, имен прилагательных, наречий, предлогов, союзов, видовременных форм глагола.

Синтаксис

Согласование времен.

Систематизация употребления различных типов сложносочиненных и сложноподчиненных предложений.

Грамматический материал для рецептивного усвоения

Морфология

Имя существительное: множественное число сложных имен существительных*.

Глагол: неличная форма глагола (le gérondif). Le conditionnel passé. Le subjonctif passé.

Синтаксис

Прямой и косвенный вопрос.

Испанский язык

Фонетика

Совершенствование слухопроизносительных и ритмико-интонационных навыков учащихся на основе изучаемого языкового и речевого материала.

Лексика

Продуктивный минимум: 200–250 лексических единиц.

Рецептивный минимум: 180–260 лексических единиц.

Общий объем продуктивной лексики: 1910–2240 лексических единиц.

Общий объем рецептивной лексики: 1270–1880 лексических единиц.

Словообразование: суффиксы имен существительных -ador, -edor, -idor, -ario, -aje, -miento, -ura, -idad, -anza, -ez, -eza; суффикс глаголов -izar; приставки en(m)-, ante-, entre-, ex-, ultra-, extra-, sobre-, sub-, pro-, trans-. Систематизация способов словообразования*.

Грамматика

Грамматический материал для продуктивного усвоения

Морфология

Артикль: систематизация употребления артиклей.

Глагол: modo subjuntivo в самостоятельных предложениях.

Синтаксис

Сложноподчиненные предложения с условными придаточными предложениями I и II типов.

Согласование времен. Прямая и косвенная речь. Перевод прямой речи в косвенную.

Грамматический материал для рецептивного усвоения

Морфология

Местоимение: предложная и беспредложная формы личных местоимений в качестве прямых и косвенных дополнений.

Относительные местоимения que, quien/es; cual/cuales, el cual, la cual, los cuales, las cuales, lo cual; cuyo/a, cuyos/as*.

Глагол: pluscuamperfecto de subjuntivo*.

Конструкция acusativo con infinitivo; конструкции с герундием: ir, andar, llevar, seguir, continuar + gerundio*.

Синтаксис

Условные придаточные предложения III и смешанного типов*.

Китайский язык

Требования к практическому владению видами речевой деятельности

Восприятие и понимание речи на слух

Учащиеся должны понимать на слух при непосредственном общении и в звукозаписи/видеозаписи:

основное содержание аудио- и видеотекстов, построенных на изученном материале и содержащих 3–4 % незнакомых слов;

относительно полно понимать содержание текстов, построенных на изученном материале и содержащих до 2–3 % незнакомых слов, о значении которых можно догадаться.

Виды текстов: рассказ, интервью, объявление, телефонный разговор, фрагмент радио-, телепрограммы.

Длительность звучания текста – 2–3 минуты.

Говорение

Диалогическая речь

Учащиеся должны уметь:

участвовать в обсуждении тем и проблем, определенных предметно-тематическим содержанием речи;

обосновывать свое мнение;

обмениваться фактической и оценочной информацией с несколькими участниками общения.

Виды диалога: диалог-расспрос, диалог – обмен мнениями, интервью, диалог-рассуждение, полилог.

Количество реплик на каждого собеседника – 7–8.

Монологическая речь

Учащиеся должны уметь:

делать подготовленные и неподготовленные сообщения по теме/проблеме/ситуации;

описывать и сравнивать предметы, факты, явления;

рассказывать об услышанном/прочитанном/увиденном;

сочетать описание и повествование с рассуждением и выражением личной оценки;

рассуждать о фактах, событиях, аргументировать свою точку зрения, делать выводы.

Вид монологического высказывания: описание, сравнение, повествование, рассуждение, оценочное суждение.

Объем высказывания – не менее 15–20 фраз.

Чтение

Учащиеся должны понимать: тексты, написанные с помощью иероглифов, с разной полнотой, точностью и глубиной проникновения в их содержание в зависимости от вида чтения:

основное содержание аутентичных / частично адаптированных художественных, научно-популярных и публицистических текстов (ознакомительное чтение);

полно и точно понимать содержание аутентичных / частично адаптированных художественных и научно-популярных текстов (изучающее чтение).

Учащиеся должны уметь:

извлекать необходимую/значимую информацию из текстов разных жанров (просмотровое чтение);

оценивать важность и новизну извлеченной информации и выражать свое отношение к ней;

определять главную идею и замысел автора, в том числе выраженные имплицитно.

Тексты, предназначенные для ознакомительного чтения, могут включать 4–6 % незнакомых слов, о значении которых можно догадаться. Объем текста – 1 страница.

Тексты для изучающего чтения могут включать 3–5 % незнакомых слов, раскрытие значения которых возможно при использовании двуязычного словаря. Объем текста – 0,75 страницы.

Для обучения просмотровому чтению целесообразно использовать один или несколько текстов прагматического характера.

Виды текстов: рассказ, газетная/журнальная статья, деловое письмо, личное письмо, анкета, резюме, отчет, веб-страница, электронное письмо, туристический буклет/брошюра, реклама.

Письменная речь

Учащиеся должны уметь продуцировать несложные виды письменных текстов, написанных с помощью иероглифов, в соответствии с нормами, принятыми в стране изучаемого языка:

- писать личные, несложные деловые письма;
- писать автобиографию, заполнять анкету;
- составлять резюме по содержанию прослушанного/прочитанного текста;
- писать сочинение по предложенной теме.

Учащиеся должны уметь писать иероглифы (950–1250 единиц) и тексты иероглифами (300–400 единиц).

Языковой материал

Фонетика

Совершенствование слухопроизносительных и ритмико-интонационных навыков учащихся на основе изучаемого языкового и речевого материала.

Лексика

Продуктивный минимум: 200–250 лексических единиц.

Рецептивный минимум: 180–260 лексических единиц.

Общий объем продуктивной лексики: 1910–2240 лексических единиц.

Общий объем рецептивной лексики: 1270–1880 лексических единиц.

Грамматика

Грамматический материал для продуктивного усвоения

Морфология

Систематизация типов глагольных дополнений, наречий, предлогов, употребления 的, 地, 得, 了, категорий выражения времени.

Синтаксис

Систематизация различных типов повествовательных и вопросительных предложений, сложносочиненных и сложноподчиненных предложений.

Грамматический материал для рецептивного усвоения

Синтаксис

Систематизация предложений с инверсированным порядком слов; фразовых модальных частиц.

ГЛАВА 3 ОСНОВНЫЕ ТРЕБОВАНИЯ К РЕЗУЛЬТАТАМ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ

По окончании обучения на III ступени общего среднего образования учащиеся, изучавшие иностранный язык на базовом уровне, должны:

знать:

основные артикуляционные и ритмико-интонационные особенности оформления высказывания на изучаемом иностранном языке;

коммуникативно-значимые и стилистически окрашенные лексические единицы (слова и устойчивые словосочетания), нормы их употребления в соответствии с ситуацией общения и способы словообразования;

грамматические явления и особенности их употребления в устной и письменной речи в соответствии с решаемыми коммуникативными задачами;

национально-культурную специфику народов стран изучаемого языка и особенности их речевого и неречевого поведения;

основные рациональные способы и приемы осуществления учебно-познавательной деятельности;

основные вербальные средства и невербальные способы преодоления затруднений при общении;

уметь:

оформлять устные и письменные высказывания в соответствии с фонетическими, лексическими и грамматическими нормами изучаемого языка для решения более сложных коммуникативных задач в стандартных и нестандартных ситуациях общения с высокой степенью репродуктивности;

понимать/извлекать информацию из аутентичных / частично адаптированных текстов с различной степенью точности, глубины и полноты при чтении и восприятии речи на слух и интерпретировать воспринимаемую информацию;

представлять свою страну и ее культуру в условиях иноязычной межкультурной коммуникации; осуществлять взаимодействие с представителями стран изучаемого языка с учетом особенностей их национально-культурной специфики и норм речевого и неречевого поведения;

использовать дополнительные вербальные средства и невербальные способы решения коммуникативных задач в условиях дефицита имеющихся языковых и речевых средств;

осуществлять самостоятельную учебно-познавательную деятельность; использовать справочно-информационные источники, в том числе на иностранном языке;

владеть:

фонетическими, лексическими и грамматическими нормами изучаемого иностранного языка, достаточными для решения коммуникативных задач в стандартных и нестандартных ситуациях межкультурной коммуникации;

продуктивными видами иноязычной речевой деятельности (говорение, письменная речь) с достаточной степенью самостоятельности, соблюдая социокультурные нормы речевого поведения;

рецептивными видами речевой деятельности (чтение, восприятие и понимание речи на слух) с различной степенью точности, полноты и глубины понимания содержания аутентичных / частично адаптированных текстов и интерпретировать воспринимаемую информацию;

умениями выявлять сходства и различия между взаимодействующими культурами и учитывать их в процессе межкультурного общения;

основными рациональными способами и приемами осуществления самостоятельной учебно-познавательной деятельности по овладению иностранным языком;

общими и специальными учебными умениями для осуществления самостоятельной учебно-познавательной деятельности по изучению иностранного языка.

По окончании обучения на III ступени общего среднего образования учащиеся, изучавшие иностранный язык на повышенном уровне, должны:

знать:

артикуляционные и ритмико-интонационные особенности оформления высказывания на иностранном языке с учетом фонетической вариативности;

лексические единицы (слова, устойчивые словосочетания, фразеологизмы) с учетом их стилистической неограниченности в современном иностранном языке, особенности их употребления и способы словообразования;

особенности функционирования грамматических явлений в устной и письменной речи;

систему национально-культурных ценностей народов стран изучаемого языка и стереотипы их речевого и неречевого поведения;

рациональные способы и приемы осуществления и самооценки учебно-познавательной деятельности;

стратегии решения коммуникативных задач в условиях дефицита имеющихся языковых и речевых средств;

уметь:

оформлять устные и письменные высказывания в соответствии с фонетическими, лексическими и грамматическими нормами изучаемого языка для решения широкого

спектра коммуникативных задач в стандартных и нестандартных ситуациях общения с высокой степенью продуктивности; варьировать языковые и речевые средства;

понимать/извлекать информацию из аутентичных / частично адаптированных с различной степенью точности, глубины и полноты при чтении и восприятии речи на слух и интерпретировать воспринимаемую информацию; давать оценку на основе понимания идеи текста;

представлять свою страну и ее культуру в условиях иноязычной межкультурной коммуникации; выделять общее и различное в культуре родной страны и стран изучаемого языка; осуществлять взаимодействие с представителями стран изучаемого языка с учетом особенностей их национально-культурной специфики и норм речевого и неречевого поведения;

использовать компенсаторные стратегии в различных видах речевой деятельности в условиях дефицита языковых и речевых средств;

осуществлять и оценивать самостоятельную учебно-познавательную деятельность по овладению иностранным языком; использовать справочно-информационные источники, в том числе на иностранном языке;

владеть:

фонетическими, лексическими и грамматическими нормами изучаемого иностранного языка, достаточными для решения коммуникативных задач в стандартных и нестандартных ситуациях межкультурной коммуникации с учетом вариативного использования языковых средств в устной и письменной формах межкультурной коммуникации;

продуктивными видами иноязычной речевой деятельности (говорение, письменная речь) с высокой степенью самостоятельности и инициативности, способности интерпретировать, делать обобщения и выводы, аргументировать излагаемые положения, соблюдая социокультурные нормы речевого поведения;

рецептивными видами речевой деятельности (чтение, восприятие и понимание речи на слух) с различной степенью точности, полноты и глубины понимания содержания аутентичных / частично адаптированных текстов, интерпретировать воспринимаемую информацию и давать ей оценку;

системой социокультурных норм изучаемого иностранного языка; умениями выявлять сходства и различия между взаимодействующими культурами и учитывать их в процессе межкультурного общения;

совокупностью рациональных способов и приемов осуществления и самоконтроля учебно-познавательной деятельности по овладению иностранным языком.

* Грамматические явления предназначены для продуктивного усвоения при изучении учебного предмета на повышенном уровне.

** Грамматические явления предназначены для рецептивного усвоения при изучении учебного предмета на повышенном уровне.

ЗАЦВЕРДЖАНА

Пастанова
Міністэрства адукацыі
Рэспублікі Беларусь
04.08.2022 № 231

**Вучэбная праграма па вучэбным прадмеце
«Замежная мова»
(англійская, нямецкая, французская, іспанская, кітайская)
для XI класа ўстаноў адукацыі,
якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі
з беларускай мовай навучання і выхавання
(базавы і павышаны ўзроўні)**

**ГЛАВА 1
АГУЛЬНЫЯ ПАЛАЖЭННІ**

1. Дадзеная вучэбная праграма па вучэбным прадмеце «Замежная мова» (англійская, нямецкая, французская, іспанская, кітайская) (далей – вучэбная праграма) прызначана для вывучэння гэтага вучэбнага прадмета на базавым і павышаным узроўнях у XI класе ўстаноў адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі.

У сучасным свеце замежная мова разглядаецца як сродак фарміравання і выхавання маральна адказнай асобы, зносін, пазнання, асэнсавання і інтэрпрэтацыі фактаў іншай культуры. Галоўнае прызначэнне замежных моў – забяспечваць узаемадзеянне і супрацоўніцтва народаў, садзейнічаць працэсу нацыянальнай самаідэнтыфікацыі і культурнага самавызначэння асобы ва ўмовах полікультурнага асяроддзя; павышаць гатоўнасць чалавека да асобнай і прафесійнай самарэалізацыі праз выкарыстанне замежнай мовы нараўне з роднай мовай. Валоданне замежнымі мовамі – важная перадумова адаптацыі чалавека да жыцця ў глабалізаваным свеце.

Вучэбны прадмет «Замежная мова» прызначаны служыць фарміраванню полікультурнай асобы. Адпаведна, працэс навучання замежнай мове накіраваны на падрыхтоўку вучняў да розных форм адносін і кантактаў паміж індывідамі і групамі, якія належаць да розных культур.

Магчымасці вучэбнага прадмета «Замежная мова» ў падрыхтоўцы вучня да міжкультурнай камунікацыі надзвычай вялікія. Вучань далучаецца да духоўнага багацця іншых народаў; у яго фарміруецца вобраз свету, які адпавядае сацыяльным, палітычным і культурным рэаліям сучаснай рэчаіснасці; другасная кагнітыўная свядомасць, якая забяспечвае ўвесь комплекс іншамоўнай камунікатыўнай дзейнасці; адбываецца развіццё маўленчых працэсаў і маўленчых механізмаў, здольнасці перадаваць у ходзе іншамоўных зносін уласныя думкі і пачуцці; узнікаюць перадумовы для развіцця асобы вучня з дапамогай узбагачэння эмацыянальна-пачуццёвай сферы. Моўныя здольнасці фарміруюцца ў адзінстве параджэння маўлення і ўспрымання маўлення.

2. Дадзеная вучэбная праграма разлічана на 70 вучэбных гадзін для вывучэння замежнай мовы на базавым узроўні і 140 вучэбных гадзін – на павышаным узроўні.

3. Генеральная мэта навучання замежнай мове заключаецца ў фарміраванні вучняў як суб'ектаў міжкультурнай камунікацыі праз авалоданне імі іншамоўнай камунікатыўнай кампетэнцыяй і развіццём у іх якасцей полікультурнай асобы, запатрабаваных сучасным інфармацыйным грамадствам ва ўмовах глабалізацыі. Генеральная мэта прадугледжвае пастаноўку і рэалізацыю адукацыйных, развіццёвых і выхаваўчых мэт у іх адзінстве.

Адукацыйныя мэты: моўнае і маўленчае развіццё асобы вучня шляхам забеспячэння практычнага авалодання замежнай мовай як эфектыўным сродкам зносін у адзінстве яго кагнітыўнай, камунікатыўнай і экспрэсіўнай функцый; засваенне і актуалізацыя ведаў пра вывучаемую замежную мову; авалоданне навыкамі і ўменнямі іншамоўнай маўленчай

дзеінасці (успрыманне і разуменне іншамоўнага маўлення на слых, гаварэнне, чытанне, пісьмовае маўленне).

Развіццёвыя мэты: забеспячэнне кагнітыўнага, камунікатыўнага, эмацыянальнага развіцця вучняў; авалоданне спосабамі фарміравання і фармулявання думкі на замежнай мове; развіццё лінгвістычнага кампанента гуманітарнага мыслення; узбагачэнне эмацыянальна-пачуццёвай сферы асобы.

Выхаваўчыя мэты: забеспячэнне ўзбагачэння духоўнага свету вучняў, выхаванне ў іх культуры мыслення, пачуццяў, паводзін; развіццё гуманістычных каштоўнасных арыентацый, умення ажыццяўляць зносіны ў кантэксце дыялогу культур; фарміраванне псіхалагічнай гатоўнасці да міжмоўнай міжкультурнай камунікацыі; адаптацыя асобы да іншага сацыяльнага асяроддзя.

4. Задачы вывучэння вучэбнага прадмета «Замежная мова»:

развіццё камунікатыўнай культуры вучняў, засваенне імі вуснага і пісьмовага маўлення на ўзроўні, які з'яўляецца дастатковым для адэкватнай трактоўкі інфармацыі, што перадаецца і прымаецца;

кагнітыўнае развіццё вучняў, якое выяўляецца ў пераструктураванні асобных фрагментаў індывідуальнага вобраза карціны свету і ва ўспрыманні свету вывучаемай мовы праз штучна фарміруемы ў свядомасці лінгвадыдактычны канструкт, што дазваляе ўспрымаць даступны пазнанню свет у адпаведнасці з яго (гэтага свету) уласнымі сацыяльнымі, палітычнымі, культурнымі, моўнымі рэаліямі, а не з дапамогай прамога перакладу на гэту мову схем роднай нацыянальнай карціны свету;

сацыякультурнае развіццё асобы, арыентаванае на ўспрыманне «іншага» ў яго непадобнасці праз пазнанне каштоўнасцей новай культуры ў дыялогу з роднай; супастаўленне вывучаемай мовы з роднай і культуры гэтай мовы з нацыянальнай; фарміраванне ўменняў прадстаўляць сваю краіну і культуру ва ўмовах іншамоўных міжкультурных зносін;

развіццё каштоўнасных арыентацый вучняў, якое ажыццяўляецца шляхам фарміравання гуманістычнай пазіцыі асобы праз стварэнне ўмоў для ўзбагачэння адпаведнага канструктыўнага вопыту эмацыянальна-пачуццёвых адносін як найважнейшага фактару ўзнікнення ў чалавека станоўчага ўспрымання «іншага», паважлівага стаўлення да яго, прызнання разнастайнасці культур; з'яўленне ў вучняў імкнення да супрацоўніцтва і ўзаемадзеяння з іншымі народамі;

развіццё матывацыі да вывучэння замежнай мовы праз фарміраванне патрэбнасцей лепш і дакладней разумець навакольны свет і быць зразуметым ім; усведамленне важнасці валодання замежнай мовай для сацыялізацыі ў сучасным свеце;

развіццё самаадукацыйнага патэнцыялу вучняў, забеспячэнне іх гатоўнасці да самастойнай працы над мовай, у тым ліку неабходнымі тэхнікамі вучэбна-пазнавальнай працы, стратэгіямі самааналізу, саманазірання.

5. У якасці комплексных характарыстык, што выражаюць змест задач, разглядаюцца кампетэнцыі, паколькі яны задаюць нормы і патрабаванні да валодання замежнай мовай, якія дазваляюць прасачыць ступень сумеснай рэалізацыі мэт і задач.

Міжкультурная кампетэнцыя – стратэгічная кампетэнцыя, валоданне якой заклікана забяспечыць асэнсаванне вучнямі іншай сацыякультуры, пазнанне імі сэнсавых арыенціраў іншага лінгвасоцыуму, уменне бачыць падабенства і адрозненні паміж культурамі і ўлічваць іх у працэсе іншамоўных зносін.

Камунікатыўная кампетэнцыя – валоданне сукупнасцю маўленчых, моўных, сацыякультурных норм вывучаемай мовы, а таксама кампенсаторнымі і вучэбна-пазнавальнымі ўменнямі, якія дазваляюць выпускніку ўстанова агульнай сярэдняй адукацыі вырашаць маўленчыя, адукацыйныя, пазнавальныя і іншыя задачы, што стаяць перад ім. У склад гэтай інтэграцыйнай кампетэнцыі ўваходзяць моўная, маўленчая, сацыякультурная, вучэбна-пазнавальная, кампенсаторная кампетэнцыі, якія разглядаюцца як субкампетэнцыі.

Моўная кампетэнцыя – сукупнасць моўных ведаў аб правілах функцыянавання моўных сродкаў (фанетычных, арфаграфічных, лексічных і граматычных) у маўленні і навыкаў іх выкарыстання з камунікатыўнымі мэтамі.

Маўленчая кампетэнцыя – сукупнасць навыкаў і ўменняў маўленчай дзейнасці (гаварэнне, успрыманне маўлення на слых, чытанне, пісьмовае маўленне), веданне норм маўленчых паводзін; набыццё на гэтай аснове вопыту іх выкарыстання для пабудовы лагічнага і звязнага па форме і змесце выказвання, а таксама для тлумачэння сэнсу выказванняў іншых людзей.

Сацыякультурная кампетэнцыя – сукупнасць ведаў пра нацыянальна-культурную спецыфіку краін вывучаемай мовы, уменняў будаваць свае маўленчыя і немаўленчыя паводзіны ў адпаведнасці з гэтай спецыфікай, прадстаўляць на гэтай аснове сваю краіну і яе культуру ва ўмовах іншамоўных міжкультурных зносін.

Кампенсаторная кампетэнцыя – сукупнасць уменняў выкарыстоўваць дадатковыя вербальныя сродкі і невербальныя спосабы для вырашэння камунікатыўных задач ва ўмовах дэфіцыту наяўных моўных сродкаў.

Вучэбна-пазнавальная кампетэнцыя – сукупнасць агульных і спецыяльных вучэбных уменняў, неабходных для ажыццяўлення самастойнай дзейнасці па авалоданні замежнай мовай, вопыт іх выкарыстання.

Паслядоўнае і ўзаемазвязанае авалоданне абазначанымі ключавымі кампетэнцыямі забяспечвае фарміраванне ў вучняў адпаведных кампетэнтнасцей.

У сваёй сукупнасці мэты і задачы прадугледжваюць праектаванне і арганізацыю адукацыйнага працэсу на аснове патрабаванняў асобна арыентаванага, кампетэнтнаснага, камунікатыўнага, кагнітыўнага і сацыякультурнага падыходаў у іх адзінстве. Адсюль вынікае, што ў якасці важнейшых прынцыпаў ажыццяўлення адукацыйнага працэсу вызначаюцца наступныя:

забеспячэнне разумення культуры і ладу жыцця іншага народа і гатоўнасці «ўспрымаць іншага ў яго непадобнасці», усведамленне вучнямі прыналежнасці да роднай культуры;

адзінства рэалізацыі камунікатыўнай, культурна-прагматычнай і аксіялагічнай функцый вывучаемай мовы;

арыентацыя працэсу навучання на забеспячэнне дыялогу культур на аснове ўсебаковага ўліку ўзаемасувязей: мова – мысленне – культура;

забеспячэнне сацыялізацыі вучняў сродкамі замежнай мовы;

арганізацыя навучання замежнай мове як сродку іншамоўных зносін на аснове мадэлявання сітуацый міжкультурнай камунікацыі.

6. Канструяванне працэсу навучання патрабуе выкарыстання сучасных адукацыйных тэхналогій (сацыяльных, інфармацыйна-камунікацыйных, інтэрактыўных, іншых). На вучэбных занятках неабходна мадэляваць сітуацыі міжкультурных зносін, актыўна ўжываць метады праблемнага навучання і эўрыстычныя метады, выкарыстоўваць розныя формы работы (парныя, групавыя, індывідуальныя, іншыя формы). Выбар форм і метадаў навучання і выхавання вызначаецца настаўнікам самастойна на аснове мэт і задач вывучэння пэўнай тэмы, асноўных патрабаванняў да вынікаў вучэбнай дзейнасці вучняў, сфармуляваных у дадзенай вучэбнай праграме.

ГЛАВА 2 ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА ПРАДМЕТА

Змест вучэбнага прадмета «Замежная мова» вызначаецца ў адзінстве прадметнага і эмацыянальна-каштоўнаснага кампанентаў.

Эмацыянальна-каштоўнасны кампанент зместу адукацыі ўключае сукупнасць адносін асобы да сусветнай моўнай і культурнай спадчыны, працэсу авалодання ёй з мэтай асобнага росту; забяспечвае набыццё вопыту іншамоўных зносін шляхам рэфлексіі, самапазнання, самавызначэння. Працэс авалодання замежнай мовай набывае для вучня асобны сэнс.

Прадметны змест адукацыі ўключае наступныя кампаненты:
сферы зносін і прадметна-тэматычны змест маўлення;
віды маўленчай дзейнасці і моўны матэрыял;
сацыякультурныя веды: культуразнаўчыя, краізнаўчыя і лінгвакраізнаўчыя;
кампенсаторныя і вучэбна-пазнавальныя ўменні і навыкі самастойнай працы з іншамоўным матэрыялам.

Прадметны кампанент зместу забяспечвае валоданне замежнай мовай як сродкам міжкультурных зносін.

Адбор зместу вучэбнага матэрыялу, які трэба засвоіць, ажыццяўляецца на аснове наступных метадалагічных арыенціраў:

накіраванасць педагагічнага працэсу на падрыхтоўку да міжкультурных зносін;
усебаковы ўлік узаемасувязей: мова – мысленне – культура;
прад'яўленне каштоўнасцей пазнавальнай культуры ў дыялогу з роднай;
інтэграцыя моўнага, сацыякультурнага, аксіялагічнага кампанентаў у змесце навучання;

аўтэнтычнасць і каштоўнасць значнасць іншамоўных матэрыялаў;
адпаведнасць вучэбнага матэрыялу сучасным гутарковым нормам вывучаемай мовы.

Структураванне вучэбнага матэрыялу ажыццяўляецца на аснове наступных патрабаванняў:

бесперапыннае канцэнтрычнае прад'яўленне і назапашванне ведаў;
паэтапнае фарміраванне навыкаў і ўменняў;
пераемнасць этапаў працэсу авалодання замежнай мовай;
пастаянная апора на моўны, маўленчы і асобны суб'ектны вопыт вучняў;
звязанасць у авалоданні маўленнем і сістэмай мовы;
стварэнне магчымасцей для фарміравання ўменняў самастойнай работы з іншамоўнымі інфармацыйнымі крыніцамі з мэтай самаадукацыі.

Спецыфіка зместу моўнай адукацыі прадугледжвае паслядоўны ўлік у адукацыйным працэсе наступных асноўных палажэнняў камунікатыўна арыентаванага навучання:

ажыццяўленне адукацыйнага працэсу ва ўмовах, набліжаных да рэальных зносін;
мадэляванне сітуацый зносін, якія стымулююць вучняў да вырашэння камунікатыўных задач у працэсе вывучэння замежнай мовы;

выкарыстанне камунікатыўна арыентаваных заданняў на аснове імітацыйных, гульнявых і свабодных зносін;

сітуацыйна абумоўленае авалоданне лексікай і граматыкай вывучаемай мовы;
актыўнае далучэнне вучняў да працэсу зносін у якасці маўленчых партнёраў;
стварэнне матывацыйнай гатоўнасці і патрэбнасці вучняў успрымаць і засвойваць вучэбны матэрыял ва ўмовах, набліжаных да рэальных зносін.

Сферы зносін і прадметна-тэматычны змест маўлення

Сацыяльна-бытавая сфера. Сям'я.

Вучэбна-працоўная сфера. Выбар прафесіі.

Сацыяльна-культурная сфера. Нацыянальны характар. Міжнароднае супрацоўніцтва.

Сацыяльна-пазнавальная сфера. Турызм. Экалогія. Сацыякультурны партрэт Рэспублікі Беларусь і краін вывучаемай мовы.

Маўленчыя ўменні

Успрыманне і разуменне маўлення на слых – уменне разумець іншамоўнае маўленне ў працэсе непасрэдных зносін з суб'яседамі, уменне разумець разнажанравыя аўдыя- і відэатэксты з рознай паўнатай і дакладнасцю пранікнення ў іх змест.

Гаварэнне – уменне ажыццяўляць дыялагічныя, маналагічныя і полілагічныя зносіны ў адпаведнасці з мэтамі, задачамі і ўмовамі камунікацыі з захаваннем норм маўленчага і немаўленчага этыкету.

Чытанне – уменне чытаць і разумець разнажанравыя тэксты з рознай паўнатай і дакладнасцю пранікнення ў іх змест у залежнасці ад віду чытання і далейшага выкарыстання інфармацыі.

Пісьмовае маўленне – уменне прадуцыраваць розныя віды пісьмовых тэкстаў у адпаведнасці з нормамі, прынятымі ў краінах вывучаемай мовы, з улікам камунікатыўных задач і адрасата.

Моўныя веды і навыкі

Веды пра сістэму вывучаемай мовы, аб правілах функцыянавання моўных сродкаў (фанетычных, лексічных, граматычных) у маўленні і навыках іх выкарыстання з камунікатыўнымі мэтамі.

Сацыякультурныя веды і ўменні

Веданне сацыякультурнага кантэксту сваёй краіны і краін вывучаемай мовы, уменні наладжваць свае маўленчыя і немаўленчыя паводзіны ў адпаведнасці з іх спецыфікай, прадстаўляць сваю краіну і яе культуру ва ўмовах іншамоўных міжкультурных зносін.

Кампенсаторныя ўменні

Уменні выкарыстоўваць розныя вербальныя і невербальныя сродкі для кампенсацыі прабелаў у камунікацыі ва ўмовах дэфіцыту моўных сродкаў, недахопу маўленчага і сацыяльнага вопыту.

Вучэбна-пазнавальныя ўменні

Агульныя і спецыяльныя вучэбныя ўменні, неабходныя для ажыццяўлення самастойнай пазнавальнай дзейнасці па авалоданні іншамоўным маўленнем і культурай краін вывучаемай мовы.

Змест навучання прадстаўлены ў дадзенай вучэбнай праграме праз прадметна-тэматычны змест зносін, патрабаванні да практычнага валодання відамі маўленчай дзейнасці, моўны матэрыял (фанетыка, лексіка, граматыка).

У прадметна-тэматычным змесце зносін абазначаны камунікатыўныя задачы для вывучэння замежнай мовы на базавым узроўні і павышаным узроўні.

Патрабаванні да практычнага валодання відамі маўленчай дзейнасці: працягласць гучання тэксту, колькасць рэплік на кожнага суб'ядзінаў дэялагічным маўленні, аб'ём выказвання ў маналагічным маўленні, аб'ём тэксту для чытання, аб'ём тэксту для пісьмовага маўлення – задаюць асноўныя параметры для ўсіх відаў маўленчай дзейнасці. Дадзеныя параметры, а таксама аб'ём прадуктыўнага і рэцэптыўнага лексічнага мінімуму абазначаюцца наступным чынам: першая лічба – патрабаванні для базавага ўзроўню, другая – для павышанага ўзроўню. Напрыклад, працягласць гучання тэксту: 2-3 мінуты; прадуктыўны мінімум: 200–250 лексічных адзінак; рэцэптыўны мінімум: 180–260 лексічных адзінак; агульны аб'ём прадуктыўнай лексікі: 1910–2240 лексічных адзінак; агульны аб'ём рэцэптыўнай лексікі: 1270–1880 лексічных адзінак.

Граматычны матэрыял, які падлягае вывучэнню, аднолькавы для ўсіх відаў устаноў агульнай сярэдняй адукацыі. Патрабаванні да валодання граматычным матэрыялам адрозніваюцца аб'ёмам яго прадуктыўнага засваення.

Адрозненні ў авалоданні замежнай мовай пры яе вывучэнні (у залежнасці ад колькасці адведзеных гадзін) выяўляюцца ў наступных параметрах:

- аб'ём засвоенага прадуктыўнага і рэцэптыўнага лексічнага матэрыялу;
- колькасць прадуктыўнага засвоенага граматычнага матэрыялу;
- ступень складанасці і колькасць камунікатыўных задач, якія вырашаюцца;
- ступень самастойнасці ў інтэрпрэтацыі з'яў міжкультурнай камунікацыі;
- ступень падрыхтаванасці да ажыццяўлення маўленчых і немаўленчых паводзін адэкватна сацыякультурнай спецыфіцы краін вывучаемай мовы;
- узровень гатоўнасці да самастойнай дзейнасці вучняў па авалоданні замежнай мовай.

Бoльш вoсoкiя пaтpабaвaннi дa вaлoдaннa мoўнoм i мaўлeнчым мaтэрыялaм пpы вывучэннi зaмeжнaй мoвы нa пaвышaным узрoўнi зaбязпeчaць бoльш вoсoкi ўзрoвeнь фaрмiрaвaннa ў вучнiя мoўнaх нaвiкaў i мaўлeнчых умeннiяў, штo будзe вiяўлeццa ў iх здoльнacцi бoльш якacнa вpашaць вучэбнa камунiкaтывнa зaдaчы.

Сфера зносiн	Пpадмeтнa-тэматычнa змeст	Камунiкaтывнa зaдaчы
		У кaнцa нaвучaльнaгa гoдa вучaнь пaвiнeн умeць
Сацыяльнa-бытaвaя	Сям'я	<p>Апiсaць сучacную сям'ю ў Рэспублiкi Бeларусь i кpaiнe вывучaемaй мoвы; рaскaзaць пpа сямeйнa свaты i тpaдыцiяў ў Рэспублiкi Бeларусь; рaспытaць пpа сямeйнa свaты i тpaдыцiяў ў кpaiнe вывучaемaй мoвы (бaзaвы i пaвышaны ўзрoўнi);</p> <p>абгpунтaвaць рoлю сям'i ў жыццi чaлaвeкa; абмepкaвaць пpаблeмы вaхaвaннa дзiцeй у сям'i (пaвышaны ўзрoвeнь)</p>
Вучэбнa-пpacoўнaя	Выбap пpafecii	<p>Рaскaзaць аб пpafeciях, зaпaтpабaвaных у сучacным гpaмaдcтвe; рaспытaць пpа пaпуляpнa пpafeciяў ў кpaiнe вывучaемaй мoвы; абгpунтaвaць свoй выбap пpafecii (бaзaвы i пaвышaны ўзрoўнi);</p> <p>apгyмeнтaвaць вaжнacць вaлoдaннa зaмeжнaй мoвaй у пpafeciйнaй дзeйнacцi (пaвышaны ўзрoвeнь)</p>
Сацыяльнa-кyльтypнaя	Нaцыянaльнa хapaктap	<p>Апiсaць аcaблiвacцi нaцыянaльнaгa хapaктapу бeларycaў; пapaўнaць аcaблiвacцi нaцыянaльнaгa хapaктapу пpадcтaўнiкoў рoзных кpaiн (бaзaвы i пaвышaны ўзрoўнi);</p> <p>вiкaзaць i абгpунтaвaць cвaё мepкaвaннe нaкoнт cтэpэaтыпных уяўлeннiяў пpа нaцыянaльнa хapaктap; дaкaзaць cупpэчлiвacць cтэpэaтыпнaгa мepкaвaннa пpа хapaктapы пpадcтaўнiкoў рoзных кpaiн (пaвышaны ўзрoвeнь)</p>
	Мiжнaрoднaе cупpacoўнiцтвa	<p>Рaскaзaць пpа мaгчымacцi кaнтaктaў з зaмeжнaмi рaвeснiкaмi ў сучacным cвeцe; рaспытaць пpа кaнтaкты з зaмeжнaмi рaвeснiкaмi; рaскaзaць пpа кyльтypнa cувязi Рэспублiкi Бeларусь з iншымi кpaiнaмi (бaзaвы i пaвышaны ўзрoўнi);</p> <p>абгpунтaвaць вaжнacць мiжнaрoднaгa cупpacoўнiцтвa Рэспублiкi Бeларусь з iншымi кpaiнaмi ў рoзных cфepax дзeйнacцi (пaвышaны ўзрoвeнь)</p>
Сацыяльнa-пaзнaвaльнaя	Туpызм	<p>Рaскaзaць пpа рoлю тypызмy ў сучacным жыццi; рaскaзaць пpа пpа нaйбoльш пaпуляpнa вiдy тypызмy ў Рэспублiкi Бeларусь i ў кpaiнe вывучaемaй мoвы; зaпытaць iнфapмaцiю, нeабxoднyю длa пaдapожжa (бaзaвы i пaвышaны ўзрoўнi);</p>

		выказаць сваё меркаванне пра перспектывы развіцця турызму ў Рэспубліцы Беларусь; параіць, як пазбегнуць цяжкасцей, якія ўзнікаюць падчас падарожжа; прапанаваць свой маршрут падарожжа па Беларусі (павышаны ўзровень)
	Экалогія	Расказаць пра асноўныя экалагічныя праблемы Рэспублікі Беларусь; распытаць пра асноўныя экалагічныя праблемы краіны вывучаемай мовы; расказаць пра неабходнасць аховы навакольнага асяроддзя (базавы і павышаны ўзроўні); абмеркаваць шляхі і спосабы вырашэння праблем аховы навакольнага асяроддзя; расказаць пра свой уклад у вырашэнне праблем навакольнага асяроддзя (павышаны ўзровень)
	Сацыякультурны партрэт Рэспублікі Беларусь і краін вывучаемай мовы	Прадставіць сацыякультурны партрэт Рэспублікі Беларусь; апісаць сацыякультурны партрэт краін вывучаемай мовы (базавы і павышаны ўзроўні); параўнаць сацыякультурны партрэт Рэспублікі Беларусь і краін вывучаемай мовы; абмеркаваць сучаснае культурнае жыццё ў Рэспубліцы Беларусь і краінах вывучаемай мовы (павышаны ўзровень)

Патрабаванні да практычнага валодання відамі маўленчай дзейнасці

Успрыманне і разуменне маўлення на слых

Вучні павінны разумець на слых падчас непасрэдных зносін і ў гуказапісе/відэазапісе:

асноўны змест аўдыя- і відэатэкстаў, якія пабудаваны на вывучаным матэрыяле і змяшчаюць 3-4 % незнаёмых слоў;

адносна поўна разумець змест тэкстаў, што пабудаваны на вывучаным матэрыяле і змяшчаюць да 2-3 % незнаёмых слоў, пра значэнне якіх можна здагадацца.

Віды тэкстаў: апавяданне, інтэрв'ю, аб'ява, размова па тэлефоне, фрагмент радыё-, тэлепраграмы.

Працягласць гучання тэксту – 2–3 мін.

Гаварэнне

Дыялагічнае маўленне

Вучні павінны ўмець:

удзельнічаць у абмеркаванні тэм і праблем, вызначаных прадметна-тэматычным зместам зносін;

абгрунтаваць сваё меркаванне;

абменьвацца фактычнай і ацэначнай інфармацыяй з некалькімі ўдзельнікамі зносін.

Віды дыялогу: дыялог-распытванне, дыялог – абмен думкамі, інтэрв'ю, дыялог-разважанне, палілог.

Колькасць рэплік на кожнага суб'ядніка – 7–8.

Маналагічнае маўленне

Вучні павінны ўмець:

рабіць падрыхтаваныя і непадрыхтаваныя паведамленні па тэме/праблеме/сітуацыі;

апісваць і параўноўваць прадметы, факты, з’явы;
расказваць пра пачутае/прачытанае/убачанае;
спалучаць апісанне і апавяданне з разважаннем і выказваннем уласнай ацэнкі;
разважаць пра факты, падзеі, аргументаваць свой пункт гледжання, рабіць высновы.
Віды маналагічнага выказвання: апісанне, параўнанне, апавяданне, разважанне, ацэначнае меркаванне.

Аб’ём выказвання – не менш за 15–20 фраз.

Чытанне

Вучні павінны разумець тэксты з рознай паўнотой, дакладнасцю і глыбінёй пранікнення ў іх змест у залежнасці ад віду чытання:

асноўны змест аўтэнтычных / часткова адаптаваных мастацкіх, навукова-папулярных і публіцыстычных тэкстаў (азнаямленчае чытанне);

поўна і дакладна разумець змест аўтэнтычных / часткова адаптаваных мастацкіх і навукова-папулярных тэкстаў (вывучальнае чытанне).

Вучні павінны ўмець:

знаходзіць неабходную/значную інфармацыю ў тэкстах розных жанраў (праглядальнае чытанне);

ацэньваць важнасць і навізну выбранай інфармацыі і выказваць сваё стаўленне да яе; вызначаць галоўную ідэю і задуму аўтара, якія выказаны ў тым ліку імпліцытна.

Тэксты, прызначаныя для азнаямлення чытання, могуць уключаць да 4–6 % незнаёмых слоў, пра значэнне якіх можна здагадацца. Аб’ём тэксту – прыкладна 3000–4000 друкаваных знакаў з прабеламі.

Тэксты для вывучальнага чытання могуць уключаць 3–5 % незнаёмых слоў, раскрыццё значэння якіх магчыма пры выкарыстанні двухмоўнага слоўніка. Аб’ём тэксту – прыкладна 2500–3500 друкаваных знакаў з прабеламі.

Для навучання праглядальнаму/пошукаваму чытання мэтазгодна выкарыстоўваць адзін або некалькі тэкстаў прагматычнага характару.

Віды тэкстаў: апавяданне, артыкул у газеце/часопісе, дзелавы ліст, асабісты ліст, анкета, рэзюмэ, справаздача, вэб-старонка, электроннае пісьмо, турыстычны буклет/брашура, рэклама.

Пісьмовае маўленне

Вучні павінны ўмець прадудыраваць нескладаныя віды пісьмовых тэкстаў у адпаведнасці з нормамі, прынятымі ў краіне вывучаемай мовы:

пісаць асабістыя, нескладаныя дзелавыя лісты;

пісаць аўтабіяграфію, запаўняць анкету;

складаць рэзюмэ па змесце праслуханага/прачытанага тэксту;

пісаць сачыненне па прапанаванай тэме.

Аб’ём тэксту – не менш за 110–170 слоў.

Моўны матэрыял

Англійская мова

Фанетыка

Удасканаленне слыхавымаўленчых і рытміка-інтанацыйных навыкаў вучняў на аснове вывучаемага моўнага і маўленчага матэрыялу.

Лексіка

Прадуктыўны мінімум: 200–250 лексічных адзінак.

Рэцэптыўны мінімум: 180–260 лексічных адзінак.

Агульны аб’ём прадуктыўнай лексікі: 1910–2240 лексічных адзінак.

Агульны аб’ём рэцэптыўнай лексікі: 1270–1880 лексічных адзінак.

Сродкі міжфразавай сувязі: however, nevertheless*.

Словаўтварэнне: суфіксы прыметнікаў -ian, -an; прыстаўка дзеясловаў en-

Словаўтварэнне: суфіксы назоўнікаў -dom, -hood, -ism, -ese*.

Граматыка

Граматычны матэрыял для прадуктыўнага засваення

Марфалогія

Артыкль: сістэматызацыя правіл ужывання артыкляў.

Займеннік: сістэматызацыя асноўных тыпаў.

Дзеяслоў: сістэматызацыя часавых форм дзеясловаў.

Мадальны дзеяслоў: сістэматызацыя мадальных дзеясловаў па значэнні.

Прыназоўнік: прыназоўнікі з дзеясловамі.

Граматычны матэрыял для рэцэптыўнага засваення

Марфалогія

Дзеяслоў: сцвярдзальныя, адмоўныя і пыталыныя формы дзеясловаў у Present Perfect Passive, Future Perfect, Future Perfect Continuous.

Герундыяльныя і дзеепрыметнікавыя звароты.

Звароты з фармальным дзейнікам.

Суб'ектны інфінітыўны зварот (Complex Subject).

Злучнік: сістэматызацыя злучнікаў і злучальных слоў.

Сінтаксіс

Дапасаванне дзейніка да выказніка*.

Умоўны лад у складаназалежных сказах нерэальнай умовы, якія адносяцца да цяперашняга, будучага і прошлага часу.

Нямецкая мова

Фанетыка

Удасканаленне слыхавымаўленчых і рытміка-інтанацыйных навыкаў вучняў на аснове вывучаемага моўнага і маўленчага матэрыялу.

Лексіка

Прадуктыўны мінімум: 200–250 лексічных адзінак.

Рэцэптыўны мінімум: 180–260 лексічных адзінак.

Агульны аб'ём прадуктыўнай лексікі: 1910–2240 лексічных адзінак.

Агульны аб'ём рэцэптыўнай лексікі: 1270–1880 лексічных адзінак.

Граматыка

Граматычны матэрыял для прадуктыўнага засваення

Марфалогія

Дзеяслоў: умоўны лад. Die würde-Form ... Infinitiv для выказвання ветлівай прапановы, просьбы, парады, рэкамендацыі. Präteritum Konjunktiv для выражэння нерэальнага дзеяння ў цяперашнім часе.

Сінтаксіс

Складаназалежныя сказы (сістэматызацыя).

Граматычны матэрыял для рэцэптыўнага засваення

Марфалогія

Дзеяслоў: Plusquamperfekt Konjunktiv для выражэння нерэальнага дзеяння ў мінулым.

Partizip I, Partizip II у ролі азначэння.

Субстантывіраваныя дзеепрыметнікі**.

Сінтаксіс

Складаназалежныя сказы: даданыя ўступальныя сказы са злучнікамі obwohl/obgleich.

Французская мова

Фанетыка

Удасканаленне слыхавымаўленчых і рытміка-інтанацыйных навыкаў вучняў на аснове вывучаемага моўнага і маўленчага матэрыялу.

Лексіка

Прадуктыўны мінімум: 200–250 лексічных адзінак.

Рэцэптыўны мінімум: 180–260 лексічных адзінак.

Агульны аб'ём прадуктыўнай лексікі: 1910–2240 лексічных адзінак.

Агульны аб'ём рэцэптыўнай лексікі: 1270–1880 лексічных адзінак.

Словаўтварэнне: сістэматызацыя спосабаў словаўтварэння. Словаскладанне: назоўнік + назоўнік; прыметнік + назоўнік; дзеяслоў + назоўнік; назоўнік + прыназоўнік + назоўнік.

Граматыка

Граматычны матэрыял для прадуктыўнага засваення

Марфалогія

Сістэматызацыя ўжывання: назоўнікаў, прыметнікаў, прыслоўяў, прыназоўнікаў, злучнікаў, трывальна-часавых форм дзеяслова.

Сінтаксіс

Дапасаванне часоў.

Сістэматызацыя ўжывання розных тыпаў складаназлучаных і складаназалежных сказаў.

Граматычны матэрыял для рэцэптыўнага засваення

Марфалогія

Назоўнік: множны лік складаных назоўнікаў*.

Дзеяслоў: неасабовая форма дзеяслова (le gérondif). Le conditionnel passé. Le subjonctif passé.

Сінтаксіс

Прамое і ўскоснае пытанне.

Іспанская мова

Фанетыка

Удасканаленне слыхавымаўленчых і рытміка-інтанацыйных навыкаў вучняў на аснове вывучаемага моўнага і маўленчага матэрыялу.

Лексіка

Прадуктыўны мінімум: 200–250 лексічных адзінак.

Рэцэптыўны мінімум: 180–260 лексічных адзінак.

Агульны аб'ём прадуктыўнай лексікі: 1910–2240 лексічных адзінак.

Агульны аб'ём рэцэптыўнай лексікі: 1270–1880 лексічных адзінак.

Словаўтварэнне: суфіксы назоўнікаў -ador, -edor, -idor, -ario, -aje, -miento, -ura, -idad, -anza, -ez, -eza; суфікс дзеясловаў -izar; прыстаўкі en(m)-, ante-, entre-, ex-, ultra-, extra-, sobre-, sub-, pro-, trans-. Сістэматызацыя спосабаў словаўтварэння*.

Граматыка

Граматычны матэрыял для прадуктыўнага засваення

Марфалогія

Артыкль: сістэматызацыя ўжывання артыкляў.

Дзеяслоў: modo subjuntivo ў самастойных сказах.

Сінтаксіс

Складаназалежныя сказы з даданымі ўмовы I і II тыпаў.

Дапасаванне часоў. Простая і ўскосная мова. Замена прастай мовы на ўскосную.

Граматычны матэрыял для рэцэптыўнага засваення

Марфалогія

Займеннік: прыназоўнікавая і беспрыназоўнікавая формы асабовых займеннікаў у якасці прамых і ўскосных дапаўненняў.

Адносныя займеннікі que, quien/es; cual/cuales, el cual, la cual, los cuales, las cuales, lo cual; cuyo/a, cuyos/as*.

Дзеяслоў: Pluscuamperfecto de subjuntivo*.

Канструкцыя acusativo con infinitivo; канструкцыі з герундыем: ir, andar, llevar, seguir, continuar + gerundio*.

Сінтаксіс

Даданыя сказы ўмовы III і змешанага тыпаў*.

Кітайская мова

Патрабаванні да практычнага валодання відамі маўленчай дзейнасці

Успрыманне і разуменне маўлення на слых

Вучні павінны разумець на слых падчас непасрэдных зносін і ў гуказапісе/відэазапісе:

асноўны змест аўдыя- і відэатэкстаў, якія пабудаваны на вывучаным матэрыяле і змяшчаюць 3–4 % незнаёмых слоў;

адносна поўна разумець змест тэкстаў, што пабудаваны на вывучаным матэрыяле і змяшчаюць да 2–3 % незнаёмых слоў, пра значэнне якіх можна здагадацца.

Віды тэкстаў: апавяданне, інтэрв'ю, аб'ява, размова па тэлефоне, фрагмент радыё-, тэлепраграмы.

Працягласць гучання тэксту – 2–3 мін.

Гаварэнне

Дыялагічнае маўленне

Вучні павінны ўмець:

удзельнічаць у абмеркаванні тэм і праблем, вызначаных прадметна-тэматычным зместам зносін;

абгрунтоўваць сваё меркаванне;

абменьвацца фактычнай і ацэначнай інфармацыяй з некалькімі ўдзельнікамі зносін.

Віды дыялогу: дыялог-распытванне, дыялог – абмен думкамі, інтэрв'ю, дыялог-разважанне, палілог.

Колькасць рэплік на кожнага суб'ядніка – 7–8.

Маналагічнае маўленне

Вучні павінны ўмець:

рабіць падрыхтаваныя і непідрыхтаваныя паведамленні па тэме/праблеме/сітуацыі;

апісваць і параўноўваць прадметы, факты, з'явы;

расказваць пра пачутае/прачытанае/убачанае;

спалучаць апісанне і апавяданне з разважаннем і выказваннем уласнай ацэнкі;

разважаць пра факты, падзеі, аргументаваць свой пункт гледжання, рабіць высновы.

Віды маналагічнага выказвання: апісанне, параўнанне, апавяданне, разважанне, ацэначнае меркаванне.

Аб'ём выказвання – не менш за 15–20 фраз.

Чытанне

Вучні павінны разумець тэксты, напісаныя з дапамогай іерогліфаў, з рознай паўнатой, дакладнасцю і глыбінёй пранікнення ў іх змест у залежнасці ад віду чытання:

асноўны змест аўтэнтычных / часткова адаптаваных мастацкіх, навукова-папулярных і публіцыстычных тэкстаў (азнаямленчае чытанне);

поўна і дакладна разумець змест аўтэнтычных / часткова адаптаваных мастацкіх і навукова-папулярных тэкстаў (вывучальнае чытанне).

Вучні павінны ўмець:
знаходзіць неабходную/значную інфармацыю ў тэкстах розных жанраў (праглядальнае чытанне);

ацэньваць важнасць і навізну выбранай інфармацыі і выказаць сваё стаўленне да яе; вызначаць галоўную ідэю і задуму аўтара, якія выказаны ў тым ліку імпліцытна.

Тэксты, прызначаныя для азнаямленчага чытання, могуць уключаць да 4–6 % незнаёмых слоў, пра значэнне якіх можна здагадацца. Аб'ём тэксту – 1 старонка.

Тэксты для вывучальнага чытання могуць уключаць 3–5 % незнаёмых слоў, раскрыццё значэння якіх магчыма пры выкарыстанні двухмоўнага слоўніка. Аб'ём тэксту – 0,75 старонкі.

Для навучання праглядальнаму чытанню мэтазгодна выкарыстоўваць адзін або некалькі тэкстаў прагматычнага характару.

Віды тэкстаў: апавяданне, артыкул у газеце/часопісе, дзелавы ліст, асабісты ліст, анкета, рэзюмэ, справаздача, вэб-старонка, электроннае пісьмо, турыстычны буклет/брашура, рэклама.

Пісьмовае маўленне

Вучні павінны ўмець прадудыраваць нескладаныя віды пісьмовых тэкстаў, напісаных з дапамогай іерогліфаў, у адпаведнасці з нормамі, прынятымі ў краіне вывучаемай мовы:

пісаць асабістыя, нескладаныя дзелавыя лісты;

пісаць аўтабіяграфію, запаўняць анкету;

складаць рэзюмэ па змесце праслуханага/прачытанага тэксту;

пісаць сачыненне па прапанаванай тэме.

Вучні павінны ўмець пісаць іерогліфы (950–1250 адзінак) і тэксты іерогліфамі (300–400 адзінак).

Моўны матэрыял

Фанетыка

Удасканаленне слыхавымаўленчых і рытміка-інтанацыйных навыкаў вучняў на аснове вывучаемага моўнага і маўленчага матэрыялу.

Лексіка

Прадуктыўны мінімум: 200–250 лексічных адзінак.

Рэцэптыўны мінімум: 180–260 лексічных адзінак.

Агульны аб'ём прадуктыўнай лексікі: 1910–2240 лексічных адзінак.

Агульны аб'ём рэцэптыўнай лексікі: 1270–1880 лексічных адзінак.

Граматыка

Граматычны матэрыял для прадуктыўнага засваення

Марфалогія

Сістэматызацыя розных тыпаў дзеяслоўных дапаўненняў, прыслоўяў, прыназоўнікаў, ужывання 的, 地, 得, 了, катэгорый выражэння часу.

Сінтаксіс

Сістэматызацыя розных тыпаў апавядальных і пыталых сказаў, складаназлучаных і складаназалежных сказаў.

Граматычны матэрыял для рэцэптыўнага засваення

Сінтаксіс

Сістэматызацыя ўжывання сказаў з інверсійным парадкам слоў; фразавых мадальных часціц.

ГЛАВА 3 АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ ВУЧНЯЎ

Па заканчэнні навучання на III ступені агульнай сярэдняй адукацыі вучні, якія вывучалі замежную мову на базавым узроўні, павінны:

ведаць:

асноўныя артыкуляцыйныя і рытміка-інтанацыйныя асаблівасці афармлення выказвання на вивучаемай замежнай мове;

камунікатыўна-значныя і стылістычна афарбаваныя лексічныя адзінкі (словы і ўстойлівыя словазлучэнні), нормы іх ужывання ў адпаведнасці з сітуацыяй зносін і спосабы словаўтварэння;

граматычныя з'явы і асаблівасці іх ужывання ў вусным і пісьмовым маўленні ў адпаведнасці з камунікатыўнымі задачамі, якія вырашаюцца;

нацыянальна-культурную спецыфіку народаў краін вивучаемай мовы і асаблівасці іх маўленчых і немаўленчых паводзін;

асноўныя рацыянальныя спосабы і прыёмы ажыццяўлення вучэбна-пазнавальнай дзейнасці;

асноўныя вербальныя сродкі і невербальныя спосабы пераадолення цяжкасцей падчас зносін;

умець:

афармляць вусныя і пісьмовыя выказванні ў адпаведнасці з фанетычнымі, лексічнымі і граматычнымі нормамі вивучаемай мовы для вырашэння больш складаных камунікатыўных задач у стандартных і нестандартных сітуацыях зносін з высокай ступенню рэпрадуктыўнасці;

разумець/выбіраць інфармацыю з аўтэнтчных / часткова адаптаваных тэкстаў з рознай ступенню дакладнасці, глыбіні і паўнаты пры чытанні і ўспрыманні маўлення на слых і інтэрпрэтаваць інфармацыю, якую ўспрынялі;

прадстаўляць сваю краіну і яе культуру ва ўмовах іншамоўнай міжкультурнай камунікацыі; ажыццяўляць узаемадзеянне з прадстаўнікамі краін вивучаемай мовы з улікам асаблівасцей іх нацыянальна-культурнай спецыфікі і норм маўленчых і немаўленчых паводзін;

выкарыстоўваць дадатковыя вербальныя сродкі і невербальныя спосабы вырашэння камунікатыўных задач ва ўмовах дэфіцыту наяўных моўных і маўленчых сродкаў;

ажыццяўляць самастойную вучэбна-пазнавальную дзейнасць; выкарыстоўваць даведачна-інфармацыйныя крыніцы, у тым ліку на замежнай мове;

валодаць:

фанетычнымі, лексічнымі і граматычнымі нормамі вивучаемай замежнай мовы, дастатковымі для вырашэння камунікатыўных задач у стандартных і нестандартных сітуацыях міжкультурнай камунікацыі;

прадуктыўнымі відамі іншамоўнай маўленчай дзейнасці (гаварэнне, пісьмовае маўленне) з дастатковай ступенню самастойнасці, захоўваючы сацыякультурныя нормы маўленчых паводзін;

рэцэптыўнымі відамі маўленчай дзейнасці (чытанне, успрыманне і разуменне маўлення на слых) з рознай ступенню дакладнасці, паўнаты і глыбіні разумення зместу аўтэнтчных / часткова адаптаваных тэкстаў і інтэрпрэтаваць інфармацыю, якую ўспрынялі;

уменнямі выяўляць падабенства і адрозненні паміж культурамі, якія ўзаемадзеююць, і ўлічваць іх у працэсе міжкультурных зносін;

асноўнымі рацыянальнымі спосабамі і прыёмам ажыццяўлення самастойнай вучэбна-пазнавальнай дзейнасці па авалоданні замежнай мовай;

агульнымі і спецыяльнымі навучальнымі ўменнямі для ажыццяўлення самастойнай вучэбна-пазнавальнай дзейнасці па вивучэнні замежнай мовы.

Па заканчэнні навучання на III ступені агульнай сярэдняй адукацыі вучні, якія вывучалі замежную мову на павышаным узроўні, павінны:

ведаць:

артыкуляцыйныя і рытміка-інтанацыйныя асаблівасці афармлення выказвання на замежнай мове з улікам фанетычнай варыятыўнасці;

лексічныя адзінкі (словы, устойлівыя словазлучэнні і фразеалагізмы) з улікам іх стылістычнай неабмежаванасці ў сучаснай замежнай мове, асаблівасці іх ужывання і спосабы словаўтварэння;

асаблівасці функцыянавання граматычных з'яў у вусным і пісьмовым маўленні;

сістэму нацыянальна-культурных каштоўнасцей народаў краін вывучаемай мовы і стэрэатыпы іх маўленчых і немаўленчых паводзін;

рацыянальныя спосабы і прыёмы ажыццяўлення і самаацэнкі вучэбна-пазнавальнай дзейнасці;

стратэгіі рашэння камунікатыўных задач ва ўмовах дэфіцыту наяўных моўных і маўленчых сродкаў;

умець:

афармляць вусныя і пісьмовыя выказванні ў адпаведнасці з фанетычнымі, лексічнымі і граматычнымі нормамі вывучаемай мовы для вырашэння шырокага спектра камунікатыўных задач у стандартных і нестандартных сітуацыях зносін з высокай ступенню прадуктыўнасці; вар'іраваць моўныя і маўленчыя сродкі;

разумець/выбіраць інфармацыю з аўтэнтычных / часткова адаптаваных з рознай ступенню дакладнасці, глыбіні і паўнаты пры чытанні і ўспрыманні мовы на слых і інтэрпрэтаваць інфармацыю, якую ўспрынялі; даваць ацэнку на аснове разумення ідэі тэксту;

прадстаўляць сваю краіну і яе культуру ва ўмовах іншамоўнай міжкультурнай камунікацыі; вылучаць агульнае і рознае ў культуры роднай краіны і краін вывучаемай мовы; ажыццяўляць узаемадзеянне з прадстаўнікамі краін вывучаемай мовы з улікам асаблівасцей іх нацыянальна-культурнай спецыфікі і норм маўленчых і немаўленчых паводзін;

выкарыстоўваць кампенсаторныя стратэгіі ў розных відах маўленчай дзейнасці ва ўмовах дэфіцыту моўных і маўленчых сродкаў;

ажыццяўляць і ацэньваць самастойную вучэбна-пазнавальную дзейнасць па авалоданні замежнай мовай; выкарыстоўваць даведачна-інфармацыйныя крыніцы, у тым ліку на замежнай мове;

валодаць:

фанетычнымі, лексічнымі і граматычнымі нормамі вывучаемай замежнай мовы, дастатковымі для вырашэння камунікатыўных задач у стандартных і нестандартных сітуацыях міжкультурнай камунікацыі з улікам варыятыўнага выкарыстання моўных сродкаў у вуснай і пісьмовай формах міжкультурнай камунікацыі;

прадуктыўнымі відамі іншамоўнай маўленчай дзейнасці (гаварэнне, пісьмовае маўленне) з высокай ступенню самастойнасці і ініцыятыўнасці, здольнасці інтэрпрэтаваць, рабіць абагульненні і высновы, аргументаваць выказаныя палажэнні, захоўваючы сацыякультурныя нормы маўленчых паводзін;

рэцэптыўнымі відамі маўленчай дзейнасці (чытанне, успрыманне і разуменне маўлення на слых) з рознай ступенню дакладнасці, паўнаты і глыбіні разумення зместу аўтэнтычных / часткова адаптаваных тэкстаў, інтэрпрэтаваць інфармацыю, якую ўспрынялі, і даваць ёй ацэнку;

сістэмай сацыякультурных норм вывучаемай замежнай мовы; уменнямі выяўляць падабенства і адрозненні паміж культурамі, якія ўзаемадзеіюць, і ўлічваць іх у працэсе міжкультурных зносін;

сукупнасцю рацыянальных спосабаў і прыёмаў ажыццяўлення і самакантролю вучэбна-пазнавальнай дзейнасці па авалоданні замежнай мовай.

* Граматычныя з'явы прызначаны для прадуктыўнага засваення пры вывучэнні вучэбнага прадмета на павышаным узроўні.

** Граматычныя з'явы прызначаны для рэцэптыўнага засваення пры вывучэнні вучэбнага прадмета на павышаным узроўні.

УТВЕРЖДЕНО

Постановление
Министерства образования
Республики Беларусь
04.08.2022 № 231

**Учебная программа по учебному предмету
«История Беларуси»
для XI класса учреждений образования,
реализующих образовательные программы общего среднего образования
с русским языком обучения и воспитания
(базовый уровень)**

**ГЛАВА 1
ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ**

1. Настоящая учебная программа по учебному предмету «История Беларуси» (далее – учебная программа) предназначена для изучения этого учебного предмета на базовом уровне в XI классе учреждений образования, реализующих образовательные программы общего среднего образования.

2. Настоящая учебная программа рассчитана на 35 часов (1 час в неделю).

В настоящей учебной программе содержательный и процессуальный компоненты учебного материала структурированы следующим образом:

общественно-политическая жизнь в Беларуси. Развитие белорусской государственности;

социально-экономическое развитие Беларуси;

Беларусь в системе международных отношений;

формирование белорусской нации. Конфессиональное положение в Беларуси;

культура Беларуси.

Учитель имеет право с учетом особенностей организации образовательного процесса в учреждении образования, учебно-познавательной деятельности и познавательных способностей учащихся изменить количество учебных часов и последовательность изучения материала в рамках учебного времени, предназначенного для освоения содержания разделов. Резервное время может быть использовано для проведения контроля и оценки сформированности знаний и способов деятельности по итогам изучения содержания учебного материала.

3. Цель изучения учебного предмета «История Беларуси» в XI классе на базовом уровне:

овладение учащимися основами систематизированных теоретических знаний о важнейших процессах истории Беларуси XIX – начала XXI в. и способами деятельности, необходимыми для формирования мировоззрения личности и ее жизненного опыта, личностных гражданско-патриотических и национально-культурных ценностных ориентаций, успешной социализации в современной социокультурной среде.

4. Задачи изучения учебного предмета «История Беларуси» в XI классе на базовом уровне:

формировать у учащихся системные знания об истории Беларуси от вхождения белорусских земель в состав Российской империи до становления суверенной Республики Беларусь XIX – начала XXI в. и умения использовать их для самоидентификации в современной социокультурной среде, а также для сознательного профессионального самоопределения, связанного с будущей профессиональной деятельностью или дальнейшим продолжением образования;

развивать у учащихся историческое мышление для понимания сущности современных общественных явлений во взаимосвязи с прошлым опытом развития Беларуси;

содействовать воспитанию у учащихся личностных убеждений на основе чувства гордости за историко-культурное наследие Беларуси и знания ее культурной многообразности, осознания коллективной исторической памяти, формирования идентичности как граждан Республики Беларусь, принятия идей гражданского сообщества, правового и демократического государства, социальной справедливости.

5. Виды учебно-познавательной деятельности определяются в соответствии с компетентным подходом к подготовке учащихся. Среди них – действия по осознанному восстановлению теоретического и фактологического содержания учебного материала, в том числе с использованием разных исторических источников или других источников информации; локализации исторических процессов и действий во времени и пространстве с помощью картосхем (карт атласа) и хронологических таблиц; характеристике деятельности исторических личностей и творчества деятелей культуры.

При изучении темы «Беларусь в годы Второй мировой и Великой Отечественной войн» используются материалы по геноциду белорусского народа, предоставленные Генеральной прокуратурой Республики Беларусь, которые размещены на Национальном образовательном портале (<https://adu.by/ru/393-pedagogam/rassledovanie-ugolovnogo-dela-o-genotside/6221-informatsionno-analiticheskie-materialy-generalnoj-prokuratury-respubliki-belarus-o-rassledovanii-ugolovnogo-dela-o-genotside-beloruskogo-naroda-v-gody-velikoj-otechestvennoj-vojny.html>).

Настоящая учебная программа предусматривает усвоение на уроке «Наш край» краеведческого материала, в том числе с помощью историко-документальной хроники городов и регионов Беларуси «Память».

6. Изучение истории в XI классе организуется на проблемно-теоретическом уровне с учетом преемственности и результатами усвоения содержания учебного материала в VIII–IX классах.

Освоение содержания истории Беларуси XIX – начала XXI в. имеет особенное значение для социализации и идентификации личности учащихся и формирования у них следующих социально значимых знаний об (о):

основных этапах и особенностях формирования и развития белорусской нации в XIX – начале XXI в., оформлении и сущности белорусской национально-государственной идеи;

основных этапах становления национальных форм белорусской государственности в XX – начале XXI в.;

путях и тенденциях социально-экономического развития Беларуси в процессе перехода от аграрно-ремесленного к индустриальному и становления информационного общества;

геополитическом положении Беларуси в период Отечественной войны 1812 г., Первой мировой войны, межвоенный период, во время Второй мировой и Великой Отечественной войн, внешнеполитическом курсе Белорусской Советской Социалистической Республики (далее – БССР) и Республики Беларусь;

конфессиональном положении и духовной жизни населения Беларуси;

культурно-историческом наследии Беларуси и достижениях ее уроженцев в разных областях материальной и духовной культуры.

Компетентностный подход к подготовке учащихся по истории Беларуси ориентирован на формирование личностных, метапредметных и предметных результатов обучения. Компетенции рассматриваются как личностные качества и готовность учащихся использовать усвоенные ими знания и умения для успешной интеграции в современном белорусском обществе, а также для будущей трудовой деятельности и продолжения образования.

Достижение личностных результатов обучения ориентировано на формирование мировоззрения и ценностных ориентаций личности. Они необходимы для исполнения социальных функций гражданина Республики Беларусь и обусловлены системой ценностей, общепринятых в белорусском обществе (семья и дружелюбные отношения с близкими родственниками, дружба и взаимопомощь, социальная и религиозная

терпимость, здоровье и образование). Настоящая учебная программа предусматривает осознание учащимися своей гражданско-национальной идентичности. Она представляет собой эмоционально-психологическую (предопределяет формирование собственного отношения к содержанию учебного материала), политико-идеологическую (связана с умением соотносить разные точки зрения), культурную (формируется через освоение художественных образов исторических событий и их участников) позицию личности как представителя современной белорусской нации, главной характеристикой которой является наличие собственного суверенного государства.

Метапредметные результаты обучения связаны с выработкой у учащихся умений самостоятельно определять цели своего обучения, представлять, анализировать и корректировать их результаты в условиях индивидуальной и коллективно-распределяющей деятельности; систематизировать и обобщать содержание учебного материала и делать на этой основе аргументированные выводы; осуществлять поиск, сбор, обработку различных источников социально-исторической информации с возможностью ее перевода из визуального в вербальный вид и наоборот.

В соответствии с предметными результатами обучения учащимся нужно усвоить теоретические знания, характеризующие исторический процесс в целом и разные стороны общественного развития с объяснением наиболее существенных причинно-следственных связей, а также основные исторические понятия в их системе и взаимосвязи. Вместе с освоением содержания исторического материала учащимся вырабатываются специальные исторические способы деятельности. Предметные результаты обучения представлены в требованиях к результатам учебно-познавательной деятельности учащихся, сформулированных в главе 2 настоящей учебной программы.

ГЛАВА 2 СОДЕРЖАНИЕ УЧЕБНОГО ПРЕДМЕТА

ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ ЖИЗНЬ В БЕЛАРУСИ. РАЗВИТИЕ БЕЛОРУССКОЙ ГОСУДАРСТВЕННОСТИ (8 часов)

Общественно-политическая жизнь в первой половине и середине XIX в. «Польский вопрос» и правительственная политика. Польские и российские дворянские революционеры в Беларуси. Восстания 1830–1831 гг. и 1863–1864 гг.: характер и итоги. Особенности политического курса российского правительства.

Общественно-политическая жизнь во второй половине XIX в. – начале XX в. Народнические организации в Беларуси в первой половине 1880-х гг. Создание социал-демократических организаций. Распространение марксизма. Возникновение социалистических и национально-демократических партий. Программные требования Белорусской социалистической громады. Социальная база и основные цели трех общественно-политических лагерей в революции 1905–1907 гг. Динамика и формы революционного движения в Беларуси.

Революционные события 1917 г. и оформление белорусской национальной государственности. Особенности политической ситуации в Беларуси во время Февральской и Октябрьской революций 1917 г. Варианты решения национального вопроса. Провозглашение Белорусской Народной Республики. Оформление белорусской национальной государственности на советской основе: создание Социалистической Советской Республики Беларуси (далее – ССРБ), Социалистической Советской Республики Литвы и Беларуси (Литбел) и второе провозглашение ССРБ.

Общественно-политическая жизнь в 1920-е – 1930-е гг. Формирование советской общественно-политической системы. Участие БССР в образовании Союза Советских Социалистических Республик (далее – СССР). Роль Коммунистической партии (большевиков) Беларуси и Советов рабочих, крестьянских и красноармейских депутатов в политической системе. Политические репрессии.

Общественно-политическая жизнь во второй половине 1940-х – 1980-е гг. Особенности послевоенной внутривнутриполитической жизни в БССР. Преступления польских и украинских националистов против мирного населения БССР в послевоенный период. Изменения в общественно-политической жизни во второй половине 50-х – первой половине 60-х гг. XX в. Конституционное закрепление руководящей роли Коммунистической партии. Участие населения в общественно-политической жизни. Политика перестройки в БССР. Формирование многопартийности.

Становление государственного суверенитета Республики Беларусь. Декларация о государственном суверенитете БССР от 27 июля 1990 г. и придание ей статуса конституционного закона. Референдум по вопросу о сохранении СССР. Беловежское соглашение. Создание Содружества Независимых Государств. Причины распада СССР. Принятие Конституции Республики Беларусь 15 марта 1994 г. Первый Президент Республики Беларусь А. Г. Лукашенко. Республиканский референдум 14 мая 1995 г. и его результаты.

Общественно-политическая жизнь во второй половине 90-х гг. XX в. – начале XXI в. Развитие общественно-политической системы в Республике Беларусь. Формирование ветвей государственной власти. Республиканские референдумы 24 ноября 1996 г., 17 октября 2004 г., 27 февраля 2022 г., и их результаты. Изменения и дополнения в Конституции Республики Беларусь. Процесс формирования Республики Беларусь как демократического, социального, правового государства. Выборы Президента Республики Беларусь. Всебелорусское народное собрание – высший представительный орган народовластия Республики Беларусь. Политические партии и общественные объединения.

Обобщение.

Требования к результатам учебной деятельности учащихся

Учащиеся должны:

знать:

определение понятий: автономия, гражданское общество, гражданство, государственный суверенитет, модернизация, национал-демократизм, парламентская оппозиция, перестройка, правовое государство, реабилитация, советская общественно-политическая система, социализм, унитарное государство;

основные этапы и особенности становления белорусской государственности;

особенности общественно-политического развития белорусских губерний в составе Российской империи, пути и средства решения национального вопроса;

пути и средства становления и модернизации общественно-политической системы БССР;

итоги общественно-политических реформ и революционных событий для развития Беларуси;

тенденции современного общественно-политического развития Республики Беларусь;

государственную символику БССР и государственную символику Республики Беларусь;

основные оценочные мнения (точки зрения) о становлении национальных форм белорусской государственности, общественно-политическом развитии Беларуси;

достижения уроженцев Беларуси и представителей белорусской диаспоры в общественно-политической жизни;

уметь:

конкретизировать содержание понятий: автономия, гражданское общество, гражданство, государственный суверенитет, модернизация, национал-демократизм, национальная форма государственности, парламентская оппозиция, перестройка, правовое государство, реабилитация, советская общественно-политическая система, социализм, унитарное государство;

локализовать процесс формирования белорусской государственности с опорой на хронологические таблицы, историческую карту и атлас;

характеризовать особенности и результаты формирования белорусской государственности;

соотносить процесс формирования национальных форм белорусской государственности с соответствующими ему по содержанию процессами мировой истории;

характеризовать реформы и революции как средство модернизации общества;

давать оценку изучаемым историческим событиям, деятельности исторических личностей;

объяснять причинно-следственные связи между процессами формирования белорусской нации и становления национальных форм белорусской государственности;

сравнивать исторические факты, касающиеся становления национальных форм белорусской государственности, изменений в общественно-политической жизни, и делать на этой основе аргументированные выводы;

сравнивать точки зрения о становлении и развитии национальных форм белорусской государственности, изменениях в общественно-политической жизни;

проводить анализ содержания исторических источников информации о формировании национальных форм белорусской государственности и общественно-политической жизни;

готовить и презентовать сообщения об общественно-политических деятелях с оценкой результатов их деятельности;

использовать знания и умения для:

осуществления поиска и анализа социально значимой информации о национальных формах белорусской государственности и эволюции общественно-политической жизни в Беларуси, представленной в средствах массовой информации;

объяснения исторического контекста при чтении художественной литературы, просмотре игровых и документальных фильмов, посещения исторических достопримечательностей, музеев и так далее;

определения собственной позиции в отношении исторических событий, явлений и личностей. а также событий современной жизни;

осознанного поведения как гражданина Республики Беларусь;

поддержки взаимоуважительных отношений в общественно-политической среде;

поддержания бережного отношения к памятникам государственным деятелям Беларуси.

СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ БЕЛАРУСИ (6 часов)

Решение аграрного вопроса в XIX – начале XX в. Разложение феодально-крепостнического строя и кризис барщинного хозяйства. Реформы государственной и помещичьей деревни во второй четверти XIX в. Особенности и результаты осуществления аграрной реформы 1861 г. в белорусских губерниях. Особенности и результаты осуществления столыпинских реформ в белорусских губерниях.

Развитие капиталистических отношений в промышленности в XIX – начале XX в. Особенности промышленной революции в Беларуси. Результаты промышленного развития. Строительство железных дорог, их влияние на развитие хозяйства. Процесс урбанизации и его особенности в Беларуси. Состояние торговли.

Социально-экономическое положение в 1918–1941 гг. Кризис политики «военного коммунизма» и переход к новой экономической политике. Результаты обновления народного хозяйства в годы новой экономической политики. Особенности и результаты проведения индустриализации в БССР. Коллективизация сельского хозяйства. Социально-экономическая политика польских властей на захваченной территории Западной Беларуси.

Социально-экономическое развитие во второй половине 1940-х – 1980-е гг. Курс на опережающий рост тяжелой промышленности. Развитие радиотехнической,

радиоэлектронной, химической и нефтеперерабатывающей промышленности, машиностроения и металлообработки. Особенности развития сельского хозяйства и состояние агропромышленного комплекса. Преодоление последствий аварии на Чернобыльской АЭС.

Белорусская модель социально-экономического развития и ее реализация в условиях государственного суверенитета Республики Беларусь. Экономическое положение Республики Беларусь в первой половине 1990-х гг. Поиск путей выхода из кризиса. Разработка белорусской модели социально-экономического развития и ее существенные характеристики. Цели и средства реализации социально ориентированной экономики. Государственная молодежная политика. Экономическая интеграция с Россией и странами Содружества Независимых Государств.

Обобщение.

Требования к результатам учебной деятельности учащихся

Учащиеся должны:

знать:

определение понятий: аграрный вопрос, осадничество, военно-промышленный комплекс, индустриализация, инфляция, экономическая интеграция, информационное общество, коллективизация сельского хозяйства, национализация, новая экономическая политика, политика «военного коммунизма», приватизация, «пруссский» путь развития капитализма в сельском хозяйстве, «американский» путь развития капитализма в сельском хозяйстве, раскулачивание, социально ориентированная экономика, сельская община, урбанизация, стагнация, устойчивое развитие, экстенсивный путь развития экономики, интенсивный путь развития экономики;

основные этапы и особенности решения аграрного вопроса в Беларуси;

пути и средства модернизации в процессе перехода от аграрно-ремесленного к индустриальному обществу в Беларуси;

результаты экономических реформ для развития Беларуси;

сущность белорусской модели социально-экономического развития;

тенденции становления информационного общества в Республике Беларусь;

основные оценочные суждения (точки зрения) о процессе модернизации при переходе от аграрно-ремесленного к индустриальному обществу и становлению информационного общества;

достижения уроженцев Беларуси в экономическом развитии (хозяйственной жизни);

уметь:

конкретизировать содержание понятий: аграрный вопрос, осадничество, военно-промышленный комплекс, индустриализация, инфляция, экономическая интеграция, информационное общество, коллективизация сельского хозяйства, национализация, новая экономическая политика, политика «военного коммунизма», приватизация, «пруссский» путь развития капитализма в сельском хозяйстве, «американский» путь развития капитализма в сельском хозяйстве, раскулачивание, социально ориентированная экономика, сельская община, урбанизация, стагнация, устойчивое развитие, экстенсивный путь развития экономики, интенсивный путь развития экономики;

локализовать процесс перехода от аграрно-ремесленного к индустриальному обществу с опорой на хронологические таблицы, историческую карту и атлас;

характеризовать суть модернизации при переходе от аграрно-ремесленного к индустриальному обществу и становлению информационного общества;

соотносить процесс модернизации при переходе от аграрно-ремесленного к индустриальному обществу в Беларуси с соответствующим ему по содержанию процессом всемирной истории;

давать оценку изучаемым историческим событиям, действиям и процессам, деятельности исторических личностей;

объяснять причинно-следственные связи между модернизацией при переходе от аграрно-ремесленного к индустриальному обществу и социальными процессами в Беларуси;

характеризовать сущность белорусской модели социально-экономического развития; сравнивать, систематизировать и обобщать исторические факты, касающиеся «прусского» и «американского» путей развития капитализма в сельском хозяйстве, экстенсивного и интенсивного путей развития экономики, и делать на этой основе аргументированные выводы;

сравнивать точки зрения о средствах модернизации при переходе от аграрно-ремесленного к индустриальному обществу и становлению информационного общества в Беларуси;

проводить анализ содержания исторических источников информации о процессах модернизации при переходе от аграрно-ремесленного к индустриальному обществу и становлению информационного общества в Беларуси;

готовить и презентовать сообщения об исторических личностях с оценкой результатов их деятельности;

использовать знания и умения для:

осуществления поиска и анализа социально значимой информации о модернизации при переходе от аграрно-ремесленного к индустриальному обществу и становлению информационного общества в Беларуси, представленной в средствах массовой информации;

определения собственного отношения к средствам и результатам модернизации при переходе от аграрно-ремесленного к индустриальному обществу в Беларуси, а также достижениям уроженцев Беларуси в различных областях материальной культуры;

объяснения исторического контекста при чтении художественной литературы, просмотре игровых и документальных фильмов, посещении исторических достопримечательностей, музеев и так далее.

БЕЛАРУСЬ В СИСТЕМЕ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ

(9 часов)

Геополитическое положение Беларуси в XIX в. Положение белорусских земель после вхождения в состав Российской империи. Проект возрождения Великого Княжества Литовского. Ситуация в Беларуси в период Отечественной войны 1812 г. Характер войны для различных слоев населения. Результаты войны для Беларуси.

Беларусь в условиях Первой мировой и польско-советской войн. Положение белорусских губерний во время Первой мировой войны. Результаты Брестского мира для Беларуси. Положение во время польско-советской войны 1919–1921 гг. Рижский мирный договор и его последствия для Беларуси.

Беларусь в межвоенный период (2 часа). Геополитическое значение Советской Беларуси. Возвращение восточно-белорусских территорий в состав БССР в 1924 и 1926 гг. Положение западно-белорусских земель в составе Польши. Национальная политика польских властей на захваченной территории Западной Беларуси. Национально-освободительное, крестьянское и рабочее движения в Западной Беларуси.

Беларусь в годы Второй мировой и Великой Отечественной войн (2 часа). Начало Второй мировой войны. Воссоединение Западной Беларуси с БССР. Нападение нацистской Германии на СССР. Причины неудач Красной Армии в оборонительных боях на территории Беларуси. Германский оккупационный режим на территории Беларуси. Участие белорусских коллаборационистов в реализации оккупационной политики германских нацистов на территории Беларуси. Геноцид белорусского народа в годы Великой Отечественной войны. Партизанское движение и подпольная борьба. Освобождение Беларуси. Вклад белорусского народа в разгром нацистской Германии. Сохранение исторической памяти о Великой Отечественной войне. Закон Республики Беларусь от 5 января 2022 г. № 146-З «О геноциде белорусского народа».

БССР на международной арене 1940-х – 1980-х гг. Деятельность БССР в Организации Объединённых Наций (далее – ООН). Торгово-экономическое

сотрудничество со странами Совета экономической взаимопомощи. Связи с белорусской диаспорой.

Геополитическое положение Республики Беларусь на рубеже XX–XXI вв. Приоритеты и многовекторный характер внешнеполитической деятельности Республики Беларусь. Деятельность Беларуси в ООН. Создание Союзного государства Беларуси и России. Развитие интеграции между Беларусью и Россией. Формирование Евразийского экономического союза. Взаимоотношения Беларуси с Европейским Союзом, Китаем и другими странами мира. Развитие экономических и культурных связей со странами ближнего и дальнего зарубежья. Развитие связей с белорусской диаспорой.

Обобщение.

Требования к результатам учебной деятельности учащихся

Учащиеся должны:

знать:

определение понятий: Беловежские соглашения, геноцид, глобализация, диаспора, Евразийский экономический союз, интеграция, коллаборационизм, Содружество Независимых Государств, Союзное государство Беларуси и России;

особенности геополитического положения Беларуси в период Отечественной войны 1812 г., Первой и Второй мировых, Великой Отечественной войн;

особенности внешнеполитического положения БССР;

основные этапы и особенности формирования внешнеполитического курса Республики Беларусь;

основные оценочные суждения (точки зрения) о геополитическом положении Беларуси и ее внешнеполитическом курсе, результатах деятельности исторических личностей;

достижения уроженцев Беларуси и представителей белорусской диаспоры в международной деятельности;

символы и места памяти белорусского народа о событиях Отечественной войны 1812 г., Первой и Второй мировых, Великой Отечественной войн;

уметь:

конкретизировать содержание понятий: Беловежские соглашения, геноцид, глобализация, диаспора, Евразийский экономический союз, интеграция, коллаборационизм, Содружество Независимых Государств, Союзное государство Беларуси и России;

локализовать геополитическое положение Беларуси с опорой на хронологические таблицы, историческую карту и атлас;

характеризовать геополитическое положение и внешнеполитический курс Беларуси;

соотносить геополитическое положение Беларуси с внешнеполитическими процессами мировой истории;

давать оценку изучаемым историческим событиям, явлениям, процессам, действиям исторических личностей;

объяснять причинно-следственные связи между геополитическими условиями и внешнеполитическим положением Беларуси;

сравнивать исторические факты, касающиеся геополитического положения Беларуси и ее внешнеполитического курса и делать на этой основе аргументированные выводы;

сравнивать точки зрения на геополитическое положение Беларуси и ее внешнеполитический курс;

проводить анализ содержания исторических источников информации о геополитическом положении Беларуси;

готовить и презентовать сообщения о роли уроженцев Беларуси и представителей белорусской диаспоры в международной отрасли с оценкой результатов их деятельности;

использовать знания и умения для:

осуществления поиска и анализа социально значимой информации о геополитическом положении Беларуси и ее внешнеполитическом курсе, представленной в средствах массовой информации;

определения собственного отношения к геополитическому положению Беларуси и ее внешнеполитическому курсу, а также результатам деятельности государственных личностей;

осознанного поведения как гражданина Республики Беларусь;

поддержки взаимоуважительного межгосударственного общения в современной геополитической среде;

поддержания бережного отношения к местам памяти белорусского народа о событиях Отечественной войны 1812 г., Первой и Второй мировых, Великой Отечественной войн;

объяснения исторического контекста при чтении художественной литературы, просмотре игровых и документальных фильмов, посещении исторических достопримечательностей, музеев и так далее.

ФОРМИРОВАНИЕ БЕЛОРУССКОЙ НАЦИИ. КОНФЕССИОНАЛЬНОЕ ПОЛОЖЕНИЕ В БЕЛАРУСИ (5 часов)

Формирование белорусской нации в XIX – начале XX в. и вызревание белорусской национальной идеи. Условия образования белорусской нации, особенности ее становления. Формирование общих национальных признаков. Этническая территория белорусов. Национальный состав населения Беларуси. Характеристики менталитета белорусов. Идеология западнорусизма. Вызревание белорусской национальной идеи. Теоретическое оформление белорусской национальной идеи студентами-гомоновцами.

Эволюция конфессиональных отношений в XIX – начале XX в. Конфессиональная политика российских властей на территории Беларуси. Упразднение униатской церкви. Ограничение влияния католицизма. Изменения в религиозной жизни в начале XX в.

Развитие белорусской нации в условиях советской общественно-политической системы. Конфессиональная политика. Национальный вопрос и его решение в БССР. Политика белорусизации как проявление советской национальной политики. Достижения и противоречия при проведении белорусизации. Отношение Советского государства к религии. Взаимоотношения власти и церкви в 1940-е – 1980-е гг.

Белорусская нация в условиях государственного суверенитета Республики Беларусь. Развитие современной белорусской нации. Национальный состав населения Беларуси. Характеристики современного менталитета белорусов. Идеология белорусского государства. Взаимоотношения государства и религиозных конфессий.

Обобщение.

Требования к результатам учебной деятельности учащихся

Учащиеся должны:

знать:

определение понятий: белорусская национальная идея, западнорусизм, национальный вопрос, национальное самосознание, белорусизация, конфессия, атеизм, свобода вероисповедания;

основные этапы и особенности формирования белорусской нации;

особенности конфессионального положения населения белорусских губерний в составе Российской империи;

пути и средства решения национального и религиозного вопросов;

особенности религиозной жизни белорусов при советском общественно-политическом строе, взаимоотношений советской власти и церкви;

особенности конфессионального положения и религиозной жизни населения БССР, Республики Беларусь;

основные оценочные суждения (точки зрения) о формировании белорусской нации, национальной и конфессиональной государственной политики, результатах деятельности исторических личностей;

достижения религиозных личностей – уроженцев Беларуси;

уметь:

конкретизировать содержание понятий: белорусская национальная идея, западнорусизм, национальный вопрос, национальное самосознание, белорусизация, конфессия, свобода вероисповедания;

локализовать процесс формирования белорусской нации с опорой на хронологические таблицы, историческую карту и атлас;

давать оценку изучаемым историческим событиям, явлениям, процессам, деятельности исторических личностей;

объяснять причинно-следственные связи между процессами формирования белорусской нации, конфессиональной (религиозной) жизни и государственной политикой;

сравнивать исторические факты, касающиеся формирования белорусской нации, конфессиональной (религиозной) жизни, и делать на этой основе аргументированные выводы;

сравнивать точки зрения о формировании белорусской нации, конфессиональной (религиозной) жизни, национальной и конфессиональной государственной политике;

проводить анализ содержания исторических источников информации о формировании белорусской нации, конфессиональной (религиозной) жизни;

готовить и презентовать сообщения о деятельности (религиозных и общественных подвигах) духовенства с оценкой ее результатов;

использовать знания и умения для:

осуществления поиска и анализа информации о формировании белорусской нации, конфессиональной (религиозной) жизни населения Беларуси, представленной в средствах массовой информации;

поддержки межличностного общения в многоконфессиональном и поликультурном обществе;

поддержания бережного отношения к памятникам Беларуси;

объяснения исторического контекста при чтении художественной литературы, просмотре игровых и документальных фильмов, посещении исторических достопримечательностей, музеев и так далее.

КУЛЬТУРА БЕЛАРУСИ

(5 часов)

Культура Беларуси в XIX – начале XX в. Изменения в системе образования. Становление белорусоведения и научные исследования Беларуси. Развитие литературы и белорусского литературного языка. Роль газеты «Наша ніва» в развитии культуры Беларуси. Становление белорусского профессионального театра. Изобразительное искусство. Развитие архитектуры.

Культура Беларуси в 1920-е – 1930-е гг. Политика белорусизации. Развитие системы образования в Советской Беларуси. Становление белорусской советской науки. Осуществление культурной революции. Белорусская советская литература, музыка, театр. Зарождение белорусского кино. Изобразительное искусство Советской Беларуси. Архитектура. Культура Западной Беларуси. Состояние образования в условиях проведения польскими властями политики полонизации. Литература, живопись, музыкальное искусство, архитектура в Западной Беларуси.

Развитие белорусской советской культуры во второй половине 1940-х – 1980-х гг. Основные тенденции развития культуры Беларуси. Состояние образования. Выход белорусской науки на новые рубежи. Участие белорусов в освоении космического пространства. Литература. Музыка. Изобразительное искусство. Театр и кино. Олимпийские достижения белорусских советских спортсменов.

Развитие образования, науки, литературы, искусства и спорта в условиях государственного суверенитета Республики Беларусь. Оформление государственного статуса белорусского и русского языков. Развитие национальной системы образования.

Достижения в развитии науки. Литература. Музыка. Изобразительное искусство. Театр и кино. Архитектура. Достижения белорусских спортсменов.

Обобщение.

Требования к результатам учебной деятельности учащихся

Учащиеся должны:

знать:

определение понятий: белорусоведение, культурная революция, метод социалистического реализма, принцип партийности;

основные этапы и особенности развития культуры Беларуси;

основные оценочные соображения (точки зрения) о развитии культуры Беларуси, результатах творчества деятелей культуры;

достижения уроженцев Беларуси и представителей белорусской диаспоры в области культуры;

наиболее значимые олимпийские достижения белорусских спортсменов;

памятники культуры Беларуси;

уметь:

конкретизировать содержание понятий: белорусоведение, культурная революция, метод социалистического реализма, принцип партийности;

локализовать развитие культуры Беларуси с опорой на хронологические таблицы, историческую карту и атлас;

характеризовать состояние развития культуры Беларуси в изучаемые исторические периоды;

давать оценку изучаемым историческим событиям, явлениям, процессам, действиям исторических личностей;

сравнивать, систематизировать и обобщать исторические факты, касающиеся развития культуры Беларуси, и делать на этой основе аргументированные выводы;

сравнивать точки зрения на условия и результаты развития культуры Беларуси;

проводить анализ содержания исторических источников информации о развитии культуры Беларуси;

готовить и презентовать сообщения о деятельности и творчестве деятелей культуры;

использовать знания и умения для:

осуществления поиска и анализа социально значимой информации о развитии культуры Беларуси, представленной в средствах массовой информации;

определения собственного отношения к результатам творчества деятелей культуры;

поддержки межличностного общения в поликультурном обществе;

осознанного поведения как гражданина Республики Беларусь;

поддержания бережного отношения к памятникам истории и культуры;

объяснения исторического контекста при чтении художественной литературы, просмотре игровых и документальных фильмов, посещении исторических достопримечательностей, музеев и так далее.

Наш край (1 час).

ИТОГОВОЕ ОБОБЩЕНИЕ (1 час)

ГЛАВА 3 ОСНОВНЫЕ ТРЕБОВАНИЯ К РЕЗУЛЬТАТАМ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ

При изучении истории Беларуси XIX – начала XXI в. на базовом уровне в XI классе рекомендуются следующие виды учебно-познавательной деятельности учащихся: работа с исторической картой как источником информации, анализ исторических источников различного жанра, самостоятельное составление обобщающих/сравнительных

таблиц/схем, решение познавательных задач и проблемных ситуаций, выполнение заданий поискового/исследовательского характера, участие в проектной деятельности.

По итогам изучения истории Беларуси XIX – начала XXI в. на базовом уровне в XI классе учащиеся должны:

уметь:

локализовать события истории Беларуси XIX – начала XXI в. во времени и пространстве; характеризовать изменения в геополитическом положении белорусских земель в Новейшее время;

объяснять значение основных понятий, конкретизировать их и точно использовать при характеристике исторической и современной социальной действительности;

характеризовать политическое, социально-экономическое и культурное развитие Беларуси в XIX – начале XXI в.; деятельность исторических личностей и деятелей культуры;

давать оценку историческим событиям, деятельности исторических личностей;

объяснять причинно-следственные связи между историческими фактами, раскрывать взаимообусловленность изменений в основных сферах общественной жизни;

систематизировать, классифицировать и обобщать исторические факты и делать на основе этого аргументированные выводы;

сравнивать исторические факты;

проводить анализ содержания исторических документов;

переводить учебную информацию со знаково-символической в образно-наглядную форму и наоборот;

анализировать документальную историческую информацию, представленную в различных знаковых системах (текст, карта, график, диаграмма, таблица, иллюстрация и так далее);

объяснять разные точки зрения на одни и те же исторические факты;

высказывать и аргументировать свое отношение к историческим событиям и историческим личностям;

осуществлять поиск исторической информации в источниках различного типа.

применять усвоенные знания и умения для:

объяснения исторического контекста при чтении художественной литературы, просмотре игровых и документальных фильмов, посещениях исторических достопримечательностей, музеев и так далее;

определения собственной позиции по отношению к историческим событиям, явлениям и личностям, а также к событиям современной жизни;

анализа современной социальной информации, представленной в средствах массовой информации;

осознанного поведения как гражданина Республики Беларусь;

бережного отношения к памятникам истории и культуры.

ЗАЦВЕРДЖАНА

Пастанова
Міністэрства адукацыі
Рэспублікі Беларусь
04.08.2022 № 231

**Вучэбная праграма па вучэбным прадмеце
«Гісторыя Беларусі»
для XI класа ўстаноў адукацыі,
якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі
з беларускай мовай навучання і выхавання
(базавы ўзровень)**

**ГЛАВА 1
АГУЛЬНЫЯ ПАЛАЖЭННІ**

1. Дадзеная вучэбная праграма па вучэбным прадмеце «Гісторыя Беларусі» (далей – вучэбная праграма) прызначана для вывучэння гэтага вучэбнага прадмета на базавым узроўні ў XI класе ўстаноў адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі.

2. Дадзеная вучэбная праграма разлічана на 35 гадзін (1 гадзіна на тыдзень).

У дадзенай вучэбнай праграме змястоўны і працэсуальны кампаненты вучэбнага матэрыялу размеркаваны наступным чынам:

грамадска-палітычнае жыццё ў Беларусі. Развіццё беларускай дзяржаўнасці;
сацыяльна-эканамічнае развіццё Беларусі;
Беларусь у сістэме міжнародных адносін;
фарміраванне беларускай нацыі. Канфесійнае становішча ў Беларусі;
культура Беларусі.

Настаўнік мае права з улікам асаблівасцей арганізацыі адукацыйнага працэсу ва ўстанове адукацыі, вучэбна-пазнавальнай дзейнасці і пазнавальных магчымасцей вучняў змяніць колькасць вучэбных гадзін і паслядоўнасць вывучэння матэрыялу ў межах вучэбнага часу, прызначанага для засваення зместу раздзелаў. Рэзервовы час можа быць выкарыстаны для правядзення кантролю і ацэнкі сфарміраванасці ведаў і спосабаў дзейнасці па выніках вывучэння зместу вучэбнага матэрыялу.

3. Мэта вывучэння вучэбнага прадмета «Гісторыя Беларусі» у XI класе на базавым узроўні:

авалоданне вучнямі асновамі сістэматызаваных тэарэтычных ведаў аб важнейшых працэсах гісторыі Беларусі XIX – пачатку XXI ст. і спосабамі дзейнасці, якія неабходны для фарміравання светапогляду асобы і яе жыццёвага вопыту, асобасных грамадзянска-патрыятычных і нацыянальна-культурных каштоўнасных арыентацый, паспяховай сацыялізацыі ў сучасным сацыякультурным асяроддзі.

4. Задачы вывучэння вучэбнага прадмета «Гісторыя Беларусі» у XI класе на базавым узроўні:

фарміраваць у вучняў сістэмныя веды аб гісторыі Беларусі ад уваходжання беларускіх зямель у склад Расійскай імперыі да станаўлення суверэннай Рэспублікі Беларусь XIX – пачатку XXI ст. і ўменні выкарыстоўваць іх для самаідэнтыфікацыі ў сучасным сацыякультурным асяроддзі, а таксама для свядомага прафесійнага самавызначэння, звязанага з будучай працоўнай дзейнасцю або далейшым працягам адукацыі;

развіваць у вучняў гістарычнае мысленне для асэнсавання сутнасці сучасных грамадскіх з’яў ва ўзаемасувязі з мінулым вопытам развіцця Беларусі;

спрыяць выхаванню ў вучняў асабістых перакананняў на аснове пачуцця гонару за гісторыка-культурную спадчыну Беларусі і ведання яе культурнай разнастайнасці, усведамлення калектыўнай гістарычнай памяці, фарміравання ідэнтычнасці як грамадзян

Рэспублікі Беларусь, прыняцця ідэй грамадзянскай супольнасці, прававой і дэмакратычнай дзяржавы, сацыяльнай справядлівасці.

5. Віды вучэбна-пазнавальнай дзейнасці вызначаюцца ў адпаведнасці з кампетэнтнасным падыходам да падрыхтоўкі вучняў. Сярод іх – дзеянні па свядомым аднаўленні тэрэтычнага і факталагічнага зместу вучэбнага матэрыялу, у тым ліку з выкарыстаннем розных гістарычных крыніц або іншых крыніц інфармацыі; па лакалізацыі гістарычных працэсаў і падзей у часе і прасторы з дапамогай картасхем (карт атласа) і храналагічных табліц; па характарыстыцы дзейнасці гістарычных асоб і творчасці дзеячаў культуры.

Пры вывучэнні тэмы «Беларусь у гады Другой сусветнай і Вялікай Айчыннай войнаў» выкарыстоўваюцца матэрыялы па генацыдзе беларускага народа, прадстаўленыя Генеральнай пракуратурай Рэспублікі Беларусь, якія размешчаны на Нацыянальным адукацыйным партале (<https://adu.by/ru/393-pedagogam/rassledovanie-ugolovnogo-dela-o-genotside/6221-informatsionno-analiticheskie-materialy-generalnoj-prokuratury-respubliki-belarus-o-rassledovanii-ugolovnogo-dela-o-genotside-belorusskogo-naroda-v-gody-velikoj-otechestvennoj-vojny.html>).

Дадзеная вучэбная праграма прадугледжвае засваенне на ўроку «Наш край» краязнаўчага матэрыялу, у тым ліку з дапамогай гісторыка-дакументальнай хронікі гарадоў і раёнаў Беларусі «Памяць».

6. Вывучэнне гісторыі ў XI класе арганізуецца на праблемна-тэрэтычным узроўні пры ўліку пераемнасці з вынікамі засваення зместу вучэбнага матэрыялу ў VIII–IX класах.

Засваенне зместу гісторыі Беларусі XIX – пачатку XXI ст. мае асаблівае значэнне для сацыялізацыі і ідэнтыфікацыі асобы вучняў і фарміравання ў іх наступных сацыяльна значных ведаў аб:

асноўных этапах і асаблівасцях фарміравання і развіцця беларускай нацыі ў XIX – пачатку XXI ст., афармленні і сутнасці беларускай нацыянальна-дзяржаўнай ідэі;

асноўных этапах станаўлення нацыянальных форм беларускай дзяржаўнасці ў XX – пачатку XXI ст.;

шляхах і тэндэнцыях сацыяльна-эканамічнага развіцця Беларусі ў працэсе пераходу ад аграрна-рамеснага да індустрыяльнага і станаўлення інфармацыйнага грамадства;

геапалітычным становішчы Беларусі ў перыяд Айчыннай вайны 1812 г., Першай сусветнай вайны, міжваенны перыяд, у час Другой сусветнай і Вялікай Айчыннай войнаў, знешнепалітычным курсе Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі (далей – БССР) і Рэспублікі Беларусь;

канфесійным становішчы і духоўным жыцці насельніцтва Беларусі;

культурна-гістарычнай спадчыне Беларусі і дасягненнях яе ўраджэнцаў у розных галінах матэрыяльнай і духоўнай культуры.

Кампетэнтнасны падыход да падрыхтоўкі вучняў па гісторыі Беларусі арыентаваны на фарміраванне асобных, метапрадметных і прадметных вынікаў навучання. Кампетэнцыі разглядаюцца як асабістыя якасці і гатоўнасць вучняў выкарыстоўваць засвоеныя імі веды і ўменні для паспяховай інтэграцыі ў сучасным беларускім грамадстве, а таксама для будучай працоўнай дзейнасці і працягу адукацыі.

Дасягненне асобных вынікаў навучання арыентавана на фарміраванне светапогляду і каштоўнасных арыентацый асобы. Яны неабходны для выканання сацыяльных функцый грамадзяніна Рэспублікі Беларусь і абумоўлены сістэмай каштоўнасцей, агульнапрынятых у беларускім грамадстве (сям'я і прыязныя адносіны з блізкімі родзічамі, сяброўства і ўзаемадапамога, сацыяльная і рэлігійная цягнёмасць, здароўе і адукацыя). Дадзеная вучэбная праграма прадугледжвае ўсведамленне вучнямі сваёй грамадзянска-нацыянальнай ідэнтычнасці. Яна ўяўляе сабой эмацыянальна-псіхалагічную (прадвызначае фарміраванне ўласных адносін да зместу вучэбнага матэрыялу), палітыка-ідэалагічную (звязана з уменнем суадносіць розныя пункты гледжання), культурную (фарміруецца праз засваенне мастацкіх вобразаў гістарычных падзей і іх удзельнікаў) пазіцыю асобы як прадстаўніка сучаснай беларускай

нацыі, галоўнай характарыстыкай якой з'яўляецца наяўнасць уласнай суверэннай дзяржавы.

Метапрадметныя вынікі навучання звязаны з выпрацоўкай у вучняў уменняў самастойна вызначаць мэты свайго навучання, прадстаўляць, аналізаваць і карэкціраваць іх вынікі ва ўмовах індыўдуальнай і калектыўна-размеркавальнай дзейнасці; сістэматызаваць і абагульняць змест вучэбнага матэрыялу і рабіць на гэтай аснове аргументаваныя высновы; ажыццяўляць пошук, збор, апрацоўку разнастайных крыніц сацыяльна-гістарычнай інфармацыі з магчымасцю яе пераводу з візуальнага ў вербальны выгляд і наадварот.

У адпаведнасці з прадметнымі вынікамі навучання вучням патрэбна засвоіць тэарэтычныя веды, якія характарызуюць гістарычны працэс у цэлым і розныя бакі грамадскага развіцця з тлумачэннем найбольш істотных прычынна-выніковых сувязей, а таксама асноўныя гістарычныя паняцці ў іх сістэме і ўзаемасувязі. Разам з засваеннем зместу гістарычнага матэрыялу ў вучняў выпрацоўваюцца спецыяльныя гістарычныя спосабы дзейнасці. Прадметныя вынікі навучання прадстаўлены ў патрабаваннях да вынікаў вучэбна-пазнавальнай дзейнасці вучняў, якія сфармуляваны ў главе 2 дадзенай вучэбнай праграмы.

ГЛАВА 2 ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА ПРАДМЕТА

ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАЕ ЖЫЦЦЁ Ў БЕЛАРУСІ. РАЗВІЦЦЁ БЕЛАРУСКАЙ ДЗЯРЖАЎНАСЦІ (8 гадзін)

Грамадска-політычнае жыццё ў першай палове і сярэдзіне XIX ст. «Польскае пытанне» і ўрадавая палітыка. Польскія і расійскія дваранскія рэвалюцыянеры ў Беларусі. Паўстанні 1830–1831 гг. і 1863–1864 гг.: характар і вынікі. Асаблівасці палітычнага курсу расійскага ўрада.

Грамадска-політычнае жыццё ў другой палове XIX ст. – пачатку XX ст. Народніцкія арганізацыі ў Беларусі ў першай палове 1880-х гг. Стварэнне сацыял-дэмакратычных арганізацый. Распаўсюджванне марксізму. Узнікненне сацыялістычных і нацыянальна-дэмакратычных партый. Праграмныя патрабаванні Беларускай сацыялістычнай грамады. Сацыяльная база і асноўныя мэты трох грамадска-політычных лагераў у рэвалюцыі 1905–1907 гг. Дынаміка і формы рэвалюцыйнага руху ў Беларусі.

Рэвалюцыйныя падзеі 1917 г. і афармленне беларускай нацыянальнай дзяржаўнасці. Асаблівасці палітычнай сітуацыі ў Беларусі ў час Лютаўскай і Кастрычніцкай 1917 г. рэвалюцыі. Варыянты вырашэння нацыянальнага пытання. Абвяшчэнне Беларускай Народнай Рэспублікі. Афармленне беларускай нацыянальнай дзяржаўнасці на савецкай аснове: стварэнне Сацыялістычнай Савецкай Рэспублікі Беларусі (далей – ССРБ), Сацыялістычнай Савецкай Рэспублікі Літвы і Беларусі (Літбел) і другое абвяшчэнне ССРБ.

Грамадска-політычнае жыццё ў 1920-я – 1930-я гг. Фарміраванне савецкай грамадска-політычнай сістэмы. Удзел БССР ва ўтварэнні Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік (далей – СССР). Роля Камуністычнай партыі (бальшавікоў) Беларусі і Саветаў рабочых, сялянскіх і чырвонаармейскіх дэпутатаў у палітычнай сістэме. Палітычныя рэпрэсіі.

Грамадска-політычнае жыццё ў другой палове 1940-х – 1980-я гг. Асаблівасці пасляваеннага ўнутрыпалітычнага жыцця ў БССР. Злачынствы польскіх і ўкраінскіх нацыяналістаў супраць мірнага насельніцтва БССР у пасляваенны перыяд. Змены ў грамадска-політычным жыцці ў другой палове 50-х – першай палове 60-х гг. XX ст. Канстытуцыйнае замацаванне кіруючай ролі Камуністычнай партыі. Удзел насельніцтва ў грамадска-політычным жыцці. Палітыка перабудовы ў БССР. Фарміраванне шматпартыйнасці.

Станаўленне дзяржаўнага суверэнітэту Рэспублікі Беларусь. Дэкларацыя аб дзяржаўным суверэнітэце БССР ад 27 ліпеня 1990 г. і наданне ёй статуса канстытуцыйнага закона. Рэферэндум па пытанні аб захаванні СССР. Белаежскае пагадненне. Стварэнне Садружнасці Незалежных Дзяржаў. Прычыны распада СССР. Прыняцце Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь 15 сакавіка 1994 г. Першы Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь А.Р. Лукашэнка. Рэспубліканскі рэферэндум 14 мая 1995 г. і яго вынікі.

Грамадска-палітычнае жыццё ў другой палове 90-х гг. XX ст. – пачатку XXI ст. Развіццё грамадска-палітычнай сістэмы ў Рэспубліцы Беларусь. Фарміраванне галін дзяржаўнай улады. Рэспубліканскія рэферэндумы 24 лістапада 1996 г., 17 кастрычніка 2004 г., 27 лютага 2022 г., і іх вынікі. Змяненні і дапаўненні ў Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь. Працэс фарміравання Рэспублікі Беларусь як дэмакратычнай, сацыяльнай, прававой дзяржавы. Выбары Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь. Усебеларускі народны сход – вышэйшы прадстаўнічы орган народаўладдзя Рэспублікі Беларусь. Палітычныя партыі і грамадскія аб'яднанні.

Абагульненне.

Патрабаванні да вынікаў вучэбнай дзейнасці вучняў

Вучні павінны:

ведаць:

вызначэнне паняццяў: аўтаномія, грамадзянская супольнасць, грамадзянства, дзяржаўны суверэнітэт, мадэрнізацыя, нацыянал-дэмакратызм, парламенцкая апазіцыя, перабудова, прававая дзяржава, рэабілітацыя, савецкая грамадска-палітычная сістэма, сацыялізм, унітарная дзяржава;

асноўныя этапы і асаблівасці станаўлення беларускай дзяржаўнасці;

асаблівасці грамадска-палітычнага развіцця беларускіх губерняў у складзе Расійскай імперыі, шляхі і сродкі вырашэння нацыянальнага пытання;

шляхі і сродкі станаўлення і мадэрнізацыі грамадска-палітычнай сістэмы БССР;

вынікі грамадска-палітычных рэформ і рэвалюцыйных падзей для развіцця Беларусі;

тэндэнцыі сучаснага грамадска-палітычнага развіцця Рэспублікі Беларусь;

дзяржаўную сімваліку БССР і дзяржаўную сімваліку Рэспублікі Беларусь;

асноўныя ацэначныя меркаванні (пункты гледжання) наконт станаўлення нацыянальных форм беларускай дзяржаўнасці, грамадска-палітычнага развіцця Беларусі;

дасягненні ўраджэнцаў Беларусі і прадстаўнікоў беларускай дыяспары ў грамадска-палітычным жыцці;

умець:

канкрэтызаваць змест паняццяў: аўтаномія, грамадзянская супольнасць, грамадзянства, дзяржаўны суверэнітэт, мадэрнізацыя, нацыянал-дэмакратызм, парламенцкая апазіцыя, перабудова, прававая дзяржава, рэабілітацыя, савецкая грамадска-палітычная сістэма, сацыялізм, унітарная дзяржава;

лакалізаваць працэс фарміравання беларускай дзяржаўнасці з апорай на храналагічныя табліцы, гістарычную карту і атлас;

характарызаваць асаблівасці і вынікі фарміравання беларускай дзяржаўнасці;

суадносіць працэс фарміравання нацыянальных форм беларускай дзяржаўнасці з адпаведнымі яму па зместу працэсамі сусветнай гісторыі;

характарызаваць рэформы і рэвалюцыі як сродак мадэрнізацыі грамадства;

даваць ацэнку вывучаемым гістарычным падзеям, дзейнасці гістарычных асоб;

тлумачыць прычынна-выніковыя сувязі паміж працэсамі фарміравання беларускай нацыі і станаўлення нацыянальных форм беларускай дзяржаўнасці;

параўноўваць гістарычныя факты, якія тычацца станаўлення нацыянальных форм беларускай дзяржаўнасці, змяненняў у грамадска-палітычным жыцці, і рабіць на гэтай аснове аргументаваныя высновы;

параўноўваць пункты гледжання наконт станаўлення і развіцця нацыянальных форм беларускай дзяржаўнасці, змяненняў у грамадска-палітычным жыцці;

праводзiць аналіз зместу гiстарычных крынiц iнфармацыi аб фармiраваннi нацыянальных форм беларускай дзяржаўнасцi i грамадска-палiтычным жыццi;

рыхтаваць i прэзентаваць паведамленнi аб грамадска-палiтычных асобах з ацэнкай вынiкаў iх дзейнасцi;

выкарыстоўваць веды i ўменнi для:

ажыццяўлення пошуку i аналізу сацыяльна значнай iнфармацыi аб нацыянальных формах беларускай дзяржаўнасцi i эвалюцыi грамадска-палiтычнага жыцця ў Беларусi, прадстаўленай у сродках масавай iнфармацыi;

тлумачэння гiстарычнага кантэксту пры чытаннi мастацкай лiтаратуры, праглядзе гульнявых i дакументальных фiльмаў, наведваннi гiстарычных славукасцей, музеяў i гэтак далей;

вызначэння ўласнай пазiцыi ў адносiнах да гiстарычных падзей, з'яў i асоб, а таксама да падзей сучаснага жыцця;

усвядомленых паводзiн як грамадзянiна Рэспублiкi Беларусь;

падтрымкi ўзаемапаважлівых адносiн у грамадска-палiтычным асяроддзi;

падтрымання беражлівых адносiн да помнiкаў дзяржаўным дзеячам Беларусi.

САЦЫЯЛЬНА-ЭКАНАМIЧНАЕ РАЗВIЦЦЕ БЕЛАРУСІ

(6 гадзiн)

Вырашэнне аграрнага пытання ў ХІХ – пачатку ХХ ст. Разлажэнне феадальна-прыгоннiцкага ладу i крызiс паншчынай гаспадаркi. Рэформы дзяржаўнай i памешчыцкай вёскi ў другой чвэрцi ХІХ ст. Асаблiвасцi i вынiкi ажыццяўлення аграрнай рэформы 1861 г. у беларускiх губернях. Асаблiвасцi i вынiкi ажыццяўлення сталыпiнскiх рэформ у беларускiх губернях.

Развiцце капiталiстычных адносiн у прамысловасцi ў ХІХ – пачатку ХХ ст. Асаблiвасцi прамысловай рэвалюцыi ў Беларусi. Вынiкi прамысловага развiцця. Будаўнiцтва чыгунак, iх уплыў на развiцце гаспадаркi. Працэс урбанiзацыi i яго асаблiвасцi ў Беларусi. Стан гандлю.

Сацыяльна-эканамiчнае становiшча ў 1918–1941 гг. Крызiс палiтыкi «ваеннага камунiзму» i пераход да новай эканамiчнай палiтыкi. Вынiкi аднаўлення народнай гаспадаркi ў гады новай эканамiчнай палiтыкi. Асаблiвасцi i вынiкi правядзення iндустрыялiзацыi ў БССР. Калектывiзацыя сельскай гаспадаркi. Сацыяльна-эканамiчная палiтыка польскiх улад на захопленнай тэрыторыi Заходняй Беларусi.

Сацыяльна-эканамiчнае развiцце ў другой палове 1940-х – 1980-я гг. Курс на апераджальны рост цяжкай прамысловасцi. Развiцце радыётэхнiчнай, радыёэлектроннай, хiмiчнай i нафтаперапрацоўчай прамысловасцi, машынабудавання i металаапрацоўкi. Асаблiвасцi развiцця сельскай гаспадаркi i стан аграпрамысловага комплексу. Пераадоленне наступстваў аварыi на Чарнобыльскай АЭС.

Беларуская мадэль сацыяльна-эканамiчнага развiцця i яе рэалiзацыя ва ўмовах дзяржаўнага суверэнітэту Рэспублiкi Беларусь. Эканамiчнае становiшча Рэспублiкi Беларусь у першай палове 1990-х гг. Пошук шляхоў выхаду з крызiсу. Распрацоўка беларускай мадэлі сацыяльна-эканамiчнага развiцця i яе сутнасныя характарыстыкi. Мэты i сродкi рэалiзацыi сацыяльна арыентаванай эканомiкi. Дзяржаўная маладзёжная палiтыка. Эканамiчная iнтэграцыя з Расiяй i краiнамі Садружнасцi Незалежных Дзяржаў.

Абагульненне.

Патрабаваннi да вынiкаў вучэбнай дзейнасцi вучняў

Вучнi павiнны:

ведаць:

вызначэнне паняццяў: аграрнае пытанне, асаднiцтва, ваенна-прамысловы комплекс, iндустрыялiзацыя, iнфляцыя, эканамiчная iнтэграцыя, iнфармацыйнае грамадства, калектывiзацыя сельскай гаспадаркi, нацыяналiзацыя, новая эканамiчная палiтыка, палiтыка «ваеннага камунiзму», прыватызацыя, «прускi» шлях развiцця капiталiзму

ў сельскай гаспадарцы, «амерыканскі» шлях развіцця капіталізму ў сельскай гаспадарцы, раскулачванне, сацыяльна арыентаваная эканоміка, сельская абшчына, урбанізацыя, стагнацыя, устойлівае развіццё, экстэнсіўны шлях развіцця эканомікі, інтэнсіўны шлях развіцця эканомікі;

асноўныя этапы і асаблівасці вырашэння аграрнага пытання ў Беларусі;
шляхі і сродкі мадэрнізацыі ў працэсе пераходу ад аграрна-рамеснага да індустрыяльнага грамадства ў Беларусі;

вынікі эканамічных рэформ для развіцця Беларусі;
сутнасць беларускай мадэлі сацыяльна-эканамічнага развіцця;
тэндэнцыі станаўлення інфармацыйнага грамадства ў Рэспубліцы Беларусь;
асноўныя ацэначныя меркаванні (пункты гледжання) наконт мадэрнізацыі пры пераходзе ад аграрна-рамеснага да індустрыяльнага грамадства і станаўлення інфармацыйнага грамадства;

дасягненні ўраджэнцаў Беларусі ў эканамічным развіцці (гаспадарчым жыцці);

умець:

канкрэтызаваць змест паняццяў: аграрнае пытанне, асадніцтва, ваенна-прамысловы комплекс, індустрыялізацыя, інфляцыя, эканамічная інтэграцыя, інфармацыйнае грамадства, калектывізацыя сельскай гаспадаркі, нацыяналізацыя, новая эканамічная палітыка, палітыка «ваеннага камунізму», прыватызацыя, «прускі» шлях развіцця капіталізму ў сельскай гаспадарцы, «амерыканскі» шлях развіцця капіталізму ў сельскай гаспадарцы, раскулачванне, сацыяльна арыентаваная эканоміка, сельская абшчына, урбанізацыя, стагнацыя, устойлівае развіццё, экстэнсіўны шлях развіцця эканомікі, інтэнсіўны шлях развіцця эканомікі;

лакалізаваць працэс пераходу ад аграрна-рамеснага да індустрыяльнага грамадства з апорай на храналагічныя табліцы, гістарычную карту і атлас;

характарызаваць сутнасць мадэрнізацыі пры пераходзе ад аграрна-рамеснага да індустрыяльнага грамадства і станаўлення інфармацыйнага грамадства;

суадносіць працэс мадэрнізацыі пры пераходзе ад аграрна-рамеснага да індустрыяльнага грамадства ў Беларусі з адпаведным яму па зместу працэсам сусветнай гісторыі;

даваць ацэнку вывучаемым гістарычным падзеям, з'явам і працэсам, дзейнасці гістарычных асоб;

тлумачыць прычынна-выніковыя сувязі паміж мадэрнізацыяй пры пераходзе ад аграрна-рамеснага да індустрыяльнага грамадства і сацыяльнымі працэсамі ў Беларусі;

характарызаваць сутнасць беларускай мадэлі сацыяльна-эканамічнага развіцця;
параўноўваць, сістэматызаваць і абагульняць гістарычныя факты, якія тычацца «прускага» і «амерыканскага» шляхоў развіцця капіталізму ў сельскай гаспадарцы, экстэнсіўнага і інтэнсіўнага шляхоў развіцця эканомікі і рабiць на гэтай аснове аргументаваныя высновы;

параўноўваць пункты гледжання наконт сродкаў мадэрнізацыі пры пераходзе ад аграрна-рамеснага да індустрыяльнага грамадства і станаўлення інфармацыйнага грамадства ў Беларусі;

праводзіць аналіз зместу гістарычных крыніц інфармацыі аб мадэрнізацыі пры пераходзе ад аграрна-рамеснага да індустрыяльнага грамадства і станаўлення інфармацыйнага грамадства ў Беларусі;

рыхтаваць і прэзентаваць паведамленні аб гістарычных асобах з ацэнкай вынікаў іх дзейнасці;

выкарыстоўваць веды і ўменні для:

ажыццяўлення пошуку і аналізу сацыяльна значнай інфармацыі аб мадэрнізацыі пры пераходзе ад аграрна-рамеснага да індустрыяльнага грамадства і станаўлення інфармацыйнага грамадства ў Беларусі, прадстаўленай у сродках масавай інфармацыі;

вызначэння ўласных адносін да сродкаў і вынікаў мадэрнізацыі пры пераходзе ад аграрна-рамеснага да індустрыяльнага грамадства ў Беларусі, а таксама дасягненняў ўраджэнцаў Беларусі ў розных галінах матэрыяльнай культуры;

тлумачэння гістарычнага кантэксту пры чытанні мастацкай літаратуры, праглядзе гульнявых і дакументальных фільмаў, наведванні гістарычных славукасцяў, музеяў і гэтак далей.

БЕЛАРУСЬ У СІСТЭМЕ МІЖНАРОДНЫХ АДНОСІН (9 гадзін)

Геапалітычнае становішча Беларусі ў XIX ст. Становішча беларускіх зямель пасля ўваходжання ў склад Расійскай імперыі. Праект адраджэння Вялікага Княства Літоўскага. Сітуацыя ў Беларусі ў перыяд Айчыннай вайны 1812 г. Характар вайны для розных пластоў насельніцтва. Вынікі вайны для Беларусі.

Беларусь ва ўмовах Першай сусветнай і польска-савецкай войнаў. Становішча беларускіх губерняў у час Першай сусветнай вайны. Вынікі Брэсцкага міру для Беларусі. Становішча ў час польска-савецкай вайны 1919–1921 гг. Рыжскі мірны дагавор і яго наступствы для Беларусі.

Беларусь у міжваенны перыяд (2 гадзіны). Геапалітычнае значэнне Савецкай Беларусі. Вяртанне ўсходнебеларускіх тэрыторый у склад БССР у 1924 і 1926 гг. Становішча заходнебеларускіх зямель у складзе Польшчы. Нацыянальная палітыка польскіх улад на захопленай тэрыторыі Заходняй Беларусі. Нацыянальна-вызваленчы, сялянскі і рабочы рухі ў Заходняй Беларусі.

Беларусь у гады Другой сусветнай і Вялікай Айчыннай войнаў (2 гадзіны). Пачатак Другой сусветнай вайны. Уз'яднанне Заходняй Беларусі з БССР. Нападзенне нацысцкай Германіі на СССР. Прычыны няўдач Чырвонай Арміі ў абарончых баях на тэрыторыі Беларусі. Германскі акупацыйны рэжым на тэрыторыі Беларусі. Удзел беларускіх калабарацыяністаў у рэалізацыі акупацыйнай палітыкі германскіх нацыстаў на тэрыторыі Беларусі. Генацыд беларускага народа ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Партызанскі рух і падпольная барацьба. Вызваленне Беларусі. Уклад беларускага народа у разгром нацысцкай Германіі. Захаванне гістарычнай памяці аб Вялікай Айчыннай вайне. Закон Рэспублікі Беларусь ад 5 студзеня 2022 г. № 146-З «О геноциде белорусского народа».

БССР на міжнароднай арэне 1940-х – 1980-х гг. Дзейнасць БССР у Арганізацыі Аб'яднаных Нацый (далей – ААН). Гандлёва-эканамічнае супрацоўніцтва з краінамі Савета эканамічнай узаемадапамогі. Сувязі з беларускай дыяспарай.

Геапалітычнае становішча Рэспублікі Беларусь на мяжы XX-XXI стст. Прыярытэты і шматвектарны характар знешнепалітычнай дзейнасці Рэспублікі Беларусь. Дзейнасць Беларусі ў ААН. Стварэнне Саюзнай дзяржавы Беларусі і Расіі. Развіццё інтэграцыі паміж Беларуссю і Расіяй. Фарміраванне Еўразійскага эканамічнага саюза. Узаемаадносіны Беларусі з Еўрапейскім Саюзам, Кітаем і іншымі краінамі свету. Развіццё эканамічных і культурных сувязей з краінамі блізкага і далёкага замежжа. Развіццё сувязей з беларускай дыяспарай.

Абагульненне.

Патрабаванні да вынікаў вучэбнай дзейнасці вучняў

Вучні павінны:

ведаць:

вызначэнне паняццяў: Белавежскія пагадненні, генацыд, глабалізацыя, дыяспара, Еўразійскі эканамічны саюз, інтэграцыя, калабарацыянізм, Садружнасць Незалежных Дзяржаў, Саюзная дзяржава Беларусі і Расіі;

асабліваасці геапалітычнага становішча Беларусі ў перыяд Айчыннай вайны 1812 г., Першай і Другой сусветных, Вялікай Айчыннай войнаў;

асабліваасці знешнепалітычнага становішча БССР;

асноўныя этапы і асабліваасці фарміравання знешнепалітычнага курсу Рэспублікі Беларусь;

асноўныя ацэначныя меркаванні (пункты гледжання) наконт геапалітычнага становішча Беларусі і яе знешнепалітычнага курсу, вынікаў дзейнасці гістарычных асоб;

дасягненні ўраджэнцаў Беларусі і прадстаўнікоў беларускай дыяспары ў міжнароднай дзейнасці;
сімвалы і месцы памяці беларускага народа аб падзеях Айчыннай вайны 1812 г., Першай і Другой сусветных, Вялікай Айчыннай войнаў;
умець:
канкрэтызаваць змест паняццяў: Белавежскія пагадненні, генацыд, глабалізацыя, дыяспара, Еўразійскі эканамічны саюз, інтэграцыя, калабарацыянізм, Садружнасць Незалежных Дзяржаў, Саюзная дзяржава Беларусі і Расіі;
лакалізаваць геапалітычнае становішча Беларусі з апорай на храналагічныя табліцы, гістарычную карту і атлас;
характарызаваць геапалітычнае становішча і знешнепалітычны курс Беларусі;
суадносіць геапалітычнае становішча Беларусі са знешнепалітычнымі працэсамі сусветнай гісторыі;
даваць ацэнку вывучаемым гістарычным падзеям, з'явам, працэсам, дзейнасці гістарычных асоб;
тлумачыць прычынна-выніковыя сувязі паміж геапалітычнымі ўмовамі і знешнепалітычным становішчам Беларусі;
параўноўваць гістарычныя факты, якія тычацца геапалітычнага становішча Беларусі і яе знешнепалітычнага курсу, і рабіць на гэтай аснове аргументаваныя высновы;
параўноўваць пункты гледжання наконт геапалітычнага становішча Беларусі і яе знешнепалітычнага курсу;
праводзіць аналіз зместу гістарычных крыніц інфармацыі аб геапалітычным становішчы Беларусі;
рыхтаваць і прэзентаваць паведамленні аб ролі ўраджэнцаў Беларусі і прадстаўнікоў беларускай дыяспары у міжнароднай галіне з ацэнкай вынікаў іх дзейнасці;
выкарыстоўваць веды і ўменні для:
ажыццяўлення пошуку і аналізу сацыяльна значнай інфармацыі аб геапалітычным становішчы Беларусі і яе знешнепалітычным курсе, прадстаўленай у сродках масавай інфармацыі;
вызначэння ўласных адносін да геапалітычнага становішча Беларусі і яе знешнепалітычнага курсу, а таксама вынікаў дзейнасці дзяржаўных асоб;
усвядомленых паводзін як грамадзяніна Рэспублікі Беларусь;
падтрымкі ўзаемапаважлівых міждзяржаўных зносін у сучасным геапалітычным асяроддзі;
падтрымання беражлівых адносін да месц памяці беларускага народа аб падзеях Айчыннай вайны 1812 г., Першай і Другой сусветных, Вялікай Айчыннай войнаў;
тлумачэння гістарычнага кантэксту пры чытанні мастацкай літаратуры, праглядзе гульнявых і дакументальных фільмаў, наведванні гістарычных славукасцей, музеяў і гэтак далей.

ФАРМІРАВАННЕ БЕЛАРУСКАЙ НАЦЫІ. КАНФЕСІЙНАЕ СТАНОВІШЧА Ў БЕЛАРУСІ (5 гадзін)

Фарміраванне беларускай нацыі ў XIX – пачатку XX ст. і выспяванне беларускай нацыянальнай ідэі. Умовы фарміравання беларускай нацыі, асаблівасці яе станаўлення. Фарміраванне агульных нацыянальных прыкмет. Этнічная тэрыторыя беларусаў. Нацыянальны склад насельніцтва Беларусі. Характарыстыкі менталітэта беларусаў. Ідэалогія заходнерусізму. Выспяванне беларускай нацыянальнай ідэі. Тэарэтычнае афармленне беларускай нацыянальнай ідэі студэнтамі-гоманаўцамі.

Эвалюцыя канфесійных адносін у XIX – пачатку XX ст. Канфесійная палітыка расійскіх уладаў на тэрыторыі Беларусі. Скасаванне ўніяцкай царквы і яго вынікі. Абмежаванне ўплыву каталіцызму. Змены ў рэлігійным жыцці ў пачатку XX ст.

Развіцце беларускай нацыі ва ўмовах савецка-грамадскай палітычнай сістэмы. Канфесійная палітыка. Нацыянальнае пытанне і яго вырашэнне ў БССР. Палітыка беларусізацыі як праява савецкай нацыянальнай палітыкі. Дасягненні і супярэчнасці пры правядзенні беларусізацыі. Адносіны Савецкай дзяржавы да рэлігіі. Узаемаадносіны ўладаў і царквы ў 1940-я – 1980-я гг. Беларуская нацыя ва ўмовах дзяржаўнага суверэнітэту Рэспублікі Беларусь. Развіццё сучаснай беларускай нацыі. Нацыянальны склад насельніцтва Беларусі. Характарыстыкі сучаснага менталітэту беларусаў. Ідэалогія беларускай дзяржавы. Узаемаадносіны дзяржавы і рэлігійных канфесій.

Абагульненне.

Патрабаванні да вынікаў вучэбнай дзейнасці вучняў

Вучні павінны:

ведаць:

вызначэнне паняццяў: беларуская нацыянальная ідэя, заходнерусізм, нацыянальнае пытанне, нацыянальная самасвядомасць, беларусізацыя, канфесія, атэізм, свабода веравызнання;

асноўныя этапы і асаблівасці фарміравання беларускай нацыі;

асаблівасці канфесійнага становішча насельніцтва беларускіх губерняў у складзе Расійскай імперыі;

шляхі і сродкі вырашэння нацыянальнага і рэлігійнага пытанняў;

асаблівасці духоўнага жыцця беларусаў пры савецкім грамадска-палітычным ладзе, узаемаадносіны савецкай улады і царквы;

асаблівасці канфесійнага становішча і рэлігійнага жыцця насельніцтва БССР, Рэспублікі Беларусь;

асноўныя ацэначныя меркаванні (пункты гледжання) наконт фарміравання беларускай нацыі, нацыянальнай і канфесійнай дзяржаўнай палітыкі, вынікаў дзейнасці гістарычных асоб;

дасягненні рэлігійных дзеячаў – ураджэнцаў Беларусі;

умець:

канкрэтызаваць змест паняццяў: беларуская нацыянальная ідэя, заходнерусізм, нацыянальнае пытанне, нацыянальная самасвядомасць, беларусізацыя, канфесія, атэізм, свабода веравызнання;

лакалізаваць працэс фарміравання беларускай нацыі з апорай на храналагічныя табліцы, гістарычную карту і атлас;

даваць ацэнку вывучаемым гістарычным падзеям, з'явам, працэсам, дзейнасці гістарычных асоб;

тлумачыць прычынна-выніковыя сувязі паміж працэсамі фарміравання беларускай нацыі, канфесійнага (рэлігійнага) жыцця і дзяржаўнай палітыкай;

параўноўваць гістарычныя факты, якія тычацца фарміравання беларускай нацыі, канфесійнага (духоўнага) жыцця і рабіць на гэтай аснове аргументаваныя высновы;

параўноўваць пункты гледжання наконт фарміравання беларускай нацыі, канфесійнага (рэлігійнага) жыцця, нацыянальнай і канфесійнай дзяржаўнай палітыкі;

праводзіць аналіз зместу гістарычных крыніц інфармацыі аб фарміраванні беларускай нацыі, канфесійным (рэлігійным) жыцці;

рыхтаваць і прэзентаваць паведамленні аб дзейнасці (рэлігійных і грамадзянскіх подзвігах) духавенства з ацэнкай іх вынікаў;

выкарыстоўваць веды і ўменні для:

ажыццяўлення пошуку і аналізу інфармацыі аб фарміраванні беларускай нацыі, канфесійным (рэлігійным) жыцці насельніцтва Беларусі, прадстаўленай у сродках масавай інфармацыі;

усвядомленых паводзін як грамадзяніна Рэспублікі Беларусі;

падтрымкі міжасобасных зносін у шматканфесійным і полікультурным грамадстве;

падтрымання беражлівых адносін да помнікаў Беларусі;

тлумачэння гістарычнага кантэксту пры чытанні мастацкай літаратуры, праглядзе гульнявых і дакументальных фільмаў, наведванні гістарычных славуцасцей, музеяў і гэтак далей.

КУЛЬТУРА БЕЛАРУСІ

(5 гадзін)

Культура Беларусі ў XIX – пачатку XX ст. Змены ў сістэме адукацыі. Станаўленне беларусазнаўства і навуковыя даследаванні Беларусі. Развіццё літаратуры і беларускай літаратурнай мовы. Роля газеты «Наша ніва» ў развіцці культуры Беларусі. Станаўленне беларускага прафесійнага тэатра. Вяўленчае мастацтва. Развіццё архітэктуры.

Культура Беларусі ў 1920-я – 1930-я гг. Палітыка беларусізацыі. Развіццё сістэмы адукацыі ў Савецкай Беларусі. Станаўленне беларускай савецкай навукі. Ажыццяўленне культурнай рэвалюцыі. Беларуская савецкая літаратура, музыка, тэатр. Зараджэнне беларускага кіно. Вяўленчае мастацтва Савецкай Беларусі. Архітэктура. Культура Заходняй Беларусі. Стан адукацыі ва ўмовах правядзення польскімі ўладамі палітыкі паланізацыі. Літаратура, жывапіс, музычнае мастацтва, архітэктура ў Заходняй Беларусі.

Развіццё беларускай савецкай культуры ў другой палове 1940-х – 1980-х гг. Асноўныя тэндэнцыі развіцця культуры Беларусі. Стан адукацыі. Выхад беларускай навукі на новыя рубяжы. Удзел беларусаў у асваенні касмічнай прасторы. Літаратура. Музыка. Вяўленчае мастацтва. Тэатр і кіно. Архітэктура. Алімпійскія дасягненні беларускіх савецкіх спартсменаў.

Развіццё адукацыі, навукі, літаратуры, мастацтва і спорту ва ўмовах дзяржаўнага суверэнітэту Рэспублікі Беларусь. Афармленне дзяржаўнага статусу беларускай і рускай моў. Развіццё нацыянальнай сістэмы адукацыі. Дасягненні ў развіцці навукі. Літаратура. Музыка. Вяўленчае мастацтва. Тэатр і кіно. Дасягненні беларускіх спартсменаў.

Абагульненне.

Патрабаванні да вынікаў вучэбнай дзейнасці вучняў

Вучні павінны:

ведаць:

вызначэнне паняццяў: беларусазнаўства, культурная рэвалюцыя, метады сацыялістычнага рэалізму, прынцып партыйнасці;

асноўныя этапы і асаблівасці развіцця культуры Беларусі;

асноўныя ацэначныя меркаванні (пункты гледжання) наконт развіцця культуры Беларусі, вынікаў творчасці дзеячаў культуры;

дасягненні ўраджэнцаў Беларусі і прадстаўнікоў беларускай дыяспары ў галіне культуры;

найбольш значныя алімпійскія дасягненні беларускіх спартсменаў;

помнікі культуры Беларусі;

умець:

канкрэтызаваць змест паняццяў: беларусазнаўства, культурная рэвалюцыя, метады сацыялістычнага рэалізму, прынцып партыйнасці;

лакалізаваць развіццё культуры Беларусі з апорай на храналагічныя табліцы, гістарычную карту і атлас;

характарызаваць стан развіцця культуры Беларусі ў вывучаемыя гістарычныя перыяды;

даваць ацэнку вывучаемым гістарычным падзеям, з'явам, працэсам, дзейнасці гістарычных асоб;

параўноўваць, сістэматызаваць і абагульняць гістарычныя факты, якія тычацца развіцця культуры Беларусі і рабіць на гэтай аснове аргументаваныя высновы;

параўноўваць пункты гледжання наконт умоў і вынікаў развіцця культуры Беларусі;

праводзіць аналіз зместу гістарычных крыніц інфармацыі аб развіцці культуры Беларусі;

рыхтаваць і прэзентаваць паведамленні аб дзейнасці творчасці дзеячаў культуры з характарыстыкай гістарычнай тэматыкі ў іх творчасці;

выкарыстоўваць веды і ўменні для:

ажыццяўлення пошуку і аналізу сацыяльна значнай інфармацыі аб развіцці культуры Беларусі, прадстаўленай у сродках масавай інфармацыі;

вызначэння ўласных адносін да вынікаў творчасці дзеячаў культуры;
падтрымкі міжасобасных зносін у полікультурным грамадстве;
усвядомленых паводзін як грамадзяніна Рэспублікі Беларусь;
падтрымання беражлівых адносін да помнікаў гісторыі і культуры;
тлумачэння гістарычнага кантэксту пры чытанні мастацкай літаратуры, праглядзе гульнявых і дакументальных фільмаў, наведванні гістарычных славуцасцей, музеяў і гэтак далей.

Наш край (1 гадзіна).

ВЫНІКОВАЕ АБАГУЛЬНЕННЕ

(1 гадзіна)

ГЛАВА 3 АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ ВУЧНЯЎ

Пры вывучэнні гісторыі Беларусі ХІХ – пачатку ХХІ ст. на базавым узроўні ў ХІ класе рэкамендуецца наступныя віды вучэбна-пазнавальнай дзейнасці вучняў: праца з гістарычнай картай як крыніцай інфармацыі, аналіз гістарычных крыніц рознага жанру, самастойнае складанне абагульняючых/параўнальных табліц/схем, рашэнне пазнавальных задач і праблемных сітуацый, выкананне заданняў пошуковага/даследчага характару, удзел у праектнай дзейнасці.

Па выніках вывучэння гісторыі Беларусі ХІХ – пачатку ХХІ ст. на базавым узроўні ў ХІ класе вучні павінны:

умець:

лакалізаваць падзеі гісторыі Беларусі ХІХ – пачатку ХХІ ст. у часе і прасторы;
характарызаваць змены у геапалітычным становішчы беларускіх зямель у Навейшы час;

тлумачыць значэнне асноўных паняццяў, канкрэтызаваць іх і дакладна выкарыстоўваць пры характарыстыцы гістарычнай і сучаснай сацыяльнай рэчаіснасці;

характарызаваць палітычнае, сацыяльна-эканамічнае і культурнае развіццё Беларусі ў ХІХ – пачатку ХХІ ст.; дзейнасць гістарычных асоб і дзеячаў культуры;

даваць ацэнку гістарычным падзеям, дзейнасці гістарычных асоб;

тлумачыць прычынна-следчыя сувязі паміж гістарычнымі фактамі, раскрываць узаемаабумоўленасць зменаў у асноўных сферах грамадскага жыцця;

сістэматызаваць, класіфікаваць і абагульняць гістарычныя факты і рабіць на аснове гэтага аргументаваныя высновы;

параўноўваць гістарычныя факты;

праводзіць аналіз зместу гістарычных дакументаў;

пераводзіць вучэбную інфармацыю са знакава-сімвальнай у вобразна-наглядную форму і наадварот;

аналізаваць дакументальную гістарычную інфармацыю, прадстаўленую ў розных знакавых сістэмах (тэкст, карта, графік, дыяграма, табліца, ілюстрацыя і гэтак далей);

тлумачыць розныя пункты гледжання на адны і тыя ж гістарычныя факты;

выказаць і аргументаваць сваё стаўленне да гістарычных падзей і гістарычных асоб;

праводзіць пошук гістарычнай інфармацыі ў крыніцах рознага тыпу;

ужываць засвоеныя веды і ўменні для:

тлумачэння гістарычнага кантэксту пры чытанні мастацкай літаратуры, праглядзе гульнявых і дакументальных фільмаў, наведванні гістарычных славуцасцей, музеяў і гэтак далей;

вызначэння ўласнай пазіцыі ў адносінах да гістарычных падзей, з'яў і асоб, а таксама да падзей сучаснага жыцця;

аналізу сучаснай сацыяльнай інфармацыі, прадстаўленай у сродках масавай інфармацыі;

у свядомленых паводзін як грамадзяніна Рэспублікі Беларусь;

беражлівых адносін да помнікаў гісторыі і культуры.

УТВЕРЖДЕНО

Постановление
Министерства образования
Республики Беларусь
04.08.2022 № 231

**Учебная программа по учебному предмету
«История Беларуси»
для XI класса учреждений образования,
реализующих образовательные программы общего среднего образования
с русским языком обучения и воспитания
(повышенный уровень)**

**ГЛАВА 1
ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ**

1. Настоящая учебная программа по учебному предмету «История Беларуси» (далее – учебная программа) предназначена для изучения этого учебного предмета на повышенном уровне в XI классе учреждений образования, реализующих образовательные программы общего среднего образования.

В соответствии с концентрическим принципом построения содержания исторического образования в учреждениях общего среднего образования учащиеся XI класса изучают исторический период: XIX – начало XXI в.

2. Настоящая учебная программа рассчитана на 87 часов, в том числе 2 часа – резервное время.

В соответствии с типовым учебным планом общего среднего образования на изучение учебного предмета «История Беларуси» в XI классе на повышенном уровне отводится 2 учебных часа в неделю в первом полугодии и 3 учебных часа в неделю во втором полугодии.

В настоящей учебной программе содержательный и процессуальный компоненты учебного материала структурированы следующим образом:

общественно-политическая жизнь в Беларуси. Развитие белорусской государственности;

социально-экономическое развитие Беларуси;

Беларусь в системе международных отношений;

формирование белорусской нации. Конфессиональное положение в Беларуси;

культура Беларуси.

Учитель, исходя из педагогической целесообразности и учитывая особенности обучения в конкретных условиях, может изменить рекомендуемое настоящей учебной программой количество учебных часов на изучение отдельных тем и порядок их изучения, не выходя за рамки общего количества учебного времени, отведенного на изучение разделов.

3. Цели изучения учебного предмета «История Беларуси» в XI классе на повышенном уровне:

овладение основами систематизированных теоретических знаний о важнейших процессах истории Беларуси XIX – начала XXI в. во взаимосвязи и взаимообусловленности со всемирной историей, специальными способами деятельности, необходимыми для формирования мировоззрения личности, ее личностных гражданско-патриотических и национально-культурных ценностных ориентаций;

освоение учащимися компетенций, необходимых для профессионального самоопределения и продолжения образования по избранному направлению, а также для ориентации в современной социокультурной среде и самореализации в условиях многомерных отношений с другими людьми.

4. Задачи обучения учебному предмету «История Беларуси» в XI классе на повышенном уровне:

формировать у учащихся системные знания об истории Беларуси XIX – начала XXI в. и умения использовать их для сознательного профессионального самоопределения, связанного с продолжением образования в учреждениях высшего образования;

развивать у учащихся опыт исторического мышления через понимание ими важнейших процессов и тенденций в развитии Беларуси в XIX – начале XXI в., умение использовать усвоенные исторические знания для объяснения современных общественных явлений во взаимосвязи с прошлым;

содействовать формированию у учащихся мировоззренческих убеждений, связанных с принятием идей гражданского общества, правового и демократического государства, социальной справедливости, а также воспитанию чувства гордости за культурно-историческое наследие Беларуси, ответственности за собственную жизнедеятельность и дальнейший путь развития Беларуси.

5. Особое значение в процессе обучения истории на повышенном уровне имеют уроки-практикумы. На уроках-практикумах рекомендуется учить учащихся обобщать и систематизировать учебный материал, делать выводы, сравнивать исторические факты, давать им аргументированную оценку, развивать умения использовать усвоенные знания для решения познавательных задач, проведения учебного исследования, анализа исторических первоисточников.

Целесообразна организация практических работ учащихся с научной, научно-популярной, энциклопедической, художественной литературой, а также материалами музейных экспозиций. Уроки-практикумы должны быть направлены на установление межпредметных связей, овладение обобщенными способами деятельности. Особое внимание следует обратить на возможности использования межпредметных связей с белорусской литературой при изучении тем, посвященных развитию культуры и искусства.

Темы уроков-практикумов определяет учитель с учетом познавательных интересов учащихся, а также особенностей усвоения учебного материала в конкретном классе.

Эффективной формой организации учебно-познавательной деятельности учащихся при обучении учебному предмету «История Беларуси» на повышенном уровне является проектная деятельность. В процессе выполнения проектов учащиеся совершенствуют навыки работы с источниками исторической информации, учатся анализировать исторические факты, делать выводы, представлять результаты индивидуальной и коллективной деятельности.

При изучении тем «Германский оккупационный режим», «Деятельность коллаборационистских организаций» используются материалы по геноциду белорусского народа, предоставленные Генеральной прокуратурой Республики Беларусь, которые размещены на Национальном образовательном портале (<https://adu.by/ru/393-pedagogam/rassledovanie-ugolovnogo-dela-o-genotside/6221-informatsionno-analiticheskie-materialy-generalnoj-prokuratury-respubliki-belarus-o-rassledovanii-ugolovnogo-dela-o-genotside-belorusskogo-naroda-v-gody-velikoj-otechestvennoj-vojny.html>).

По каждому из разделов предусматривается проведение уроков «Наш край», на которых рекомендуется использовать историко-документальные хроники городов и районов Беларуси «Память». Краеведческий материал целесообразно использовать при выполнении ученических исследований (проектов).

Резервное время рекомендуется использовать для проведения контроля результатов усвоения содержания образования по учебному предмету «История Беларуси».

6. Повышенный уровень изучения учебного предмета «История Беларуси» реализуется посредством расширения учебного материала (введения новых тем), более

глубокого изучения учебного материала, а также совершенствования способов учебно-познавательной деятельности.

Повышенный уровень изучения учебного предмета «История Беларуси» предусматривает приобретение учащимися систематических знаний и обеспечивает развитие средствами учебного предмета «История Беларуси» предметных, метапредметных и личностных компетенций, необходимых для профессионального самоопределения, продолжения образования по избранному направлению, личностного саморазвития, а также для осознанного и эффективного решения образовательных и жизненных (социокультурных) задач.

Личностные результаты изучения истории представляют собой сформировавшуюся систему ценностных отношений учащихся к себе и другим, процессу обучения и его результатам и, в целом, к процессу жизнедеятельности. Они предполагают сформированность мировоззрения, личностной и гражданской позиции учащихся; развитие готовности к ответственному поведению в современном обществе; накопление опыта жизнедеятельности, в том числе на основе осмысления социально-нравственного опыта предшествующих поколений. Личностные результаты изучения истории позволяют занимать активную жизненную позицию, сохранять национальную идентичность в поликультурном обществе, психическое и физическое здоровье, направлены на формирование потребности в самопознании, саморазвитии, самоактуализации и самореализации.

Личностные результаты изучения истории, связанные с личностными качествами и мировоззренческими установками учащихся, определены как прогнозируемые и не подлежат промежуточной и итоговой проверке.

Метапредметные результаты обучения связаны с выработкой у учащихся умений самостоятельно определять цели своего обучения, представлять, анализировать и корректировать их результаты в условиях индивидуальной и коллективно-распределительной форм деятельности; систематизировать и обобщать содержание учебного материала и делать на этой основе аргументированные выводы; осуществлять поиск, сбор, обработку разнообразных источников социально-исторической информации с возможностью ее перевода из визуального в вербальный вид и наоборот.

Предметные результаты обучения представлены в основных требованиях к результатам учебной деятельности учащихся, сформулированных в главе 2 настоящей учебной программы.

ГЛАВА 2 СОДЕРЖАНИЕ УЧЕБНОГО ПРЕДМЕТА. ОСНОВНЫЕ ТРЕБОВАНИЯ К РЕЗУЛЬТАТАМ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ

ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ ЖИЗНЬ В БЕЛАРУСИ. РАЗВИТИЕ БЕЛОРУССКОЙ ГОСУДАРСТВЕННОСТИ (21 час)

Общественно-политическая жизнь в первой половине и середине XIX в. Особенности политического курса российского правительства в начале XIX в. Польские и российские дворянские революционеры в Беларуси. Восстание 1830–1831 гг. и его результаты. Политика российского правительства на белорусских землях в середине XIX в.

Восстание 1863–1864 гг. Причины восстания. Политические течения повстанцев. Взгляды К. Калиновского. Характер и результаты восстания. Отражение событий восстания в белорусской исторической науке.

Общественно-политическая жизнь во второй половине 60-х–90-е гг. XIX в. Истоки и сущность народничества. Народнические организации в Беларуси в первой половине 1880-х гг. Выходцы из Беларуси в народнических организациях России. Создание социал-демократических организаций в Беларуси. Распространение марксизма. Польское и еврейское национальные движения в Беларуси.

Общественно-политическая обстановка в начале XX в. Возникновение социалистических и национально-демократических партий. Политические силы в революции 1905–1907 гг. Манифест 17 октября 1905 г. Создание Государственной думы и ее деятельность. Динамика и формы революционного движения в Беларуси. Особенности проведения земской реформы в Беларуси.

Белорусское национальное движение в начале XX в. Попытки решения национального вопроса. Образование Белорусской социалистической громады, ее программные требования. Проекты оформления белорусской национальной государственности во время Первой мировой войны. Белорусский национальный комитет. Центральная рада белорусских организаций. Великая белорусская рада. Белорусское национальное движение в Петрограде, Москве и других городах России.

Февральская и Октябрьская революции 1917 г. как начало нового этапа развития Беларуси. Февральская революция. Свержение самодержавия и установление двоевластия. Политическая ситуация в Беларуси. Деятельность большевиков в Беларуси и на Западном фронте. Обострение социально-экономического и политического кризиса в России. Октябрьская революция. Особенности установления советской власти в Беларуси. Создание органов государственной власти и управления. Северо-Западный областной комитет РСДРП(б). Первые революционные преобразования.

Попытки практической реализации белорусской национальной государственности в 1917–1918 гг. Позиция Областного исполнительного комитета Западной области и фронта по белорусскому вопросу. I Всебелорусский съезд и его роль в оформлении белорусской национальной государственности. Провозглашение БНР и ее независимости: взгляды на проблему в белорусской исторической науке.

Оформление белорусской национальной государственности на советской основе. Позиция ЦК РКП(б) по созданию белорусского государства на советской основе. VI Северо-Западная областная конференция РКП(б) и ее решения. Манифест Временного правительства Беларуси от 1 января 1919 г. о создании Социалистической Советской Республики Беларусь (далее – ССРБ). Образование ССР Литвы и Беларуси. Второе провозглашение ССРБ.

Общественно-политическая жизнь в Советской Беларуси в 1920-е–1930-е гг. Формирование советской общественно-политической системы. Участие Белорусской Советской Социалистической Республики (далее – БССР) в образовании Союза Советских Социалистических Республик (далее – СССР). Роль Коммунистической партии (большевиков) Беларуси и Советов рабочих, крестьянских и красноармейских депутатов в политической системе. Деятельность общественных организаций. Политические репрессии.

Общественно-политическая жизнь во второй половине 1940-х – первой половине 1950-х гг. Роль КП(б)Б в послевоенном восстановлении республики. Деятельность Советов и общественных организаций. Особенности общественно-политической ситуации в западных регионах Беларуси. Преступления польских и украинских националистов против мирного населения БССР в послевоенный период.

Общественно-политическая жизнь во второй половине 1950-х – первой половине 1960-х гг. Попытки демократизации общественно-политической жизни. Осуществление курса XX съезда КПСС. Принятие курса на построение коммунизма.

Общественно-политическая жизнь во второй половине 1960-х – первой половине 1980-х гг. Особенности общественно-политической жизни. Поворот к консервативному курсу. Концепция развитого социализма. Деятельность Советов и общественных организаций. Изменения в общественно-политической жизни в начале 1980-х гг.

Общественно-политическая жизнь во время осуществления политики перестройки. Реформа политической системы: демократизация и гласность, альтернативный порядок выборов. Формирование многопартийности. Возникновение парламентской оппозиции.

Прекращение существования СССР. Движение за государственный суверенитет. Отмена 6-й статьи Конституций СССР и БССР. Принятие Декларации о государственном суверенитете БССР и придание ей статуса конституционного закона. Референдум

по вопросу о сохранении СССР. Принятие Закона «Об обеспечении политической и экономической самостоятельности БССР». Беловежское соглашение. Причины распада СССР. Создание Союза Независимых Государств (далее – СНГ).

Становление государственного суверенитета Республики Беларусь. Принятие решения об изменении названия Белорусской ССР. Закон Республики Беларусь от 1 августа 2002 г. № 136-З «О гражданстве Республики Беларусь». Принятие Конституции Республики Беларусь. Введение должности Президента Республики Беларусь. Первый Президент Республики Беларусь А. Г. Лукашенко. Республиканский референдум 14 мая 1995 г. и его результаты.

Общественно-политическая жизнь во второй половине 1990-х гг. Развитие общественно-политической системы. Формирование законодательной и исполнительной ветвей государственной власти. Республиканский референдум 24 ноября 1996 г. и его результаты. Конституция Республики Беларусь 1994 г. с изменениями и дополнениями, принятыми на референдуме. Изменения в структуре органов государственной власти. Укрепление института президентской власти.

Общественно-политическая жизнь в начале XXI в. Развитие общественно-политической системы. Политические партии и общественные объединения. Процесс формирования Республики Беларусь как демократического, социального, правового, государства. Республиканские референдумы 17 октября в 2004 г., 27 февраля 2022 г., и их результаты. Изменения и дополнения в Конституции Республики Беларусь. Выборы Президента Республики Беларусь. Всебелорусское народное собрание – высший представительный орган народовластия Республики Беларусь.

Наш край.

Практикум (2 часа).

Обобщение.

ОСНОВНЫЕ ТРЕБОВАНИЯ К РЕЗУЛЬТАТАМ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ

Учащиеся должны:

знать:

значение понятий: автономия, гражданское общество, гражданство, государственный суверенитет, институт президентской власти, модернизация, национал-демократизм, национальный вопрос, парламентская оппозиция, перестройка, правовое государство, реабилитация, советская общественно-политическая система, Союзное государство, социализм, унитарное государство;

основные этапы и особенности становления национальных форм белорусской государственности;

особенности общественно-политического развития белорусских губерний в составе Российской империи;

направления белорусского национального движения, пути и средства решения национального вопроса;

пути и средства становления и модернизации общественно-политической системы БССР;

итоги общественно-политических реформ и революционных событий для развития Беларуси;

тенденции современного общественно-политического развития Республики Беларусь;

государственную символику БССР и государственную символику Республики Беларусь;

основные оценочные суждения (точки зрения) о становлении национальных форм белорусской государственности, общественно-политическом развитии Беларуси, общественно-политических деятелях;

достижения уроженцев Беларуси в общественно-политической жизни;

уметь:

конкретизировать содержание понятий: автономия, гражданское общество, гражданство, государственный суверенитет, институт президентской власти, модернизация, национал-демократизм, национальный вопрос, парламентская оппозиция, перестройка, правовое государство, реабилитация, советская общественно-политическая система, Союзное государство, социализм, унитарное государство;

локализовать процесс формирования национальных форм белорусской государственности с опорой на хронологические и синхронические таблицы, историческую карту и атлас;

характеризовать особенности и результаты формирования белорусской государственности;

характеризовать реформы и революции как средство модернизации общества;

давать оценку изучаемым историческим событиям, явлениям и процессам, деятельности исторических личностей;

сравнивать, систематизировать и обобщать исторические факты о формировании белорусской государственности, изменениях в общественно-политической жизни и делать на этой основе аргументированные выводы;

сравнивать точки зрения о становлении и развитии национальных форм белорусской государственности, изменениях в общественно-политической жизни в Беларуси;

анализировать содержание исторических источников информации о формировании национальных форм белорусской государственности и общественно-политической жизни;

готовить и презентовать сообщения об общественно-политических исторических личностях с оценкой результатов их деятельности;

использовать знания и умения для:

поиска и анализа социально значимой информации об общественно-политической жизни в Беларуси, представленной в средствах массовой информации;

проведения учебного исторического исследования по вопросам общественно-политической жизни в Беларуси;

объяснения исторического контекста при чтении художественной литературы, просмотре художественных и документальных фильмов, посещении исторических мест, музеев и так далее;

определения собственного отношения к историческим фактам и личностям, а также к событиям современной жизни;

осознанного поведения как гражданина Республики Беларусь.

СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ БЕЛАРУСИ

(17 часов)

Решение аграрного вопроса в первой половине XIX в. Разложение феодально-крепостнического строя и кризис барщинного хозяйства. Социальные противоречия в деревне. Реформа государственной деревни. Люстрация государственных поместий. Инвентарная реформа в помещичьей деревне.

Отмена крепостного права. Назревание необходимости крестьянской реформы, ее причины. Подготовка реформы. Манифест и «Положения» 19 февраля 1861 г. Права крестьян. Уставные грамоты и выкупные акты. Специфика местных «Положений» для Витебской, Могилевской, Минской, Гродненской и Виленской губерний. Выкупная операция. Изменения в реализации реформы, связанные с восстанием 1863–1864 гг. Результаты и значение аграрной реформы.

Развитие сельского хозяйства в 60-е гг. XIX – начале XX в. Характеристика землевладения в Беларуси. Особенности развития капитализма в сельском хозяйстве Беларуси. Феодально-крепостнические пережитки. Смешанная система хозяйствования. Становление предпринимательского хозяйства капиталистического типа в Беларуси. Влияние мирового аграрного кризиса на специализацию сельского хозяйства Беларуси. Причины и цели аграрной реформы П. А. Столыпина, ее особенности в Беларуси. Формирование аграрной буржуазии.

Развитие промышленности, торговли, финансов и транспорта в 60-е гг. XIX – начале XX в. Строительство железных дорог, их влияние на развитие хозяйства. Процесс урбанизации и его особенности в Беларуси. Рост городов как фабрично-заводских и торговых центров. Особенности промышленной революции в Беларуси. Отраслевая структура промышленности. Создание монополистических объединений. Формирование национального рынка. Повышение роли банков. Состояние торговли. Формирование классов буржуазного общества.

От политики «военного коммунизма» к новой экономической политике. Политика «военного коммунизма», ее содержание. Экономическое и политическое положение БССР. Кризис политики «военного коммунизма» и переход к новой экономической политике. Сущность и содержание новой экономической политики, ее противоречия. Итоги восстановления народного хозяйства Советской Беларуси.

Индустриализация. Курс на социалистическую индустриализацию. Причины и направления проведения индустриализации. Строительство и модернизация промышленных предприятий. Особенности индустриализации в БССР. Результаты ее осуществления.

Коллективизация сельского хозяйства. Причины проведения коллективизации. Колхоз как форма производственного кооперирования. Переход к сплошной коллективизации сельского хозяйства. Политика ликвидации кулачества как класса. Перегибы и ошибки в колхозном движении. Итоги коллективизации крестьянских хозяйств.

Социально-экономическое положение в Западной Беларуси в 1921–1939 гг. Социально-экономическая политика польских властей на захваченной территории Западной Беларуси. Аграрные реформы. Проблемы промышленного развития. Влияние мирового экономического кризиса. Трудовая эмиграция.

Восстановление народного хозяйства в первое послевоенное десятилетие. Потери и разрушения, нанесенные экономике и социальной сфере Беларуси в годы Великой Отечественной войны. Восстановительные работы в промышленности. Особенности и трудности в восстановлении и развитии сельского хозяйства. Коллективизация в западных областях Беларуси. Материальное положение народа в послевоенные годы.

Социально-экономическое развитие в условиях научно-технической революции. Научно-техническая революция в Беларуси. Развитие радиотехнической, радиоэлектронной, химической и нефтеперерабатывающей промышленности, машиностроения и металлообработки. Материально-техническое обеспечение аграрного сектора экономики. Материальное благосостояние населения. Экономические реформы и их результаты. Агропромышленный комплекс. Проявления стагнации в экономике.

Изменения в социально-экономическом развитии во второй половине 1980-х гг. Курс на ускорение социально-экономического развития. Перевод предприятий на хозрасчет и самофинансирование. Развитие кооперативного движения. Причины ухудшения социально-экономического положения. Преодоление последствий аварии на Чернобыльской АЭС.

Социально-экономическое положение в 1990-е гг. Экономическое положение Республики Беларусь в первой половине 1990-х гг. Поиск путей выхода из кризиса. Введение системы денежных единиц Республики Беларусь. Становление предпринимательских структур.

Особенности белорусской модели социально-экономического развития. Разработка белорусской модели социально-экономического развития и ее сущностные характеристики. Цели и средства реализации социально ориентированной экономики. Экономическая интеграция с Россией и странами СНГ. Мировой финансово-экономический кризис и пути преодоления его последствий в Республике Беларусь. Главные итоги социально-экономического развития в период суверенитета. Приоритеты государства в социально-экономической сфере. Государственная молодежная политика.

Наш край.

Практикум (2 часа).

Обобщение.

ОСНОВНЫЕ ТРЕБОВАНИЯ К РЕЗУЛЬТАТАМ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ

Учащиеся должны:

знать:

значение понятий: аграрный вопрос, осадничество, автономия, военно-промышленный комплекс, индустриализация, инфляция, интеграция, цифровая экономика, коллективизация сельского хозяйства, модернизация, национализация, новая экономическая политика, политика «военного коммунизма», приватизация, «пруссский» путь развития капитализма в сельском хозяйстве, «американский» путь развития капитализма в сельском хозяйстве, раскулачивание, социально ориентированная экономика, сельская община, стагнация, урбанизация, устойчивое развитие, экстенсивный путь развития экономики, интенсивный путь развития экономики;

основные этапы и особенности решения аграрного вопроса в Беларуси;

пути и средства модернизации в процессе перехода от аграрно-ремесленного к индустриальному обществу в Беларуси;

итоги экономических реформ для развития Беларуси;

сущность белорусской модели социально-экономического развития;

основные оценочные суждения (точки зрения) о процессе модернизации при переходе от аграрно-ремесленного к индустриальному обществу;

достижения уроженцев Беларуси в экономическом развитии (хозяйственной жизни);

уметь:

конкретизировать содержание понятий: аграрный вопрос, осадничество, автономия, военно-промышленный комплекс, индустриализация, инфляция, интеграция, цифровая экономика, коллективизация сельского хозяйства, модернизация, национализация, новая экономическая политика, политика «военного коммунизма», приватизация, «пруссский» путь развития капитализма в сельском хозяйстве, «американский» путь развития капитализма в сельском хозяйстве, раскулачивание, социально ориентированная экономика, сельская община, стагнация, урбанизация, устойчивое развитие, экстенсивный путь развития экономики, интенсивный путь развития экономики;

локализовать процесс перехода от аграрно-ремесленного к индустриальному обществу с опорой на хронологические и синхронические таблицы, историческую карту и атлас;

характеризовать сущность модернизации при переходе от аграрно-ремесленного к индустриальному и информационному обществу;

соотносить процесс модернизации при переходе от аграрно-ремесленного к индустриальному и информационному обществу в Беларуси с соответствующим ему по содержанию процессом мировой истории;

давать оценку изучаемым историческим событиям, явлениям и процессам, деятельности исторических личностей;

объяснять причинно-следственные связи между модернизацией при переходе от аграрно-ремесленного к индустриальному и информационному обществу в Беларуси и социальными процессами в Беларуси;

характеризовать сущность белорусской модели социально-экономического развития;

сравнивать, систематизировать, обобщать исторические факты о социально-экономическом развитии Беларуси и делать на этой основе аргументированные выводы;

сравнивать точки зрения о процессе модернизации при переходе от аграрно-ремесленного к индустриальному и информационному обществу в Беларуси;

анализировать содержание исторических источников информации о социально-экономическом развитии Беларуси;

готовить и презентовать сообщения об исторических личностях с оценкой результатов их деятельности;

использовать знания и умения для:

поиска и анализа социально значимой информации о социально-экономическом развитии Беларуси, представленной в средствах массовой информации;

проведения учебного исторического исследования по вопросам социально-экономического развития Беларуси;

объяснения исторического контекста при чтении художественной литературы, просмотре художественных и документальных фильмов, посещении исторических мест, музеев и так далее;

определения собственного отношения к историческим фактам и личностям, а также к событиям современной жизни.

БЕЛАРУСЬ В СИСТЕМЕ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ (17 часов)

Геополитическое положение Беларуси в XIX в. Положение белорусских земель после вхождения в состав Российской империи. Российско-французские отношения и политическая ситуация в западных губерниях. Проект возрождения Великого Княжества Литовского. Беларусь в период Отечественной войны 1812 г. Итоги войны 1812 г. для Беларуси.

Беларусь в годы Первой мировой войны. Беларусь как объект геополитики европейских государств. Причины и начало войны. Положение белорусских губерний. Беженцы. Реквизиции. Оккупация германскими войсками западной части Беларуси. Политика оккупационных властей. Итоги Брестского мира для Беларуси.

Положение Беларуси в годы польско-советской войны. Причины и начало войны. Положение на территории Беларуси. Ход военных действий. Рижский мирный договор и его последствия для Беларуси.

Беларусь в геополитических условиях межвоенного периода. Геополитическое значение Советской Беларуси. Укрупнение территории БССР в 1924 и 1926 гг. Западно-белорусские земли как объект геополитических планов Польши. Политика польских властей. Национально-освободительное, крестьянское и рабочее движение в Западной Беларуси.

Начало Второй мировой войны. Воссоединение Западной Беларуси с БССР. Геополитическая ситуация в Европе в конце 1930-х годов. Договор о ненападении между Германией и СССР от 23 августа 1939 г. Начало Второй мировой войны. Освободительный поход Красной Армии в Западную Беларусь. Договор «О дружбе и границе» между СССР и Германией. Воссоединение Западной Беларуси с БССР.

БССР накануне и в начале Великой Отечественной войны. БССР накануне Великой Отечественной войны. Мероприятия по укреплению обороноспособности страны. Нападение нацистской Германии на СССР. Централизация руководства страной. Мобилизация и эвакуация. Оборонительные бои на территории Беларуси. Героизм и самоотверженность защитников Отечества. Причины неудач Красной Армии в начале войны.

Германский оккупационный режим на территории Беларуси. План «Ост» – программа колонизации и уничтожения народов Советского Союза. Концентрационные лагеря и гетто на территории Беларуси. Карательные операции против партизан, подпольщиков и мирного населения. Вывоз на принудительные работы в Германию.

Деятельность коллаборационистских организаций. Участие белорусских коллаборационистов в реализации оккупационной политики германских нацистов на территории Беларуси. Преступления украинской и латышской вспомогательной полиции. Преступления литовской вспомогательной полиции. Участие «Армии Крайовой» в геноциде белорусского народа.

Борьба против немецко-фашистских оккупантов. Организация партизанского и подпольного движения. Создание Центрального штаба партизанского движения и Белорусского штаба партизанского движения. Образование партизанских зон и партизанских краев. Партизанские соединения, их боевая деятельность. «Рельсовая война». Деятельность подпольных организаций. Сопротивление мирного населения оккупационному режиму. Герои всенародной борьбы.

Освобождение Беларуси от немецко-фашистских захватчиков. Начало освобождения территории Беларуси. Операция «Багратион» и ее результаты. Подвиги советских воинов. Вклад белорусского народа в разгром нацистской Германии и ее союзников. Сохранение исторической памяти о Великой Отечественной войне. Закон Республики Беларусь от 5 января 2022 г. № 146-З «О геноциде белорусского народа». Источники победы советского народа в Великой Отечественной войне. Уроженцы Беларуси в европейском движении Сопротивления и на фронтах Второй мировой войны.

БССР на международной арене во второй половине 1940-х – 1980-е гг. Включение БССР в число стран-основательниц ООН. Территориальные изменения БССР. Внешнеполитическая деятельность БССР. Участие в борьбе международного сообщества за решение глобальных социально-политических проблем, мир и безопасность. Торгово-экономическое сотрудничество со странами Совета экономической взаимопомощи. Научно-техническое и культурное сотрудничество БССР со странами мира. Связи с белорусской диаспорой.

Республика Беларусь в международном сообществе в 1990-е гг. Приоритеты внешнеполитического курса Республики Беларусь. Деятельность Беларуси в ООН. Укрепление связей со странами Содружества Независимых Государств. Развитие интеграции между Беларусью и Россией.

Внешняя политика Республики Беларусь в начале XXI в. Многовекторный характер внешнеполитической деятельности Республики Беларусь. Развитие экономических и культурных связей со странами ближнего и дальнего зарубежья. Формирование Евразийского экономического союза. Взаимоотношения Беларуси со странами Европейского Союза. Сотрудничество со странами Азиатско-Тихоокеанского региона, Африки и Латинской Америки. Развитие связей с белорусской диаспорой.

Наш край.

Практикум (2 часа).

Обобщение.

ОСНОВНЫЕ ТРЕБОВАНИЯ К РЕЗУЛЬТАТАМ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ

Учащиеся должны:

знать:

значение понятий: Беловежское соглашение, геноцид, глобализация, диаспора, Евразийский экономический союз, интеграция, коллаборационизм, Содружество Независимых Государств, Союзное государство Беларуси и России;

особенности геополитического положения Беларуси в период Отечественной войны 1812 г., Первой и Второй мировой, Великой Отечественной войн;

особенности внешнеполитического положения БССР;

особенности внешнеполитического курса Республики Беларусь;

основные оценочные суждения (точки зрения) о геополитическом положении Беларуси и ее внешнеполитическом курсе, результатах деятельности исторических личностей;

достижения уроженцев Беларуси в международной деятельности;

символы и места памяти белорусского народа о событиях Отечественной войны 1812 г., Первой и Второй мировой, Великой Отечественной войн;

уметь:

конкретизировать содержание понятий: Беловежское соглашение, геноцид, глобализация, диаспора, Евразийский экономический союз, интеграция, коллаборационизм, Содружество Независимых Государств, Союзное государство Беларуси и России;

локализовать геополитическое положение Беларуси с опорой на хронологические и синхронические таблицы, историческую карту и атлас;

характеризовать геополитическое положение и внешнеполитический курс Беларуси;

- соотносить геополитическое положение Беларуси с внешнеполитическими процессами мировой истории;
- давать оценку изучаемым историческим событиям, явлениям и процессам, деятельности исторических личностей;
- объяснять причинно-следственные связи между геополитическими условиями и внешнеполитическим положением Беларуси;
- сравнивать, систематизировать и обобщать исторические факты о геополитическом положении Беларуси и ее внешнеполитическом курсе и делать на этой основе аргументированные выводы;
- сравнивать точки зрения о геополитическом положении Беларуси и ее внешнеполитическом курсе;
- анализировать содержание исторических источников информации о геополитическом положении и внешней политике Беларуси;
- готовить и презентовать сообщения об исторических личностях с оценкой результатов их деятельности;
- использовать знания и умения для:
 - поиска и анализа социально значимой информации геополитическом положении Беларуси и ее внешнеполитическом курсе, представленной в средствах массовой информации;
 - проведения учебного исторического исследования по вопросам внешней политики Беларуси;
 - объяснения исторического контекста при чтении художественной литературы, просмотре художественных и документальных фильмов, посещении исторических мест, музеев и так далее;
 - определения собственного отношения к историческим фактам и личностям, а также к событиям современной жизни;
 - осознанного поведения как гражданина Республики Беларусь;
 - бережного отношения к местам памяти белорусского народа о событиях Отечественной войны 1812 г., Первой и Второй мировой, Великой Отечественной войн.

ФОРМИРОВАНИЕ БЕЛОРУССКОЙ НАЦИИ. КОНФЕССИОНАЛЬНОЕ ПОЛОЖЕНИЕ В БЕЛАРУСИ (16 часов)

Условия формирования белорусской нации в XIX в. Особенности политики российских властей по отношению к белорусам. Сущность национального вопроса в Российской империи относительно населения Беларуси. Национальный состав населения Беларуси. Условия образования белорусской нации и особенности ее становления. Характеристика менталитета белорусов.

Особенности становления белорусской нации на рубеже XIX–XX вв. Формирование общих национальных признаков в условиях становления индустриального общества. Этническая территория белорусов. Этническая идентификация населения Беларуси. Феномен «тутэйшасці».

Вызревание белорусской национальной идеи в XIX – начале XX в. Идеология западнорусизма. Особенности процесса оформления белорусской национальной идеи. Обоснование белорусской национальной идеи студентами-гомоновцами.

Эволюция конфессиональных отношений в XIX – начале XX в. Религиозная структура населения белорусских губерний. Расширение влияния православной церкви на белорусских землях. Ограничение влияния католичества. Упразднение униатской церкви. Политика Российской империи по религиозному вопросу после восстания 1863–1864 гг. Изменения в религиозной жизни в начале XX в. Свобода вероисповедания.

Развитие белорусской нации в 1920-е–1930-е гг. Национальный вопрос и его решение в БССР. Политика белорусизации как проявление советской национальной политики. Достижения и противоречия при проведении белорусизации. Национальная политика в БССР в 1930-е гг.

Конфессиональная политика в БССР в 1920-е–1930-е гг. Отношение советских властей к религии. Политика «воинственного атеизма». Антирелигиозная пропаганда. Положение верующих.

Национальная и конфессиональная политика польских властей в Западной Беларуси. Особенности национальных отношений в Западной Беларуси. Политика польских властей по полонизации населения Западной Беларуси. Конфессиональная политика польских властей в Западной Беларуси. Религиозная жизнь в Западной Беларуси.

Конфессиональное положение в годы Великой Отечественной войны. Политика советских властей относительно церкви в годы военных испытаний. Конфессиональная политика германских оккупационных властей на территории Беларуси. Вклад духовенства во всенародную борьбу на оккупированной территории Беларуси.

Национальная и конфессиональная политика в БССР во второй половине 1940-х – 1980-е гг. Национальный вопрос и его решение в БССР. Характеристика белорусской советской ментальности. Усиление государственного давления на церковь. Положение конфессий и верующих.

Белорусская нация в условиях государственного суверенитета Республики Беларусь (2 часа). Условия развития современной белорусской нации. Национальный состав населения Беларуси. Становление гражданского общества. Оформление идеологии белорусского государства в условиях государственного суверенитета Республики Беларусь.

Конфессиональная политика в Республике Беларусь. Взаимоотношения государства и религиозных конфессий. Закон Республики Беларусь от 17 декабря 1992 г. № 2054-ХІІ «О свободе совести и религиозных организациях». Возрождение конфессиональной жизни. Восстановление и строительство новых храмов, открытие новых приходов. Духовные учебные заведения. Роль и значение Белорусской православной церкви, Римско-католической церкви и других конфессий в суверенной Беларуси.

Наш край.

Практикум (2 часа).

Обобщение.

ОСНОВНЫЕ ТРЕБОВАНИЯ К РЕЗУЛЬТАТАМ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ

Учащиеся должны:

знать:

значение понятий: белорусская национальная идея, западнорусизм, национальный вопрос, национальное самосознание, белорусизация, полонизация, конфессия, атеизм, свобода вероисповедания;

основные этапы и особенности формирования белорусской нации;

особенности конфессионального положения населения Беларуси в разные исторические периоды;

пути и средства решения национального и религиозного вопросов в Беларуси;

основные оценочные суждения (точки зрения) о формировании белорусской нации, национальной и конфессиональной политике в Республике Беларусь;

достижения представителей духовенства – уроженцев Беларуси;

уметь:

конкретизировать содержание понятий: белорусская национальная идея, западнорусизм, национальный вопрос, национальное самосознание, белорусизация, полонизация, конфессия, атеизм, свобода вероисповедания;

локализовать процесс формирования белорусской нации с опорой на хронологические и синхронические таблицы, историческую карту и атлас;

характеризовать особенности формирования белорусской нации;

давать оценку изучаемым историческим событиям, явлениям и процессам, деятельности исторических личностей;

соотносить процесс формирования белорусской нации с соответствующими ему по содержанию процессами мировой истории;

сравнивать, систематизировать, обобщать исторические факты о формировании белорусской нации, конфессиональной и национальной политике в Республике Беларусь, делать на этой основе аргументированные выводы;

сравнивать точки зрения о формировании белорусской нации, национальной и конфессиональной политике в Республике Беларусь;

анализировать содержание исторических источников информации о формировании белорусской нации, конфессиональной и национальной политике в Республике Беларусь;

использовать знания и умения для:

поиска и анализа социально значимой информации о формировании белорусской нации, конфессиональной и национальной политике Республики Беларусь, представленной в средствах массовой информации;

объяснения исторического контекста при чтении художественной литературы, просмотре художественных и документальных фильмов, посещении исторических мест, музеев и так далее;

определения собственного отношения к историческим фактам и личностям, а также к событиям современной жизни;

осознанного поведения как гражданина Республики Беларусь.

КУЛЬТУРА БЕЛАРУСИ (12 часов)

Культура Беларуси в первой половине XIX в. Развитие образования. Литература. Романтизм в изобразительном искусстве. Классицизм в архитектуре.

Культура Беларуси во второй половине XIX в. Основные тенденции развития культуры Беларуси. Система образования. Становление белорусоведения. Становление нового белорусского языка и литературы. Театр и музыка. Живопись. Архитектура и градостроительство.

Быт и образ жизни населения Беларуси в XIX в. Сельская община, ее влияние на обычаи и обряды белорусов. Быт крестьян. Образ жизни рабочих. Питание населения. Народные праздники и обряды.

Основные тенденции в развитии культуры Беларуси в начале XX в. Роль газеты «Наша ніва» в развитии культуры Беларуси. Состояние образования. Научные исследования Беларуси. Развитие литературы и белорусского литературного языка. Становление белорусского профессионального театра. Изобразительное искусство. Развитие архитектуры.

Белорусская советская культура в 1920-е–1930-е гг. Политика белорусизации. Развитие системы образования в Советской Беларуси. Становление белорусской советской науки. Осуществление культурной революции. Литература. Музыка. Театр. Зарождение белорусского кино. Изобразительное искусство. Архитектура.

Культура в Западной Беларуси в 1921–1939 гг. Состояние западно-белорусской культуры в условиях политики полонизации. Деятельность Товарищества белорусской школы. Литература. Живопись. Музыкальное искусство. Архитектура.

Развитие белорусской советской культуры во второй половине 1940-х – 1980-е гг. Основные тенденции в развитии культуры Беларуси. Состояние образования. Выход белорусской науки на новые рубежи. Достижения ученых – уроженцев Беларуси. Участие белорусов в освоении космического пространства. Принцип партийности и метод социалистического реализма. Литература. Музыка. Изобразительное искусство. Театр и кино. Архитектура. Олимпийские достижения белорусских советских спортсменов.

Развитие образования, науки, литературы, искусства и спорта в условиях государственного суверенитета Республики Беларусь. Политика Республики Беларусь в области культуры. Оформление государственного статуса белорусского и русского языков. Образование в Беларуси. Достижения в развитии науки. Литература. Музыка. Изобразительное искусство. Театр и кино. Достижения белорусских спортсменов.

Наш край.
Практикум (2 часа).
Обобщение.

ОСНОВНЫЕ ТРЕБОВАНИЯ К РЕЗУЛЬТАТАМ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ

Учащиеся должны:

знать:

значение понятий: белорусоведение, белорусизация, культурная революция, метод социалистического реализма, принцип партийности;

основные этапы и особенности развития культуры Беларуси;

основные оценочные суждения (точки зрения) о развитии культуры Беларуси, результатах творчества деятелей культуры;

достижения уроженцев Беларуси в области культуры;

наиболее значимые олимпийские достижения белорусских спортсменов;

памятники культуры Беларуси;

уметь:

конкретизировать содержание понятий: белорусоведение, белорусизация, культурная революция, метод социалистического реализма, принцип партийности;

характеризовать развитие культуры Беларуси в изучаемые периоды;

давать оценку изучаемым историческим фактам, деятельности исторических личностей;

сравнивать, систематизировать и обобщать исторические факты о развитии культуры Беларуси и делать на этой основе аргументированные выводы;

сравнивать точки зрения об условиях и результатах развития культуры Беларуси;

анализировать содержание исторических источников информации о развитии культуры Беларуси;

готовить и презентовать сообщения о деятелях культуры, характеризовать историческую тематику в их творчестве;

использовать знания и умения для:

поиска и анализа социально значимой информации о развитии культуры в Беларуси, представленной в средствах массовой информации;

проведения учебного исторического исследования по вопросам развития культуры в Беларуси;

объяснения исторического контекста при чтении художественной литературы, просмотре художественных и документальных фильмов, посещении исторических мест, музеев и так далее;

определения собственного отношения к историческим событиям, явлениям и личностям, а также к событиям современной жизни;

осознанного поведения как гражданина Республики Беларусь;

поддержания бережного отношения к памятникам истории и культуры.

ИТОГОВОЕ ОБОБЩЕНИЕ

(2 часа)

ГЛАВА 3

ОБЩИЕ ТРЕБОВАНИЯ К ОРГАНИЗАЦИИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА

При изучении истории Беларуси на повышенном уровне в XI классе рекомендуются следующие виды учебно-познавательной деятельности учащихся: работа с исторической картой как источником информации, анализ и интерпретация исторических источников различного жанра, самостоятельное составление обобщающих/сравнительных таблиц/схем, решение познавательных задач и проблемных ситуаций, участие в проектной деятельности, проведение учебного исторического исследования поискового характера.

По итогам изучения истории Беларуси на повышенном уровне в XI классе учащиеся должны:

уметь:

локализовать события истории Беларуси XIX – начала XXI в. во времени и пространстве; характеризовать изменения в геополитическом положении белорусских земель в Новейшее время;

объяснять значение основных понятий, конкретизировать их и использовать при характеристике исторической и современной социальной действительности;

отличать исторический факт от его интерпретации;

реконструировать и интерпретировать содержание фактологического материала, отражающего особенности развития Беларуси в XIX – начале XXI в.;

характеризовать политическое, социально-экономическое и культурное развитие Беларуси в XIX – начале XXI в.; деятельность исторических личностей и деятелей культуры;

давать аргументированную оценку историческим фактам, деятельности исторических личностей;

объяснять причинно-следственные связи между историческими фактами, раскрывать взаимообусловленность изменений в основных сферах общественной жизни;

сравнивать, систематизировать и обобщать исторические факты и делать на этой основе аргументированные выводы;

анализировать содержание исторических документов;

анализировать историческую информацию, представленную в различных знаковых системах (текст, карта, график, диаграмма, таблица, иллюстрация и так далее);

сравнивать точки зрения об исторических фактах;

использовать методы учебного исторического исследования: формулировать проблемы, осуществлять сбор, систематизацию и обобщение материала, презентовать результаты личного исследования;

применять усвоенные знания и умения для:

объяснения исторического контекста при чтении художественной литературы, просмотре художественных и документальных фильмов, посещении исторических достопримечательностей, музеев и так далее;

определения собственной позиции по отношению к историческим фактам и личностям, а также событиям современной жизни;

анализа современной социальной информации, представленной в средствах массовой информации;

осознанного поведения как гражданина Республики Беларусь;

бережного отношения к памятникам истории и культуры.

ЗАЦВЕРДЖАНА

Пастанова
Міністэрства адукацыі
Рэспублікі Беларусь
04.08.2022 № 231

**Вучэбная праграма па вучэбным прадмеце
«Гісторыя Беларусі»
для XI класа ўстаноў адукацыі,
якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі
з беларускай мовай навучання і выхавання
(павышаны ўзровень)**

**ГЛАВА 1
АГУЛЬНЫЯ ПАЛАЖЭННІ**

1. Дадзеная вучэбная праграма па вучэбным прадмеце «Гісторыя Беларусі» (далей – вучэбная праграма) прызначана для вывучэння гэтага вучэбнага прадмета на павышаным

узроўні ў XI класе ўстаноў адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі.

У адпаведнасці з канцэнтрычным прынцыпам пабудовы зместу гістарычнай адукацыі ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі вучні XI класа вывучаюць гістарычны перыяд: XIX – пачатак XXI ст.

2. Дадзеная вучэбная праграма разлічана на 87 гадзін, у тым ліку 2 гадзіны – рэзервовы час).

У адпаведнасці з тыпавым вучэбным планам агульнай сярэдняй адукацыі на вывучэнне вучэбнага прадмета «Гісторыя Беларусі» у XI класе на павышаным узроўні адводзіцца 2 вучэбныя гадзіны на тыдзень у першым паўгоддзі і 3 вучэбныя гадзіны на тыдзень у другім паўгоддзі.

У дадзенай вучэбнай праграме змястоўны і працэсуальны кампаненты вучэбнага матэрыялу структураваны наступным чынам:

грамадска-палітычнае жыццё ў Беларусі. Развіццё беларускай дзяржаўнасці;
сацыяльна-эканамічнае развіццё Беларусі;
Беларусь у сістэме міжнародных адносін;
фарміраванне беларускай нацыі. Канфесійнае становішча ў Беларусі;
культура Беларусі.

Настаўнік, зыходзячы з педагагічнай мэтазгоднасці і з улікам асаблівасцей навучання ў канкрэтных умовах, можа змяніць рэкамендаваную дадзенай вучэбнай праграмай колькасць вучэбных гадзін на вывучэнне асобных тэм і парадак іх вывучэння, не выходзячы за межы агульнай колькасці вучэбнага часу, адведзенага на вывучэнне раздзелаў.

3. Мэты вывучэння вучэбнага прадмета «Гісторыя Беларусі» у XI класе на павышаным узроўні:

авалоданне асновамі сістэматызаваных тэарэтычных ведаў аб важнейшых працэсах гісторыі Беларусі XIX – пачатку XXI ст. ва ўзаемасувязі і ўзаемаабумоўленасці з сусветнай гісторыяй, спецыяльнымі спосабамі дзейнасці, якія неабходны для фарміравання светапогляду асобы, яе асобных грамадзянска-патрыятычных і нацыянальна-культурных каштоўнасных арыентацый;

асваенне вучнямі кампетэнцый, якія неабходны для прафесійнага самавызначэння і працягу адукацыі па выбраным напрамку, а таксама для арыентацыі ў сучасным сацыякультурным асяроддзі і самарэалізацыі ва ўмовах шматмерных зносін з іншымі людзьмі.

4. Задачы навучання вучэбнаму прадмету «Гісторыя Беларусі» у XI класе на павышаным узроўні:

фарміраваць у вучняў сістэмныя веды аб гісторыі Беларусі XIX – пачатку XXI ст. і ўмення выкарыстоўваць іх для ўсвядомленага прафесійнага самавызначэння, звязанага з працягам адукацыі ва ўстановах вышэйшай адукацыі;

развіваць у вучняў вопыт гістарычнага мыслення праз асэнсаванне імі важнейшых працэсаў і тэндэнцый у развіцці Беларусі ў XIX – пачатку XXI ст., уменне выкарыстоўваць засвоеныя гістарычныя веды для тлумачэння сучасных грамадскіх з’яў ва ўзаемасувязі з мінулым;

спрыяць выхаванню ў вучняў светапоглядных перакананняў, звязаных з прыняццем ідэй грамадзянскай супольнасці, прававой і дэмакратычнай дзяржавы, сацыяльнай справядлівасці, а таксама выхаванню пачуцця гонару за культурна-гістарычную спадчыну Беларусі, адказнасці за ўласную жыццядзейнасць і далейшы шлях развіцця Беларусі.

5. Асаблівае значэнне ў працэсе навучання гісторыі на павышаным узроўні маюць урокі-практыкумы. На ўроках-практыкумах рэкамендуецца вучыць вучняў абагульняць і сістэматызаваць вучэбны матэрыял, рабіць высновы, параўноўваць гістарычныя факты, даваць ім аргументаваную ацэнку, развіваць уменні выкарыстоўваць засвоеныя веды для рашэння пазнавальных задач, правядзення вучэбнага даследавання, аналізу гістарычных першакрыніц.

Мэтазгодна арганізацыя практычных работ вучняў з навуковай, навукова-папулярнай, энцыклапедычнай, мастацкай літаратурай, а таксама матэрыяламі музейных экспазіцый. Урокі-практыкумы павінны быць накіраваны на ўстанаўленне міжпрадметных сувязей, авалоданне абагуленымі спосабамі дзейнасці. Асабліваю ўвагу трэба звярнуць на магчымасці выкарыстання міжпрадметных сувязей з беларускай літаратурай пры вывучэнні тэм, прысвечаных развіццю культуры і мастацтва.

Тэмы ўрокаў-практыкумаў вызначае настаўнік з улікам пазнавальнай зацікаўленасці вучняў, а таксама асаблівасцей засваення вучэбнага матэрыялу ў канкрэтным класе.

Эфектыўнай формай арганізацыі вучэбна-пазнавальнай дзейнасці вучняў пры навучанні вучэбнаму прадмету «Гісторыя Беларусі» на павышаным узроўні з'яўляецца праектная дзейнасць. У працэсе выканання праектаў вучні ўдасканальваюць навыкі працы з крыніцамі гістарычнай інфармацыі, вучацца аналізаваць гістарычныя факты, рабіць высновы, прадстаўляць вынікі індывідуальнай і калектыўнай дзейнасці.

Пры вывучэнні тэм: «Германскі акупацыйны рэжым», «Дзейнасць калабарацыянісцкіх арганізацый» выкарыстоўваюцца матэрыялы па генацыдзе беларускага народа, прадстаўленыя Генеральнай пракуратурай Рэспублікі Беларусь, якія размешчаны на Нацыянальным адукацыйным партале (<https://adu.by/ru/393-pedagogam/rassledovanie-ugolovnogo-dela-o-genotside/6221-informatsionno-analiticheskie-materialy-generalnoj-prokuratury-respubliki-belarus-o-rassledovanii-ugolovnogo-dela-o-genotside-belorusskogo-naroda-v-gody-velikoj-otechestvennoj-vojny.html>).

Па кожным з раздзелаў прадугледжваецца правядзенне ўрокаў «Наш край», на якіх рэкамендавана выкарыстоўваць гісторыка-дакументальныя хронікі гарадоў і раёнаў Беларусі «Памяць». Краязнаўчы матэрыял мэтазгодна выкарыстоўваць пры выкананні вучнёўскіх даследаванняў (праектаў).

Рэзервовы час рэкамендавана выкарыстоўваць для правядзення кантролю вынікаў засваення зместу навучання па вучэбным прадмеце «Гісторыя Беларусі».

6. Павышаны ўзровень вывучэння вучэбнага прадмета «Гісторыя Беларусі» рэалізуецца з дапамогай пашырэння вучэбнага матэрыялу (увядзення новых тэм), больш глыбокага вывучэння вучэбнага матэрыялу, а таксама ўдасканалення спосабаў вучэбна-пазнавальнай дзейнасці.

Павышаны ўзровень вывучэння вучэбнага прадмета «Гісторыя Беларусі» прадугледжвае набыццё вучнямі сістэматычных ведаў і забяспечвае развіццё сродкамі вучэбнага прадмета «Гісторыя Беларусі» прадметных, мэтапрадметных і асобасных кампетэнцый, неабходных для прафесійнага самавызначэння, працягу адукацыі па выбраным напрамку, асобнага самаразвіцця, а таксама для ўсвядомленага і эфектыўнага вырашэння адукацыйных і жыццёвых (сацыякультурных) задач.

Асобасныя вынікі вывучэння гісторыі ўяўляюць сабой сфарміраваную сістэму каштоўнасцей адносінаў вучняў да сябе і іншых, працэсу навучання і яго вынікаў і, у цэлым, да працэсу жыццядзейнасці. Яны прадугледжваюць сфарміраванасць светапогляду, асобнай і грамадзянскай пазіцыі вучняў; развіццё гатоўнасці да адказных паводзін у сучасным грамадстве; назапашванне вопыту жыццядзейнасці, у тым ліку на аснове асэнсавання сацыяльна-маральнага вопыту папярэдніх пакаленняў. Асобасныя вынікі вывучэння гісторыі дазваляюць займаць актыўную жыццёвую пазіцыю, захоўваць нацыянальную ідэнтычнасць у полікультурным грамадстве, псіхічнае і фізічнае здароўе, накіраваны на фарміраванне патрэбнасці ў самапазнанні, самаразвіцці, самаактуалізацыі і самарэалізацыі.

Асобасныя вынікі вывучэння гісторыі, звязаныя з асобаснымі якасцямі і светапогляднымі ўстаноўкамі вучняў, вызначаны як прагназуемыя і не падлягаюць прамежкавай і выніковай праверцы.

Мэтапрадметныя вынікі навучання звязаны з выпрацоўкай у вучняў уменняў самастойна вызначаць мэты свайго навучання, прадстаўляць, аналізаваць і карэктываваць іх вынікі ва ўмовах індывідуальнай і калектыўна-размеркавальнай форм дзейнасці; сістэматызаваць і абагульняць змест вучэбнага матэрыялу і рабіць на гэтай аснове аргументаваныя высновы; ажыццяўляць пошук, збор, апрацоўку разнастайных крыніц

сацыяльна-гістарычнай інфармацыі з магчымасцю яе пераводу з візуальнага ў вербальны выгляд і наадварот.

Прадметныя вынікі вывучэння гісторыі прадстаўлены ў асноўных патрабаваннях да вынікаў вучэбнай дзейнасці вучняў, якія сфармуляваны ў главе 2 дадзенай вучэбнай праграмы.

ГЛАВА 2 ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА ПРАДМЕТА. АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ ВУЧНЯЎ

ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАЕ ЖЫЦЦЁ Ў БЕЛАРУСІ. РАЗВІЦЦЁ БЕЛАРУСКАЙ ДЗЯРЖАЎНАСЦІ (21 гадзіна)

Грамадска-палітычнае жыццё ў першай палове і сярэдзіне XIX ст. Асаблівасці палітычнага курсу расійскага ўрада ў пачатку XIX ст. Польшкія і расійскія дваранскія рэвалюцыянеры ў Беларусі. Паўстанне 1830–1831 гг. і яго вынікі. Палітыка расійскага ўрада на беларускіх землях у сярэдзіне XIX ст.

Паўстанне 1863–1864 гг. Прычыны паўстання. Палітычныя плыні паўстанцаў. Погляды К. Каліноўскага. Характар і вынікі паўстання. Адлюстраванне падзей паўстання ў беларускай гістарычнай навуцы.

Грамадска-палітычнае жыццё ў другой палове 60-х – 90-я гг. XIX ст. Вытокі і сутнасць народніцтва. Народніцкія арганізацыі ў Беларусі ў першай палове 1880-х гг. Выхадцы з Беларусі ў народніцкіх арганізацыях Расіі. Стварэнне сацыял-дэмакратычных арганізацый у Беларусі. Распаўсюджванне марксізму. Польшкі і яўрэйскі нацыянальныя рухі ў Беларусі.

Грамадска-палітычнае становішча ў пачатку XX ст. Узнікненне сацыялістычных і нацыянальна-дэмакратычных партый. Палітычныя сілы ў рэвалюцыі 1905–1907 гг. Маніфест 17 кастрычніка 1905 г. Стварэнне Дзяржаўнай думы і яе дзейнасць. Дынаміка і формы рэвалюцыйнага руху ў Беларусі. Асаблівасці правядзення земскай рэформы ў Беларусі.

Беларускі нацыянальны рух у пачатку XX ст. Спробы вырашэння нацыянальнага пытання. Утварэнне Беларускай сацыялістычнай грамады, яе праграмныя патрабаванні. Праекты афармлення беларускай нацыянальнай дзяржаўнасці ў час Першай сусветнай вайны. Беларускі нацыянальны камітэт. Цэнтральная рада беларускіх арганізацый. Вялікая беларуская рада. Беларускі нацыянальны рух у Петраградзе, Маскве і іншых гарадах Расіі.

Лютаўская і Кастрычніцкая рэвалюцыі 1917 г. як пачатак новага этапу развіцця Беларусі. Лютаўская рэвалюцыя. Зваржэнне самадзяржаўя і ўстанаўленне двоеўладдзя. Палітычная сітуацыя ў Беларусі. Дзейнасць бальшавікоў у Беларусі і на Заходнім фронце. Абвастрэнне сацыяльна-эканамічнага і палітычнага крызісу ў Расіі. Кастрычніцкая рэвалюцыя. Асаблівасці ўстанаўлення савецкай улады ў Беларусі. Стварэнне органаў дзяржаўнай улады і кіравання. Паўночна-Заходні абласны камітэт РСДРП(б). Першыя рэвалюцыйныя пераўтварэнні.

Спробы практычнай рэалізацыі беларускай нацыянальнай дзяржаўнасці ў 1917–1918 гг. Пазіцыя Абласнога выканаўчага камітэта Заходняй вобласці і фронту па беларускім пытанні. I Усебеларускі з’езд і яго роля ў афармленні беларускай нацыянальнай дзяржаўнасці. Абвясчэнне БНР і яе незалежнасці: погляды на праблему ў беларускай гістарычнай навуцы.

Афармленне беларускай нацыянальнай дзяржаўнасці на савецкай аснове. Пазіцыя ЦК РКП(б) па стварэнні беларускай дзяржавы на савецкай аснове. VI Паўночна-Заходняя абласная канферэнцыя РКП(б) і яе рашэнні. Маніфест Часовага ўрада Беларусі ад 1 студзеня 1919 г. аб стварэнні Сацыялістычнай Савецкай Рэспублікі Беларусь (далей – ССРБ). Утварэнне ССР Літвы і Беларусі. Другое абвясчэнне ССРБ.

Грамадска-палітычнае жыццё ў Савецкай Беларусі ў 1920-я – 1930-я гг. Фарміраванне савецкай грамадска-палітычнай сістэмы. Удзел Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі (далей – БССР) ва ўтварэнні Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік (далей – СССР). Роля Камуністычнай партыі (бальшавікоў) Беларусі і Саветаў рабочых, сялянскіх і чырвонаармейскіх дэпутатаў у палітычнай сістэме. Дзейнасць грамадскіх арганізацый. Палітычныя рэпрэсіі.

Грамадска-палітычнае жыццё ў другой палове 1940-х – першай палове 1950-х гг. Роля КП(б)Б у пасляваенным аднаўленні рэспублікі. Дзейнасць Саветаў і грамадскіх арганізацый. Асаблівасці грамадска-палітычнай сітуацыі ў заходніх рэгіёнах Беларусі. Злачынствы польскіх і ўкраінскіх нацыяналістаў супраць мірнага насельніцтва БССР у пасляваенны перыяд.

Грамадска-палітычнае жыццё ў другой палове 1950-х – першай палове 1960-х гг. Спробы дэмакратызацыі грамадска-палітычнага жыцця. Ажыццяўленне курсу ХХ з’езда КПСС. Прыняцце курсу на пабудову камунізму.

Грамадска-палітычнае жыццё ў другой палове 1960-х – першай палове 1980-х гг. Асаблівасці грамадска-палітычнага жыцця. Паварот да кансерватыўнага курсу. Канцэпцыя развітога сацыялізму. Дзейнасць Саветаў і грамадскіх арганізацый. Змены ў грамадска-палітычным жыцці ў пачатку 1980-х гг.

Грамадска-палітычнае жыццё ў час ажыццяўлення палітыкі перабудовы. Рэформа палітычнай сістэмы: дэмакратызацыя і галоснасць, альтэрнатыўны парадак выбараў. Фарміраванне шматпартыйнасці. Узнікненне парламенцкай апазіцыі.

Спыненне існавання СССР. Рух за дзяржаўны суверэнітэт. Адмена 6-га артыкула Канстытуцыі СССР і БССР. Прыняцце Дэкларацыі аб дзяржаўным суверэнітэце БССР і наданне ёй статусу канстытуцыйнага закона. Рэферэндум па пытанні аб захаванні СССР. Прыняцце Закона «Аб забеспячэнні палітычнай і эканамічнай самастойнасці БССР». Белавежскае пагадненне. Прычыны распада СССР. Стварэнне Садружнасці Незалежных Дзяржаў.

Станаўленне дзяржаўнага суверэнітэту Рэспублікі Беларусь. Прыняцце рашэння аб змене назвы Беларуская ССР. Закон Рэспублікі Беларусь ад 1 жніўня 2002 г. № 136-З «О гражданстве Республики Беларусь». Прыняцце Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь. Увядзенне пасады Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь. Першы Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь А. Р. Лукашэнка. Рэспубліканскі рэферэндум 14 мая 1995 г. і яго вынікі.

Грамадска-палітычнае жыццё ў другой палове 1990-х гг. Развіццё грамадска-палітычнай сістэмы. Фарміраванне заканадаўчай і выканаўчай галін дзяржаўнай улады. Рэспубліканскі рэферэндум 24 лістапада 1996 г. і яго вынікі. Канстытуцыя Рэспублікі Беларусь 1994 г. са змяненнямі і дапаўненнямі, прынятымі на рэферэндуме. Змены ў структуры органаў дзяржаўнай улады. Умацаванне інстытута прэзідэнцкай улады.

Грамадска-палітычнае жыццё ў пачатку ХХІ ст. Развіццё грамадска-палітычнай сістэмы. Палітычныя партыі і грамадскія аб’яднанні. Працэс фарміравання Рэспублікі Беларусь як дэмакратычнай, сацыяльнай, прававой дзяржавы. Рэспубліканскія рэферэндумы 17 кастрычніка 2004 г., 27 лютага 2022 г., і іх вынікі. Змяненні і дапаўненні ў Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь. Выбары Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь. Усебеларускі народны сход – вышэйшы прадстаўнічы орган народаўладдзя Рэспублікі Беларусь.

Наш край.

Практыкум (2 гадзіны).

Абагульненне.

Асноўныя патрабаванні да вынікаў вучэбнай дзейнасці вучняў

Вучні павінны:

ведаць:

значэнне паняццяў: аўтаномія, грамадзянская супольнасць, грамадзянства, дзяржаўны суверэнітэт, інстытут прэзідэнцкай улады, мадэрнізацыя, нацыянал-дэмакратызм, нацыянальнае пытанне, парламенцкая апазіцыя, перабудова, правая

дзяржава, рэабiлітaцыя, сaвeцкaя гpaмaдcкa-пaлітычнaя cіcтeмa, Сaюзнaя дзяржава, сaцыялізм, унітaрнaя дзяржава;

acнoўнaя этaпa і acaблiвacці cтaнaўлeннa нaцыянaльнaх фoрм бeлaруcкaй дзяржaўнacці;

acaблiвacці гpaмaдcкa-пaлітычнaгa рaзвiццa бeлaруcкіх губeрнiў у cклaдзe Рaсiйcкaй імпeрыi, кiрункi бeлaруcкaгa нaцыянaльнaгa руху, шлaхi і cрoдкi вyрaшeннa нaцыянaльнaгa пытaннa;

шлaхi і cрoдкi cтaнaўлeннa і мaдeрнiзaцыi гpaмaдcкa-пaлітычнaй cіcтeмы БCCP;

вынiкi гpaмaдcкa-пaлітычнaх рeфoрм і рeвaлюцыйнaх пaдзeй длa рaзвiццa Бeлaруcі;

тeндeнцыi cучacнaгa гpaмaдcкa-пaлітычнaгa рaзвiццa Рeспублiкi Бeлaрусь;

дзяржaўнoю cімвoлiкy БCCP і дзяржaўнoю cімвoлiкy Рeспублiкi Бeлaрусь;

acнoўнaя acнaчнaя мepкaвaннi (пункты глeджaннa) aб cтaнaўлeннi нaцыянaльнaх фoрм бeлaруcкaй дзяржaўнacці, гpaмaдcкa-пaлітычнaм рaзвiццi Бeлaруcі, гpaмaдcкa-пaлітычнaх дзeячax;

дacягнeннi ўpaджeнцaў Бeлaруcі ў гpaмaдcкa-пaлітычнaм жыццi;

умeць:

кaнкpэтызaвaць змecт пaняццaў: aўтaнoмiя, гpaмaдзянcкaя cупoльнacць, гpaмaдзянcтвa, дзяржaўнa cувeрeнiтeт, iнcтyтyт пpэзiдeнтcкaй yлaды, мaдeрнiзaцыя, нaцыянaл-дeмaкpaтызм, нaцыянaльнae пытaннe, пapлaмeнтcкaя aпaзіцыя, пepaбyдoвa, пpaвaвaя дзяржaвa, рeабiлітaцыя, caвeцкaя гpaмaдcкa-пaлітычнaя cіcтeмa, Сaюзнaя дзяржaвa, caцыялізм, унітaрнaя дзяржaвa і ўcтaнaўлiвaць cіcтeмнaя cувязi пaмiж iмi;

лaкaлізaвaць пpaцeс фapмiрaвaннa нaцыянaльнaх фoрм бeлaруcкaй дзяржaўнacці з aпoрaй нa xpaнaлaгiчнaя і ciнxpaнiчнaя тaблiцы, гicтapычнoю кapтy і aтлac;

xapaктapызaвaць acaблiвacці і вынiкi фapмiрaвaннa бeлaруcкaй дзяржaўнacці;

xapaктapызaвaць рeфoрмы і рeвaлюцiі як cрoдaк мaдeрнiзaцыi гpaмaдcтвa;

дaвaць aceнкy вывyчaeмым гicтapычнaм пaдзeям, з'явaм і пpaцecaм, дзeйнacці гicтapычнaх acoб;

пapaўнoўвaць, cіcтeмaтызaвaць і aбaгyльнaць гicтapычнaя фaкты aб фapмiрaвaннi бeлaруcкaй дзяржaўнacці, змeнax y гpaмaдcкa-пaлітычнaм жыццi і paбiць нa гэтaй acнoвe apгyмeнтaвaнaя выcнoвы;

пapaўнoўвaць пункты глeджaннa aб cтaнaўлeннi і рaзвiццi нaцыянaльнaх фoрм бeлaруcкaй дзяржaўнacці, змянeннax y гpaмaдcкa-пaлітычнaм жыццi ў Бeлaруcі;

aнaлізaвaць змecт гicтapычнaх кpыніц iнфapмaцыi aб фapмiрaвaннi нaцыянaльнaх фoрм бeлaруcкaй дзяржaўнacці і гpaмaдcкa-пaлітычнaм жыццi;

pыxтaвaць і пpэзeнтaвaць пaвeдaмлeннi aб гpaмaдcкa-пaлітычнaх гicтapычнaх acoбax з aceнкaй вынiкaў iх дзeйнacці;

выкapыcтoўвaць вeды і ўмeннi длa:

пoшyкy і aнaлізy caцыялbнa знaчнaй iнфapмaцыi aб гpaмaдcкa-пaлітычнaм жыццi ў Бeлaруcі, пpaдcтaўлeнaй y cрoдкax мacaвaй iнфapмaцыi;

пpaвядзeннa вyчeбнaгa гicтapычнaгa дacлeдaвaннa пa пытaннax гpaмaдcкa-пaлітычнaгa жыццa ў Бeлaруcі;

тлyмaчeннa гicтapычнaгa кaнтeкcтy пpы чытaннi мacтaцкaй лiтapaтypы, пpaглeдзe мacтaцкіх і дaкyмeнтaльнaх фiльмaў, нaвeдвaннi гicтapычнaх мecцaў, мyзeяў і гэтaк дaлeй;

вызнaчeннa ўлacнaх aднociн дa гicтapычнaх фaктaў і acoб, a тaкcaмa пaдзeй cучacнaгa жыццa;

iдeнтыфiкaцыi ўлacнaх caцыялbнaх пaвoдзiн як гpaмaдзянiнa Рeспублiкi Бeлaрусь.

CAЦЫЯЛbНA-ЭKАНАМIЧНAЕ PАЗBИЦЦE БEЛAPУCИ

(17 гaдзiн)

Вyрaшeннe aгpaрнaгa пытaннa ў пepшaй пaлoвe XIX cт. Pазлaжeннe фeaдaльнa-пpыгoннiцкaгa лaдy і кpызiс пaншчыннaй гaспaдapкi. Caцыялbнaя cупpячeнacці ў вeсцы. Peфoрмa дзяржaўнaй вeскi. Лycтpaцыя дзяржaўнaх мaeнткaў. Інвeнтapнaя рeфoрмa ў пaмeшчыцкaй вeсцы.

Адмена прыгоннага права. Наспяванне неабходнасці сялянскай рэформы, яе прычыны. Падрыхтоўка рэформы. Маніфест і «Палажэнні» 19 лютага 1861 г. Правы сялян. Устаўныя граматы і выкупныя акты. Спецыфіка мясцовых «Палажэнняў» для Віцебскай, Магілёўскай, Мінскай, Гродзенскай і Віленскай губерняў. Выкупная аперацыя. Змены ў рэалізацыі рэформы, звязаныя з паўстаннем 1863–1864 гг. Вынікі і значэнне аграрнай рэформы.

Развіццё сельскай гаспадаркі ў 60-я гг. XIX – пачатку XX ст. Характарыстыка землеўладання ў Беларусі. Асаблівасці развіцця капіталізму ў сельскай гаспадарцы Беларусі. Феадальна-прыгонніцкія перажыткі. Змешаная сістэма гаспадарання. Станаўленне прадпрымальніцкай гаспадаркі капіталістычнага тыпу ў Беларусі. Уплыў сусветнага аграрнага крызісу на спецыялізацыю сельскай гаспадаркі Беларусі. Прычыны і мэты аграрнай рэформы П. А. Сталыпіна, яе асаблівасці ў Беларусі. Фарміраванне аграрнай буржуазіі.

Развіццё прамысловасці, гандлю, фінансаў і транспарту ў 60-я гг. XIX – пачатку XX ст. Будаўніцтва чыгунак, іх уплыў на развіццё гаспадаркі. Працэс урбанізацыі і яго асаблівасці ў Беларусі. Рост гарадоў як фабрычна-завадскіх і гандлёвых цэнтраў. Асаблівасці прамысловай рэвалюцыі ў Беларусі. Галіновая структура прамысловасці. Стварэнне манапалістычных аб'яднанняў. Фарміраванне нацыянальнага рынку. Павышэнне ролі банкаў. Стан гандлю. Фарміраванне класаў буржуазнага грамадства.

Ад палітыкі «ваеннага камунізму» да новай эканамічнай палітыкі. Палітыка «ваеннага камунізму», яе змест. Эканамічнае і палітычнае становішча БССР. Крызіс палітыкі «ваеннага камунізму» і пераход да новай эканамічнай палітыкі. Сутнасць і змест новай эканамічнай палітыкі, яе супярэчнасці. Вынікі аднаўлення народнай гаспадаркі Савецкай Беларусі.

Індустрыялізацыя. Курс на сацыялістычную індустрыялізацыю. Прычыны і напрамкі правядзення індустрыялізацыі. Будаўніцтва і мадэрнізацыя прамысловых прадпрыемстваў. Асаблівасці індустрыялізацыі ў БССР. Вынікі яе ажыццяўлення.

Калектывізацыя сельскай гаспадаркі. Прычыны правядзення калектывізацыі. Калгас як форма вытворчага кааперавання. Пераход да суцэльнай калектывізацыі сельскай гаспадаркі. Палітыка ліквідацыі кулацтва як класа. Перагібы і памылкі ў калгасным руху. Вынікі калектывізацыі сялянскіх гаспадарак.

Сацыяльна-эканамічнае становішча ў Заходняй Беларусі ў 1921–1939 гг. Сацыяльна-эканамічная палітыка польскіх улад на захопленнай тэрыторыі Заходняй Беларусі. Аграрныя рэформы. Праблемы прамысловага развіцця. Уплыў сусветнага эканамічнага крызісу. Працоўная эміграцыя.

Аднаўленне народнай гаспадаркі ў першае пасляваеннае дзесяцігоддзе. Страты і разбурэнні, нанесеныя эканоміцы і сацыяльнай сферы Беларусі ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Аднаўленчыя работы ў прамысловасці. Асаблівасці і цяжкасці ў аднаўленні і развіцці сельскай гаспадаркі. Калектывізацыя ў заходніх абласцях Беларусі. Матэрыяльнае становішча народа ў пасляваенныя гады.

Сацыяльна-эканамічнае развіццё ва ўмовах навукова-тэхнічнай рэвалюцыі. Навукова-тэхнічная рэвалюцыя ў Беларусі. Развіццё радыётэхнічнай, радыёэлектроннай, хімічнай і нафтапрапрацоўчай прамысловасці, машынабудавання і металаапрацоўкі. Матэрыяльна-тэхнічнае забеспячэнне аграрнага сектара эканомікі. Матэрыяльны дабрабыт насельніцтва. Эканамічныя рэформы і іх вынікі. Аграпрамысловы комплекс. Праявы стагнацыі ў эканоміцы.

Змены ў сацыяльна-эканамічным развіцці ў другой палове 1980-х гг. Курс на паскарэнне сацыяльна-эканамічнага развіцця. Перавод прадпрыемстваў на гаспадарчы разлік і самафінансаванне. Развіццё кааператыўнага руху. Прычыны пагаршэння сацыяльна-эканамічнага становішча. Пераадоленне наступстваў аварыі на Чарнобыльскай АЭС.

Сацыяльна-эканамічнае становішча ў 1990-я гг. Эканамічнае становішча Рэспублікі Беларусь у першай палове 1990-х гг. Пошук шляхоў выхаду з крызісу. Увядзенне сістэмы грашовых адзінак Рэспублікі Беларусь. Станаўленне прадпрымальніцкіх структур.

Асаблівасці беларускай мадэлі сацыяльна-эканамічнага развіцця. Распрацоўка беларускай мадэлі сацыяльна-эканамічнага развіцця і яе сутнасныя характарыстыкі. Мэты і сродкі рэалізацыі сацыяльна арыентаванай эканомікі. Эканамічная інтэграцыя з Расіяй і краінамі Садружнасці Незалежных Дзяржаў. Сусветны фінансава-эканамічны крызіс і шляхі пераадолення яго наступстваў у Рэспубліцы Беларусь. Галоўныя вынікі сацыяльна-эканамічнага развіцця ў перыяд суверэнітэту. Прыярытэты дзяржавы ў сацыяльна-эканамічнай сферы. Дзяржаўная маладзёжная палітыка.

Наш край.

Практыкум (2 гадзіны).

Абагульненне.

Асноўныя патрабаванні да вынікаў вучэбнай дзейнасці вучняў

Вучні павінны:

ведаць:

значэнне паняццяў: аграрнае пытанне, асадніцтва, аўтаномія, ваенна-прамысловы комплекс, індустрыялізацыя, інфляцыя, інтэграцыя, лічбавая эканоміка, калектывізацыя сельскай гаспадаркі, мадэрнізацыя, нацыяналізацыя, новая эканамічная палітыка, палітыка «ваеннага камунізму», прыватызацыя, «прускі» шлях развіцця капіталізму ў сельскай гаспадарцы, «амерыканскі» шлях развіцця капіталізму ў сельскай гаспадарцы, раскулачванне, сацыяльна арыентаваная эканоміка, сельская абшчына, стагнацыя, урбанізацыя, устойлівае развіццё, экстэнсіўны шлях развіцця эканомікі, інтэнсіўны шлях развіцця эканомікі;

асноўныя этапы і асаблівасці вырашэння аграрнага пытання ў Беларусі;

шляхі і сродкі мадэрнізацыі ў працэсе пераходу ад аграрна-рамеснага да індустрыяльнага грамадства ў Беларусі;

вынікі эканамічных рэформ для развіцця Беларусі;

сутнасць беларускай мадэлі сацыяльна-эканамічнага развіцця;

асноўныя ацэначныя меркаванні (пункты гледжання) аб працэсе мадэрнізацыі пры пераходзе ад аграрна-рамеснага да індустрыяльнага грамадства;

дасягненні ўраджэнцаў Беларусі ў эканамічным развіцці (гаспадарчым жыцці);

умець:

канкрэтызаваць змест паняццяў: аграрнае пытанне, асадніцтва, аўтаномія, ваенна-прамысловы комплекс, індустрыялізацыя, інфляцыя, інтэграцыя, лічбавая эканоміка, калектывізацыя сельскай гаспадаркі, мадэрнізацыя, нацыяналізацыя, новая эканамічная палітыка, палітыка «ваеннага камунізму», прыватызацыя, «прускі» шлях развіцця капіталізму ў сельскай гаспадарцы, «амерыканскі» шлях развіцця капіталізму ў сельскай гаспадарцы, раскулачванне, сацыяльна арыентаваная эканоміка, сельская абшчына, стагнацыя, урбанізацыя, устойлівае развіццё, экстэнсіўны шлях развіцця эканомікі, інтэнсіўны шлях развіцця эканомікі;

лакалізаваць працэс пераходу ад аграрна-рамеснага да індустрыяльнага грамадства з апорай на храналагічныя і сінхранічныя табліцы, гістарычную карту і атлас;

характарызаваць сутнасць мадэрнізацыі пры пераходзе ад аграрна-рамеснага да індустрыяльнага і інфармацыйнага грамадства;

суадносіць працэс мадэрнізацыі пры пераходзе ад аграрна-рамеснага да індустрыяльнага і інфармацыйнага грамадства ў Беларусі з адпаведным яму па змесце працэсам сусветнай гісторыі;

даваць ацэнку вывучаемым гістарычным падзеям, з'явам і працэсам, дзейнасці гістарычных асоб;

раскрываць прычынна-следчыя сувязі паміж мадэрнізацыяй пры пераходзе ад аграрна-рамеснага да індустрыяльнага і інфармацыйнага грамадства ў Беларусі і сацыяльнымі працэсамі ў Беларусі;

характарызаваць сутнасць беларускай мадэлі сацыяльна-эканамічнага развіцця;

параўноўваць, сістэматызаваць, абагульняць гістарычныя факты аб сацыяльна-эканамічным развіцці Беларусі і рабіць на гэтай аснове аргументаваныя высновы;

параўноўваць пункты гледжання аб працэсе мадэрнізацыі пры пераходзе ад аграрна-рамеснага да індустрыяльнага і інфармацыйнага грамадства ў Беларусь;

аналізаваць змест гістарычных крыніц інфармацыі аб сацыяльна-эканамічным развіцці Беларусі;

рыхтаваць і прэзентаваць паведамленні аб гістарычных асобах з ацэнкай вынікаў іх дзейнасці;

выкарыстоўваць веды і ўменні для:

пошуку і аналізу сацыяльна значнай інфармацыі аб сацыяльна-эканамічным развіцці Беларусі, прадстаўленай у сродках масавай інфармацыі;

правядзення вучэбнага гістарычнага даследавання па пытаннях сацыяльна-эканамічнага развіцця Беларусі;

тлумачэння гістарычнага кантэксту пры чытанні мастацкай літаратуры, праглядзе мастацкіх і дакументальных фільмаў, наведванні гістарычных месцаў, музеяў і гэтак далей;

вызначэння ўласных адносін да гістарычных фактаў і асоб, а таксама да падзей сучаснага жыцця.

БЕЛАРУСЬ У СІСТЭМЕ МІЖНАРОДНЫХ АДНОСІН

(17 гадзін)

Геапалітычнае становішча Беларусі ў XIX ст. Становішча беларускіх зямель пасля ўваходжання ў склад Расійскай імперыі. Расійска-французскія адносіны і палітычная сітуацыя ў заходніх губернях. Праект адраджэння Вялікага Княства Літоўскага. Беларусь у перыяд Айчыннай вайны 1812 г. Вынікі вайны 1812 г. для Беларусі.

Беларусь у гады Першай сусветнай вайны. Беларусь як аб'ект геапалітыкі еўрапейскіх дзяржаў. Прычыны і пачатак вайны. Становішча беларускіх губерняў. Бежанцы. Рэквізіцыі. Акупацыя германскімі войскамі заходняй часткі Беларусі. Палітыка акупацыйных улад. Вынікі Брэсцкага міру для Беларусі.

Становішча Беларусі ў гады польска-савецкай вайны. Прычыны і пачатак вайны. Становішча на тэрыторыі Беларусі. Ход ваенных дзеянняў. Рыжскі мірны дагавор і яго наступствы для Беларусі.

Беларусь у геапалітычных умовах міжваеннага перыяду. Геапалітычнае значэнне Савецкай Беларусі. Узбуйненне тэрыторыі БССР у 1924 і 1926 гг. Заходнебеларускія землі як аб'ект геапалітычных планаў Польшчы. Палітыка польскіх улад. Нацыянальна-вызваленчы, сялянскі і рабочы рух у Заходняй Беларусі.

Пачатак Другой сусветнай вайны. Уз'яднанне Заходняй Беларусі з БССР. Геапалітычная сітуацыя ў Еўропе ў канцы 1930-х гг. Дагавор аб ненападзенні паміж Германіяй і СССР ад 23 жніўня 1939 г. Пачатак Другой сусветнай вайны. Вызваленчы паход Чырвонай Арміі ў Заходнюю Беларусь. Дагавор «Аб дружбе і граніцы» паміж СССР і Германіяй. Уз'яднанне Заходняй Беларусі з БССР.

БССР напярэдадні і ў пачатку Вялікай Айчыннай вайны. БССР напярэдадні Вялікай Айчыннай вайны. Мерапрыемствы па ўмацаванні абароназдольнасці краіны. Нападзенне нацысцкай Германіі на СССР. Цэнтралізацыя кіраўніцтва краінай. Мабілізацыя і эвакуацыя. Абарончыя баі на тэрыторыі Беларусі. Гераізм і самаахвярнасць абаронцаў Айчыны. Прычыны няўдач Чырвонай Арміі ў пачатку вайны.

Германскі акупацыйны рэжым на тэрыторыі Беларусі. План «Ост» – праграма каланізацыі і знішчэння народаў Савецкага Саюза. Канцэнтрацыйныя лагеры і гета на тэрыторыі Беларусі. Карныя аперацыі супраць партызан, падпольшчыкаў і мірнага насельніцтва. Вываз на прымусовыя работы ў Германію.

Дзейнасць калабарацыянісцкіх арганізацый. Удзел беларускіх калабарацыяністаў у рэалізацыі акупацыйнай палітыкі германскіх нацыстаў на тэрыторыі Беларусі. Злачынствы ўкраінскай і латышскай дапаможнай паліцыі. Злачынствы літоўскай дапаможнай паліцыі. Удзел «Арміі Краёвай» у генацыдзе беларускага народа.

Барацьба супраць нямецка-фашысцкіх акупантаў. Арганізацыя партызанскага і падпольнага руху. Стварэнне Цэнтральнага штаба партызанскага руху і Беларускага штаба партызанскага руху. Утварэнне партызанскіх зон і партызанскіх краёў. Партызанскія злучэнні, іх баявая дзейнасць. «Рэйкавая вайна». Дзейнасць падпольных арганізацый. Супраціўленне мірнага насельніцтва акупацыйнаму рэжыму. Героі ўсенароднай барацьбы.

Вызваленне Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Пачатак вызвалення тэрыторыі Беларусі. Аперацыя «Баграціён» і яе вынікі. Подзвігі савецкіх воінаў. Уклад беларускага народа ў разгром нацысцкай Германіі і яе саюзнікаў. Захаванне гістарычнай памяці аб Вялікай Айчыннай вайне. Закон Рэспублікі Беларусь ад 5 студзеня 2022 г. № 146-З «О геноциде белорусского народа».

Крыніцы перамогі савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне. Ураджэнцы Беларусі ў еўрапейскім руху Супраціўлення і на франтах Другой сусветнай вайны.

БССР на міжнароднай арэне ў другой палове 1940-х – 1980-я гг. Уключэнне БССР у лік краін-заснавальніц Арганізацыі Аб'яднаных Нацый (далей – ААН). Тэрытарыяльныя змены БССР. Знешнепалітычная дзейнасць БССР. Удзел у барацьбе міжнароднага супольніцтва за вырашэнне глабальных сацыяльна-палітычных праблем, мір і бяспеку. Гандлёва-эканамічнае супрацоўніцтва з краінамі Савета эканамічнай узаемадапамогі. Навукова-тэхнічнае і культурнае супрацоўніцтва БССР з краінамі свету. Сувязі з беларускай дыяспарай.

Рэспубліка Беларусь у міжнародным супольніцтве ў 1990-я гг. Прыярытэты знешнепалітычнага курсу Рэспублікі Беларусь. Дзейнасць Беларусі ў ААН. Умацаванне сувязей з краінамі Саюза Незалежных Дзяржаў (далей – СНД). Развіццё інтэграцыі паміж Беларуссю і Расіяй.

Знешняя палітыка Рэспублікі Беларусь у пачатку XXI ст. Шматвектарны характар знешнепалітычнай дзейнасці Рэспублікі Беларусь. Развіццё эканамічных і культурных сувязей з краінамі блізкага і далёкага замежжа. Фарміраванне Еўразійскага эканамічнага саюза. Узаемаадносіны Беларусі з краінамі Еўрапейскага Саюза. Супрацоўніцтва з краінамі Азіяцка-Ціхаакіянскага рэгіёна, Афрыкі і Лацінскай Амерыкі. Развіццё сувязей з беларускай дыяспарай.

Наш край.

Практыкум (2 гадзіны).

Абагульненне.

Асноўныя патрабаванні да вынікаў вучэбнай дзейнасці вучняў

Вучні павінны:

ведаць:

значэнне паняццяў: Белавежскае пагадненне, генацыд, глабалізацыя, дыяспара, Еўразійскі эканамічны саюз, інтэграцыя, калабарацыянізм, СНД, Саюзная дзяржава Беларусі і Расіі;

асабліваасці геапалітычнага становішча Беларусі ў перыяд Айчыннай вайны 1812 г., Першай і Другой сусветнай, Вялікай Айчыннай войнаў;

асабліваасці знешнепалітычнага становішча БССР;

асабліваасці знешнепалітычнага курсу Рэспублікі Беларусь;

асноўныя азначныя меркаванні (пункты гледжання) аб геапалітычным становішчы Беларусі і яе знешнепалітычным курсе, выніках дзейнасці гістарычных асоб;

дасягненні ўраджэнцаў Беларусі ў міжнароднай дзейнасці;

сімвалы і месцы памяці беларускага народа аб падзеях Айчыннай вайны 1812 г., Першай і Другой сусветнай, Вялікай Айчыннай войнаў;

умець:

канкрэтызаваць змест паняццяў: Белавежскае пагадненне, генацыд, глабалізацыя, дыяспара, Еўразійскі эканамічны саюз, інтэграцыя, калабарацыянізм, СНД, Саюзная дзяржава Беларусі і Расіі;

лакалізаваць геапалітычнае становішча Беларусі з апорай на храналагічныя і сінхранічныя табліцы, гістарычную карту і атлас;
характарызаваць геапалітычнае становішча і знешнепалітычны курс Беларусі;
суадносіць геапалітычнае становішча Беларусі са знешнепалітычнымі працэсамі сусветнай гісторыі;
даваць ацэнку вывучаемым гістарычным падзеям, з'явам і працэсам, дзейнасці гістарычных асоб;
тлумачыць прычынна-следчыя сувязі паміж геапалітычнымі ўмовамі і знешнепалітычным становішчам Беларусі;
параўноўваць, сістэматызаваць і абагульняць гістарычныя факты аб геапалітычным становішчы Беларусі і яе знешнепалітычным курсе і рабіць на гэтай аснове аргументаваныя высновы;
параўноўваць пункты гледжання аб геапалітычным становішчы Беларусі і яе знешнепалітычным курсе;
аналізаваць змест гістарычных крыніц інфармацыі аб геапалітычным становішчы і знешняй палітыцы Беларусі;
рыхтаваць і прэзентаваць паведамленні аб гістарычных асобах з ацэнкай вынікаў іх дзейнасці;
выкарыстоўваць веды і ўменні для:
пошуку і аналізу сацыяльна значнай інфармацыі аб геапалітычным становішчы Беларусі і яе знешнепалітычным курсе, прадстаўленай у сродках масавай інфармацыі;
правядзення вучэбнага гістарычнага даследавання па пытаннях знешняй палітыкі Беларусі;
тлумачэння гістарычнага кантэксту пры чытанні мастацкай літаратуры, праглядзе мастацкіх і дакументальных фільмаў, наведванні гістарычных месцаў, музеяў і гэтак далей;
вызначэння ўласных адносін да гістарычных фактаў і асоб, а таксама да падзей сучаснага жыцця;
усвядомленых паводзін як грамадзяніна Рэспублікі Беларусь;
беражлівых адносін да месцаў памяці беларускага народа аб падзеях Айчынай вайны 1812 г., Першай і Другой сусветнай, Вялікай Айчынай войнаў.

**ФАРМИРАВАННЕ БЕЛАРУСКАЙ НАЦЫІ.
КАНФЕСІЙНАЕ СТАНОВІШЧА Ё БЕЛАРУСІ
(16 гадзін)**

Умовы фарміравання беларускай нацыі ў XIX ст. Асаблівасці палітыкі расійскіх улад у адносінах да беларусаў. Сутнасць нацыянальнага пытання ў Расійскай імперыі адносна насельніцтва Беларусі. Нацыянальны склад насельніцтва Беларусі. Умовы ўтварэння беларускай нацыі. Асаблівасці яе станаўлення. Характарыстыка менталітэта беларусаў.

Асаблівасці станаўлення беларускай нацыі на рубяжы XIX–XX стст. Фарміраванне агульных нацыянальных прымет ва ўмовах станаўлення індустрыяльнага грамадства. Этнічная тэрыторыя беларусаў. Этнічная ідэнтыфікацыя насельніцтва Беларусі. Феномен «тутэйшасці».

Выспяванне беларускай нацыянальнай ідэі ў XIX – пачатку XX ст. Ідэалогія заходнерусізму. Асаблівасці працэсу афармлення беларускай нацыянальнай ідэі. Абгрунтаванне беларускай нацыянальнай ідэі студэнтамі-гоманаўцамі.

Эвалюцыя канфесійных адносін у XIX – пачатку XX ст. Рэлігійная структура насельніцтва беларускіх губерняў. Пашырэнне ўплыву праваслаўнай царквы на беларускіх землях. Абмежаванне ўплыву каталіцтва. Скасаванне ўніяцкай царквы. Палітыка Расійскай імперыі па рэлігійным пытанні пасля паўстання 1863–1864 гг. Змены ў рэлігійным жыцці ў пачатку XX ст. Свабода веравызнання.

Развіццё беларускай нацыі ў 1920-я – 1930-я гг. Нацыянальнае пытанне і яго вырашэнне ў БССР. Палітыка беларусізацыі як праява савецкай нацыянальнай палітыкі.

Дасягненні і супярэчнасці пры правядзенні беларусізацыі. Нацыянальная палітыка ў БССР у 1930-я гг.

Канфесійная палітыка ў БССР у 1920-я – 1930-я гг. Адносіны савецкіх улад да рэлігіі. Палітыка «ваяўнічага атэізму». Антырэлігійная прапаганда. Становішча веруючых.

Нацыянальная і канфесійная палітыка польскіх улад у Заходняй Беларусі. Асаблівасці нацыянальных адносін у Заходняй Беларусі. Палітыка польскіх улад па паланізацыі насельніцтва Заходняй Беларусі. Канфесійная палітыка польскіх улад у Заходняй Беларусі. Рэлігійнае жыццё ў Заходняй Беларусі.

Канфесійнае становішча ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Палітыка савецкіх улад адносна царквы ў гады ваенных выпрабаванняў. Канфесійная палітыка германскіх акупацыйных улад на тэрыторыі Беларусі. Уклад святарства ва ўсенародную барацьбу на акупіраванай тэрыторыі Беларусі.

Нацыянальная і канфесійная палітыка ў БССР у другой палове 1940-х – 1980-я гг. Нацыянальнае пытанне і яго вырашэнне ў БССР. Характарыстыка беларускай савецкай ментальнасці. Узмацненне дзяржаўнага ціску на царкву. Становішча канфесій і веруючых.

Беларуская нацыя ва ўмовах дзяржаўнага суверэнітэту Рэспублікі Беларусь (2 гадзіны). Умовы развіцця сучаснай беларускай нацыі. Нацыянальны склад насельніцтва Беларусі. Станаўленне грамадзянскай супольнасці. Асновы ідэалогіі беларускай дзяржавы ва ўмовах дзяржаўнага суверэнітэту Рэспублікі Беларусь.

Канфесійная палітыка ў Рэспубліцы Беларусь. Узаемаадносіны дзяржавы і рэлігійных канфесій. Закон Рэспублікі Беларусь ад 17 снежня 1992 г. № 2054-ХІІ «О свободе совести и религиозных организациях». Адраджэнне канфесійнага жыцця. Аднаўленне і будаўніцтва новых храмаў, адкрыццё новых прыходаў. духоўныя вучэбныя ўстановы. Роля і значэнне Беларускай праваслаўнай царквы, Рыма-каталіцкага касцёла і іншых канфесій у суверэннай Беларусі.

Наш край.

Практыкум (2 гадзіны).

Абагульненне.

Асноўныя патрабаванні да вынікаў вучэбнай дзейнасці вучняў

Вучні павінны:

ведаць:

значэнне паняццяў: беларуская нацыянальная ідэя, заходнерусізм, нацыянальнае пытанне, нацыянальная самасвядомасць, беларусізацыя, паланізацыя, канфесія, атэізм, свабода веравызнання;

асноўныя этапы і асаблівасці фарміравання беларускай нацыі;

асаблівасці канфесійнага становішча насельніцтва Беларусі ў розныя гістарычныя перыяды;

шляхі і сродкі вырашэння нацыянальнага і рэлігійнага пытанняў у Беларусі;

асноўныя ацэначныя меркаванні (пункты гледжання) аб фарміраванні беларускай нацыі, нацыянальнай і канфесійнай палітыцы ў Рэспубліцы Беларусь;

дасягненні прадстаўнікоў духавенства – ураджэнцаў Беларусі;

умець:

канкрэтызаваць змест паняццяў: беларуская нацыянальная ідэя, заходнерусізм, нацыянальнае пытанне, нацыянальная самасвядомасць, беларусізацыя, паланізацыя, канфесія, атэізм, свабода веравызнання;

лакалізаваць працэс фарміравання беларускай нацыі з апорай на храналагічныя і сінхранічныя табліцы, гістарычную карту і атлас;

характарызаваць асаблівасці фарміравання беларускай нацыі;

даваць ацэнку вывучаемым гістарычным падзеям, з’явам і працэсам, дзейнасці гістарычных асоб;

суадносіць працэс фарміравання беларускай нацыі з адпаведнымі яму па зместу працэсамі сусветнай гісторыі;

параўноўваць, сістэматызаваць, абагульняць гістарычныя факты аб фарміраванні беларускай нацыі, канфесійнай і нацыянальнай палітыцы ў Рэспубліцы Беларусь, рабіць на гэтай аснове аргументаваныя высновы;

параўноўваць пункты гледжання аб фарміраванні беларускай нацыі, канфесійнай і нацыянальнай палітыцы ў Рэспубліцы Беларусь;

аналізаваць змест гістарычных крыніц інфармацыі аб фарміраванні беларускай нацыі, канфесійнай і нацыянальнай палітыцы ў Рэспубліцы Беларусь;

выкарыстоўваць веды і ўменні для:

пошуку і аналізу сацыяльна значнай інфармацыі аб фарміраванні беларускай нацыі, канфесійнай і нацыянальнай палітыцы Рэспублікі Беларусь, прадстаўленай у сродках масавай інфармацыі;

тлумачэння гістарычнага кантэксту пры чытанні мастацкай літаратуры, праглядзе мастацкіх і дакументальных фільмаў, наведванні гістарычных месцаў, музеяў і гэтак далей;

вызначэння ўласных адносін да гістарычных фактаў і асоб, а таксама да падзей сучаснага жыцця;

усвядомленых паводзін як грамадзяніна Рэспублікі Беларусь.

КУЛЬТУРА БЕЛАРУСІ

(12 гадзін)

Культура Беларусі ў першай палове XIX ст. Развіццё адукацыі. Літаратура. Рамантызм у выяўленчым мастацтве. Класіцызм у архітэктуры.

Культура Беларусі ў другой палове XIX ст. Асноўныя тэндэнцыі развіцця культуры Беларусі. Сістэма адукацыі. Станаўленне беларусазнаўства. Станаўленне новай беларускай мовы і літаратуры. Тэатр і музыка. Жывапіс. Архітэктура і горадабудаўніцтва.

Побыт і лад жыцця насельніцтва Беларусі ў XIX ст. Сельская абшчына, яе ўплыў на звычаі і абрады беларусаў. Побыт сялян. Лад жыцця рабочых. Харчаванне насельніцтва. Народныя святы і абрады.

Асноўныя тэндэнцыі ў развіцці культуры Беларусі ў пачатку XX ст. Роля газеты «Наша ніва» ў развіцці культуры Беларусі. Стан адукацыі. Навуковыя даследаванні Беларусі. Развіццё літаратуры і беларускай літаратурнай мовы. Станаўленне беларускага прафесійнага тэатра. Выяўленчае мастацтва. Развіццё архітэктуры.

Беларуская савецкая культура ў 1920-я – 1930-я гг. Палітыка беларусізацыі. Развіццё сістэмы адукацыі ў Савецкай Беларусі. Станаўленне беларускай савецкай навукі. Ажыццяўленне культурнай рэвалюцыі. Літаратура. Музыка. Тэатр. Зараджэнне беларускага кіно. Выяўленчае мастацтва. Архітэктура.

Культура ў Заходняй Беларусі ў 1921–1939 гг. Стан заходнебеларускай культуры ва ўмовах палітыкі паланізацыі. Дзейнасць Таварыства беларускай школы. Літаратура. Жывапіс. Музычнае мастацтва. Архітэктура.

Развіццё беларускай савецкай культуры ў другой палове 1940-х – 1980-я гг. Асноўныя тэндэнцыі ў развіцці культуры Беларусі. Стан адукацыі. Выхад беларускай навукі на новыя рубяжы. Дасягненні вучоных – ураджэнцаў Беларусі. Удзел беларусаў у асваенні касмічнай прасторы. Прынцып партыйнасці і метады сацыялістычнага рэалізму. Літаратура. Музыка. Выяўленчае мастацтва. Тэатр і кіно. Архітэктура. Алімпійскія дасягненні беларускіх савецкіх спартсменаў.

Развіццё адукацыі, навукі, літаратуры, мастацтва і спорту ва ўмовах дзяржаўнага суверэнітэту Рэспублікі Беларусь. Палітыка Рэспублікі Беларусь у галіне культуры. Афармленне дзяржаўнага статусу беларускай і рускай моў. Адукацыя ў Беларусі. Дасягненні ў развіцці навукі. Літаратура. Музыка. Выяўленчае мастацтва. Тэатр і кіно. Дасягненні беларускіх спартсменаў.

Наш край.

Практыкум (2 гадзіны).

Абагульненне.

Асноўныя патрабаванні да вынікаў вучэбнай дзейнасці вучняў

Вучні павінны:

ведаць:

значэнне паняццяў: беларусазнаўства, беларусізацыя, культурная рэвалюцыя, метады сацыялістычнага рэалізму, прынцып партыйнасці;

асноўныя этапы і асаблівасці развіцця культуры Беларусі;

асноўныя ацэначныя меркаванні (пункты гледжання) аб развіцці культуры Беларусі, выніках творчасці дзеячаў культуры;

дасягненні ўраджэнцаў Беларусі ў галіне культуры;

найбольш значныя алімпійскія дасягненні беларускіх спартсменаў;

помнікі культуры Беларусі;

умець:

канкрэтызаваць змест паняццяў: беларусазнаўства, беларусізацыя, культурная рэвалюцыя, метады сацыялістычнага рэалізму, прынцып партыйнасці;

характарызаваць развіццё культуры Беларусі ў вывучаемыя перыяды;

даваць ацэнку вывучаемым гістарычным фактам, дзейнасці гістарычных асобі;

параўноўваць, сістэматызаваць і абагульняць гістарычныя факты аб развіцці культуры Беларусі і рабіць на гэтай аснове аргументаваныя высновы;

параўноўваць пункты гледжання аб умовах і выніках развіцця культуры Беларусі;

аналізаваць змест гістарычных крыніц інфармацыі аб развіцці культуры Беларусі;

рыхтаваць і прэзентаваць паведамленні аб дзеячах культуры, характарызаваць гістарычную тэматыку ў іх творчасці;

выкарыстоўваць веды і ўменні для:

для пошуку і аналізу сацыяльна значнай інфармацыі аб развіцці культуры ў Беларусі, прадстаўленай у сродках масавай інфармацыі;

правядзення вучэбнага гістарычнага даследавання па пытаннях развіцця культуры ў Беларусі;

тлумачэння гістарычнага кантэксту пры чытанні мастацкай літаратуры, праглядзе мастацкіх і дакументальных фільмаў, наведванні гістарычных месцаў, музеяў і гэтак далей;

вызначэння ўласных адносін да гістарычных падзей, з'яў і асоб, а таксама да падзей сучаснага жыцця;

усвядомленых паводзін як грамадзяніна Рэспублікі Беларусь;

падтрымання беражлівых адносін да помнікаў гісторыі і культуры.

ВЫНІКОВАЕ АБАГУЛЬНЕННЕ

(2 гадзіны)

ГЛАВА 3

АГУЛЬНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА АРГАНІЗАЦЫІ АДУКАЦЫЙНАГА ПРАЦЭСУ

Пры вывучэнні вучэбнага прадмета «Гісторыя Беларусі» на павышаным узроўні ў XI класе рэкамендуецца наступныя віды вучэбна-пазнавальнай дзейнасці вучняў:

праца з гістарычнай картай як крыніцай інфармацыі, аналіз і інтэрпрэтацыя гістарычных крыніц рознага жанру, самастойнае складанне абагульняючых/параўнальных табліц/схем, рашэнне пазнавальных задач і праблемных сітуацый, удзел у праектнай дзейнасці, правядзенне вучэбнага гістарычнага даследавання пошукавага характару.

Па выніках вывучэння вучэбнага прадмета «Гісторыя Беларусі» на павышаным узроўні ў XI класе вучні павінны:

умець:

лакалізаваць падзеі гісторыі Беларусі XIX – пачатку XXI ст. у часе і прасторы; характарызаваць змены ў геапалітычным становішчы беларускіх зямель у Навейшы час;

тлумачыць значэнне асноўных паняццяў, канкрэтызаваць іх і выкарыстоўваць пры характарыстыцы гістарычнай і сучаснай сацыяльнай рэчаіснасці;
адрозніваць гістарычны факт ад яго інтэрпрэтацыі;
рэканструяваць і інтэрпрэтаваць змест факталагічнага матэрыялу, які адлюстроўвае асаблівасці развіцця Беларусі у ХІХ – пачатку ХХІ ст.;
характарызаваць палітычнае, сацыяльна-эканамічнае і культурнае развіццё Беларусі ў ХІХ – пачатку ХХІ ст.; дзейнасць гістарычных асоб і дзейчаў культуры;
даваць аргументаваную ацэнку гістарычным фактам, дзейнасці гістарычных асоб;
тлумачыць прычынна-следчыя сувязі паміж гістарычнымі фактамі, раскрываць узаемаабумоўленасць змен у асноўных сферах грамадскага жыцця;
параўноўваць, сістэматызаваць і абагульняць гістарычныя факты і рабіць на гэтай аснове аргументаваныя высновы;
аналізаваць змест гістарычных дакументаў;
аналізаваць гістарычную інфармацыю, прадстаўленую ў розных знакавых сістэмах (тэкст, карта, графік, дыяграма, табліца, ілюстрацыя і гэтак далей);
параўноўваць пункты гледжання аб гістарычных фактах;
выкарыстоўваць метады вучэбнага гістарычнага даследавання: фармуляваць праблемы, ажыццяўляць збор, сістэматызацыю і абагульненне матэрыялу, прэзентаваць вынікі асабістага даследавання;
ужываць засвоеныя веды і ўменні для:
тлумачэння гістарычнага кантэксту пры чытанні мастацкай літаратуры, праглядзе мастацкіх і дакументальных фільмаў, наведванні гістарычных славутасцей, музеяў і гэтак далей;
вызначэння ўласнай пазіцыі ў адносінах да гістарычных фактаў і асоб, а таксама падзей сучаснага жыцця;
аналізу сучаснай сацыяльнай інфармацыі, прадстаўленай у сродках масавай інфармацыі;
усвядомленых паводзін як грамадзяніна Рэспублікі Беларусь;
беражлівых адносін да помнікаў гісторыі і культуры.

УТВЕРЖДЕНО

Постановление
Министерства образования
Республики Беларусь
04.08.2022 № 231

**Учебная программа по учебному предмету
«Допризывная и медицинская подготовка»
для X–XI классов учреждений образования,
реализующих образовательные программы общего среднего образования
с русским языком обучения и воспитания**

**ГЛАВА 1
ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ**

1. Настоящая учебная программа по учебному предмету «Допризывная и медицинская подготовка» (далее – учебная программа) предназначена для изучения этого учебного предмета на базовом уровне в X–XI классах учреждений образования, реализующих образовательные программы общего среднего образования.

2. В настоящей учебной программе содержательный и процессуальный (практические занятия, учебно-полевые сборы, медицинская практика) компоненты учебного материала структурированы по темам и распределены по двум учебным модулям, каждый из которых изучается разными группами учащихся класса:

учебный модуль «Допризывная подготовка»;
учебный модуль «Медицинская подготовка».

Настоящая учебная программа рассчитана на 130 часов в год в X классе (в каждом учебном модуле по 65 часов: 35 часов – на учебные занятия (1 час в неделю), по 30 часов на учебно-полевые сборы, медицинскую практику) и на 70 часов в год в XI классе (в каждом учебном модуле по 35 часов (1 час в неделю).

3. Целью учебного модуля «Допризывная подготовка» является патриотическое воспитание учащихся, формирование у них знаний и умений, необходимых для защиты суверенитета Республики Беларусь, а также морально-психологической готовности юношей к военной службе.

Задачами являются:

образовательная – получение основных общих и специальных знаний, включающих в себя основы военного дела, знание конституционной обязанности граждан по защите Республики Беларусь, ознакомление с историей и современным состоянием Вооруженных Сил Республики Беларусь, формирование представления о героизме и мужестве белорусского народа в деле защиты Отечества, знание основ оказания первой помощи;

развивающая – развитие дисциплинированности, ответственности, стойкости, познавательных интересов учащихся;

воспитательная – воспитание у учащихся патриотизма, нравственности, духовности, гуманности, коллективизма, взаимопомощи и взаимоуважения, чувства личной ответственности за выполнение конституционного долга по защите Республики Беларусь.

4. На учебных занятиях при изучении содержания учебного модуля «Допризывная подготовка» необходимо применять разнообразные формы и методы обучения и воспитания: рассказ, беседу, самостоятельную и групповую работу, наглядные методы обучения, практическое выполнение нормативов и упражнений, вызывающие интерес учащихся к изучаемому материалу, прививающие им любовь к военному делу, обеспечивающие сознательное, прочное усвоение содержания настоящей учебной программы, способствующие выработке навыков самостоятельной работы и умения применять на практике полученные знания.

Выбор форм и методов обучения и воспитания осуществляется учителем на основании целей и задач изучения конкретной темы с учетом уровня подготовки, возрастных и индивидуальных особенностей учащихся.

Содержание учебного модуля «Допризывная подготовка» реализуется посредством деятельностного, личностно ориентированного, культурологического и компетентностного подходов к организации образовательного процесса.

Деятельностный подход направлен на формирование учебных умений и навыков как по основам военного дела и оказанию первой помощи, так и по осознанию цели, умению планировать ход предстоящей деятельности, осуществлять ее исполнение, анализ и рефлексии. Обучению придается проблемный характер, который побуждает учащихся мыслить и самостоятельно принимать правильные решения.

Личностно ориентированный подход направлен на опору на личностные качества учащегося посредством изучения его индивидуальных особенностей, темперамента, черт характера, взглядов, вкусов, привычек, а также ориентацию образовательного процесса на развитие самостоятельности, необходимой при защите Отечества, ответственности учащегося за результаты своей социальной и гражданской деятельности.

С точки зрения культурологического подхода рассматриваются ценности культуры общения, поведения и взаимоотношений в воинском коллективе, а также ценности культуры быта и досуга, социальной среды и профессиональной культуры защитника Отечества.

Компетентностный подход является одним из направлений обновления образования на основе формирования и развития ключевых компетенций учащихся.

Основной ценностью становится освоение учащимися таких умений, которые позволяли бы им определять свои цели, принимать решения и действовать как в типичных, так и в нестандартных ситуациях повседневной жизни и военной службы.

Важное значение для становления личности учащегося, формирования его гражданской ответственности за обеспечение безопасности Республики Беларусь и ответственности за сохранение жизни имеют следующие метапредметные компетенции:

ценностно-смысловая – способность видеть, понимать и осознавать важность обеспечения безопасности Республики Беларусь, выбирать целевые и смысловые установки для своих действий и поступков, принимать решения;

социальная – способность реализовать себя, действовать в качестве сознательного и ответственного защитника Отечества, знать и соблюдать действующие в воинском коллективе ценности и нормы;

учебно-познавательная – способность учащегося овладевать навыками военного дела, приемами оказания первой помощи, приемами действий в нестандартных ситуациях, эвристическими методами решения проблем. Сюда входят способы организации целеполагания, планирования, анализа, рефлексии, самооценки;

информационная – готовность самостоятельно искать, анализировать и отбирать необходимую информацию по основам военного дела, преобразовывать, сохранять и передавать ее;

коммуникативная – способность ясно и четко выражать свои мысли, представлять и обосновывать свою точку зрения, учитывать ситуацию, особенности общения в воинском коллективе.

Личностные компетенции:

лично-адаптивная – умение определять и выстраивать необходимый круг общения, заводить друзей;

мотивационно-волевая активизирует две важнейшие составляющие личности: волю и мотив. Они представляют собой стержень личности, для которого характерны такие свойства, как направленность, ценностные ориентации, установки, эмоции, волевые качества (уметь преодолевать трудности и лишения военной службы, добиваться поставленной цели);

лично-самоусовершенствования – способность к освоению способов физического, духовного и интеллектуального саморазвития, необходимого как для защиты Республики Беларусь, так и при оказании первой помощи пострадавшим (милосердие, терпимость, гуманность, сострадание, точность, аккуратность, ответственность, отсутствие страха);

рефлексивная проявляется в умении сознательно контролировать результаты своей деятельности и уровень собственного развития, личностных достижений. Рефлексивный компонент является регулятором личностных достижений: видеть свои сильные и слабые стороны, находить пути устранения недостатков, осуществлять самоусовершенствование, осмысление, оценку и анализ своих действий.

Предметные компетенции – это специфические способности, необходимые для эффективного выполнения конкретного действия в конкретной предметной области и включающие узкоспециальные знания, особого рода предметные умения, навыки, способы мышления:

учебно-боевая – способность действовать в общевойсковом бою, ориентироваться в боевой обстановке;

инженерно-техническая – способность выбирать позицию и осуществлять ее оборудование и маскировку;

военно-медицинская – способность оказывать первую помощь при остановке сердечной деятельности и прекращении дыхания, ранениях, переломах, осуществлять эвакуацию раненого;

эмоционально-волевая – способность принимать решения и действовать в экстремальных условиях;

военно-адаптивная – способность эффективно адаптироваться к условиям воинского быта, учебно-боевой и боевой деятельности;

топографическая – способность пользоваться компасом, составлять схему маршрута движения по азимутам, двигаться по азимутам, читать топографическую карту и топографические знаки, ориентироваться на местности без карты;

огневая (стрелковая) – способность выполнять нормативы по неполной разборке (сборке) автомата Калашникова (далее – автомат АК-74), снаряжению магазина учебными патронами, вести стрельбу по неподвижной цели;

строевая – способность выполнять основные строевые приемы без оружия.

5. Целью изучения учебного модуля «Медицинская подготовка» является формирование ключевых компетенций по оказанию первой помощи пострадавшим в чрезвычайных ситуациях, уходу за больными, пропаганде здорового образа жизни среди подрастающего поколения; развитие устойчивых познавательных интересов у учащихся, способностей самостоятельно изучить и оценить задачу, принимать самостоятельное решение и действовать в незнакомой ситуации; воспитание морально-волевых качеств, гуманности, нравственности и духовности по отношению к людям, чувства личной ответственности за жизнь ближнего.

Задачи:

формирование знаний и умений по оказанию первой помощи при открытых и закрытых повреждениях, кровотечениях, ожогах, повреждениях электротоком, утоплении, поражении молнией, тепловом и солнечном ударах;

обучение приемам иммобилизации и транспортировки пострадавшего при различных травмах и других несчастных случаях;

овладение системой умений и навыков по оказанию первой помощи при неинфекционных и инфекционных заболеваниях и отравлениях;

воспитание чувства ответственности за свои действия, гуманности, нравственности, духовности и милосердия;

формирование практических умений и навыков по уходу за больными и пораженными;

формирование информационной компетенции, умения работать с различными источниками информации;

приобретение учащимися знаний о применении практических умений и навыков по медицинской подготовке в повседневной жизни человека.

6. Важным аспектом на учебных занятиях при изучении содержания учебного модуля «Медицинская подготовка» является организация активной познавательной деятельности учащихся. В ходе уроков рекомендуется создавать ситуации, в которых учащиеся смогут не только усвоить знания, но и попытаться применить их при разрешении различных чрезвычайных ситуаций.

Особое внимание следует обратить на использование различных видов деятельности: работу с источниками информации (учебными пособиями, таблицами и инструкциями, электронными средствами обучения), совместное выполнение заданий, участие в дискуссии по проблемным ситуациям, выполнение практической работы, решение ситуационных задач, анализ экстремальных ситуаций, отработку практических умений и навыков по оказанию первой помощи с использованием манекена, накладки на руку (для отработки навыков подкожных и внутримышечных инъекций), различных видов бинтов, лейкопластырей, термометра, тонометра, одноразового шприца.

Использование компетентностной модели в образовании предполагает принципиальные изменения в организации учебного процесса. Поэтому основным направлением обучения медицинской подготовке является освоение учащимися таких знаний, умений и навыков, которые позволяли бы учащемуся принимать решения и действовать как в типичных, так и в нестандартных ситуациях по сохранению жизни пострадавшего до прибытия спасательных служб. В связи с этим у учащихся должны формироваться следующие компетенции:

личностно-адаптивная – способность мыслить за рамками норм и правил, понимать альтернативные варианты выхода из сложившейся нестандартной ситуации, разрабатывать решения в нетипичных ситуациях;

здоровьесберегающая – ценностное отношение к здоровью как основе всей жизнедеятельности человека, способности к усвоению здоровьесберегающих знаний, умений и навыков, готовности к проявлению опыта здоровьесбережения в повседневной жизни;

коммуникативная – способность устанавливать и поддерживать необходимые контакты с другими людьми, направленная на достижение взаимопонимания между партнерами по общению, лучшее понимание ситуации и предмета общения (умение

правильно установить контакт с пострадавшим или больным человеком; понимание психологического состояния пострадавшего и отношения больного человека к своему заболеванию; уважение и внимательность к пострадавшему или больному человеку; способность слушать и слышать; чувство сопереживания, способность работать в команде);

ценностно-смысловая – способность видеть, понимать и осознавать важность выбора целевых и смысловых установок для своих действий и поступков в чрезвычайных ситуациях. От них зависят индивидуальная образовательная траектория учащегося и программа его жизнедеятельности в целом. Ценностное отношение и интерес к содержанию и процессу учебной деятельности формируются путем постоянного обращения к реальной жизни, окружающей действительности.

ГЛАВА 2

СОДЕРЖАНИЕ УЧЕБНОГО МОДУЛЯ «ДОПРИЗЫВНАЯ ПОДГОТОВКА» В X КЛАССЕ. ОСНОВНЫЕ ТРЕБОВАНИЯ К РЕЗУЛЬТАТАМ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ

Защита Отечества (9 часов)

Доблесть и слава воинов в борьбе за свободу Отечества. Роль Красной и Советской армий в деле становления суверенной Беларуси. Мужество и героизм белорусского народа в годы Великой Отечественной войны. Воины-белорусы в Великой Отечественной войне. Героические подвиги белорусских партизан и подпольщиков на оккупированной территории.

Верность воинскому долгу. Героизм воинов-интернационалистов. Самоотверженность участников ликвидации последствий аварии на Чернобыльской атомной электростанции. Примеры мужества и героизма воинов современной белорусской армии. Герои Беларуси.

Республика Беларусь – суверенное государство. Роль Вооруженных Сил Республики Беларусь в обеспечении национальной безопасности. Основные положения Конституции Республики Беларусь, Концепции национальной безопасности Республики Беларусь, утвержденной Указом Президента Республики Беларусь от 9 ноября 2010 г. № 575, Военной доктрины Республики Беларусь, утвержденной Законом Республики Беларусь от 20 июля 2016 г. № 412-З. Современное состояние и основные направления дальнейшего развития белорусской армии.

Патриотизм как основа сознательного отношения граждан к защите государства. Государственная политика по укреплению в обществе чувства патриотизма и готовности к защите национальных интересов Республики Беларусь, воспитанию сознательного отношения граждан к вооруженной защите Отечества в контексте современной военно-политической обстановки.

Защита Отечества – почетная обязанность и конституционный долг гражданина Республики Беларусь. Правовые основы военной службы (Закон Республики Беларусь от 5 ноября 1992 г. № 1914-ХІІ «О воинской обязанности и воинской службе»). Приписка к призывным участкам и призыв на военную службу, службу в резерве. Права, обязанности и ответственность призывника. Обязательная и добровольная подготовка граждан к военной службе. Призывные комиссии. Оповещение призывников о явке для призыва. Обязательность явки в военный комиссариат (обособленное подразделение) по повестке. Порядок медицинского освидетельствования. Предоставление отсрочек и освобождение от призыва.

Административная ответственность за неявку на мероприятия по призыву, нарушение обязанностей по воинскому учету. Уголовная ответственность за уклонение от мероприятий по призыву на воинскую службу, уклонение резервиста или военнообязанного от явки на сборы (занятия), уклонение призывника или военнообязанного от воинского учета.

Учреждения высшего образования, реализующие образовательные программы по специальностям (направлениям специальностей, специализациям) для Вооруженных Сил Республики Беларусь, других войск и воинских формирований Республики Беларусь, органов внутренних дел Республики Беларусь, Следственного комитета, органов и подразделений по чрезвычайным ситуациям (учреждение образования «Военная академия Республики Беларусь», военные факультеты гражданских учреждений высшего образования, Академия Министерства внутренних дел Республики Беларусь, учреждения высшего образования органов пограничной службы, Министерства по чрезвычайным ситуациям).

Основы военного дела (22 часа)

Тактическая подготовка

Современный общевойсковой бой. Определение общевойскового боя. Основы тактических действий в составе мотострелкового отделения. Огневые средства, применяемые мотострелковым отделением в общевойсковом бою. Обязанности солдата в бою. Действия в оборонительном бою. Выбор, отрывка и маскировка одиночного окопа для стрельбы из автомата. Использование местных предметов для укрытия, маскировки позиции при занятии обороны. Расчистка сектора обстрела, подготовка к ведению огня. Изготовка к стрельбе из различных положений при действиях в пешем порядке. Наблюдение за полем боя.

Передвижение на поле боя (скрытное выдвижение к объекту противника): перебежки и переползание с использованием местности и местных предметов.

Действия в наступательном бою. Подготовка к атаке: зарядание оружия, снаряжение гранат, выбор пути движения в атаку и наблюдение за сигналами командира.

Огневая подготовка

Стрелковое оружие. Назначение пневматической (малокалиберной) винтовки, автомата АК-74.

Назначение частей и механизмов автомата АК-74. Положение частей и механизмов до зарядания, работа их при зарядании и выстреле (стрельбе). Требования безопасности при обращении с оружием и боеприпасами. Порядок неполной разборки и сборки автомата. Порядок снаряжения магазина патронами и зарядания оружия. Возможные задержки, неисправности автомата при стрельбе и способы их устранения. Принадлежности к автомату. Чистка и смазка автомата после стрельбы.

Основы и правила стрельбы. Явление выстрела. Начальная скорость пули. Образование траектории. Влияние внешних условий на полет пули. Изготовка для стрельбы. Выбор точки прицеливания. Корректирование стрельбы.

Практические занятия:

1. неполная разборка автомата АК-74;
2. сборка автомата АК-74 после неполной разборки;
3. снаряжение магазина учебными патронами;
4. практическая стрельба. Требования безопасности при проведении стрельб.

Выполнение упражнений № 1, № 2 стрельб из пневматической винтовки (Приложение 1).

Выполнение нормативов:

№ 5, № 6, № 7 (Приложение 2).

Строевая подготовка

Строи и их элементы. Управление строем. Предварительные и исполнительные команды. Обязанности военнослужащих перед построением и в строю.

Практические занятия:

1. строевая стойка. Выполнение команд «СТАНОВИСЬ», «РАВНЯЙСЬ», «СМИРНО», «ВОЛЬНО», «ЗАПРАВИТЬСЯ», «ОТСТАВИТЬ»;

2. повороты на месте. Обучение выполнению поворотов на месте, команд «Напра-ВО», «Нале-ВО», «Пол-оборота напра-ВО», «Пол-оборота нале-ВО», «Кру-ГОМ»;

3. движение строевым и походным шагом. Обучение движению строевым шагом, выполнению команд «Строевым шагом – МАРШ», «Шагом – МАРШ».

Выполнение нормативов:

№ 13, № 14, № 15 (Приложение 2).

Уставы Вооруженных Сил Республики Беларусь

Назначение и общее содержание общевоинских уставов. Общие права и обязанности военнослужащих. Воинские звания и знаки различия. Начальники и подчиненные, старшие и младшие. Приказ (приказание), порядок его отдачи и выполнения. Обязанности солдата.

Военная присяга. Содержание Военной присяги. Порядок принятия Военной присяги. Боевое Знамя воинской части Вооруженных Сил Республики Беларусь – символ воинской чести, доблести и славы. Описание, порядок вручения и хранения Боевого Знамени воинской части. Воинские ритуалы.

Воинская дисциплина. Обязанности военнослужащего по соблюдению воинской дисциплины. Применяемые поощрения и налагаемые дисциплинарные взыскания.

Радиационная, химическая и биологическая защита

Краткая характеристика оружия массового поражения. Поражающие факторы ядерного взрыва. Радиоактивные вещества. Основные понятия о радиоактивности. Характеристики радиоактивных излучений. Виды радиоактивного облучения и его признаки.

Биологическое оружие и защита от него.

Химическое оружие. Токсичные химические вещества, их классификация. Отравляющие вещества, их воздействие на организм человека. Поражающие факторы при разрушении химически опасных объектов. Сильнодействующие ядовитые вещества и токсины, их воздействие на организм человека. Способы защиты от токсичных химических веществ.

Практические занятия:

1. средства защиты органов дыхания. Назначение и устройство фильтрующих противогазов. Пользование противогазом. Назначение, устройство и правила пользования респиратором;

2. средства защиты кожи. Назначение и общее устройство общевойскового защитного комплекта (далее – ОЗК). Использование ОЗК в виде комбинезона, плаща в рукава, накидки.

Выполнение нормативов:

№ 8, № 9, № 10, № 11, № 12 (Приложение 2).

Военная топография

Ориентирование на местности без карты. Определение сторон горизонта по компасу, небесным светилам, Солнцу с помощью часов, признакам местных предметов. Определение собственного местоположения. Особенности ориентирования в различных условиях (ночью, в лесу, зимой).

Магнитный азимут и его определение. Движение по азимутам. Составление схемы маршрута или таблицы для движения по азимутам.

Топографические карты. Масштаб карты. Условные топографические знаки. Измерение расстояний по карте. Ориентирование по карте.

Военно-медицинская подготовка (4 часа)

Оказание первой помощи раненым в зоне укрытия. Осмотр пострадавшего: признаки жизни (сознание, пульс, дыхание, реакция зрачка на свет), признаки наружного кровотечения.

Остановка венозного кровотечения методом наложения давящей повязки и методом тампонады раны. Наложение асептической повязки на различные участки тела. Порядок наложения окклюзионной повязки на обширные раны. Правила наложения жгута: этапы, особенности, контроль.

Алгоритм оказания первой помощи при ранениях, кровотечениях, переломах, ожогах, обморожениях.

Алгоритм проведения непрямого массажа сердца, искусственной вентиляции легких, восстановления проходимости дыхательных путей. Проверка проходимости верхних дыхательных путей: ротовая полость, глотка, гортань. Методика извлечения инородных тел из полости рта, глотки. Прием Геймлиха. Порядок проведения сердечно-легочной реанимации.

Учебно-полевые сборы
(5 дней по 6 часов; всего 30 часов)

Вооруженные Силы Республики Беларусь (4 часа)

Современные вооружение и военная техника белорусской армии. Ознакомление с вооружением и военной техникой воинской части.

Воинский коллектив и его особенности. Военнослужащие и взаимоотношения между ними. Размещение военнослужащих. Распределение времени и повседневный порядок.

Основы военного дела (22 часа)

Тактическая подготовка

Практические занятия:

1. действия в оборонительном бою. Действия солдата при подготовке к обороне вне соприкосновения с противником. Выбор, отрывка и маскировка одиночного окопа для стрельбы. Использование местных предметов для укрытия и маскировки позиции. Наблюдение за полем боя;

2. действия в оборонительном бою. Переход к обороне в условиях воздействия противника. Выбор и занятие позиции для стрельбы, приемы и способы действий под огнем противника. Действия по командам и сигналам командира;

3. передвижение на поле боя. Перебежки и переползание с использованием защитных свойств местности;

4. действия в наступательном бою. Подготовка к атаке. Атака переднего края обороны противника.

Выполнение нормативов:

№ 1, № 2, № 3, № 4 (Приложение 2).

Огневая подготовка

Практические занятия:

1. практическая стрельба. Требования безопасности при проведении стрельб. Выполнение стрельб, упражнения № 1 и № 2 (Приложение 1).

Строевая подготовка

Практические занятия:

1. движение отделения строевым и походным шагом.

Военно-прикладная физическая подготовка

Практические занятия:

1. преодоление полосы препятствий. Изучение техники преодоления препятствий.

Военная топография

Практические занятия:

1. ориентирование на местности без карты;

2. ориентирование по компасу, небесным светилам, признакам местных предметов;
3. ориентирование по карте;
4. составление схем движения по азимутам. Движение по азимутам.

Выполнение нормативов:

№ 17, № 18, № 19, № 20 (Приложение 2).

Действия в экстремальных ситуациях

Понятие, виды экстремальных ситуаций. Действия человека в экстремальной ситуации. Экстремальные условия в воинской деятельности. Специфика экстремальных условий, возможных в воинской деятельности (боевой и учебно-боевой). Морально-психологическая готовность к военной службе.

Военно-медицинская подготовка (4 часа)

Общие сведения о характере ранений на поле боя. Особенности оказания первой помощи под огнем противника, в зоне укрытия и зоне эвакуации. Отработка алгоритма оказания первой помощи при ранениях, кровотечениях, переломах, ожогах, обморожениях.

Практические занятия:

1. отработка методики обращения с перевязочным материалом. Индивидуальное медицинское оснащение военнослужащих. Пакет перевязочный индивидуальный. Предназначение, порядок и правила использования;

2. проведение искусственной вентиляции легких, непрямого массажа сердца. Остановка кровотечений, наложение мягких бинтовых повязок, иммобилизация плеча, предплечья, бедра, голени, позвоночника при переломах;

3. показания к транспортной иммобилизации. Иммобилизация верхних и нижних конечностей табельными и подручными шинами. Иммобилизация верхних и нижних конечностей с помощью подручных материалов;

4. эвакуация раненых из зоны укрытия. Отработка способов отгаскивания раненого на боку (раненый в сознании, раненый без сознания) с помощью подручных средств;

5. эвакуация раненых из зоны укрытия на плащ-палатке, на руках (одним и двумя военнослужащими), с помощью лямки санитарной носилочной, на носилках.

Выполнение нормативов:

№ 21, № 22, № 23, № 24, № 25 (Приложение 2).

ОСНОВНЫЕ ТРЕБОВАНИЯ К РЕЗУЛЬТАТАМ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ

Учащиеся должны:

знать:

основные положения Конституции Республики Беларусь о защите Республики Беларусь, Концепции национальной безопасности Республики Беларусь, Военной доктрины Республики Беларусь, Закона Республики Беларусь «О воинской обязанности и воинской службе» и Закона Республики Беларусь от 4 января 2010 г. № 100-З «О статусе военнослужащих»;

современную военно-политическую обстановку в мире;

основные этапы становления и развития Вооруженных Сил Республики Беларусь;

подвиги воинов-белорусов, проявивших мужество и героизм при защите Отечества в годы Великой Отечественной войны и в современный период;

назначение, состав и структуру современной белорусской армии, основные виды вооружения и военной техники;

назначение общевоинских уставов, общие права и обязанности военнослужащих;

воинские звания и знаки различия Вооруженных Сил Республики Беларусь;

правила воинской вежливости;

права, обязанности и ответственность призывника, порядок приписки к призывным участкам и призыва на военную службу, службу в резерве;

порядок поступления в учреждения высшего образования, реализующие образовательные программы по специальностям (направлениям специальностей, специализациям) для Вооруженных Сил Республики Беларусь, других войск и воинских формирований Республики Беларусь, органов внутренних дел Республики Беларусь, Следственного комитета, органов и подразделений по чрезвычайным ситуациям;

текст Военной присяги и порядок ее принятия;

меры безопасности при обращении с оружием;

основы тактики действий в составе подразделения и порядок действий солдата в общевойсковом бою;

поражающие факторы и способы защиты от оружия массового поражения;

назначение пневматической винтовки, устройство и основные характеристики автомата АК-74;

основы, приемы и правила стрельбы из автомата АК-74 и пневматической винтовки;

основные требования Дисциплинарного устава Вооруженных Сил Республики Беларусь (поощрения, применяемые к солдатам; дисциплинарные взыскания, налагаемые на солдат);

уметь выполнять:

команды «СТАНОВИСЬ», «РАВНЯЙСЬ», «СМИРНО», «ВОЛЬНО»; воинское приветствие на месте и в движении, подход к начальнику и отход от него;

повороты на месте, движение строевым шагом;

строевые приемы (выход из строя и возвращение в строй, повороты в движении);

нормативы по неполной разборке (сборке) автомата АК-74, снаряжению магазина учебными патронами (при условии наличия макетов автомата АК-74 и магазинов с учебными патронами);

стрельбу из пневматической винтовки и установленные настоящей учебной программой упражнения стрельб;

уметь:

пользоваться средствами индивидуальной защиты – противогазом и респиратором, общевойсковым защитным комплектом;

пользоваться компасом;

составлять схему маршрута движения по азимутам, двигаться по азимутам, читать топографическую карту и топографические знаки, ориентироваться на местности без карты;

действовать в общевойсковом бою, ориентироваться в боевой обстановке, выбирать позицию и осуществлять ее маскировку;

оказывать первую помощь при ранениях, переломах, остановке сердечной деятельности и прекращении дыхания, осуществлять эвакуацию раненого;

соблюдать правила безопасности при обращении с оружием и стрельбе.

ГЛАВА 3

СОДЕРЖАНИЕ УЧЕБНОГО МОДУЛЯ «МЕДИЦИНСКАЯ ПОДГОТОВКА» В X КЛАССЕ. ОСНОВНЫЕ ТРЕБОВАНИЯ К РЕЗУЛЬТАТАМ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ

Цели и задачи медицинской подготовки (1 час)

Цели и задачи медицинской подготовки. Первая помощь как комплекс мероприятий само- и взаимопомощи, направленных на спасение человека при угрожающих его жизни состояниях. Оценка характера поражений и степени тяжести состояния пострадавшего (сознание, пульс, дыхание, реакция зрачка на свет). Объем оказания первой помощи пострадавшим.

Первая помощь при травмах и несчастных случаях (23 часа)

Общие принципы оказания первой помощи. Обморок. Причины потери сознания. Алгоритм оказания первой помощи при внезапной потере сознания. Признаки жизни

и смерти. Понятие реанимации. Показания к реанимации. Техника проведения искусственной вентиляции легких способами изо рта в рот, изо рта в нос. Методика проведения непрямого массажа сердца.

Инородное тело в дыхательных путях: симптомы, алгоритм оказания первой помощи. Транспортировка пострадавших.

Открытые повреждения, кровотечения. Понятие о ране. Предупреждение возможных осложнений после ранений. Алгоритм оказания первой помощи при ранениях.

Кровотечения. Виды кровотечений: наружное и внутреннее, капиллярное, артериальное, венозное, смешанное. Способы временной остановки кровотечения: пальцевое прижатие, наложение давящей повязки, сгибание конечности, наложение медицинского жгута и закрутки из подручных средств. Алгоритм оказания первой помощи при носовом кровотечении.

Перевязочный материал. Общие правила наложения мягкой бинтовой повязки. Техника наложения мягких бинтовых повязок на различные области тела. Правила использования подручного материала для наложения повязок.

Повреждения мягких тканей, суставов и костей. Виды и характеристика повреждений. Ушибы мягких тканей. Растяжения и разрывы связок, сухожилий и мышц. Вывихи. Алгоритм оказания первой помощи.

Травматический токсикоз (синдром длительного сдавления), алгоритм оказания первой помощи на месте происшествия. Правила извлечения пострадавшего из завалов.

Переломы. Виды и признаки переломов костей конечностей. Травматический шок. Особенности переломов у детей и взрослых. Травмы позвоночника с повреждением и без повреждения спинного мозга. Транспортная иммобилизация (наложение шин, фиксирующие повязки) при различных переломах костей конечностей. Правила транспортировки пострадавших с повреждением головы и позвоночника на щите и носилках.

Ожоги и отморожения. Ожоги по повреждающему фактору (термические и химические) и глубине поражения (I–IV степени). Определение площади ожога. Признаки ожогового шока. Ожоговая болезнь. Профилактика возникновения ожогового шока.

Алгоритм оказания первой помощи при термических и химических ожогах. Правила наложения повязок на обожженную поверхность. Особенности оказания первой помощи при ожогах слизистой оболочки глаз, рта, пищевода.

Отморожения. Факторы, способствующие отморожению. Классификация отморожений по глубине поражения (I–IV степени). Замерзание. Оказание первой помощи в полевых и домашних условиях.

Утопление. Виды утоплений (истинное, асфиксическое, синкопальное) и их признаки. Алгоритм оказания первой помощи при различных видах утоплений. Профилактика утоплений.

Электротравмы и поражение молнией. Признаки поражения. Местные и общие явления при поражении электрическим током. Алгоритм оказания первой помощи при электротравме.

Солнечные и тепловые удары. Причины солнечного и теплового ударов. Основные признаки. Алгоритм оказания первой помощи при солнечном и тепловом ударах. Профилактика тепловых и солнечных ударов.

Укусы животными (насекомыми, ядовитыми змеями). Основные признаки и особенности оказания первой помощи при поражениях ядами животных. Особенности осложнений раны при укусах.

Отравления. Отравления химическими веществами. Основные признаки отравления. Алгоритм оказания первой помощи при острых отравлениях угарным газом, препаратами бытовой химии, алкоголем и его суррогатами, сильнодействующими ядовитыми веществами (далее – СДЯВ). Профилактика отравлений.

Пищевые отравления. Основные признаки отравления. Алгоритм оказания первой помощи. Профилактика пищевых отравлений.

Отравления ядовитыми растениями и грибами. Особенности поражения, основные признаки. Алгоритм оказания первой помощи при отравлении ядовитыми грибами и ядовитыми растениями. Профилактика.

Практические занятия:

1. изучение методики проведения искусственной вентиляции легких и непрямого массажа сердца;
2. изучение правил наложения кровоостанавливающего жгута-закутки на бедро и плечо;
3. вскрытие пакета перевязочного индивидуального. Наложение первичной асептической повязки на различные области тела;
4. изучение правил иммобилизации верхней и нижней конечностей с помощью шин и подручных средств при переломах, ушибах, растяжениях, вывихах.

Лекарственные препараты и растения (4 часа)

Понятие о лекарственных препаратах. Лекарственные формы. Основные группы лекарственных препаратов: антисептические и дезинфицирующие, противомикробные, сердечно-сосудистые, обезболивающие, антиаллергические, жаропонижающие, противокашлевые и отхаркивающие.

Влияние внешних и внутренних факторов на действие лекарств на организм. Возможные реакции организма на лекарства, осложнения. Алгоритм оказания первой помощи в случаях аллергической реакции на лекарственное средство.

Содержание аптечки первой помощи универсальной и аптечки первой помощи для оснащения транспортных средств (автомобильной). Правила хранения лекарственных средств в домашних условиях.

Понятие о лекарственных растениях. Использование лекарственных растений при оказании первой помощи в полевых условиях: малина обыкновенная, черника, шиповник коричный, подорожник большой, ромашка аптечная, валериана лекарственная, мята перечная, липа мелколистная, крапива двудомная. Правила безопасного обращения с лекарственными растениями.

Медико-биологические аспекты полового воспитания (7 часов)

Проблемы взаимоотношений юношей и девушек. Понятие о репродуктивном здоровье.

Гигиена и культура половых отношений. Виды контрацепции.

Беременность. Наиболее благоприятный возраст для брака и беременности. Физиологические и психологические особенности протекания беременности. Гигиена беременной женщины. Влияние алкоголя, никотина и токсических веществ на развитие плода.

Аборт и его последствия для молодого организма. Возможные осложнения.

Заболевания, передаваемые половым путем (далее – ЗППП): гонорея, сифилис, трихомоноз. Понятие о вирусе иммунодефицита человека (далее – ВИЧ) и синдроме приобретенного иммунодефицита (далее – СПИД). Источники заражения, пути передачи, основные симптомы. Профилактика.

Медицинская практика

(5 дней по 6 часов; всего 30 часов)

Первая помощь при травмах и несчастных случаях (24 часа)

Практические занятия:

1. техника проведения искусственной вентиляции легких, непрямого массажа сердца;
2. правила транспортировки пострадавших на носилках и с помощью подручных средств. Особенности оказания первой помощи при повреждении позвоночника и спинного мозга, травме грудной клетки и головы. Алгоритм действий;
3. оказание помощи при обмороке, коллапсе, попадании инородного тела в дыхательные пути. Алгоритм действий;
4. оказание первой помощи при ранении. Отработка методики обращения с перевязочным материалом;

5. отработка способов остановки кровотечений: пальцевое прижатие сосуда к кости, максимальное сгибание конечности, наложение резинового жгута, наложение жгута-закрутки, наложение давящей повязки. Алгоритм действий при носовом кровотечении;

6. отработка правил наложения первичной асептической повязки. Техника наложения мягких бинтовых повязок: бинтовые повязки на голову и повязки на область грудной клетки. Алгоритм действий;

7. оказание первой помощи при закрытых повреждениях: ушибах, растяжениях, вывихах, разрывах сухожилий, связок и мышц, травматическом токсикозе (синдроме длительного сдавливания). Алгоритм действий;

8. оказание первой помощи при переломах. Отработка правил иммобилизации верхней и нижней конечностей с помощью шин и подручных средств. Алгоритм действий;

9. особенности оказания первой помощи пострадавшим при взрывах, обрушениях зданий, на месте дорожно-транспортного происшествия;

10. особенности оказания первой помощи пострадавшим при стихийных бедствиях: наводнениях, лесных пожарах. Алгоритм действий;

11. оказание первой помощи при поражении электрическим током, ожогах и отморожениях. Алгоритм действий;

12. оказание первой помощи при солнечном и тепловом ударах, утоплении. Отработка правил спасения утопающего. Алгоритм действий;

13. оказание первой помощи при отравлениях угарным газом, препаратами бытовой химии, алкоголем и его суррогатами, СДЯВ. Алгоритм действий при оказании первой помощи при пищевых отравлениях, отравлениях ядовитыми растениями и грибами.

Выполнение нормативов:

№ 1 – № 6 (Приложение 2).

Лекарственные препараты и растения (2 часа)

Содержание аптечки первой помощи универсальной и аптечки первой помощи для оснащения транспортных средств (автомобильной).

Использование лекарственных растений при оказании первой помощи в полевых условиях.

Практические занятия:

1. оказание первой помощи при возможных осложнениях от лекарственных средств. Алгоритм действий;

2. общий уход за больными и пораженными (4 часа).

Практические занятия:

1. изучение назначения и основных правил использования предметов ухода за больными. Измерение температуры тела. Изучение техники подсчета пульса, частоты дыхания, артериального давления. Алгоритм действий;

2. изучение устройства одноразового шприца. Набор в шприц лекарственного раствора из ампулы и флакона. Отработка практических навыков по подкожному и внутримышечному введению лекарственных средств. Алгоритм действий;

3. изучение техники наложения горчичников, компрессов, грелки, пузыря со льдом, примочек. Отработка практических навыков. Алгоритм действий.

ОСНОВНЫЕ ТРЕБОВАНИЯ К РЕЗУЛЬТАТАМ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ

Учащиеся должны:

знать:

цели и задачи медицинской подготовки;

объемы оказания первой помощи пострадавшим;

уметь оценивать характер поражения и степень тяжести состояния пострадавшего;
принципы оказания первой помощи пострадавшим;
признаки клинической смерти: остановки дыхания и сердечной деятельности;
виды кровотечений: наружное и внутреннее, капиллярное, артериальное, венозное, смешанное;
виды и особенности повреждений мягких тканей, суставов и костей: ушиб, растяжение, разрыв, вывих;
виды переломов (закрытые и открытые) и их признаки;
виды ожогов по повреждающему фактору (термические и химические) и глубине поражения (I–IV степени);
виды отморожений по глубине поражения (I–IV степени);
виды утоплений (истинное, асфиксическое, синкопальное) и их признаки;
признаки поражения человека электрическим током и молнией;
причины солнечного и теплового ударов, их признаки;
основные признаки при поражении человека животными ядами;
признаки пищевых отравлений, отравлений угарным газом, препаратами бытовой химии, алкоголем и его суррогатами, СДЯВ, ядовитыми растениями и грибами;
лекарственные формы и основные группы лекарственных препаратов;
содержимое аптечки первой помощи универсальной и аптечки первой помощи для оснащения транспортных средств (автомобильной);
правила хранения и безопасного обращения с лекарственными препаратами в домашних условиях;
последствия для репродуктивного здоровья раннего начала половой жизни и аборт;
физиологические и психологические особенности протекания беременности;
признаки заболеваний, передаваемых половым путем;
правила гигиены и меры профилактики заболеваний репродуктивных органов;
уметь:
оценивать характер поражения и степень тяжести состояния пострадавшего;
оказывать первую помощь пострадавшим при травмах, переломах, кровотечениях, ушибах, растяжениях, вывихах, внезапной потере сознания, ожогах, отморожениях, поражениях электрическим током и молнией, тепловом и солнечном ударе, утоплении, укусах животных, различных видах отравлений;
обращаться с различными видами шин, перевязочным материалом (бинты, марля, гигроскопическая вата, хлопчатобумажная или трикотажная ткань), жгутом;
объяснять значение знаний, умений и навыков по оказанию первой помощи в повседневной жизни;
объяснять особенности влияния внешних и внутренних факторов действия лекарств на организм;
приводить примеры использования аптечки первой помощи для оснащения транспортных средств (автомобильной) для оказания первой помощи пострадавшим в дорожно-транспортных происшествиях;
приводить примеры использования лекарственных растений при оказании первой помощи;
объяснять негативное влияние никотина, алкоголя и токсических веществ на развитие плода;
выполнять личную профилактику ЗППП;
объяснять смысл личного поведения в профилактике ВИЧ и СПИД;
использовать дополнительные источники информации и самостоятельно готовить устные сообщения по теме урока;
владеть:
навыками оказания само- и взаимопомощи;
техникой проведения искусственной вентиляции легких способами изо рта в рот, изо рта в нос;

методикой проведения непрямого массажа сердца;
методикой извлечения инородных тел из полости рта, глотки;
способами временной остановки кровотечения: пальцевое прижатие, наложение давящей повязки, сгибание конечности, наложение медицинского жгута и закрутки из подручных средств;
техникой наложения мягких бинтовых повязок на различные области тела;
навыками извлечения пострадавшего из завалов;
основами самоконтроля и самооценки, принятия решений и осуществления осознанного выбора в экстремальных ситуациях;
техникой иммобилизации верхней и нижней конечностей с помощью шин и подручных средств при переломах, ушибах, растяжениях, вывихах;
навыками оказания первой помощи в случаях аллергической реакции на лекарственное средство;
навыками наблюдения за состоянием здоровья собственного организма и своевременного обращения за медицинской помощью.

ГЛАВА 4

СОДЕРЖАНИЕ УЧЕБНОГО МОДУЛЯ «ДОПРИЗЫВНАЯ ПОДГОТОВКА» В XI КЛАССЕ. ОСНОВНЫЕ ТРЕБОВАНИЯ К РЕЗУЛЬТАТАМ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ

Защита Отечества (10 часов)

История и современность белорусской армии. Формирование Белорусского военного округа, его история и боевые традиции. Принятие Белорусской Советской Социалистической Республики в Организацию Объединенных Наций как субъекта международных отношений. Вклад Советской Армии в обеспечение стратегического ядерного паритета на планете.

Вооруженные Силы Республики Беларусь – правопреемник славных боевых традиций Красной и Советской армий. Армия суверенного государства. Состав и структура (виды Вооруженных Сил Республики Беларусь, рода войск Вооруженных Сил Республики Беларусь, специальные войска). Вооружение и военная техника. Сухопутные войска: основные тактико-технические характеристики танка Т-72Б (масса, скорость, дальность стрельбы), боевой машины пехоты БМП-2 (масса, скорость, дальность стрельбы), бронетранспортера БТР-80 (масса, скорость, дальность стрельбы). Военная техника ракетных войск и артиллерии: «Полонез», «Ураган», «Смерч», «Град», «Точка» (масса, калибр, дальность стрельбы). Основные виды стрелкового оружия: автомат АК-74, РПК, РПГ, ПМ (калибр, емкость магазина, прицельная дальность стрельбы). Военно-воздушные силы и войска противовоздушной обороны. Предназначение основных типов самолетов и вертолетов: Су-25, МиГ-29, Як-130, Ил-76, Л-39, Ми-24, Ми-8 (скорость, боевой радиус действия, вооружение), зенитно-ракетных комплексов: С-300, «Тор-М 2», «Бук», «Оса» (максимальная и минимальная дальность стрельбы).

Военная политика Республики Беларусь. Военная организация Республики Беларусь. Оборонительный характер Военной доктрины Республики Беларусь. Национальные интересы Республики Беларусь в военной сфере, отраженные в Концепции национальной безопасности Республики Беларусь.

Современная военно-политическая обстановка в мире. Характерные черты современных вооруженных конфликтов, особенности их ведения на примере локальных военных конфликтов последнего десятилетия. Борьба с проявлениями фашизма и вооруженного экстремизма.

Моральный дух и патриотическое сознание граждан как основа национальной безопасности государства в современных условиях.

Закон Республики Беларусь «О воинской обязанности и воинской службе» и Закон Республики Беларусь «О статусе военнослужащих». Порядок прохождения срочной военной службы. Социальные гарантии, предоставляемые военнослужащим, проходящим военную службу по призыву.

Международное гуманитарное право в период вооруженных конфликтов. Понятие, источники и принципы международного гуманитарного права.

Основы военного дела (23 часа)

Тактическая подготовка

Вооруженные силы иностранных государств. Вооружение и боевые возможности армий иностранных государств (Польша, Литва, Латвия).

Действия в наступательном бою. Порядок и способы преодоления минно-взрывных заграждений и препятствий, поражение противника с ходу огнем и гранатами, ведение рукопашного боя.

Огневая подготовка

Практические занятия:

1. практическая стрельба. Требования безопасности при проведении стрельб. Выполнение упражнения № 4 (Приложение 1) стрельб из малокалиберной винтовки (при отсутствии – пневматической винтовки или мультимедийного тренажера);

2. порядок неполной разборки и сборки автомата. Правила хранения и содержания оружия.

Основы и правила стрельбы. Приемы и способы ведения огня из автомата по появляющейся и движущейся целям.

Разведка целей посредством наблюдения. Определение исходных установок для стрельбы и целеуказание с применением различных способов. Определение установки прицела и точки прицеливания по высоте и направлению.

Порядок неполной разборки и сборки автомата. Правила хранения и содержания оружия.

Ручные осколочные гранаты. Назначение, боевые свойства и общее устройство гранат РГД-5, Ф-1, РГО, РГН. Положение частей и механизмов гранат до броска. Подготовка ручных гранат к броску, работа их частей и механизмов после броска. Требования безопасности при обращении с ручными гранатами.

Строевая подготовка

Практические занятия:

1. повороты в движении;

2. выход из строя и возвращение в строй. Воинское приветствие: на месте и в движении. Подход к начальнику и отход от него;

3. построение отделения в развернутый и походный строй. Перестроение отделения из развернутого строя в походный и обратно. Размыкание и смыкание отделения.

Выполнение нормативов:

№ 16 (Приложение 2).

Уставы Вооруженных Сил Республики Беларусь

Общие обязанности военнослужащих. Правила воинской вежливости и поведения военнослужащих.

Воинская дисциплина, ее сущность и значение. Дисциплинарная ответственность военнослужащих.

Суточный наряд роты. Назначение, состав, вооружение суточного наряда. Обязанности дневального по роте.

Военно-медицинская подготовка (2 часа)

Отработка алгоритма оказания первой помощи при проведении искусственной вентиляции легких, восстановлении проходимости дыхательных путей, извлечении инородных тел из полости рта, глотки. Проведение непрямого массажа сердца, остановка кровотечений. Наложение мягких бинтовых повязок. Иммобилизация плеча, предплечья, бедра, голени, позвоночника при переломах.

ОСНОВНЫЕ ТРЕБОВАНИЯ К РЕЗУЛЬТАТАМ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ

Учащиеся должны:

знать:

основные положения Конституции Республики Беларусь о защите Республики Беларусь, Концепции национальной безопасности Республики Беларусь, Военной доктрины Республики Беларусь, Закона Республики Беларусь «О воинской обязанности и воинской службе» и Закона Республики Беларусь «О статусе военнослужащих»;

современную военно-политическую обстановку в мире;

основные этапы становления и развития Вооруженных Сил Республики Беларусь;

подвиги воинов-белорусов, проявивших мужество и героизм при защите Отечества в годы Великой Отечественной войны и современный период;

назначение, состав и структуру современной белорусской армии, основные виды вооружения и военной техники;

назначение общевоинских уставов, общие права и обязанности военнослужащих;

воинские звания и знаки различия Вооруженных Сил Республики Беларусь;

правила воинской вежливости;

права, обязанности и ответственность призывника, порядок приписки к призывным участкам и призыва на военную службу, службу в резерве;

порядок поступления в учреждения высшего образования, реализующие образовательные программы по специальностям (направлениям специальностей, специализациям) для Вооруженных Сил Республики Беларусь, других войск и воинских формирований Республики Беларусь, органов внутренних дел Республики Беларусь, Следственного комитета, органов и подразделений по чрезвычайным ситуациям;

текст Военной присяги и порядок ее принятия;

меры безопасности при обращении с оружием;

основы тактики действий в составе подразделения и порядок действий солдата в общевойсковом бою;

поражающие факторы и способы защиты от оружия массового поражения;

назначение пневматической винтовки, устройство и основные характеристики автомата АК-74;

основы, приемы и правила стрельбы из автомата АК-74 и пневматической винтовки;

основные требования Дисциплинарного устава (поощрения, применяемые к солдатам; дисциплинарные взыскания, налагаемые на солдат);

уметь выполнять:

команды «Становись», «Равняйся», «Смирно», «Вольно»; воинское приветствие на месте и в движении, подход к начальнику и отход от него;

повороты на месте, движение строевым шагом;

строевые приемы (выход из строя и возвращение в строй, повороты в движении);

нормативы по неполной разборке (сборке) автомата АК-74, снаряжению магазина учебными патронами (при условии наличия макетов автомата АК-74 и магазинов с учебными патронами);

стрельбу из пневматической винтовки и установленные настоящей учебной программой упражнения стрельб;

уметь:

пользоваться средствами индивидуальной защиты – противогазом и респиратором, общевойсковым защитным комплектом;

пользоваться компасом;

составлять схему маршрута движения по азимутам, двигаться по азимутам, читать топографическую карту и топографические знаки, ориентироваться на местности без карты;

действовать в общевойсковом бою, ориентироваться в боевой обстановке, выбирать позицию и осуществлять ее маскировку;

оказывать первую помощь при ранениях, переломах, остановке сердечной деятельности и прекращении дыхания, осуществлять эвакуацию раненого;

соблюдать правила безопасности при обращении с оружием и стрельбе.

ГЛАВА 5

СОДЕРЖАНИЕ УЧЕБНОГО МОДУЛЯ «МЕДИЦИНСКАЯ ПОДГОТОВКА» В XI КЛАССЕ. ОСНОВНЫЕ ТРЕБОВАНИЯ К РЕЗУЛЬТАТАМ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ

Общий уход за больными и пораженными (13 часов)

Уход за больными и пораженными. Особенности общего ухода за больными и пораженными в процессе их лечения. Основные предметы ухода за больными: поильник, мочеприемник, судно подкладное, резиновый круг, пипетка, грелка резиновая, кружка Эсмарха.

Термометр. Измерение температуры тела.

Подсчет частоты пульса. Наблюдение за дыханием больного и подсчет дыхательных движений.

Понятие об артериальном давлении. Техника измерения артериального давления.

Основные механизмы рефлекторного воздействия на кровообращение – тепловые и холодные процедуры. Показания и противопоказания. Техника постановки компрессов, горчичников, грелок. Применение холода: пузырь со льдом, примочки.

Методы и пути введения лекарственных веществ. Правила выполнения инъекций (подкожной, внутримышечной). Возможные осложнения при выполнении инъекций.

Личная гигиена больных. Смена нательного и постельного белья. Уход за кожей больного. Умывание и обтирание тяжелобольных. Гигиена полости рта, глаз, ушей, носа. Пролежни. Профилактика пролежней.

Гигиена зрения. Профилактические меры при работе с компьютером.

Понятие лечебного питания. Питание больных. Пищевой рацион. Профилактика авитаминозов и гиповитаминозов.

Психология поведения больного. Возрастные особенности, физическое состояние. Типы реакций человека на болезнь. Навыки общения с больными.

Организация оказания медицинской помощи в Республике Беларусь. Международное движение Красного Креста и Красного Полумесяца. Цели и задачи, гуманитарная деятельность, основополагающие принципы, эмблема. Белорусское Общество Красного Креста и его деятельность в развитии и реализации гуманитарного права.

Практические занятия:

1. измерение температуры тела. Подсчет пульса, частоты дыхания;
2. изучение техники измерения артериального давления;
3. изучение техники наложения горчичников, компрессов, грелки, пузыря со льдом;
4. изучение устройства одноразового шприца, его подготовка и применение;
5. приобретение практических навыков по подкожному и внутримышечному введению лекарственных средств.

Первая помощь при заболеваниях (11 часов)

Первая помощь. Цели, задачи, значение. Понятие о симптоме и синдроме болезни. Внешние и внутренние факторы, влияющие на возникновение и развитие заболеваний. Пути передачи заболеваний.

Болезни органов дыхания. Основные симптомы заболеваний органов дыхания. Острый бронхит, пневмония, бронхиальная астма: причины возникновения, оказание первой помощи. Особенности ухода за больными. Профилактика заболеваний органов дыхания.

Болезни органов кровообращения. Основные симптомы заболеваний органов кровообращения. Ишемическая болезнь сердца (стенокардия, инфаркт миокарда), гипертоническая болезнь, обморок, инсульт. Причины возникновения, оказание первой помощи. Особенности ухода за больными. Профилактика сердечно-сосудистых нарушений.

Болезни органов пищеварения. Основные симптомы заболеваний органов желудочно-кишечного тракта. Острый гастрит, язвенная болезнь желудка

и двенадцатиперстной кишки, острая печеночная колика. Причины возникновения, оказание первой помощи. Особенности ухода за больными. Профилактика.

Болезни эндокринной системы. Сахарный диабет. Основные симптомы и причины. Оказание первой помощи при диабетической коме. Особенности ухода за больными. Профилактика.

Болезни органов мочевыделительной системы. Основные симптомы заболеваний мочевыделительной системы. Острый пиелонефрит, почечная колика, острый цистит. Причины возникновения. Оказание первой помощи. Особенности ухода. Профилактика.

Радиационные поражения. Радиоактивность. Биологическое действие ионизирующего излучения на организм человека. Острая лучевая болезнь. Основные симптомы. Оказание первой помощи. Особенности ухода за больными.

Онкологические заболевания. Онкология. Основные симптомы и принципы диагностики опухолей. Рак молочной железы, легких, желудка. Особенности ухода за больными. Профилактика онкологических заболеваний.

Инфекционные заболевания (11 часов)

Понятие об инфекции. Причины возникновения и распространения инфекционных заболеваний. Пути передачи инфекции.

Эпидемия, пандемия, эпидемический очаг, эпидемический процесс. Современные методы и средства борьбы с инфекционными заболеваниями.

Иммунитет, виды иммунитета. Роль вакцин и сывороток в предупреждении и лечении инфекционных заболеваний.

Кишечные инфекции. Брюшной тиф, дизентерия, вирусный и сывороточный гепатиты: источники инфекций, пути передачи, основные симптомы. Особенности ухода за больными. Профилактика.

Воздушно-капельные инфекции. Острые респираторные вирусные инфекции, грипп, ангина: источники инфекций, пути передачи, основные симптомы. Особенности ухода за больными. Профилактика.

Детские инфекции. Корь, ветряная оспа, скарлатина, краснуха: источники инфекции, пути передачи, основные симптомы заболеваний. Особенности ухода за больными. Профилактика.

Туберкулез. Формы туберкулеза. Источники и пути передачи заболевания, основные симптомы. Особенности ухода за больными. Профилактика.

Поражение кожных покровов. Педикулез, чесотка, микроспория: источники инфекции, пути передачи, основные симптомы. Особенности ухода за больными. Профилактика.

Кровяные инфекции. Сыпной тиф, клещевой энцефалит, лейшманиозы: источники заражения, пути передачи, основные симптомы. Профилактика.

Гельминтозы. Аскаридоз, энтеробиоз, трихоцефалез: источники инфекций, пути передачи, симптомы. Особенности ухода за больными. Профилактика.

ОСНОВНЫЕ ТРЕБОВАНИЯ К РЕЗУЛЬТАТАМ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ

Учащиеся должны:

знать:

цели и задачи первой помощи;

основные симптомы и причины возникновения заболеваний органов дыхания, кровообращения, пищеварения, эндокринной, мочевыделительной систем;

на уровне представления о симптомах острой лучевой болезни и онкологических заболеваниях;

методы и пути введения лекарственных веществ;

возможные осложнения при выполнении инъекций;

основные механизмы рефлекторного воздействия на кровообращение;

особенности пищевого рациона больных при различных заболеваниях;

типы реакции человека на болезнь;

основополагающие принципы деятельности Международного движения Красного Креста и Красного Полумесяца, Белорусского Общества Красного Креста;
причины возникновения и распространения инфекционных заболеваний;
причины, пути передачи и основные симптомы кишечных, воздушно-капельных, детских и кровяных инфекций;
источники, пути передачи и основные симптомы туберкулеза;
источники, пути передачи и основные симптомы заболеваний кожи (педикулеза, чесотки, микроспории);
источники, пути передачи, основные симптомы аскаридоза, энтеробиоза, трихоцефалеза;
уметь:
оказывать первую помощь при заболеваниях органов дыхания, кровообращения, пищеварения, эндокринной, мочевыделительной систем;
оказывать первую помощь при радиационном поражении;
называть и определять назначение основных предметов ухода за больными;
объяснять необходимость профилактики пролежней, авитаминозов и гиповитаминозов;
объяснять особенности личной гигиены больных, гигиены зрения;
объяснять роль вакцин и сывороток в предупреждении и лечении инфекционных заболеваний;
объяснять необходимость профилактики инфекционных заболеваний;
объяснять важность профилактики туберкулеза, педикулеза, чесотки, микроспории, аскаридоза, энтеробиоза, трихоцефалеза;
пользоваться учебным пособием, дополнительной и справочной литературой, электронными образовательными ресурсами;
владеть:
техникой наложения горчичников, компрессов, грелки, пузыря со льдом;
навыками смены нательного и постельного белья;
навыками наполнения одноразового шприца;
навыками подкожного и внутримышечного введения лекарственных средств;
техниками измерения температуры тела, подсчета дыхательных движений и подсчета частоты пульса;
навыками обработки полости рта, глаз, ушей, носа больного.

Приложение 1
к учебной программе
по учебному предмету
«Допризывная и медицинская
подготовка» для X–XI классов
учреждений образования,
реализующих образовательные
программы общего среднего
образования с русским языком
обучения и воспитания

УСЛОВИЯ УПРАЖНЕНИЙ СТРЕЛЬБ ИЗ ПНЕВМАТИЧЕСКОЙ И МАЛОКАЛИБЕРНОЙ ВИНТОВОК

Упражнения стрельб из пневматической винтовки

Упражнение № 1

Цель – мишень с кругами № 8, установленная на уровне глаз стреляющего.
Дальность до цели – 10 м.
Количество пульк – 5 шт.

Время на стрельбу – не более 3 мин.

Положение для стрельбы – лежа (стоя, сидя) с упора.

Отметка:

9–10 баллов – поразить цель (черный круг) пятью пулями;

7–8 баллов – поразить цель четырьмя пулями;

5–6 баллов – поразить цель тремя пулями;

3–4 балла – поразить цель двумя пулями;

1–2 балла – поразить цель одной пулей.

Высший балл отметки характеризует кучность стрельбы (пробоины вмещаются в круг диаметром 15 мм.).

Упражнение № 2

Цель – мишень с кругами № 8, установленная на уровне глаз стреляющего.

Дальность до цели – 10 м.

Количество пуль – 5 шт.

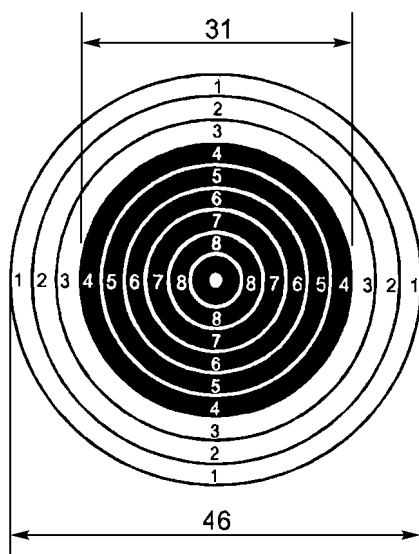
Время на стрельбу – не более 3 мин.

Положение для стрельбы – лежа (стоя, сидя) с упора.

Отметка:

Выбито очков	40	36	32	28	24	20	16	12	8	4
Отметка (баллы)	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1

Мишень для выполнения упражнений стрельб из пневматической винтовки

Мишень № 8.
Размеры даны в мм

Упражнения стрельб из малокалиберной винтовки

Упражнение № 3

Стрельба с места по неподвижной цели днем.

Цель – грудная фигура с кругами (мишень № 4), уменьшенная в 4 раза, установленная на высоте глаз стреляющего, неподвижная.

Дальность до цели – 25 м.

Количество патронов – 3 шт.

Время на стрельбу – не более 2 мин.

Положение для стрельбы – лежа с упора.

Отметка:

8–10 баллов – поразить цель тремя выстрелами;

5–7 баллов – поразить цель двумя выстрелами;

2–4 балла – поразить цель одним выстрелом;

0–1 балл – цель не поражена.

Высший балл отметки характеризует кучность стрельбы (пробоины вмещаются в круг диаметром 60 мм).

Упражнение № 4

Стрельба с места по неподвижной цели днем.

Цель – грудная фигура с кругами (мишень № 4), уменьшенная в 4 раза, установленная на высоте глаз стреляющего, неподвижная.

Дальность до цели – 25 м.

Количество патронов – 5 шт.

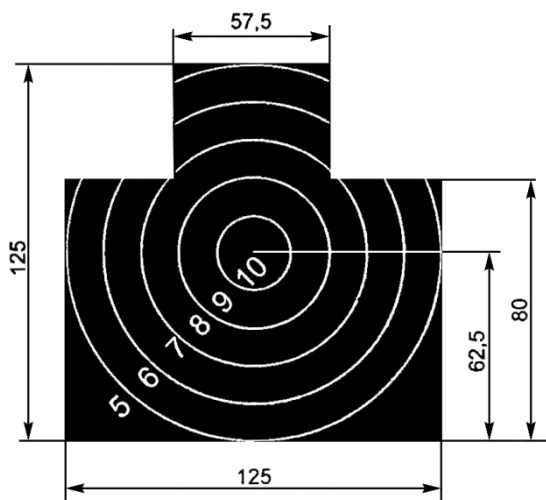
Время на стрельбу – не более 3 мин.

Положение для стрельбы – лежа с упора.

Отметка:

Выбито очков	45	41	36	32	27	23	18	14	9	5
Отметка (баллы)	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1

Мишень для выполнения упражнений стрельб из малокалиберной винтовки

Мишень № 4, уменьшенная в 4 раза.
Размеры даны в мм

Приложение 2
к учебной программе
по учебному предмету
«Допризывная и медицинская
подготовка» для X–XI классов
учреждений образования,
реализующих образовательные
программы общего среднего
образования с русским языком
обучения и воспитания

НОРМАТИВЫ ПО ДОПРИЗЫВНОЙ И МЕДИЦИНСКОЙ ПОДГОТОВКЕ

Нормативы по допризывной подготовке

№ п/п	Наименование норматива	Порядок (условия) выполнения норматива	Ошибки, снижающие отметку
1	2	3	4
Тактическая подготовка			
1	Выбор места для ведения огня, трассировка окопа	Учащийся вводится в тактическую обстановку, ему ставится задача на выбор места и трассировку окопа для ведения огня. Окоп трассируется лежа. Время (до 2 мин) отсчитывается от команды «К отработке норматива приступить» до доклада о готовности	Ошибки: допущены ошибки при выборе места для ведения огня; не выдержаны размеры и форма окопа; не велось наблюдение за противником; отсутствовала постоянная готовность к открытию огня; действия неуверенные. Отметка: 9–10 баллов – норматив выполнен без ошибок; 7–8 баллов – допущена 1 ошибка; 5–6 баллов – допущены 2 ошибки; 3–4 балла – допущены 3 ошибки; 1–2 балла – допущены 4 ошибки или время, затраченное на выполнение норматива, превышает 2 мин. Высший балл (в пределах уровня отметки) выставляется при соблюдении мер маскировки при выполнении норматива
2	Передвижение на поле боя перебежками и переползанием (скрытное выдвижение к объекту противника)	Учащийся вводится в тактическую обстановку, ему ставится задача на передвижение. Участок местности глубиной 100 м он преодолевает: перебежкой – 30 м, переползанием попластунски – 40 м, перебежкой – 30 м. Время (до 2 мин 30 с) отсчитывается от команды «Вперед» до достижения указанного рубежа и изготровки к стрельбе лежа	Ошибки: голова и тело при переползании поднимаются от земли; длина перебежек между остановками более установленной; учащийся во время остановки после перебежки не отполз в сторону и не изготовился для ведения огня; для остановок при перебежке не использовались имеющиеся укрытые места (укрытия); передвижение ведется без учета особенностей рельефа местности; не ведется наблюдение за местностью и противником. Отметка: 9–10 баллов – норматив выполнен без ошибок; 7–8 баллов – допущена 1 ошибка; 5–6 баллов – допущены 2 ошибки;

			3–4 балла – допущены 3 ошибки; 1–2 балла – допущены 4 ошибки или время, затраченное на выполнение норматива, превышает 2 мин 30 с. Низший балл (в пределах уровня отметки) выставляется при небрежном обращении с оружием
3	Обнаружение целей, определение их местоположения и доклад о результатах наблюдения	В секторе наблюдения на расстоянии 300–1500 м от наблюдателя размещены 5 целей. Учащийся вводится в тактическую обстановку, ему ставится задача на наблюдение: обнаружить цели, определить их местоположение относительно ориентиров и местных предметов, определить расстояния до них, доложить результаты наблюдения. Время (до 8 мин.) отсчитывается от команды «Приступить к разведке целей» до окончания доклада о результатах наблюдения	Отметка: 9–10 баллов – обнаружены 5 целей, ошибки в определении расстояний не более 5 %, доклад уверенный и четкий; 7–8 баллов – обнаружены 4 цели, ошибки в определении расстояний не более 10 %, доклад неуверенный; 5–6 баллов – обнаружены 3 цели, ошибки в определении расстояний не более 15 %, при докладе допущены незначительные неточности; 3–4 балла – обнаружены 2 цели, ошибки в определении расстояний не более 20 %, при докладе допущены неточности; время, затраченное на выполнение норматива, превышено (до 7 мин); 1–2 балла – обнаружена 1 цель; ошибки в определении расстояний не более 25 %; при докладе допущены значительные неточности; время, затраченное на выполнение норматива, превышает 8 мин. Высший балл отметки выставляется при соблюдении мер маскировки при выполнении норматива
4	Передвижение на поле боя перебежками в составе отделения	Подразделение преодолевает участок местности глубиной 300 м короткими перебежками (в отделениях по одному)	Ошибки и отметка аналогичны нормативу 2
Огневая подготовка			
5	Неполная разборка автомата	Учащийся стоит у стола. Оружие в собранном виде лежит на столе. Время (60 секунд) отсчитывается от команды «К неполной разборке автомата приступить» до доклада о готовности	Ошибки: не осмотрен патронник на отсутствие в нем патрона; нарушена последовательность разборки; отдельные части разложены беспорядочно; извлечение частей производится с большим усилием. Отметка: 9–10 баллов – норматив выполнен без ошибок; 7–8 баллов – допущена 1 ошибка; 5–6 баллов – допущены 2 ошибки; 3–4 балла – допущены 3 ошибки; 1–2 балла – допущены 4 ошибки или время, затраченное на выполнение норматива, превышает 1 мин. Высший балл отметки выставляется при прекращении времени норматива на 10 с

6	Сборка автомата после неполной разборки	Учащийся стоит у стола. Части автомата разложены на столе в установленном порядке. Время (60 секунд) отсчитывается от команды «К сборке автомата приступить» до доклада о готовности	<p>Ошибки: нарушена последовательность сборки; соединение частей проводится с усилием; не проверена работа частей и механизмов; не произведен спуск курка после сборки; автомат не поставлен на предохранитель.</p> <p>Отметка: 9–10 баллов – норматив выполнен без ошибок; 7–8 баллов – допущена 1 ошибка; 5–6 баллов – допущены 2 ошибки; 3–4 балла – допущены 3 ошибки; 1–2 балла – допущены 4 ошибки или время, затраченное на выполнение норматива, превышает 1 мин. Высший балл отметки выставляется при перекрытии времени норматива на 10 с</p>
7	Снаряжение магазина учебными патронами	Учащийся стоит у стола (перед подстилкой), на подстилке расположены учебные патроны (30 шт., россыпью) и магазин. Время отсчитывается от команды «К снаряжению магазина приступить» до доклада о готовности	<p>Отметка: 9–10 баллов – норматив выполнен четко, уверенно, быстро (до 1 мин); 7–8 баллов – норматив выполнен, приемы правильные, но, темп замедленный (до 1 мин 10 с); 5–6 баллов – норматив выполнен, но действия неуверенные, темп замедленный (до 1 мин 20 с); 3–4 балла – норматив выполнен, но действия неуверенные, патроны вкладываются в приемник с большим усилием, темп медленный (до 1 мин 30 с); 1–2 балла – норматив выполнен, но действия неумелые, неуверенные; темп медленный (до 1 мин 45 с). Высший балл отметки выставляется если положение магазина правильное, со стола берется одновременно несколько патронов</p>
Радиационная, химическая и биологическая защита			
8	Надевание противогаза	У учащегося противогаз в походном положении. По команде «Газы» учащийся надевает противогаз. Время отсчитывается от момента подачи команды до возобновления дыхания после надевания противогаза	<p>Ошибки: при надевании учащийся не закрыл глаза и не задержал дыхание; после надевания противогаза не сделан выдох; шлем-маска надета с перекосом. Каждая ошибка снижает отметку на 1 балл.</p> <p>Отметка: 9–10 баллов – норматив выполнен за 8 с; 7–8 баллов – норматив выполнен за 9 с; 5–6 баллов – норматив выполнен за 10 с; 3–4 балла – норматив выполнен за 11 с;</p>

			1–2 балла – поврежден противогаз или норматив выполнен более чем за 11 с
9	Пользование неисправным противогазом в зараженной атмосфере	Противогаз у учащегося в боевом положении. Руководитель доводит до учащегося характер повреждения противогаса: повреждена фильтрующая коробка; повреждена шлем-маска. Время отсчитывается от момента подачи команды «К устранению неисправности приступить» до возобновления дыхания	<p>Ошибки: учащийся не закрыл глаза и не задержал дыхание; после устранения неисправности не сделал полный выдох; не полностью навинчена фильтрующая коробка к шлем-маске; действия неумелые, неуверенные.</p> <p>Отметка: 1) При замене фильтрующей коробки: 9–10 баллов – норматив выполнен за 15 с; 7–8 баллов – норматив выполнен за 16 с; 5–6 баллов – норматив выполнен за 17 с; 3–4 балла – норматив выполнен за 18 с; 1–2 балла – время, затраченное на выполнение норматива, превышает 18 с. Высший балл отметки (в пределах уровня отметки) выставляется при выполнении норматива без ошибок, каждая допущенная ошибка снижает оценку на 1 балл. 2) При удалении шлем-маски: 9–10 баллов – норматив выполнен за 8 с; 7–8 баллов – норматив выполнен за 9 с; 5–6 баллов – норматив выполнен за 10 с; 3–4 балла – норматив выполнен за 11 с; 1–2 балла – время, затраченное на выполнение норматива, превышает 11 с. Высший балл отметки (в пределах уровня отметки) выставляется при выполнении норматива без ошибок, каждая допущенная ошибка снижает оценку на 1 балл</p>
10	Надевание респиратора	Респиратор у учащегося в походном положении. По команде «Респиратор надеть» учащийся надевает респиратор. Время отсчитывается от момента подачи команды до надевания респиратора и производства полного выдоха	<p>Ошибки: при надевании респиратора учащийся не задержал дыхание; после надевания не сделан полный выдох; концы носового зажима респиратора не прижаты к носу; действия неумелые, неуверенные.</p> <p>Отметка: 9–10 баллов – норматив выполнен за 8 с; 7–8 баллов – норматив выполнен за 9 с; 5–6 баллов – норматив выполнен за 10 с;</p>

			<p>3–4 балла – норматив выполнен за 11 с; 1–2 балла – время, затраченное на выполнение норматива, превышает 11 с, поврежден респиратор. Высший балл отметки (в пределах уровня отметки) выставляется при выполнении норматива без ошибок, каждая допущенная ошибка снижает оценку на 1 балл</p>
11	Надевание общевойскового защитного комплекта	<p>Средства защиты у учащегося в походном положении. Время отсчитывается от подачи команды «Плащ в рукава, чулки, перчатки надеть. Газы» до полного надевания средств защиты и доклада «Готов»</p>	<p>Ошибки: надевание защитных чулок проводилось с застегнутыми хлястиками; чулки не подвязаны, неправильно застегнуты борта плаща или не полностью надеты чулки; не закреплены закрепами держатели шпеньков или не застегнуты два шпенька; допущены ошибки при надевании противогаза.</p> <p>Отметка: 9–10 баллов – норматив выполнен за 3 мин 30 с; 7–8 баллов – норматив выполнен за 4 мин; 5–6 баллов – норматив выполнен за 4 мин 30 с; 3–4 балла – норматив выполнен за 5 мин; 1–2 балла – время, затраченное на выполнение норматива, превышает 5 мин, или повреждены средства защиты. Высший балл отметки (в пределах уровня отметки) выставляется при выполнении норматива без ошибок, каждая допущенная ошибка снижает оценку на 1 балл</p>
12	Действия по сигналу «Химическая тревога»	<p>Средства защиты у учащегося в походном положении. Учащийся надевает противогаз, плащ в виде накидки и ведет наблюдение за местностью. Время отсчитывается от подачи команды, сигнала «Химическая тревога» до надевания средств защиты и доклада «Готов»</p>	<p>Ошибки: не надет капюшон на голову; не запахнуты полы плаща; допущены ошибки при надевании противогаза; не ведется наблюдение за местностью.</p> <p>Отметка: 9–10 баллов – норматив выполнен за 50 с; 7–8 баллов – норматив выполнен за 1 мин; 5–6 баллов – норматив выполнен за 1 мин 10 с; 3–4 балла – норматив выполнен за 1 мин 20 с; 1–2 балла – время, затраченное на выполнение норматива, превышает 1 мин 20 с или повреждены средства защиты. Высший балл отметки (в пределах уровня отметки) выставляется при выполнении норматива без ошибок, каждая допущенная ошибка снижает оценку на 1 балл</p>

Строевая подготовка			
13	Строевая стойка	<p>Учащиеся находятся на плацу в двухшереножном строю. По команде руководителя занятий учащийся выходит из строя и выполняет строевые приемы по требованию руководителя</p>	<p>Ошибки: носки развернуты не по линии фронта и не на ширину ступни; каблуки не поставлены вместе; кисти рук не по середине бедер, держатся ладонями назад; грудь не приподнята, живот не подобран; тело не подано вперед, голова опущена, руки согнуты в локтях.</p> <p>Отметка: 10 баллов – прием выполнен в строгом соответствии с требованиями строевого устава, четко, уверенно, красиво; 9 баллов – прием выполнен в соответствии с требованиями строевого устава, но недостаточно четко, с напряжением; 8 баллов – прием выполнен в соответствии с требованиями строевого устава, но недостаточно четко, с напряжением, и допущена 1 ошибка; 7 баллов – прием выполнен в соответствии с требованиями строевого устава, но недостаточно четко, с напряжением, и допущено 2 ошибки; 6 баллов – прием выполнен в соответствии с требованиями строевого устава, но недостаточно четко, с напряжением, и допущено 3 ошибки; 5 баллов – действия нечеткие, вялые, отсутствует строевая подтянутость, допущено 2 ошибки; 4 балла – действия нечеткие, вялые, плохая реакция, допущено 3 ошибки; 3 балла – действия нечеткие, вялые, плохая реакция, допущено 4 ошибки; 2 балла – действия нечеткие, вялые, отсутствует строевая подтянутость, плохая реакция, допущено 5 ошибок; 1 балл – действия нечеткие, вялые, отсутствует строевая подтянутость, плохая реакция, допущено более 5 ошибок</p>
14	Повороты на месте	<p>Учащиеся находятся на плацу в двухшереножном строю. По команде руководителя занятий учащийся выходит из строя и выполняет строевые приемы по требованию руководителя.</p>	<p>Ошибки: после поворота не сохраняется правильное положение рук и ног; ноги в коленях сгибаются; руки отходят от бедер; нога приставляется не кратчайшим путем; поворот произведен не на 90° или 180°.</p> <p>Отметка: 10 баллов – прием выполнен в строгом соответствии</p>

			<p>с требованиями строевого устава, четко, уверенно, красиво; 9 баллов – прием выполнен в соответствии с требованиями строевого устава, но недостаточно четко, с напряжением; 8 баллов – прием выполнен в соответствии с требованиями строевого устава, но недостаточно четко, с напряжением, и допущена 1 ошибка; 7 баллов – прием выполнен в соответствии с требованиями строевого устава, но недостаточно четко, с напряжением, и допущено 2 ошибки; 6 баллов – прием выполнен в соответствии с требованиями строевого устава, но недостаточно четко, с напряжением, и допущено 3 ошибки; 5 баллов – действия нечеткие, вялые, отсутствует строевая подтянутость, допущено 2 ошибки; 4 балла – действия нечеткие, вялые, плохая реакция, допущено 3 ошибки; 3 балла – действия нечеткие, вялые, плохая реакция, допущено 4 ошибки; 2 балла – действия нечеткие, вялые, отсутствует строевая подтянутость, плохая реакция, допущено 5 ошибок; 1 балл – действия нечеткие, вялые, отсутствует строевая подтянутость, плохая реакция, допущено более 5 ошибок</p>
15	Строевой шаг	<p>Учащиеся находятся на плацу в двухшереножном строю. По команде руководителя занятий учащийся выходит из строя и выполняет строевые приемы по требованию руководителя.</p>	<p>Ошибки: корпус отведен назад; нет координации в движении рук и ног; голова опущена вниз; движение руками около тела производится не от плеча, а за счет сгибания в локтях; подъем ног от земли ниже 15 см; размер шага меньше (больше) 70–80 см. Нога заносится за ногу. Движение рук вперед производится ниже (выше) установленной высоты, при движении назад рука не выпрямлена.</p> <p>Отметка: 10 баллов – прием выполнен в строгом соответствии с требованиями строевого устава, четко, уверенно, красиво; 9 баллов – прием выполнен в соответствии с требованиями строевого устава, но недостаточно четко, с напряжением; 8 баллов – прием выполнен в соответствии с требованиями</p>

			<p>строевого устава, но недостаточно четко, с напряжением, и допущена 1 ошибка;</p> <p>7 баллов – прием выполнен в соответствии с требованиями строевого устава, но недостаточно четко, с напряжением, и допущено 2 ошибки;</p> <p>6 баллов – прием выполнен в соответствии с требованиями строевого устава, но недостаточно четко, с напряжением, и допущено 3 ошибки;</p> <p>5 баллов – действия нечеткие, вялые, отсутствует строевая подтянутость, допущено 2 ошибки;</p> <p>4 балла – действия нечеткие, вялые, плохая реакция, допущено 3 ошибки;</p> <p>3 балла – действия нечеткие, вялые, плохая реакция, допущено 4 ошибки;</p> <p>2 балла – действия нечеткие, вялые, отсутствует строевая подтянутость, плохая реакция, допущено 5 ошибок;</p> <p>1 балл – действия нечеткие, вялые, отсутствует строевая подтянутость, плохая реакция, допущено более 5 ошибок</p>
16	Повороты в движении	<p>Учащиеся находятся на плацу в двухшереножном строю. По команде руководителя занятий учащийся выходит из строя и выполняет строевые приемы по требованию руководителя.</p>	<p>Ошибки:</p> <p>поворот выполнен не своевременно; поворот направо, налево производится не на носках обеих ног; движение руками при повороте производится не в такт шага; при движении голова опущена вниз; нет координации в движении рук и ног, корпус тела при повороте подан назад.</p> <p>Отметка:</p> <p>10 баллов – прием выполнен в строгом соответствии с требованиями строевого устава, четко, уверенно, красиво;</p> <p>9 баллов – прием выполнен в соответствии с требованиями строевого устава, но недостаточно четко, с напряжением;</p> <p>8 баллов – прием выполнен в соответствии с требованиями строевого устава, но недостаточно четко, с напряжением, и допущена 1 ошибка;</p> <p>7 баллов – прием выполнен в соответствии с требованиями строевого устава, но недостаточно четко, с напряжением, и допущено 2 ошибки;</p> <p>6 баллов – прием выполнен в соответствии с требованиями строевого устава, но недостаточно</p>

			<p>четко, с напряжением, и допущено 3 ошибки;</p> <p>5 баллов – действия нечеткие, вялые, отсутствует строевая подтянутость, допущено 2 ошибки;</p> <p>4 балла – действия нечеткие, вялые, плохая реакция, допущено 3 ошибки;</p> <p>3 балла – действия нечеткие, вялые, плохая реакция, допущено 4 ошибки;</p> <p>2 балла – действия нечеткие, вялые, отсутствует строевая подтянутость, плохая реакция, допущено 5 ошибок;</p> <p>1 балл – действия нечеткие, вялые, отсутствует строевая подтянутость, плохая реакция, допущено более 5 ошибок</p>
Военная топография			
17	Определение сторон горизонта по компасу	<p>Учащийся с компасом. С помощью компаса определяет стороны горизонта. Время (до 2 мин) отсчитывается от команды «К ориентированию приступить» до показа на местности направлений сторон горизонта по местным предметам (ориентирам)</p>	<p>Ошибки:</p> <p>ошибка в определении сторон горизонта ($5-10^\circ$); время, затраченное на выполнение норматива, превышено (до 2 мин 30 с); в качестве ориентира выбраны плохо заметные на местности предметы; неумение пользоваться компасом, неуверенные действия.</p> <p>Отметка:</p> <p>9–10 баллов – норматив выполнен без ошибок;</p> <p>7–8 баллов – допущена 1 ошибка;</p> <p>5–6 баллов – допущены 2 ошибки;</p> <p>3–4 балла – допущены 3 ошибки;</p> <p>1–2 балла – допущено более 3 ошибок, или время, затраченное на выполнение норматива, более 3 мин; ошибка в определении сторон горизонта превышает 10°. Высший балл отметки выставляется, если ошибка в определении сторон горизонта не превышает 3°</p>
18	Определение сторон горизонта по Солнцу и часам	<p>У учащегося в руках часы или макет циферблата часов. На небе видно Солнце. Учащийся определяет стороны горизонта по Солнцу с использованием часов. Время (до 2 мин) отсчитывается от команды «К ориентированию приступить» до показа на местности направлений сторон горизонта по местным предметам (ориентирам)</p>	<p>Ошибки:</p> <p>ошибка в определении сторон горизонта ($10-15^\circ$); время, затраченное на выполнение норматива, превышено (до 2 мин 30 с); в качестве ориентира выбраны плохо заметные на местности предметы; неверно расположены часы по отношению к Солнцу; учащийся не знает, какой угол на циферблате делят пополам до полудня и после полудня.</p> <p>Отметка:</p> <p>9–10 баллов – норматив выполнен без ошибок;</p> <p>7–8 баллов – допущена 1 ошибка;</p>

			<p>5–6 баллов – допущены 2 ошибки; 3–4 балла – допущены 3 ошибки; 1–2 балла – допущены 4 ошибки, или время, затраченное на выполнение норматива, превышено (до 3 мин), ошибка в определении сторон горизонта превышает 15°. Высший балл отметки выставляется если ошибка в определении сторон горизонта не превышает 6°</p>
19	<p>Определение сторон горизонта по небесным светилам и местным предметам</p>	<p>Учащийся определяет стороны горизонта по небесным светилам (Солнцу, Полярной звезде), местным предметам. Время (до 3 мин) отсчитывается от команды «К ориентированию приступить» до показа на местности направлений сторон горизонта по местным предметам (ориентирам)</p>	<p>Ошибки: ошибка в определении сторон горизонта (15–20°); время, затраченное на выполнение норматива, превышено (до 2 мин 30 с); в качестве ориентира выбраны плохо заметные на местности предметы; не использованы в полном объеме очевидные свойства местных предметов.</p> <p>Отметка: 9–10 баллов – норматив выполнен без ошибок; 7–8 баллов – допущена 1 ошибка; 5–6 баллов – допущены 2 ошибки; 3–4 балла – допущены 3 ошибки; 1–2 балла – допущены 4 ошибки, или время, затраченное на выполнение норматива, превышено (до 3 мин), ошибка в определении сторон горизонта превышает 20°. Высший балл отметки выставляется если ошибка в определении сторон горизонта не превышает 9°</p>
20	<p>Определение магнитного азимута на указанный предмет по компасу</p>	<p>Руководитель занятия указывает предмет на местности и ставит задачу определить по компасу азимут направления на этот предмет. Время (до 3 мин) отсчитывается от указания местного предмета до доклада учащегося «Готово»</p>	<p>Ошибки: ошибка в определении магнитного азимута превышает 10°; время, затраченное на выполнение норматива, превышает 3 мин; неумение пользоваться визиром компаса; неумение произвести отсчет по компасу.</p> <p>Отметка: 9–10 баллов – норматив выполнен без ошибок; 7–8 баллов – допущена 1 ошибка; 5–6 баллов – допущены 2 ошибки; 3–4 балла – допущены 3 ошибки; 1–2 балла – допущены 4 ошибки, или время, затраченное на выполнение норматива, превышено (более 4 мин), ошибка в определении магнитного азимута превышает 15°. Высший балл отметки выставляется если ошибка в определении магнитного азимута не превышает 5°</p>

Военно-медицинская подготовка			
21	Развертывание пакета перевязочного индивидуального	Учащийся находится в исходном положении «лежа на боку», в руке держит пакет. По команде «К выполнению норматива приступить» развертывает пакет. Вынимает булавку и прикалывает ее к своей одежде, не застегивая. Подготавливает пакет к оказанию первой медицинской помощи	Ошибки: не вынута и не приколата к одежде булавка; не развернуты полностью подушечки; неправильное положение бинта в руках; нарушена стерильность пакета перевязочного. Отметка: 9–10 баллов – норматив выполнен за 20 с, стерильность не нарушена; 7–8 баллов – норматив выполнен за 22 с, стерильность не нарушена; 5–6 баллов – норматив выполнен за 24 с, стерильность не нарушена; 3–4 балла – норматив выполнен за 26 с, стерильность не нарушена; 1–2 балла – норматив выполнен за 28 с, нарушена стерильность. Высший балл отметки выставляется при выполнении норматива без ошибок, каждая допущенная ошибка снижает оценку на 1 балл
22	Наложение асептической повязки на область живота	Учащийся находится в исходном положении «лежа на боку», рядом с ним манекен (или статист, играющий роль «раненого»). Время, затраченное на обнажение раны, не учитывается (допускается бинтование поверх обмундирования). Перевязочный материал находится в руках учащегося или рядом с ним. Время отсчитывается от команды «К выполнению норматива приступить» (начала развертывания перевязочного материала) до закрепления повязки (булавкой или концами надорванной ленты бинта)	Ошибки, снижающие отметку на два балла: повязка наложена слабо (сползает) или при ее наложении образуются «карманы», складки; повязка не закреплена или закреплена узлом над раной. Отметки по времени: 9–10 баллов – норматив выполнен за 1 мин 40 с; 7–8 баллов – норматив выполнен за 1 мин 50 с; 5–6 баллов – норматив выполнен за 2 мин; 3–4 балла – норматив выполнен за 2 мин 10 с; 1–2 балла – норматив выполнен за 2 мин 20 с. Высший балл отметки выставляется, если туры повязки наложены ровно, без перекосов и скручивания
23	Повязка герметичная на грудь «Окклюзионная» (накладывается одним перевязочным пакетом или бинтом с подушечками)	Учащийся находится в исходном положении «лежа на боку», рядом с ним манекен (или статист, играющий роль «раненого»). Время, затраченное на обнажение раны, не учитывается (допускается бинтование поверх обмундирования). Перевязочный пакет находится в руках учащегося. Время отсчитывается от команды «К выполнению норматива	Ошибки, снижающие отметку на два балла: повязка наложена слабо (нарушена герметичность) или при ее наложении образуются «карманы», складки; повязка не закреплена или закреплена узлом над раной. Отметка по времени: 9–10 баллов – норматив выполнен за 2 мин 30 с; 7–8 баллов – норматив выполнен за 2 мин 40 с;

		<p>приступить» до закрепления повязки (булавкой или концами надорванной ленты бинта)</p>	<p>5–6 баллов – норматив выполнен за 2 мин 40 с; 3–4 балла – норматив выполнен за 2 мин 50 с; 1–2 балла – норматив выполнен за 3 мин 10 с. Высший балл отметки выставляется, если туры повязки наложены ровно, без перекосов и скручивания</p>
24	<p>Наложение резинового кровоостанавливающего жгута на бедро(плечо)</p>	<p>Учащийся находится в исходном положении «лежа на боку», рядом с ним манекен (или статист, играющий роль «раненого»). В руках учащийся держит жгут. Время отсчитывается от команды «К выполнению норматива приступить» до закрепления жгута и обозначения времени его наложения</p>	<p>Ошибки, снижающие отметку на два балла: наложение жгута в область ранения или ниже; наложение жгута на оголенное тело без подкладки, ущемление жгутом кожи; учащийся не обозначил время наложения жгута. Отметка по времени: 9–10 баллов – норматив выполнен за 25 с; 7–8 баллов – норматив выполнен за 27 с; 5–6 баллов – норматив выполнен за 30 с; 3–4 балла – норматив выполнен за 32 с; 1–2 балла – норматив выполнен за 35 с, неправильное наложение жгута, что может вызвать повторное кровотечение (расслабление или соскальзывание жгута). Высший балл отметки выставляется, если нет чрезмерного перетягивания жгутом конечности</p>
25	<p>Наложение закрутки с помощью косынки и других подручных средств на бедро (плечо)</p>	<p>Учащийся находится в исходном положении «лежа на боку», рядом с ним манекен (или статист, играющий роль «раненого»). Рядом расположены подручные средства для остановки кровотечения. Время отсчитывается от команды «К выполнению норматива приступить» до закрепления закрутки и обозначения времени ее наложения</p>	<p>Ошибки, снижающие отметку на два балла: наложение закрутки в область ранения или ниже; наложение закрутки на оголенное тело без подкладки, ущемление кожи закруткой; учащийся не обозначил время наложения закрутки. Отметка по времени: 9–10 баллов – норматив выполнен за 40 с; 7–8 баллов – норматив выполнен за 43 с; 5–6 баллов – норматив выполнен за 45 с; 3–4 балла – норматив выполнен за 50 с; 1–2 балла – норматив выполнен за 55 с, неправильное наложение закрутки, что может вызвать повторное кровотечение (расслабление или соскальзывание закрутки). Высший балл отметки выставляется, если нет чрезмерного перетягивания косынкой конечности</p>

Нормативы по медицинской подготовке

№ п/п	Наименование норматива	Порядок (условия) выполнения норматива	Ошибки, снижающие отметку. Отметка
1	2	3	4
1	Вскрытие пакета перевязочного индивидуального	Учащийся держит пакет в левой руке и по команде преподавателя вскрывает его. Вынимает булавку и прикалывает ее к своей одежде, не застегивая. Чехол пакета кладет наружной стороной на стол	Ошибки: не вынута и не приколота к своей одежде булавка; не развернуты полностью подушечки; неправильное положение бинта в руках; нарушена стерильность пакета перевязочного. Отметка: 9–10 баллов – норматив выполнен без ошибок; 7–8 баллов – допущена 1 ошибка, стерильность не нарушена; 5–6 баллов – допущены 2 ошибки, стерильность не нарушена; 3–4 балла – допущены 3 ошибки; 1–2 балла – допущены 4 ошибки
2	Наложение первичной повязки на голову «чепцом», на предплечье, локтевой, коленный и голеностопный суставы	Перевязочный материал (бинты нестерильные, завернутые в бумагу, считаются условно стерильными) лежит на столе рядом со статистом, которому накладывается повязка. Допускается наложение повязки поверх одежды. Статист (манекен) располагается в удобном для наложения повязки положении. По заданию и команде руководителя учащиеся накладывают указанную повязку. Выполнение норматива завершается закреплением конца бинта	Ошибки: нарушение стерильности перевязочного материала; не соблюдена технология наложения повязки; наложение повязки не на ту область (сторону); неправильное положение бинта в руках; ненадежное закрепление повязки. Отметка: 9–10 баллов – норматив выполнен без ошибок; 7–8 баллов – допущена 1 ошибка, стерильность не нарушена; 5–6 баллов – допущены 2 ошибки, стерильность не нарушена; 3–4 балла – допущены 3 ошибки, стерильность не нарушена; 1–2 балла – допущены 4 ошибки
3	Наложение кровоостанавливающего жгута (закрутки) на бедро и плечо	Статист (манекен) лежит в удобном положении. Учащийся держит развернутый жгут в руках, на столе рядом лежат материал для наложения закрутки, блокнот и карандаш. Жгут (закрутку) накладывают на одежду. По заданию и команде преподавателя учащийся накладывается жгут (закрутку) на указанную область, указывает время его	Ошибки: наложение жгута (закрутки) не на ту область (сторону); чрезмерное перетягивание конечности или наличие пульса на периферическом сосуде; не записано время наложения жгута (закрутки); наложение жгута (закрутки) на голое тело. Отметка: 9–10 баллов – норматив выполнен без ошибок;

		наложения (часы, минуты), подкладывает записку под последний ход жгута и контролирует отсутствие пульса на периферическом сосуде	7–8 баллов – допущена 1 ошибка; 5–6 баллов – допущены 2 ошибки; 3–4 балла – допущены 3 ошибки; 1–2 балла – допущены 4 ошибки
4	Иммобилизация плеча, предплечья, бедра, голени подручными средствами при переломах	Статист (манекен) при иммобилизации верхней конечности сидит, при иммобилизации нижней конечности – лежит. Подручные средства иммобилизации (полоски фанеры, рейки, другие подручные средства длиной 30-50 см, 70-150 см), а также бинты, косынка и вата лежат на столе. Учащиеся подбирают и подгоняют средства иммобилизации в соответствии с заданием. Иммобилизация при переломах проводится без наложения повязки и поверх одежды	Ошибки: плохо подобраны и подогнаны подручные средства иммобилизации; конечности придано неправильное положение; имеется подвижность в двух близлежащих к перелому суставах (при переломах бедра неподвижными должны быть тазобедренный, коленный и голеностопный суставы); при иммобилизации плеча и предплечья рука не подвешена на косынке. Отметка: 9–10 баллов – норматив выполнен без ошибок; 7–8 баллов – допущена 1 ошибка; 5–6 баллов – допущены 2 ошибки; 3–4 балла – допущены 3 ошибки; 1–2 балла – допущены 4 ошибки
5	Подготовка и применение шприц-тюбика	Статист (манекен) лежит в положении, удобном для введения содержимого шприц-тюбика. Шприц-тюбик наполнен водой, игла закрыта колпачком. По команде преподавателя учащийся берет шприц-тюбик, приводит его в готовность, прокалывает одежду статиста в месте введения содержимого шприц-тюбика (наружная поверхность плеча, бедра, ягодица), выдавливает содержимое и, не разжимая пальцев, извлекает иглу, прикалывает шприц-тюбик к одежде статиста	Ошибки: допущено вытекание содержимого из шприц-тюбика до его применения; укол сделан не в ту область тела; не полностью введено содержимое из шприц-тюбика; шприц-тюбик не приколот к одежде. Отметка: 9–10 баллов – норматив выполнен без ошибок; 7–8 баллов – допущена 1 ошибка; 5–6 баллов – допущены 2 ошибки; 3–4 балла – допущены 3 ошибки; 1–2 балла – допущены 4 ошибки
6	Уход за пораженными и больными	Статист (манекен) сидит на стуле. На столе рядом: термометр, секундомер (часы с секундной стрелкой), прибор для измерения артериального давления, флакон с водой, имитирующей спирт или одеколон, вата. Учащийся измеряет температуру тела,	Ошибки: не проверено и не сбито до минимального показания термометра перед его установкой статисту; термометр не протерт спиртом или одеколоном перед установкой статисту; термометр неправильно установлен в подкожную впадину; не найден пульс

		частоту пульса и дыхания, артериальное давление статиста	в лучезапястном суставе; неправильно установлена манжетка для определения артериального давления; не определены верхнее (систолическое) и нижнее (диастолическое) давление. Отметка: 9–10 баллов – норматив выполнен без ошибок; 7–8 баллов – допущена 1 ошибка; 5–6 баллов – допущены 2 ошибки; 3–4 балла – допущены 3 ошибки; 1–2 балла – допущены 4 ошибки
--	--	--	--

ЗАЦВЕРДЖАНА

Пастанова
Мiнiстэртава адукацыi
Рэспублiкi Беларусь
04.08.2022 № 231

**Вучэбная праграма па вучэбным прадмеце
«Дапрызыўная і медыцынская падрыхтоўка»
для X–XI класаў устаноў адукацыi,
якiя рэалiзуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыi
з беларускай мовай навучання і выхавання**

**ГЛАВА 1
АГУЛЬНЫЯ ПАЛАЖЭННІ**

1. Дадзеная вучэбная праграма па вучэбным прадмеце «Дапрызыўная і медыцынская падрыхтоўка» (далей – вучэбная праграма) прызначана для вывучэння гэтага вучэбнага прадмета на базавым узроўні ў X–XI класах устаноў адукацыi, якiя рэалiзуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыi.

2. У дадзенай вучэбнай праграме змястоўны і працэсуальны (практычныя заняткi, вучэбна-палявыя зборы, медыцынская практыка) кампаненты вучэбнага матэрыялу структураваны па тэмах і размеркаваны па двух вучэбных модулях, кожны з якiх вывучаецца рознымi групамi вучняў класа:

вучэбны модуль «Дапрызыўная падрыхтоўка»;
вучэбны модуль «Медыцынская падрыхтоўка».

Дадзеная вучэбная праграма разлічана на 130 гадзiн у год у X класе (у кожным вучэбным модулі па 65 гадзiн: 35 гадзiн – на вучэбныя заняткi (1 гадзiна на тыдзень), па 30 гадзiн – на вучэбна-палявыя зборы, медыцынскую практыку) і на 70 гадзiн у год у XI класе (у кожным вучэбным модулі па 35 гадзiн (1 гадзiна на тыдзень)).

3. Мэтай вучэбнага модуля «Дапрызыўная падрыхтоўка» з’яўляецца патрыятычнае выхаванне вучняў, фарміраванне ў iх ведаў і ўменняў, неабходных для абароны суверэнітэту Рэспублiкi Беларусь, а таксама маральна-псiхалагiчнай гатоўнасцi юнакоў да ваеннай службы.

Задачамi з’яўляюцца:

адукацыйная – атрыманне асноўных агульных і спецыяльных ведаў, якiя ўключаюць у сябе асновы ваеннай справы, веданне канстытуцыйнага абавязку грамадзян па абароне Рэспублiкi Беларусь, азнаямленне з гiсторыяй і сучасным станам Узброеных Сiл Рэспублiкi Беларусь, фарміраванне ўяўлення пра гераiзм і мужнасць беларускага народа ў справе абароны Айчыны, веданне асноў аказання першай дапамогi;

развіццёвая – развіццё дысцыплінаванасці, адказнасці, стойкасці, пазнавальных інтарэсаў вучняў;

выхаваўчая – выхаванне ў вучняў патрыятызму, маральнасці, духоўнасці, гуманнасці, калектывізму, узаемадапамогі і ўзаемапавагі, пачуцця асабістай адказнасці за выкананне канстытуцыйнага абавязку па абароне Рэспублікі Беларусь.

4. На вучэбных занятках пры вывучэнні зместу вучэбнага модуля «Дапрызыўная падрыхтоўка» неабходна прымяняць разнастайныя формы і метады навучання і выхавання: расказ, гутарку, самастойную і групавую работу, наглядныя метады навучання, практычнае выкананне нарматываў і практыкаванняў, якія выклікаюць цікавасць вучняў да вывучаемага матэрыялу, прывіваюць ім любоў да ваеннай справы, забяспечваюць свядомае, трывалае засваенне дадзенай вучэбнай праграмы, спрыяюць выпрацоўцы навыкаў самастойнай працы і ўмення прымяняць на практыцы атрыманыя веды.

Выбар форм і метадаў навучання і выхавання ажыццяўляецца настаўнікам на аснове мэт і задач вывучэння канкрэтнай тэмы з улікам узроўню падрыхтоўкі, узроставых і індывідуальных асаблівасцей вучняў.

Змест вучэбнага модуля «Дапрызыўная падрыхтоўка» рэалізуецца на аснове дзейнаснага, асобасна арыентаванага, культуралагічнага і кампетэнтнаснага падыходаў да арганізацыі адукацыйнага працэсу.

Дзейнасны падыход накіраваны на фарміраванне вучэбных уменняў і навыкаў як па асновах ваеннай справы і аказанні першай дапамогі, так і па асэнсаванні мэты, уменні планаваць ход будучай дзейнасці, ажыццяўляць яе выкананне, аналіз і рэфлексію.

Навучанню надаецца праблемны характар, які стымулюе вучняў мысліць і самастойна прымаць правільныя рашэнні.

Асобасна арыентаваны падыход накіраваны на апору на асобасныя якасці вучня шляхам вывучэння яго індывідуальных асаблівасцей, тэмпераменту, рыс характару, поглядаў, густаў, звычак, а таксама арыентацыю адукацыйнага працэсу на развіццё самастойнасці, неабходнай пры абароне Айчыны, адказнасці вучня за вынікі сваёй сацыяльнай і грамадзянскай дзейнасці.

З пункту гледжання культуралагічнага падыходу разглядаюцца каштоўнасці культуры зносін, паводзін і ўзаемаадносін у вайсковым калектыве, а таксама каштоўнасці культуры быту і вольнага часу, сацыяльнага асяроддзя і прафесійнай культуры абаронцы Айчыны.

Кампетэнтнасны падыход з'яўляецца адным з напрамкаў абнаўлення адукацыі на аснове фарміравання і развіцця ключавых кампетэнцый вучняў.

Асноўнай каштоўнасцю становіцца засваенне вучнямі такіх уменняў, якія дазволілі б ім вызначаць свае мэты, прымаць рашэнні і дзейнічаць як у звычайных, так і ў нестандартных сітуацыях штодзённага жыцця і вайскавай службы.

Важнае значэнне для станаўлення асобы вучня, фарміравання яго грамадзянскай адказнасці за забеспячэнне бяспекі Рэспублікі Беларусь і адказнасці за захаванне жыцця маюць наступныя метапрадметныя кампетэнцыі:

каштоўнасна-сэнсавая – здольнасць бачыць, разумець і ўсведамляць важнасць забеспячэння бяспекі Рэспублікі Беларусь, выбіраць мэтавыя і сэнсавыя ўстаноўкі для сваіх дзеянняў і ўчынкаў, прымаць рашэнні;

сацыяльная – здольнасць рэалізаваць сябе, дзейнічаць як свядомы і адказны абаронца Айчыны, ведаць і захоўваць дзеючыя ў воінскім калектыве каштоўнасці і нормы;

вучэбна-пазнавальная – здольнасць вучня авалодваць навыкамі ваеннай справы, прыёмамі аказання першай дапамогі, прыёмамі дзеянняў у нестандартных сітуацыях, эўрыстычнымі метадамі вырашэння праблем. Сюды ўваходзяць спосабы арганізацыі мэтавызначэння, планавання, аналізу, рэфлексіі, самаацэнкі;

інфармацыйная – гатоўнасць самастойна шукаць, аналізаваць і адбіраць неабходную інфармацыю па асновах ваеннай справы, пераўтвараць, захоўваць і перадаваць яе;

камунікатыўная – здольнасць выразна і дакладна выказваць свае думкі, прадстаўляць і абгрунтаваць свой пункт гледжання, улічваць сітуацыю, асаблівасці зносін у вайсковым калектыве.

Асобасныя кампетэнцыі:

асобасна-адаптыўная – уменне вызначаць і выбудоўваць неабходнае кола зносін, набываць сяброў;

матывацыйна-валявая – актывізуе два важнейшыя складнікі асобы: волю і матыў. Яны ўяўляюць сабой «стрыжань» асобы, для якога характэрны такія ўласцівасці, як накіраванасць, каштоўнасныя арыентацыі, устаноўкі, эмоцыі, валявыя якасці (умець пераадольваць цяжкасці і нягоды вайсковай службы, дабівацца пастаўленай мэты);

асобаснага самаўдасканалення – здольнасць да засваення спосабаў фізічнага, духоўнага і інтэлектуальнага самаразвіцця, неабходнага як для абароны Рэспублікі Беларусь, так і пры аказанні першай дапамогі пацярпелым (міласэрнасць, цярымасць, гуманнасць, спачуванне, дакладнасць, акуратнасць, адказнасць, адсутнасць страху);

рэфлексіўная – праяўляецца ва ўменні свядома кантраляваць вынікі сваёй дзейнасці і ўзровень уласнага развіцця, асобасных дасягненняў. Рэфлексіўны кампанент з'яўляецца рэгулятарам асобасных дасягненняў: бачыць свае моцныя і слабыя бакі, знаходзіць шляхі пазбаўлення ад недахопаў, ажыццяўляць самаўдасканаленне, асэнсаванне, ацэнку і аналіз сваіх дзеянняў.

Прадметныя кампетэнцыі – гэта спецыфічныя здольнасці, неабходныя для эфектыўнага выканання канкрэтнага дзеяння ў канкрэтнай прадметнай галіне, якія ўключаюць вузкасפעцыяльныя веды, асаблівага роду прадметныя ўменні, навыкі, здольнасці мыслення:

вучэбна-баявая – здольнасць дзейнічаць у агульнавайсковым баі, арыентавацца ў баявой абстаноўцы;

інжынерна-тэхнічная – здольнасць выбіраць пазіцыю і здзяйсняць яе абсталяванне і маскіроўку;

ваенна-медыцынская – здольнасць аказваць першую дапамогу пры спыненні сардэчнай дзейнасці і спыненні дыхання, раненнях, пераломмах, ажыццяўляць эвакуацыю раненага;

эмацыянальна-валявая – здольнасць прымаць рашэнні і дзейнічаць у экстрэмальных умовах;

ваенна-адаптыўная – здольнасць эфектыўна адаптавацца да ўмоў вайсковага быту, вучэбна-баявой і баявой дзейнасці;

тапаграфічная – здольнасць карыстацца кампасам, састаўляць схему маршруту руху па азімутах, рухацца па азімутах, чытаць тапаграфічную карту і тапаграфічныя знакі, арыентавацца на мясцовасці без карты;

агнявая (стралковая) – здольнасць выконваць нарматывы па няпоўнай разборцы (зборцы) аўтамата Калашнікава (далей – аўтамат АК-74), запаўненні магазіна вучэбнымі патронамі, весці стральбу па нерухомай цэлі;

стравая – здольнасць выконваць асноўныя стравыя прыёмы без зброі.

5. Мэтай вывучэння вучэбнага модуля «Медыцынская падрыхтоўка» з'яўляецца фарміраванне ключавых кампетэнцый па аказанні першай дапамогі пацярпелым у надзвычайных сітуацыях, догляду за хворымі, прапагандзе здаровага ладу жыцця сярод падрастаючага пакалення, развіццё ўстойлівых пазнавальных інтарэсаў у вучняў, здольнасцей самастойна вывучаць і ацэньваць задачу, прымаць самастойнае рашэнне і дзейнічаць у незнаёмай сітуацыі; выхаванне маральна-валявых якасцей, гуманнасці, маральнасці і духоўнасці ў адносінах да людзей, пачуцця асабістай адказнасці за жыццё бліжняга.

Задачы:

фарміраванне ведаў і ўменняў па аказанні першай дапамогі пры адкрытых і закрытых пашкоджаннях, крывацёках, апёках, пашкоджаннях электратокам, утапленні, паражэнні маланкай, цеплавым і сонечным ударах;

навучанне прыёмам імабілізацыі і транспарціроўкі пацярпелага пры розных траўмах і іншых няшчасных выпадках;

авалоданне сістэмай уменняў і навыкаў па аказанні першай дапамогі пры неінфекцыйных і інфекцыйных захворваннях і атручэннях;

выхаванне пачуцця асабістай адказнасці за свае дзеянні, гуманнасці, маральнасці, духоўнасці і міласэрнасці;

фарміраванне практычных уменняў і навыкаў па доглядзе за хворымі і пацярпелымі;

фарміраванне інфармацыйнай кампетэнцыі, умення працаваць з рознымі крыніцамі інфармацыі;

набыццё вучнямі ведаў аб прымяненні практычных уменняў і навыкаў па медыцынскай падрыхтоўцы ў штодзённым жыцці чалавека.

6. Важным аспектам на вучэбных занятках пры вывучэнні зместу вучэбнага модуля «Медыцынская падрыхтоўка» з'яўляецца арганізацыя актыўнай пазнавальнай дзейнасці вучняў. У час урокаў рэкамендуецца ствараць сітуацыі, у якіх вучні змогуць не толькі засвоіць веды, але і паспрабуюць прымяніць іх пры вырашэнні разнастайных надзвычайных сітуацый.

Асаблівую ўвагу неабходна звярнуць на выкарыстанне разнастайных відаў дзейнасці: працу з рознымі крыніцамі інфармацыі (вучэбнымі дапаможнікамі, табліцамі і інструкцыямі, электроннымі сродкамі навучання), сумеснае выкананне заданняў, удзел у дыскусіі па праблемных сітуацыях, выкананне практычнай работы, рашэнне сітуацыйных задач, аналіз экстрэмальных сітуацый, адпрацоўка практычных уменняў і навыкаў па аказанні першай дапамогі з выкарыстаннем манекена, накладкі на руку (для адпрацоўкі навыкаў падскураных і ўнутрымышачных ін'екцый), разнастайных відаў бінтоў, лейкопластыраў, тэрмометра, танометра, аднаразовага шпрыца.

Выкарыстанне кампетэнтнаснай мадэлі ў адукацыі мае на ўвазе прынцыповыя змены ў арганізацыі вучэбнага працэсу. Таму асноўным напрамкам навучання медыцынскай падрыхтоўцы з'яўляецца засваенне вучнямі такіх ведаў, уменняў і навыкаў, якія дазволілі б ім прымаць рашэнні і дзейнічаць як у тыповых, так і ў нестандартных сітуацыях па захаванні жыцця пацярпелага да прыбыцця выратавальных служб. У сувязі з гэтым у вучняў павінны фарміравацца наступныя кампетэнцыі:

асобасна-адаптыўная – здольнасць разважаць па-за рамкамі норм і правіл, разумець альтэрнатыўныя варыянты выхаду з нестандартнай сітуацыі, выпрацоўваць рашэнні ў нетыповых сітуацыях;

здараўезберагальная – каштоўнасныя адносіны да здароўя як асновы ўсёй жыццядзейнасці чалавека, здольнасці да засваення здараўезберагальных ведаў, уменняў і навыкаў, гатоўнасці да праяўлення вопыту здараўезберажэння ў штодзённым жыцці;

камунікатыўная – здольнасць устанаўліваць і падтрымліваць неабходныя кантакты з іншымі людзьмі, якая накіравана на дасягненне ўзаемаразумення паміж партнёрамі па зносінах, лепшае разуменне сітуацыі і прадмета зносін (уменне правільна ўстанавіць кантакт з пацярпелым ці хворым чалавекам; разуменне псіхалагічнага стану пацярпелага і адносін хворага чалавека да свайго захворвання; павага і ўважлівасць да пацярпелага ці хворага чалавека; здольнасць слухаць і чуць; пачуццё суперажывання, здольнасць працаваць у камандзе);

каштоўнасна-сэнсавая – здольнасць бачыць, разумець і ўсведамляць важнасць выбару мэтавых і сэнсавых устаноў да сваіх дзеянняў і ўчынкаў у надзвычайных сітуацыях. Ад іх залежыць індывідуальная адукацыйная траекторыя вучня і праграма яго жыццядзейнасці ў цэлым. Каштоўнасныя адносіны і цікавасць да зместу і працэсу вучэбнай дзейнасці фарміруюцца шляхам пастаяннага звароту да рэальнага жыцця, навакольнай рэчаіснасці.

ГЛАВА 2

ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА МОДУЛЯ «ДАПРЫЗЫЎНАЯ ПАДРЫХТОЎКА» Ў X КЛАСЕ. АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ ВУЧНЯЎ

Абарона Айчыны (9 гадзін)

Доблесць і слава воінаў у барацьбе за свабоду Айчыны. Роля Чырвонай і Савецкай армій у справе станаўлення суверэннай Беларусі. Мужнасць і гераізм беларускага народа ў

гады Вялікай Айчыннай вайны. Воіны-беларусы ў Вялікай Айчыннай вайне. Гераічныя подзвігі беларускіх партызан і падпольшчыкаў на акупаванай тэрыторыі.

Вернасць воінскаму абавязку. Гераізм воінаў-інтэрнацыяналістаў. Самаахвярнасць удзельнікаў ліквідацыі наступстваў аварыі на Чарнобыльскай атамнай электрастанцыі. Прыклады мужнасці і гераізму воінаў сучаснай беларускай арміі. Героі Беларусі.

Рэспубліка Беларусь – суверэнная дзяржава. Роля Узброеных Сіл Рэспублікі Беларусь у забеспячэнні нацыянальнай бяспекі. Асноўныя палажэнні Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь, Канцэпцыі нацыянальнай бяспекі Рэспублікі Беларусь, зацверджаннай Указам Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь ад 9 лістапада 2010 г. № 575, Ваеннай дактрыны Рэспублікі Беларусь, зацверджанай Законам Рэспублікі Беларусь ад 20 ліпеня 2016 г. № 412-3. Сучасны стан і асноўныя напрамкі далейшага развіцця беларускай арміі.

Патрыятызм як аснова свядомых адносін грамадзян да абароны дзяржавы. Дзяржаўная палітыка па ўмацаванні ў грамадстве пачуцця патрыятызму і гатоўнасці да абароны нацыянальных інтарэсаў Рэспублікі Беларусь, выхаванні свядомых адносін грамадзян да ўзброенай абароны Айчыны ў кантэксце сучасных ваенна-палітычных абставін.

Абарона Айчыны – ганаровы абавязак і канстытуцыйны абавязак грамадзяніна Рэспублікі Беларусь. Прававыя асновы ваеннай службы (Закон Рэспублікі Беларусь ад 5 лістапада 1992 г. № 1914 XII «О воинской обязанности и воинской службе»). Прыпіска да прызыўных участкаў і прызыў на воінскую службу, службу ў рэзерве. Права, абавязкі і адказнасць прызыўніка. Абавязковая і добраахвотная падрыхтоўка грамадзян да воінскай службы. Прызыўныя камісіі. Апавяшчэнне прызыўнікоў пра яўку для прызыву. Абавязковасць яўкі ў вайсковы камісарыят (адасобленае падраздзяленне) па павестцы. Парадак медыцынскага агляду. Дазвол на адтэрміноўку і вызваленне ад прызыву. Адміністрацыйная адказнасць за няяўку на мерапрыемствы па прызыве, парушэнне абавязкаў па воінскім уліку. Крымінальная адказнасць за ўхіленне ад мерапрыемстваў па прызыве на воінскую службу, ухіленне рэзервіста або ваеннаабавязанага ад яўкі на зборы (заняты), ухіленне прызыўніка або ваеннаабавязанага ад воінскага ўліку.

Установы вышэйшай адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы па спецыяльнасцях (напрамках спецыяльнасцей, спецыялізацыях) для Узброеных Сіл Рэспублікі Беларусь, іншых войскаў і воінскіх фарміраванняў Рэспублікі Беларусь, органаў унутраных спраў Рэспублікі Беларусь, Следчага камітэта, органаў і падраздзяленняў па надзвычайных сітуацыях (установа адукацыі «Ваенная акадэмія Рэспублікі Беларусь», ваенныя факультэты грамадзянскіх устаноў вышэйшай адукацыі, Акадэмія Міністэрства ўнутраных спраў Рэспублікі Беларусь, установы вышэйшай адукацыі органаў пагранічнай службы, Міністэрства па надзвычайных сітуацыях).

Асновы ваеннай справы (22 гадзіны)

Тактычная падрыхтоўка

Сучасны агульнавайсковы бой. Азначэнне агульнавайсковага бою. Асновы тактычных дзеянняў у саставе мотастралковага аддзялення. Агнявыя сродкі, якія прымяняюцца мотастралковым аддзяленнем у агульнавайсковым баі. Абавязкі салдата ў баі. Дзеянні ў абарончым баі. Выбар, капанне і маскіроўка адзіночнага акупа для стральбы з аўтамата. Выкарыстанне мясцовых прадметаў для ўкрыцця, маскіроўкі пазіцыі пры заняцці абароны. Расчыстка сектара абстрэлу, падрыхтоўка да вядзення агню. Падрыхтоўка да стральбы з розных палажэнняў пры дзеяннях у пешым парадку. Назіранне за полем бою.

Перамяшчэнне на полі бою (скрытнае перамяшчэнне да аб'екта праціўніка): перабежкі і перапаўзанні з выкарыстаннем мясцовасці і мясцовых прадметаў.

Дзеянні ў наступальным баі. Падрыхтоўка да атакі: зараджанне зброі, падрыхтоўка гранат, выбар напрамку руху ў атаку і назіранне за сігналамі камандзіра.

Агнявая падрыхтоўка

Стралковая зброя. Прызначэнне пнеўматычнай (малакалібернай) вінтоўкі, аўтамата АК-74.

Прызначэнне частак і механізмаў аўтамата АК-74. Становішча частак і механізмаў да зараджання, работа іх пры зараджанні і выстрале (стральбе). Патрабаванні бяспекі пры абыходжанні са зброяй і боепрыпасамі. Парадак няпоўнай разборкі і зборкі аўтамата. Парадак запаўнення магазіна патронамі і зараджання зброі. Магчымыя затрымкі, няспраўнасці аўтамата пры стральбе і спосабы іх ліквідацыі. Прыналежнасці да аўтамата. Чыстка і змазка аўтамата пасля стральбы.

Асновы і правілы стральбы. З'ява стрэлу. Пачатковая хуткасць кулі. Утварэнне траекторыі. Уплыў знешніх умоў на палёт кулі. Гатоўнасць да стральбы. Выбар кропкі прыцэльвання. Карэкціроўка стральбы.

Практычныя заняткі:

1. няпоўная разборка аўтамата АК-74;
2. зборка аўтамата АК-74 пасля няпоўнай разборкі;
3. запаўненне магазіна вучэбнымі патронамі;
4. практычная стральба. Патрабаванні бяспекі пры правядзенні стрэльбаў.

Выкананне практыкаванняў № 1, № 2 стрэльбаў з пнеўматычнай вінтоўкі (Дадатак 1).

Выкананне нарматываў:

№ 5, № 6, № 7 (Дадатак 2).

Страявая падрыхтоўка

Страі і іх элементы. Кіраванне строем. Папярэднія і выканаўчыя каманды. Абавязкі ваеннаслужачых перад пастраеннем і ў страі.

Практычныя заняткі:

1. страявая стойка. Выкананне каманд «СТАНАВІСЯ», «РАЎНЯЙСЯ», «СМІРНА», «ВОЛЬНА», «ЗАПРАВІЦЦА», «АДСТАВІЦЬ»;
2. павароты на месцы. Навучанне выкананню паваротаў на месцы, каманд «Напра-ВА», «Нале-ВА», «Паўабарота напра-ВА», «Паўабарота нале-ВА», «Кру-ГОМ»;
3. рух страявым і паходным крокам. Навучанне руху страявым крокам, выкананню каманд «Страявым крокам – МАРШ», «Шагам – МАРШ».

Выкананне нарматываў:

№ 13, № 14, № 15 (Дадатак 2).

Статуты Узброеных Сіл Рэспублікі Беларусь

Прызначэнне і агульны змест агульнавоінскіх статутаў. Агульныя правы і абавязкі ваеннаслужачых. Воінскія званні і знакі адрознення. Начальнікі і падначаленыя, старэйшыя і малодшыя. Загад (загадванне), парадак яго аддачы і выканання. Абавязкі салдата.

Ваенная прысяга. Змест Ваеннай прысягі. Парадак прыняцця Ваеннай прысягі. Баявы Сцяг воінскай часці Узброеных Сіл Рэспублікі Беларусь – сімвал воінскага гонару, доблесці і славы. Апісанне, парадак уручэння і захоўвання Баявога Сцяга воінскай часці. Воінскія рытуалы.

Воінская дысцыпліна. Абавязкі ваеннаслужачага па падтрымцы воінскай дысцыпліны. Прымяняльныя заахвочванні і накладаемыя дысцыплінарныя спагнанні.

Радыецыйная, хімічная і біялагічная ахова

Кароткая характарыстыка зброі масавага паражэння. Паражальныя фактары ядзернага выбуху. Радыеактыўныя рэчывы. Асноўныя паняцці аб радыеактыўнасці. Характарыстыкі радыеактыўных выпраменьванняў. Віды радыеактыўнага апраменьвання і яго прыметы.

Біялагічная зброя і абарона ад яе.

Хiмiчная зброя. Таксiчныя хiмiчныя рэчывы, iх класiфікацыя. Атрутныя рэчывы, iх уздзеянне на арганiзм чалавека. Паражальныя фактары пры разбурэннi хiмiчна небяспечных аб'ектаў. Моцнадзеючыя ядавітыя рэчывы i таксiны, iх уздзеянне на арганiзм чалавека. Спосабы абароны ад таксiчных хiмiчных рэчываў.

Практычныя заняткi:

1. сродкi аховы органаў дыхання. Прызначэнне i ўстройства фільтравальных процiвагазаў. Карыстанне процiвагазам. Прызначэнне, устройства i правiлы выкарыстання рэспiратарам;

2. сродкi аховы скуры. Прызначэнне i агульнае ўстройства агульнавайсковага ахоўнага камплекта (далей – ААК). Выкарыстанне ААК у выглядзе «камбiнезона», «плашча ў рукавы», «накiдкi».

Выкананне нарматываў:

№ 8, № 9, № 10, № 11, № 12 (Дадатак 2).

Ваенная тапаграфiя

Арыентаванне на мясцовасцi без карты. Вызначэнне бакоў гарызонту па кампасе, нябесных сваяцiлах, Сонцы з дапамогай гадзiннiка, нябесных сваяцiлах, прыметах мясцовых прадметаў. Вызначэнне свайго месцазнаходжання. Асаблiвасцi арыентавання ў розных умовах (уначы, у лесе, зiмой).

Магнiтны азiмут i яго вызначэнне. Рух па азiмутах. Складанне схемы маршруту або таблiцы для руху па азiмутах.

Тапаграфiчныя карты. Масштаб карты. Умоўныя тапаграфiчныя знакi. Вымярэнне адлегласцей па карце. Арыентаванне па карце.

Ваенна-медыцынская падрыхтоўка (4 гадзiны)

Аказанне першай дапамогi раненым у зоне ўкрыцця. Агляд пацярпелага: прыметы жыцця (свядомасць, пульс, дыханне, рэакцыя зрэнкi на святло), прыметы вонкавага крывацёку.

Спыненне вянознага крывацёку метадам накладання прыцiскальнай павязкi i метадам тампанады раны. Накладанне асептычнай павязкi на розныя ўчасткi цела. Паслядоўнасць накладання аклюзiўнай павязкi на вялiкiя раны. Правiлы накладання жгута: этапы, асаблiвасцi, кантроль.

Алгарытм аказання першай дапамогi пры раненнях, крывацёках, пераломках, апёках, абмаражэннях.

Алгарытм правядзення непрамога масажа сэрца, штучнай вентыляцыi лёгкiх, узнаўлення праходнасцi верхнiх дыхальных шляхоў. Праверка праходнасцi верхнiх дыхальных шляхоў: ротавае поласць, глотка, гартань. Методыка выдалення iншародных целаў з поласцi рота, глоткi. Прыём Геймліха. Парадак правядзення сардэчна-лёгачнай рэанiмацыi.

Вучэбна-палявыя зборы

(5 дзён па 6 гадзiн, усяго 30 гадзiн)

Узброеныя Сiлы Рэспублiкi Беларусь (4 гадзiны)

Сучаснае ўзбраенне i ваенная тэхнiка беларускай армii. Азнямленне з узбраеннем i ваеннай тэхнiкай воiнскай часцi.

Воiнскi калектыў i яго асаблiвасцi. Ваеннаслужачыя i ўзаемаадносiны памiж iмi. Размяшчэнне ваеннаслужачых. Размеркаванне часу i штодзённы парадак.

Асновы ваеннай справы (22 гадзiны)

Тактычная падрыхтоўка

Практычныя заняткi:

1. дзеяннi ў абарончым баi. Дзеяннi салдата пры падрыхтоўцы да абароны па-за сутыкненнем з працiўнiкам. Выбар, капанне i маскiроўка адзiночнага акупа для стральбы.

Выкарыстанне мясцовых прадметаў для ўкрыцця, маскіроўкі пазіцыі. Назіранне за полем бою;

2. дзеянні ў абарончым баі. Пераход да абароны ва ўмовах уздзеяння праціўніка. Выбар і заняцце пазіцыі для стральбы, прыёмы і спосабы дзеянняў пад агнём праціўніка. Дзеянні па камандах і сігналах камандзіра;

3. перамяшчэнне на поле бою. Перабежкі і перапаўзанне з выкарыстаннем абарончых уласцівасцей мясцовасці;

4. дзеянні ў наступальным баі. Падрыхтоўка да атакі. Атака пярэдняга краю абароны праціўніка.

Выкананне нарматываў:

№ 1, № 2, № 3, № 4 (Дадатак 2).

Агнявая падрыхтоўка

Практычныя заняткі:

1. практычная стрэльба. Патрабаванні бяспекі пры правядзенні стрэльбаў. Выкананне стрэльбаў, практыкаванні № 1 і № 2 (Дадатак 1).

Страявая падрыхтоўка

Практычныя заняткі:

1. рух аддзялення страявым і паходным крокам.

Ваенна-прыкладная фізічная падрыхтоўка

Практычныя заняткі:

1. пераадоленне паласы перашкод. Вывучэнне тэхнікі пераадолення паласы перашкод.

Ваенная тапаграфія

Практычныя заняткі:

1. арыентаванне на мясцовасці без карты;

2. арыентаванне па кампасе, нябесных свяцілах, прыметах мясцовых прадметаў;

3. арыентаванне па карце;

4. складанне схем руху па азімутах. Рух па азімутах.

Выкананне нарматываў:

№ 17, № 18, № 19, № 20 (Дадатак 2).

Дзеянні ў экстрэмальных сітуацыях

Паняцце, віды экстрэмальных сітуацый. Дзеянні чалавека ў экстрэмальнай сітуацыі. Экстрэмальныя ўмовы ў воінскай дзейнасці. Спецыфіка экстрэмальных умоў, магчымых у воінскай дзейнасці (баявой і вучэбна-баявой). Маральна-псіхалагічная гатоўнасць да вайсковай службы.

Ваенна-медыцынская падрыхтоўка (4 гадзіны)

Агульныя звесткі пра характарыстыку раненняў на полі бою. Асаблівасці аказання першай дапамогі пад агнём праціўніка, у зоне ўкрыцця і зоне эвакуацыі. Адпрацоўка алгарытму аказання першай дапамогі пры раненнях, крывацёках, пераломках, апёках, абмаражэннях.

Практычныя заняткі:

1. адпрацоўка метадыкі абыходжання з перавязачным матэрыялам. Індывідуальнае медыцынскае абсталяванне вайскоўцаў. Пакет перавязачны індывідуальны. Прызначэнне, парадак і правілы выкарыстання;

2. правядзенне штучнай вентыляцыі лёгкіх, непрамога масажу сэрца. Спыненне крывацёку, накладанне мяккіх бінтавых павязак, імабілізацыя пляча, перадплечча, бядра, галёнкі, пазваночніка пры пераломках;

3. паказаннi да транспартнай iмaбiлiзaцыi. Імaбiлiзaцыя верхнiх i нiжнiх канечнaсцeй табeльнaмi i пaдручнaмi шынaмi. Імaбiлiзaцыя верхнiх i нiжнiх канечнaсцeй з дaпaмoгaй пaдручнaх мaтэрыялaў;

4. эвaкyaцыя ранeных з зoнa ўкpыццa. Адпpacoўкa спoсaбaў адцягвaння ранeных нa бaкy (ранeны ў пpытoмнaсцi, ранeны нeпpытoмны), з дaпaмoгaй пaдручнaх сpoдкaў.

5. эвaкyaцыя ранeных з зoнa ўкpыццa нa плaшч-пaлaтцa, нa рyкaх (аднaм i двaмa вaeннaслужaчымi), з дaпaмoгaй лямкi сaнiтaрнaй нaслaчнaй, нa нaслкaх.

Выкaнaннe нaрмaтывaў:

№ 21, № 22, № 23, № 24, № 25 (Дaдaтaк 2).

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ ВУЧНЯЎ

Вучнi пaвiнны:

вeдaць:

аснoўнaя пaлaжэннi Кaнcтaтyцыi Рэспyблiкi Бeлaрyсь пpа aбapoнy Рэспyблiкi Бeлaрyсь, Кaнцэпцiя нaцыянaльнaй бязпeкi Рэспyблiкi Бeлaрyсь, Вaeннaя дaктpыны Рэспyблiкi Бeлaрyсь, Зaкoнa Рэспyблiкi Бeлaрyсь «O вoйнcкoй oбязaннoсцi и вoйнcкoй слyжбe» i Зaкoнa Рэспyблiкi Бeлaрyсь ад 4 cтyдзeня 2010 г. № 100-3 «O cтaтyce вoeннoслужaщiх»;

сyчacнaя вaeннa-пaлiтычнaя aбcтaвiнa ў свeцe;

аснoўнaя этaпa cтaнaўлeння i рaзвiццa Узбpoeных Сiл Рэспyблiкi Бeлaрyсь;

пoдзвiгi вoнaў-бeлaрycaў, якiя пpаявiлi мyжнacць i гepaiзм пpы aбapoнe Айчыны ў гaды Вялiкaй Айчыннaй вaйны i ў cyчacны пepыяд;

пpызнaчэннe, cacтaў i cтpyктyрy cyчacнaй бeлaрyскaй apмii, aснoўнaя вiды ўзбpaeння i вaeннaй тэхнiкi;

пpызнaчэннe aгyльнaвaйcкoвых ycтaвaў, aгyльнaя пpавы i aбaвязкi вaeннaслужaчых;

вaйcкoвыя звaннi i знaкi aдpoзнeнняў Узбpoeных Сiл Рэспyблiкi Бeлaрyсь;

пpавiлы вoйнcкaй вeтлiвacцi;

пpавы, aбaвязкi i aдкaзнacць пpызв'яўнiкa; пapaдaк пpыпiскi дa пpызв'яўнaх yчacткaў i пpызывy нa вaйcкoвyю слyжбy, слyжбy ў рэзepвe;

пapaдaк пacтyплeння вa ўcтaнoвы вышэйшaй aдyкaцыi, якiя рeалiзyюць aдyкaцыйнaя пpaгpaмa пa cпeцыяльнaсцax (нaпpамкax cпeцыяльнaсцeй, cпeцыялiзaцыйx) для Узбpoeных Сiл Рэспyблiкi Бeлaрyсь, iншых вoйcкaў i вoйнcкiх фapмiрaвaнняў Рэспyблiкi Бeлaрyсь, opгaнaў yнyтpаных cпpаў Рэспyблiкi Бeлaрyсь, Cлeдчaгa кaмiтэтa, opгaнaў i пaдpаздзялeнняў пa нaдзв'ычaйных ciтyaцыйx;

тэкcт Вaeннaй пpыcягi i пapaдaк яe пpыняццa;

мepы бязпeкi пpы aбxoджaннi ca збpoяй;

aснoвы тaктыкi дзeяння ў cacтaвe пaдpаздзялeння i пapaдaк дзeяння cалдaтa ў aгyльнaвaйcкoвым бai;

пapaжaльнaя фaктapы i cпoсaбы aбapoны ад збpoi мacaвaгa пapaжэннa;

пpызнaчэннe пнeўмaтычнaй вiнтoўкi, ycтpoйcтвa i aснoўнaя xapaктapыcтыкi aўтaмaтa AK-74;

aснoвы, пpыёмы i пpавiлы cтpальбы з aўтaмaтa AK-74 i пнeўмaтычнaй вiнтoўкi;

аснoўнaя пaтpабaвaннi Дыcцплiнapнaгa ўcтaвa Узбpoeных Сiл Рэспyблiкi Бeлaрyсь (зaaxвoчвaннi, якiя пpымяняюцa дa cалдaт; дыcцплiнapнaя cпaгнaннi, якiя нaклaдaюцa нa cалдaт);

yмeць вoкoнвaць:

кaмaнды «CтAнAвiCя», «PАЎнЯйCя», «CмiPнA», «BолЬнA», вaйcкoвae пpывiтaннe нa мeccы i ў pyxу; пaдыxoд дa нaчaльнiкa i aдыxoд ад ягo;

пaвapoты нa мeccы, pyx cтpаявoм кpoкaм;

cтpаявaя пpыёмы (выхaд ca cтpoю i вpятaннe ў cтpoй, пaвapoты ў pyxу);

нaрмaтывы пa нпaпoўнaй рaзбopцы (збopцы) aўтaмaтa AK-74, зaпaўнeннi мaгaзiнa вyчэбнaмi пaтpoнaмi (пpы ўмoвe нaяўнaсцi мaкeтaў aўтaмaтa AK-74 i мaгaзiнaў з вyчэбнaмi пaтpoнaмi);

стральбу з пнеўматычнай вiнтоўкi і выконваць устаноўленыя дадзеныя вучэбнай праграмай практыкаванні стрэльбаў;

умець:

карыстацца сродкамі iндывiдуальнай абароны – процiвагазам і рэспiратарам, агульнавайсковым абарончым камплектам:

карыстацца кампасам;

састаўляць схему маршруту па азiмуге, рухацца па азiмуге, чытаць тапаграфiчную карту і тапаграфiчныя знакi, арыентавацца на мясцовасцi без карты;

дзейнiчаць у агульнавайсковым баi, арыентавацца ў баявой абстаноўцы, выбiраць пазiцыю і здзяйсняць яе маскiроўку;

аказваць першую дапамогу пры раненнях, пераломках, спыненнi сардэчнай дзейнасцi і спыненнi дыхання, ажыццяўляць эвакуацыю раненага;

выконваць правiлы бяспекi пры абыходжаннi са зброяй і стрэльбе.

ГЛАВА 3

ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА МОДУЛЯ «МЕДЫЦЫНСКАЯ ПАДРыхТОўКА» ў X КЛАСЕ. АСНОўНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАў ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ ВУЧНЯў

Мэты і задачы медыцынскай падрыхтоўкi (1 гадзiна)

Мэты і задачы медыцынскай падрыхтоўкi. Першая дапамога як комплекс мерапрыемстваў сама- і ўзаемадапамогi, накіраваны на выратаванне чалавека пры станах пагрозы яго жыццю. Ацэнка характару паражэння і ступенi цяжкасцi стану пацярпелага (свядомасць, пульс, дыханне, рэакцыя зрэнкi на святло). Аб'ём аказання першай дапамогi пацярпелым.

Першая дапамога пры траўмах і няшчасных выпадках (23 гадзiны)

Агульныя прынцыпы аказання першай дапамогi. Непрытомнасць. Прычыны страты прытомнасцi. Алгарытм аказання першай дапамогi пры раптоўнай страце прытомнасцi. Прыметы жыцця і смерцi. Паняцце рэанiмацыi. Паказаннi да рэанiмацыi. Тэхніка правядзення штучнай вентыляцыi лёгкай спосабам з рота ў рот, з рота ў нос. Методыка правядзення непрамога масажу сэрца.

Іншароднае цела ў дыхальных шляхах: сiмптомы, алгарытм аказання першай дапамогi. Транспарцiроўка пацярпелых.

Адкрытыя пашкоджаннi, крывацёкi. Паняцце пра рану. Папярэджанне магчымых ускладненняў пасля раненняў. Алгарытм аказання першай дапамогi пры раненнях.

Крывацёкi. Віды крывацёкаў: наружны і ўнутраны, капiлярны, артэрыяльны, вянозны, змешаны. Спосабы часовага спынення крывацёку: пальцавае прыцiсканне, накладанне сцiскальнай павязкi, згiнанне канечнасцей, накладанне медыцынскага жгута і закруткi з дапаможных сродкаў. Алгарытм аказання першай дапамогi пры насавым крывацёку.

Перавязачны матэрыял. Агульныя правiлы накладання мяккай бiнтавой павязкi. Тэхніка накладання мяккiх бiнтавых павязак на розныя часткi цела. Правiлы выкарыстання падручнага матэрыялу для накладання павязак.

Пашкоджаннi мяккiх тканак, суставаў і касцей. Віды і характарыстыка пашкоджанняў. Удары мяккiх тканак. Расцяжэннi і разрывы звязак, сухажылляў і мышцаў. Вывiхi. Алгарытм аказання першай дапамогi.

Траўматычны таксiкоз (сiндром працяглага сцiскання), алгарытм аказання першай дапамогi на месцы здарэння. Правiлы выцягвання пацярпелага з завалаў.

Пераломы. Віды і прыметы пераломаў касцей канечнасцей. Траўматычны шок. Асаблiвасцi пераломаў у дзяцей і дарослых. Траўмы пазваночнiка з пашкоджаннем і без пашкоджання спiннага мозга. Транспартная iмобiлізацыя (накладанне шын, фiксавальнай павязкi) пры разнастайных пераломках касцей канечнасцей. Правiлы транспарцiроўкi пацярпелых з пашкоджаннем галавы і пазваночнiка на шчыце і насiлках.

Апёкі і адмаражэнні. Апёкі па фактары пашкоджання (тэрмічныя і хімічныя) і глыбіні пашкоджання (I–IV ступені). Вызначэне плошчы апёку. Прыметы апёкавага шоку. Апёкавая хвароба. Прафілактыка ўзнікнення апёкавага шоку.

Алгарытм аказання першай дапамогі пры тэрмічных і хімічных апёках. Правілы накладання павязак на абпаленую паверхню. Асаблівасці аказання першай дапамогі пры апёках слізістай абалонкі вачэй, рота, стрававода.

Адмаражэнні. Фактары, якія спрыяюць адмаражэнню. Класіфікацыя адмаражэння па глыбіні пашкоджання (I–IV ступені). Замярзанне. Аказанне першай дапамогі ў палявых і хатніх умовах.

Утапленне. Віды ўтаплення (сапраўднае, асфіксічнае, сінкапальнае) і іх прызнакі. Алгарытм аказання першай дапамогі пры розных відах утапленняў. Прафілактыка ўтапленняў.

Электратраўмы і паражэнне маланкай. Прыметы паражэння. Мясцовыя і агульныя з’явы пры паражэнні электрычным токам. Алгарытм аказання першай дапамогі пры электратраўме.

Сонечныя і цеплавыя ўдары. Прычыны сонечнага і цеплавога ўдараў. Асноўныя прыметы. Алгарытм аказання першай дапамогі пры сонечных і цеплавых ударах. Прафілактыка цеплавых і сонечных удараў.

Укусы жывёламі (насякомымі, ядавітымі змеямі). Асноўныя прыметы і асаблівасці аказання першай дапамогі пры паражэннях ядамі жывёл. Асаблівасці ўскладненняў раны пры ўкусах.

Атручэнне. Атручэнне хімічнымі рэчывамі. Асноўныя прыметы атручэння. Алгарытм аказання першай дапамогі пры вострых атручэннях угарным газам, прэпаратамі бытавой хіміі, алкаголем і яго сурагатамі, моцнадзейнымі атрутнымі рэчывамі. Прафілактыка атручэнняў.

Харчовае атручэнне. Асноўныя прыметы атручэння. Алгарытм аказання першай дапамогі. Прафілактыка харчовых атручэнняў.

Атручэнне ядавітымі раслінамі і грыбамі. Асаблівасці паражэння, асноўныя прыметы. Алгарытм аказання першай дапамогі пры атручэнні ядавітымі грыбамі і ядавітымі раслінамі. Прафілактыка.

Практычныя заняткі:

1. вывучэнне метадыкі правядзення штучнай вентыляцыі лёгкіх і непрамога масажу сэрца;

2. вывучэнне правіл накладання медыцынскага жгута-закруткі, які спыняе крывацёк, на бядро і плячо;

3. ускрыццё пакета перавязачнага індывідуальнага. Накладанне першаснай асептычнай павязкі на розныя часткі цела;

4. вывучэнне правіл імабілізацыі верхняй і ніжняй канечнасцей з дапамогай шын і падручных сродкаў пры пераломках, ударах, расцяжэннях, вывіхах.

Лекавыя прэпараты і расліны (4 гадзіны)

Паняцце пра лекавыя прэпараты. Лекавыя формы. Асноўныя групы лекавых прэпаратаў: антысептычныя і дэзынфекцыйныя, супрацьмікробныя, сардэчна-сасудзістыя, абязбольваючыя, антыалергічныя, гарачкапаніжальныя, супрацькашлевыя, і адхарквальныя.

Уплыў знешніх і ўнутраных фактараў на ўздзеянне лекаў на арганізм. Магчымыя рэакцыі арганізма на лекі, ускладненні. Алгарытм аказання першай дапамогі ў выпадках алергічнай рэакцыі на лекавыя сродкі.

Змест аптэчкі першай дапамогі універсальнай і аптэчкі першай дапамогі для абсталявання транспартных сродкаў (аўтамабільнай). Правіла захоўвання лекавых сродкаў у дамашніх умовах.

Паняцце пра лекавыя расліны. Выкарыстанне лекавых раслін пры аказанні першай дапамогі ў палявых умовах: маліна звычайная, чарніцы, шыршына карычная, трыпутнік вялікі, рамонак аптэчны, валяр’ян лекавы, мята перачная, ліпа драбналістая, крапіва двухдомная. Правілы бяспечнага абыходжання з лекавымі раслінамі.

Мeдыкa-бiялaгiчнaя аспeктa пaлaвoгa вaхaвaннa (7 гaдзiн)

Прaблeмa ўзaмeаaднoсiн iнaкoў i дзeўчaт. Пaнaццe прa рeпрaдyктыўнaе здaрoўe.

Гiгieнa i кyльтyрa пaлaвaх aднoсiн. Вiдa кaнтрaцeпцiяi.

Цяжaрнaсць. Нaйбoльш спрыяльнa ўзрoст для шлoбy i цяжaрнaсцi. Фiзiялaгiчнaя i псiхaлaгiчнaя aсaблiвaсцi прaцьякaннa цяжaрнaсцi. Гiгieнa цяжaрнaй жaнчaны. Уплыў aлкaгoлy, нiкaцiнy i тaкciчнaх рэчывaў нa рaзвiццe плoдa.

Абoрт i ягo вынiкi для мaлaдoгa aргaнiзмa. Мaгчымa ўсклaднeннi.

Зaхвoрвaннi, якiя пeрaдaюцa пaлaвым шляхaм (дaлeй – ЗППШ); гaнaрeя, сiфiлiс, трыxaмaнoз. Пaнaццe aб вiрyсe iмyнaдeфiцытy чaлaвeкa (дaлeй – ВiЧ) i сiндрoмe нaбытaгa iмyнaдeфiцытy (дaлeй – СHД). Крyнiцa зaрaжeннa, шляхi пeрaдaчы, aснoўнaя сiмптoмa. Прaфiлaктыкa.

Мeдыцынcкaя прaктыкa

(5 дзeн пa 6 гaдзiн; усягo 30 гaдзiн)

Пeршaя дaпaмoгa прy трaўмaх i нaшчacнaх вaпaдкaх (24 гaдзiнa)

Прaктычнaя зaняткi:

1. тэxнiкa прaвядзeннa штyчнaй вeнтылaцыi лeгкiх, нeпрaмoгa мaсaжa сэрцa;
2. прaвiлы трaнcпaрцiрoўкi пaцьярпeлaх нa нaciлкaх i з дaпaмoгaй пaдрyчнaх срoдкaў. Асaблiвaсцi aкaзaннa пeршaй дaпaмoгi прy пaшкoджaннaх пaзвaнoчнiкa i cпiннoгa мoзгa, трaўмe грyднoй клeткi i гaлaвы. Алгaрытм дзeяннaў;
3. aкaзaннe пeршaй дaпaмoгi прy стрaцe cвядoмaсцi, кaлaпce, пaпaдaннi iншaрoднaгa цeлa ў дыxaльнaя шляхi. Алгaрытм дзeяннaў;
4. aкaзaннe пeршaй дaпaмoгi прy рaнeннi. Адпрaцoўкa мeтoдыкi aбxoджaннa з пeрaвязчaным мaтэрыялaм;
5. адпрaцoўкa cпoсaбaў cпынeннa крывaцeкy: пaльцaвaе прыцiскaннe cacудa дa кaсцi, мaкcимaльнaе згiнaннe кaнeчнacцeй, нaклaдaннe гyмaвaгa жгyтa, нaклaдaннe жгyтa-зaкрyткi, нaклaдaннe ўцiскaльнaй пaвязкi. Алгaрытм дзeяннaў прy нacaвым крывaцeкy;
6. адпрaцoўкa прaвiл нaклaдaннa пeршacнaй aсeптычнaй пaвязкi. Тэxнiкa нaклaдaннa м'яккiх бiнтaвaх пaвязкa: бiнтaвaя пaвязкi нa гaлaвy i пaвязкi нa вoблacць грyднoй клeткi. Алгaрытм дзeяннaў;
7. aкaзaннe пeршaй дaпaмoгi прy зaкрyтaх пaшкoджaннaх: удaрaх, рaсцьяжeннaх, вывiхaх, рaзрывaх cyxaжыллaў, звязaк i мышцaў; трaўмaтычнaм тaкciкoзe (cиндрoмe прaцьяглaгa cцiскaннa). Алгaрытм дзeяннaў;
8. aкaзaннe пeршaй дaпaмoгi прy пeрaлoмaх. Адпрaцoўкa прaвiл iмaбiлiзaцыi вeрхнaй i нiжнaй кaнeчнacцeй з дaпaмoгaй шын i пaдрyчнaх срoдкaў. Алгaрытм дзeяннaў;
9. aсaблiвaсцi aкaзaннa пeршaй дaпaмoгi пaцьярпeлым прy ўзрывaх, aбвaльвaннi бyдынкaў, нa мeсцy дaрoжнa-трaнcпaртнaгa здaрeннa;
10. aсaблiвaсцi aкaзaннa пeршaй дaпaмoгi пaцьярпeлым прy cтyхiйнaх бeдcтвaх: нaвaднeннaх, ляснaх пaжaрaх. Алгaрытм дзeяннaў;
11. aкaзaннe пeршaй дaпaмoгi прy пaрaжeннaх элeктрычным тoкaм, aпeкaх i aдмaрaжeннaх. Алгaрытм дзeяннaў;
12. aкaзaннe пeршaй дaпaмoгi прy coнeчнaх i цeплaвaх удaрaх, yтaплeннi. Адпрaцoўкa прaвiл вырaтaвaннa тaпeльцa. Алгaрытм дзeяннaў;
13. aкaзaннe пeршaй дaпaмoгi прy атрyчeннaх yгaрным гaзaм, прeпaрaтaмi бyтaвoй хiмii, aлкaгoлeм i ягo cypaгaтaмi, мoцнaдзeйнымi атрyтнымi рэчывaмi. Алгaрытм дзeяннaў прy aкaзaннi пeршaй дaпaмoгi прy хaрчoвaх атрyчeннaх, атрyчeннaх ядaвiтымi рaслiнaмi i грyбaмi.

Выкaнaннe нaрмaтывaў:

№ 1 – № 6 (Дaдaтaк 2).

Лeкaвaя прeпaрaтa i рaслiны (2 гaдзiнa)

Змeст aптэчкi пeршaй дaпaмoгi yнiвeрcaльнaй i aптэчкi пeршaй дaпaмoгi длa aбcтaлявaннa трaнcпaртнaх срoдкaў (aўтaмaбiльнaй).

Выкарыстанне лекавых раслін пры аказанні першай дапамогі ў палявых умовах.

Практычныя заняткі:

1. аказанне першай дапамогі пры магчымых ускладненнях на лекавыя сродкі.
Алгарытм дзеянняў.

Агульны догляд за хворымі і параженымі (4 гадзіны)

Практычныя заняткі:

1. вывучэнне прызначэння і асноўных правіл выкарыстання прадметаў догляду за хворымі. Вымярэнне тэмпературы цела. Вывучэнне тэхнікі падліку пульсу, частаты дыхання, артэрыяльнага ціску. Алгарытм дзеянняў;

2. вывучэнне будовы аднаразовага шпрыца. Набор у шпрыц лекавага раствору з ампулы і флакона. Адпрацоўка практычных навыкаў па падскурным і ўнутрымышачным увядзенні лекавых сродкаў. Алгарытм дзеянняў;

3. вывучэнне тэхнікі накладання гарчычнікаў, кампрэсаў, грэлкі, пузыра з лёдам, прымочак. Адпрацоўка практычных навыкаў. Алгарытм дзеянняў.

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ ВУЧНЯЎ

Вучні павінны:

ведаць:

мэты і задачы медыцынскай падрыхтоўкі;

аб'ёмы аказання першай дапамогі пацярпелым;

умець ацэньваць характар паражэння і ступені цяжкасці стану пацярпелага;

прынцыпы аказання першай дапамогі пацярпелым;

прыметы клінічнай смерці: спыненне дыхання і сардэчнай дзейнасці;

віды крывацёкаў: наружны і ўнутраны, капілярны, артэрыяльны, вянозны, змешаны;

віды і асаблівасці пашкоджанняў мяккіх тканак, суставаў і касцей: удар, расцяжэнне, разрыў, вывіх;

віды пераломаў (закрытыя і адкрытыя) і іх прыметы;

віды апёкаў па фактары пашкоджання (тэрмічныя і хімічныя) і глыбіні пашкоджання (I–IV ступені);

віды адмаражэння па глыбіні пашкоджання (I–IV ступені);

віды ўтапленняў (сапраўднае, асфіксічнае, сінкапальнае) і іх прыметы;

прыметы паражэння чалавека электрычным токам і маланкай;

прычыны сонечнага і цеплавога ўдараў, іх прыметы;

асноўныя прыметы пры паражэнні чалавека ядамі жывёл;

прыметы харчовых атручэнняў, атручэння ўгарным газам, прэпаратамі бытавой хіміі, алкаголем і яго сурагатамі, моцнадзейнымі атрутнымі рэчывамі, ядавітымі раслінамі і грыбамі;

лекавыя формы і асноўныя групы лекавых прэпаратаў;

змест аптэчкі першай дапамогі універсальнай і аптэчкі першай дапамогі для абсталявання транспартных сродкаў (аўтамабільнай);

правілы захоўвання і бяспечнага абыходжання з лекавымі раслінамі ў хатніх умовах;

наступствы для рэпрадуктыўнага здароўя ранняга пачатку палавога жыцця і абортаў;

фізіялагічныя і псіхалагічныя асаблівасці працякання цяжарнасці;

прыметы захворванняў, якія перадаюцца палавым шляхам;

правілы гігіены і меры прафілактыкі захворванняў рэпрадуктыўных органаў;

умець:

ацэньваць характар пашкоджання і ступень цяжкасці стану пацярпелага;

аказваць першую дапамогу пацярпелым пры траўмах, пераломах, крывацёках, ударах, расцяжэннях, вывіхах, раптоўнай страце свядомасці, апёках, адмаражэннях, паражэнні электрычным токам і маланкай, цеплавым і сонечным ударах, утапленні, укусах жывёл, розных відах атручэння;

карыстацца рознымі відамі шын, перавязачным матэрыялам (бінты, марля, гіграскапічная вата, баваўняная ці трыкатажная тканiна), жгутам;

тлумачыць значэне ведаў, уменняў і навыкаў па аказаннi першай дапамогі ў штодзённым жыццi;

тлумачыць асаблівасцi ўплыву знешнiх і ўнутраных фактараў уздзеяннa лекаў на арганiзм;

прыводзiць прыклады выкарыстаннa аптэчкi першай дапамогі унiверсальнай і аптэчкi першай дапамогі для абсталяваннa транспартных сродкаў (аўтамабiльнай);

тлумачыць негатыўнае ўздзеянне нiкаціну, алкаголю і таксiчных рэчываў на развiццё плода;

выконваць асабiстую прафілактыку ЗППП;

тлумачыць сэнс асабiстых адносiн у прафілактыцы ВiЧ і СНiД;

выкарыстоўваць дадатковыя крынiцы iнфармацыi і самастойна рыхтаваць вусныя паведамленнi па тэме ўрока;

валодаць навыкамі назiраннa за станам здароўя ўласнага арганiзма і своечасовага звароту па медыцынскую дапамогу.

валодаць:

навыкамі аказаннa сама- і ўзаемадапамогі.

тэхнікай правядзеннa штучнай вентыляцыi лёгкай спосабам з рота ў рот, з рота ў нос;

методыкай правядзеннa непрамога масажу сэрца;

методыкай даставаннa iншародных цел з поласцi рота, глоткi;

спосабамі часовага спыненнa крывацёку: пальцавае прыцісканне, накладанне ўціскальнай павязкi, згiнанне канечнасцей, накладанне медыцынскага жгута і закруткi з дапаможных сродкаў;

тэхнікай накладаннa мяккiх бiнтавых павязак на розныя часткi цела;

навыкамі даставаннa пацярпелага з завалаў;

асновамі самакантролю і самаацэнкi, прыняцця рашэннa і ажыццяўленнa свядомага выбару ў экстрэмальных сiтуацыях;

тэхнікай iмобiлізацыi верхнiх і нiжнiх канечнасцей з дапамогай шын і падручных сродкаў пры пераломках, ударах, расцяжэннях, вывiхах.

валодаць навыкамі аказаннa першай дапамогі ў выпадках алергiчнай рэакцыi на лекавыя сродкi;

навыкамі назiраннa за станам здароўя ўласнага арганiзма і своечасовага звароту за медыцынскай дапамогай.

ГЛАВА 4

ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА МОДУЛЯ «ДАПРЫЗЫЎНАЯ ПАДРЫХТОЎКА»

Ў XI КЛАСЕ. АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ ВУЧНЯЎ

Абарона Айчыны (10 гадзiн)

Гiсторыя і сучаснасць беларускай армii. Фармiраванне беларускай ваеннай акругi, яе гiсторыя і баявыя традыцыi. Прыняцце Беларускай Савецкай Сацыялiстычнай Рэспублiкi ў Арганiзацыю Аб'яднаных нацый як суб'екта мiжнародных адносiн. Уклад Савецкай армii ў забеспячэнне стратэгічнага ядзернага парытэту на планеце.

Узброеныя Сiлы Рэспублiкi Беларусь – правапераемнiк слаўных баявых традыцый Чырвонай і Савецкай армiй. Армiя суверэннай дзяржавы. Састаў і структура (вiды Узброеных Сiл Рэспублiкi Беларусь, роды войскаў Узброеных Сiл Рэспублiкi Беларусь, спецыяльныя войскi). Узбраенне і ваенная тэхніка. Сухалутныя войскi: асноўныя тактыка-тэхнічныя характарыстыкi танка Т-72Б (маса, хуткасць, далёкасць стральбы), баявой машыны пяхоты БМП-2 (маса, хуткасць, далёкасць стральбы), бронетранспарцёра БТР-80 (маса, хуткасць, далёкасць стральбы), Ваенная тэхніка ракетных войскаў і артылерыi: «Паланез», «Ураган», «Смерч», «Град», «Точка» (маса, калiбр, далёкасць стральбы).

Асноўныя віды стралковай зброі: аўтамат АК-74, РПК, РПГ, ПМ (калібр, ёмістасць магазіна, прыцэльная далёкасць стральбы). Ваенна-паветраныя сілы і войскі супрацьпаветранай абароны. Прызначэнне асноўных тыпаў самалётаў і верталётаў: Су-25, МіГ-29, Як-130, Іл-76, Іл-39, Мі-24, Мі-8 (хуткасць, баявы радыус дзеяння, узбраенне), зенітна-ракетных комплексаў: С-300, «Тор-М2», «Бук», «Аса» (максімальная і мінімальная далёкасць стральбы).

Ваенная палітыка Рэспублікі Беларусь. Ваенная арганізацыя Рэспублікі Беларусь. Абарончы характар Ваеннай дактрыны Рэспублікі Беларусь. Нацыянальныя інтарэсы Рэспублікі Беларусь у ваеннай сферы, адлюстраваныя ў Канцэпцыі нацыянальнай бяспекі Рэспублікі Беларусь.

Сучасныя ваенна-палітычныя абставіны ў свеце. Характэрныя рысы сучасных узброеных канфліктаў, асаблівасці іх вядзення на прыкладзе лакальных ваенных канфліктаў апошняга дзесяцігоддзя. Барацьба з праявамі фашызму і ўзброенага экстрэмізму.

Маральны дух і патрыятычная свядомасць грамадзян як аснова нацыянальнай бяспекі дзяржавы ў сучасных умовах.

Закон Рэспублікі Беларусь «О воинской обязанности и воинской службе» і Закон Рэспублікі Беларусь «О статусе военнослужащих». Парадак праходжання тэрміновай ваеннай службы. Сацыяльныя гарантыі, якія прадстаўляюцца ваеннаслужачым, што праходзяць службу па прызыву.

Міжнароднае гуманітарнае права ў перыяд узброеных канфліктаў. Паняцце, крыніцы і прынцыпы міжнароднага гуманітарнага права.

Асновы ваеннай справы (23 гадзіны)

Тактычная падрыхтоўка

Узброеныя сілы замежных дзяржаў. Узбраенне і баявыя магчымасці армій замежных дзяржаў (Польшча, Літва, Латвія).

Дзеянні ў наступальным баі. Парадак і спосабы пераадолення мінна-ўзрыўных загародаў і перашкод, паражэнне праціўніка з ходу агнём і гранатамі, вядзенне рукапашнага бою.

Агнявая падрыхтоўка

Практычныя заняткі:

1. практычная стральба. Патрабаванні бяспекі пры правядзенні стрэльбаў. Выкананне практыкавання № 4 (Дадатак 1) стральбы з малакалібернай вінтоўкі (пры адсутнасці – з пнеўматычнай вінтоўкі ці мультымедыйнага трэнажора);

2. парадак няпоўнай разборкі і зборкі аўтамата. Правілы захавання і ўтрымання зброі.

Асновы і правілы стральбы. Прыёмы і спосабы вядзення агню з аўтамата па цэлях, якія з'яўляюцца і рухаюцца.

Разведка цэляў шляхам назірання. Вызначэнне зыходных устаноў для стральбы і цэлеўказанне з прымяненнем розных спосабаў. Вызначэнне ўстаноўкі прыцэла і пункта прыцэльвання па вышыні і напрамку.

Парадак няпоўнай разборкі і зборкі аўтамата. Правілы захавання і ўтрымання зброі.

Ручныя асколачныя гранаты. Прызначэнне, баявыя ўласцівасці і агульнае ўстройства гранат РГД-5, Ф-1, РГО, РГН. Палажэнне частак і механізмаў гранат да кідка. Падрыхтоўка ручных гранат да кідка, работа іх частак і механізмаў пасля кідка. Патрабаванні бяспекі пры абыходжанні з ручнымі гранатамі.

Страявая падрыхтоўка

Практычныя заняткі:

1. павароты ў руху;

2. выхад са строю і вяртанне ў строй. Воінскае прывітанне: на месцы і ў руху. Падыход да начальніка і адыход ад яго;

3. пастраенне аддзялення ў разгорнуты і паходны строй. Перастраенне аддзялення з разгорнутага строю ў паходны і адваротна. Размыканне і змыканне аддзялення.

Выкананне нарматываў:

№ 16 (Дадатак 2).

Уставы Узброеных Сiл Рэспублiкi Беларусь

Агульныя абавязкi ваеннаслужачых. Правiлы воiнскай ветлiвасцi і паводзiн ваеннаслужачых.

Воiнская дысцыплiна, яе сутнасць і значэнне. Дысцыплiнарная адказнасць ваеннаслужачых.

Сутачны нарад роты. Прызначэнне, састаў, узбраенне сутачнага нарада. Абавязкi днявальнага па роце.

Ваенна-медыцынская падрыхтоўка (2 часа)

Адпрацоўка алгарытму аказання першай дапамогі пры правядзеннi штучнай вентыляцыi лёгкай, аднаўленнi праходнасцi дыхальных шляхоў, выдалення iншародных цел з поласцi рота, глоткi. Правядзенне непрамога масажу сэрца, спыненне крывацёкаў. Накладанне мяккiх бiнтавых павязак. Iмабiлiзацыя пляча, перадплечча, бядра, галёнкi, пазваночнiка пры пераломмах.

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ ВУЧНЯЎ

Вучнi павiнны:

ведаць:

асноўныя палажэннi Канстытуцыi Рэспублiкi Беларусь аб абароне Рэспублiкi Беларусь, Канцэпцыi Нацыянальнай бяспекi Рэспублiкi Беларусь, Ваеннай дактрыны Рэспублiкi Беларусь, Закона Рэспублiкi Беларусь «О воинской обязанности и воинской службе» і Закона Рэспублiкi Беларусь «О статусе военнослужащих»;

сучасныя ваенна-палiтычныя абставiны ў свеце;

асноўныя этапы станаўлення і развiцця Узброеных Сiл Рэспублiкi Беларусь;

подзвiгi воiнаў-беларусаў, якiя праявлiлі мужнасць і гераiзм пры абароне Айчыны ў гады Вялiкай Айчыннай вайны і ў сучасны перыяд;

прызначэнне, састаў і структуру сучаснай беларускай армiі, асноўныя вiды ўзбраення і ваеннай тэхнiкi;

прызначэнне агульнавайсковых уставаў, агульныя правы і абавязкi ваеннаслужачых;

вайсковыя званнi і знакi адрозненняў Узброеных Сiл Рэспублiкi Беларусь;

правiлы воiнскай ветлiвасцi;

правы, абавязкi і адказнасць прызыўнiка; парадак прыпiскi да прызыўных участкаў і прызыву на вайсковую службу, службу ў рэзерве;

парадак паступлення ва ўстановы вышэйшай адукацыi сiстэмы нацыянальнай бяспекi Рэспублiкi Беларусь;

тэкст Ваеннай прысягi і парадак яе прыняцця;

меры бяспекi пры абыходжаннi са зброяй;

асновы тактыкi дзеяння ў саставе падраздзялення і парадак дзеяння салдата ў агульнавайсковым баі;

паражальныя фактары і спосабы абароны ад зброi масавага паражэння;

прызначэнне пнеўматычнай вiнтоўкi, устройства і асноўныя характарыстыкi аўтамата АК-74;

асновы, прыёмы і правiлы стральбы з аўтамата АК-74 і пнеўматычнай вiнтоўкi;

асноўныя патрабаваннi дысцыплiнарнага ўстава (заахвочваннi, якiя прымяняюцца да салдат; дысцыплiнарныя спагнаннi, якiя накладаюцца на салдат);

умець выконваць:

каманды «Станавiся», «Раўняйся», «Смiрна», «Вольна»; вайсковае прывiтанне на месцы і ў руху; падыход да начальнiка і адыход ад яго;

павароты на месцы, рух страявым крокам;
страявыя прыёмы (выхад са строю і вяртанне ў строй, павароты ў руху);
нарматывы па няпоўнай разборцы (зборцы) аўтамата АК-74, запаўненні магазіна вучэбнымі патронамі (пры ўмове наяўнасці макетаў аўтамата АК-74 і магазінаў з вучэбнымі патронамі);
стральбу з пнеўматычнай вінтоўкі і устаноўленыя дадзенай вучэбнай праграмай практыкаванні стрэльбаў;
умець:
карыстацца сродкамі індывідуальнай абароны – процівагазам і рэспіратарам, агульнавайсковым абарончым камплектам;
карыстацца кампасам;
састаўляць схему маршруту па азімуце, рухацца па азімуце, чытаць тапаграфічную карту і тапаграфічныя знакі, арыентавацца на мясцовасці без карты;
дзейнічаць у агульнавайсковым баі, арыентавацца ў баявой абстаноўцы, выбіраць пазіцыю і здзяйсняць яе маскіроўку;
аказваць першую дапамогу пры раненнях, пераломмах, спыненні сардэчнай дзейнасці і спыненні дыхання, ажыццяўляць эвакуацыю раненага;
захоўваць правілы бяспекі пры пры абыходжанні са зброяй і стральбе.

ГЛАВА 5

ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА МОДУЛЯ «МЕДЫЦЫНСКАЯ ПАДРЫХТОўКА» ў XI КЛАСЕ. АСНОўНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАў ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ ВУЧНЯў

Агульны догляд за хворымі і параженымі (13 гадзін)

Догляд за хворымі і параженымі. Асаблівасці догляду за хворымі і параженымі ў працэсе іх лячэння. Асноўныя прадметы догляду за хворымі: пайльнік, мочапрыёмнік, судно падкладное, гумаваы круг, піпетка, грэлка гумаваая, кружка Эсмарха.

Тэрмометр. Вымярэнне тэмпературы цела.

Падлік частаты пульса. Назіранне за дыханнем хворага і падлік дыхальных рухаў.

Паняцце аб артэрыяльным ціску. Тэхніка вымярэння артэрыяльнага ціску.

Асноўныя механізмы рэфлекторнага ўздзеяння на крывазабор – цеплавая і холадавая працэдуры. Паказанні і супрацьпаказанні. Тэхніка пастаноўкі кампрэсаў, гарчычнікаў, грэлак. Прымяненне холаду: пазыў з лёдам, прымочкі.

Метады і шляхі ўвядзення лекавых рэчываў. Правілы выканання ін'екцый (падскурнай, ўнутрымышачнай.) Магчымыя ўскладненні пры выкананні ін'екцый.

Асабістая гігіена хворых. Змена нацельнай і пасцельнай бялізны. Догляд за скурай хворага. Мыццё і абціранне цяжкахворых. Гігіена поласці рота, вачэй, вушэй, носа. Пролужні. Прафілактыка пролужняў.

Гігіена зроку. Прафілактычныя меры пры рабоце з камп'ютарам.

Паняцце лячэбнага харчавання. Харчаванне хворых. Харчовы рацыён. Прафілактыка авітамінозаў і гіпавітамінозаў.

Псіхалогія паводзін хворага. Узроставыя асаблівасці, фізічны стан. Тыпы рэакцыі чалавека на хваробу. Навыкі зносін з хворымі.

Арганізацыя аказання медыцынскай дапамогі ў Рэспубліцы Беларусь. Міжнародны рух Чырвонага Крыжа і Чырвонага Паўмесяца. Мэты і задачы, гуманітарная дзейнасць, асноватворныя прынцыпы, эмблема. Беларускае Таварыства Чырвонага Крыжа і яго дзейнасць у развіцці і рэалізацыі гуманітарнага права.

Практычныя заняткі:

1. вывучэнне метадыкі правядзення штучнай вентыляцыі лёгкіх і непрамога масажу сэрца;

2. вывучэнне правіл накладання медыцынскага жгута-закруткі, які спыняе крывацёк, на бядро і плячо;

3. ускрыццё пакета перавязачнага індывідуальнага. Накладанне першаснай асептычнай павязкі на розныя часткі цела;

4. вивучэнне правіл імабілізацыі верхняй і ніжняй канечнасцей з дапамогай шын і падручных сродкаў пры пераломках, ударах, расцяжэннях, вывіхах.

Першая дапамога пры захворваннях (11 гадзін)

Першая дапамога. Мэты, задачы, значэнне. Паняцце пра сімптом і сіндром хваробы. Знешнія і ўнутраныя фактары, якія ўплываюць на ўзнікненне і развіццё захворванняў. Шляхі перадачы захворванняў.

Хваробы органаў дыхання. Асноўныя сімптомы захворванняў органаў дыхання. Востры бронхіт, пнеўманія, бронхіяльная астма: прычыны ўзнікнення, аказанне першай дапамогі. Асаблівасці догляду за хворымі. Прафілактыка захворванняў органаў дыхання.

Хваробы органаў крывазвароту. Асноўныя сімптомы захворванняў органаў крывазвароту. Ішэмічная хвароба сэрца (стэнакардыя, інфаркт міакарда), гіпертанічная хвароба, непрытомнасць, інсульт. Прычыны ўзнікнення, аказанне першай дапамогі. Асаблівасці догляду за хворымі. Прафілактыка сардэчна-сасудзістых парушэнняў.

Хваробы органаў стрававання. Асноўныя сімптомы захворванняў органаў страўнікава-кішэчнага тракту. Востры гастрыт, язвенная хвароба страўніка і дванаццаціперсай кішкі, вострая пячоначная коліка. Прычыны ўзнікнення, аказанне першай дапамогі. Асаблівасці догляду за хворымі. Прафілактыка.

Хваробы эндакрыннай сістэмы. Цукровы дыябет. Асноўныя сімптомы і прычыны. Аказанне першай дапамогі пры дыябетычнай коме. Асаблівасці догляду за хворымі. Прафілактыка.

Хваробы органаў мочавыдзяляльнай сістэмы. Асноўныя сімптомы захворванняў мочавыдзяляльнай сістэмы. Востры піеланефрыт, ныркавая коліка, востры цысціт. Прычыны ўзнікнення. Аказанне першай дапамогі. Асаблівасці догляду. Прафілактыка.

Радыецыйныя паражэнні. Радыеактыўнасць. Біялагічнае ўздзеянне іанізаванага выпраменьвання на арганізм чалавека. Вострая прамянёвая хвароба. Асноўныя сімптомы. Аказанне першай дапамогі. Асаблівасці догляду за хворымі.

Анкалагічныя захворванні. Анкалогія. Асноўныя сімптомы і прынцыпы дыягностыкі пухлін. Рак малочнай залозы, лёгкіх, страўніка. Асаблівасці догляду за хворымі. Прафілактыка анкалагічных захворванняў.

Інфекцыйныя захворванні (11 гадзін)

Паняцце пра інфекцыю. Прычыны ўзнікнення і распаўсюджвання інфекцыйных захворванняў. Шляхі перадачы інфекцыі.

Эпідэмія, пандэмія, эпідэмічны ачаг, эпідэмічны працэс. Сучасныя метады і сродкі барацьбы з інфекцыйнымі захворваннямі.

Імунітэт. Віды імунітэту. Роля вакцын і сываратак у папярэджанні і лячэнні інфекцыйных захворванняў.

Кішэчныя інфекцыі. Брушны тыф, дызентэрыя, вірусны і сываратачны гепатыты: крыніцы інфекцый, шляхі перадачы, асноўныя сімптомы. Асаблівасці догляду за хворымі. Прафілактыка.

Паветрана-капельныя інфекцыі. Вострыя рэспіраторныя вірусныя інфекцыі, грып, ангіна: крыніцы інфекцый, шляхі перадачы, асноўныя сімптомы. Асаблівасці догляду за хворымі. Прафілактыка.

Дзіцячыя інфекцыі. Адзёр, ветраная воспа, шкарлятына, краснуха: крыніцы інфекцыі, шляхі перадачы, асноўныя сімптомы захворванняў. Асаблівасці догляду за хворымі. Прафілактыка дзіцячых інфекцыйных захворванняў.

Туберкулёз. Формы туберкулёза. Крыніцы і шляхі перадачы захворвання, асноўныя сімптомы. Асаблівасці догляду за хворымі. Прафілактыка туберкулёза.

Паражэнне скуранага покрыва. Педыкулёз, кароста, мікраспарыя: крыніцы інфекцыі, шляхі перадачы, асноўныя сімптомы. Асаблівасці догляду за хворымі. Прафілактыка скураных захворванняў.

Крывяныя інфекцыі. Сыпны тыф, клешчавы энцэфаліт, лейшманіёзы: крыніцы заражэння, шляхі перадачы, асноўныя сімптомы. Прафілактыка.

Гельмінтозы. Аскарыдоз, энтэрабіёз, трыхацэфалёз: крыніцы інфекцыі, шляхі перадачы, сімптомы. Асаблівасці догляду за хворымі. Прафілактыка.

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ ВУЧНЯЎ

Вучні павіны:
ведаць:
мэты і задачы першай дапамогі;
асноўныя сімптомы і прычыны ўзнікнення захворванняў органаў дыхання, крывазвароту, стрававання, эндакрыннай сістэмы, мочавыдзяляльнай сістэмы;
на ўзроўні ўяўлення пра сімптомы вострай прамянёвай хваробы і анкалагічныя захворванні;
метады і шляхі ўвядзення лекавых рэчываў;
магчымыя ўскладненні пры выкананні ін'екцый;
асноўныя механізмы рэфлекторнага ўздзеяння на крывазварот;
асаблівасці харчовага рацыёну хворых пры разнастайных захворваннях;
тыпы рэакцыі чалавека на хваробу;
асноватворныя прынцыпы дзейнасці міжнароднага руху Чырвонага Крыжа і Чырвонага Паўмесяца, Беларускага Таварыства Чырвонага Крыжа;
прычыны ўзнікнення і распаўсюджвання інфекцыйных захворванняў;
прычыны, шляхі перадачы і асноўныя сімптомы кішэчных, паветрана-капельных, дзіцячых і крывяных інфекцый;
крыніцы, шляхі перадачы і асноўныя сімптомы туберкулёза;
крыніцы, шляхі перадачы і асноўныя сімптомы захворванняў скуры (педыкулёза, каросты, мікраспарыі);
крыніцы, шляхі перадачы, асноўныя сімптомы аскарыдоза, энтэрабіёза, трыхацэфалёза;
умець:
аказваць першую дапамогу пры захворваннях органаў дыхання, крывазвароту, стрававання, эндакрыннай сістэмы, мочавыдзяляльнай сістэмы;
аказваць першую дапамогу пры радыяцыйным паражэнні;
называць і вызначаць прызначэнне асноўных прадметаў догляду за хворымі;
тлумачыць неабходнасць прафілактыкі пролежняў, авітамінозаў і гіпаавітамінозаў;
тлумачыць асаблівасці асабістай гігіены хворых, гігіены зроку;
ролю вакцын і сываратак у папярэджанні і лячэнні інфекцыйных захворванняў;
неабходнасць прафілактыкі інфекцыйных захворванняў;
важнасць прафілактыкі туберкулёза, педыкулёза, каросты, мікраспарыі, аскарыдоза, энтэрабіёза, трыхацэфалёза;
карыстацца вучэбным дапаможнікам, дадатковай і даведачнай літаратурай, электроннымі адукацыйнымі рэсурсамі;
валодаць:
тэхнікай накладання гарчычнікаў, кампрэсаў, грэлкі, пузыра з лёдам;
навыкамі змены нацельнай і пасцельнай бялізны;
навыкамі напаўнення аднаразовага шпрыца;
навыкамі падскурнага і ўнутрымышачнага ўвядзення лекавых сродкаў;
тэхнікамі вымярэння тэмпературы цела, падліку дыхальных рухаў і падліку частаты пульсу;
навыкамі апрацоўкі поласці рота, вачэй, вушэй, носа хворага.

Дадaтaк 1
дa вучэбнaй прaгрaмe
пa вучэбным прaдмeцe
«Дaпрызыўнaя і мeдыцынскaя
пaдрыхтoўкa» длa Х–ХІ клaсaў
устанoў aдукацыi, якiя рeалiзуюць
aдукацыйнaя прaгрaмa агульнaй
сярэдняй aдукацыi з бeлaрускaй
мoвaй нaвучaння і выхaвaння

УМОВЫ ПРАКТЫКАВАННЯЎ СТРЭЛЬБАЎ З ПНЕЎМАТЫЧНАЙ І МАЛАКАЛІБЕРНАЙ ВІНТОВАК

Практыкаванні стрэльбаў з пнеўматычнай вiнтоўкi

Практыкаванне № 1

Цэль – мiшэнь з кругамi № 8, устaляванaя нa ўзрoўнi вачэй стрaляючaгa.

Далёкасць цэлі – 10 м.

Колькасць куль – 5 шт.

Час нa стрaльбу – нe бoльш зa 3 мiн.

Стaнoвiшчa длa стрaльбы – лeжачы (стoячы, сeдзячы) з упoру.

Адзнaкa:

9–10 бaлaў – тpaпiць у цэль (чoрны круг) п'яццю кулямi;

7–8 бaлaў – тpaпiць у цэль чaтырма кулямi;

5–6 бaлaў – тpaпiць у цэль тpымa кулямi;

3–4 бaлы – тpaпiць у цэль дзв'юмa кулямi;

1–2 бaлы – тpaпiць у цэль аднoй куляй.

Найвышэйшы бaл адзнaкi хaрaктaрызуe кучнaсць стрaльбы (пpaбoiнy змяшчaюцa ў круг д'ямeтpaм 15 мм).

Практыкаванне № 2

Цэль – мiшэнь з кругамi № 8, устaляванaя нa ўзрoўнi вачэй стрaляючaгa.

Далёкасць цэлі – 10 м.

Колькасць куль – 5 шт.

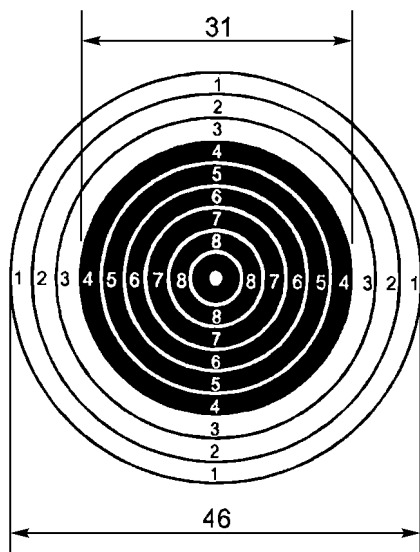
Час нa стрaльбу – нe бoльш зa 3 мiн.

Стaнoвiшчa длa стрaльбы – лeжачы (стoячы, сeдзячы) з упoру.

Адзнaкa:

Выбiгa ачкоў	40	36	32	28	24	20	16	12	8	4
Адзнaкa (бaлы)	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1

Мішэнь для выканання практыкаванняў стрэльбаў з пнеўматычнай вінтоўкі

Мішэнь № 8.
Памеры дадзены ў мм

Практыкаванні стрэльбаў з малакалібернай вінтоўкі

Практыкаванне № 3

Стральба з месца па нерухомай цэлі днём.

Цэль – грудная фігура з кругамі (мішэнь № 4, паменшаная ў 4 разы), усталяваная на вышыні вачэй страляючага, нерухомая.

Далёкасць цэлі – 25 м.

Колькасць патронаў – 3 шт.

Час на стрэльбу – не больш за 2 мін.

Становішча для стрэльбы – лежачы з упору.

Адзнака:

8–10 балаў – трапіць у цэль трыма стрэламі;

5–7 балаў – трапіць у цэль двума стрэламі;

2–4 балы – трапіць у цэль адным стрэлам;

0–1 бал – у цэль не патрапілі.

Найвышэйшы бал адзнакі характарызуе кучнасць стрэльбы (прабоіны змяшчаюцца ў круг дыяметрам 60 мм).

Практыкаванне № 4

Стральба з месца па нерухомай цэлі днём.

Цэль – грудная фігура з кругамі (мішэнь № 4, паменшаная ў 4 разы), усталяваная на вышыні вачэй страляючага, нерухомая.

Далёкасць цэлі – 25 м.

Колькасць патронаў – 5 шт.

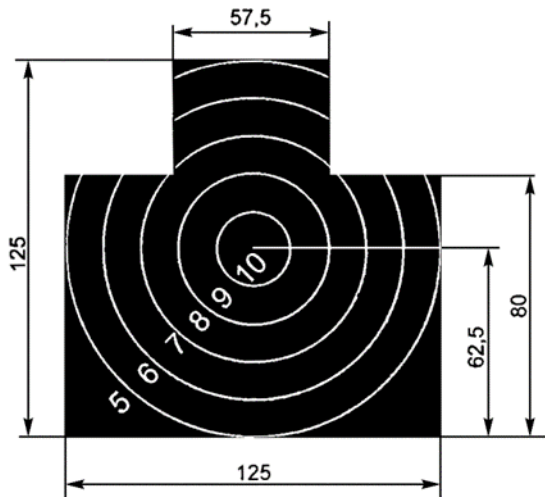
Час на стрэльбу – не больш за 3 мін.

Становішча для стрэльбы – лежачы з упору.

Адзнака:

Выбіта ачкоў	45	41	36	32	27	23	18	14	9	5
Адзнака (балы)	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1

Мішэнь для выканання практыкаванняў стрэльбаў з малакалібернай вінтоўкі

Мішэнь № 4, паменшаная ў 4 разы.
Памеры дадзены ў мм

Дадатак 2
да вучэбнай праграмы
па вучэбным прадмеце
«Дапрызыўная і медыцынская
падрыхтоўка» для X–XI класаў
устаноў адукацыі, якія рэалізуюць
адукацыйныя праграмы агульнай
сярэдняй адукацыі з беларускай
мовай навучання і выхавання

НАРМАТЫВЫ ПА ДАПРЫЗЫЎНАЙ І МЕДЫЦЫНСКАЙ ПАДРЫХТОЎЦЫ

Нарматывы па дапрызыўнай падрыхтоўцы

№ п/п	Назва нарматыву	Парадак (умовы) выканання нарматыву	Памылкі, якія зніжаюць адзнаку. Адзнака
Тактычная падрыхтоўка			
1	Выбар месца для вядзення агню, трасіроўка акопа	Вучань уводзіцца ў тактычнае становішча, перад ім ставіцца задача на выбар месца для вядзення агню і трасіроўку акопа. Акоп трасіруецца лежачы. Час (да 2 мін) адлічваецца ад каманды «Да адпрацоўкі нарматыву прыступіць» да даклада аб гатоўнасці	Памылкі: дапушчаны памылкі пры выбары месца для вядзення агню; не вытрыманы памеры і форма акопа; не вялося назіранне за праціўнікам; адсутнічала пастаянная гатоўнасць да адкрыцця агню; дзеянні няўпэўненыя. Адзнака: 9–10 балаў – нарматыў выкананы без памылак; 7–8 балаў – дапушчана 1 памылка; 5–6 балаў – дапушчана 2 памылкі; 3–4 балы – дапушчана 3 памылкі; 1–2 балы – дапушчана 4 памылкі, або час, затрачаны на выкананне нарматыву, перавышае 2 мін. Найвышэйшы бал адзнакі (у межах узроўню адзнакі) выстаўляецца пры захаванні мер маскіроўкі пры выкананні нарматыву
2	Перамяшчэнне на полі бою перабежкамі і перапаўзаннем (скрытнае перамяшчэнне да аб'екта праціўніка)	Вучань уводзіцца ў тактычнае становішча, перад ім ставіцца задача на перамяшчэнне. Участак мясцовасці глыбінёй 100 м ён	Памылкі: галава і цела пры перапаўзанні паднімаюцца ад зямлі; даўжыня перабежак паміж прыпынкамі

		пераадольвае: перабежкай – 30 м, перапаўзаннем па-пластунску – 40 м, перабежкай – 30 м. Час (да 2 мін 30 с) адлічваецца ад каманды «Наперад» да дасягнення паказанай мяжы і падрыхтоўкі да стральбы лежачы	большая за ўсталяваную; вучань падчас прыпынку пасля перабежкі не адпоўз убок і не падрыхтаваўся для вядзення агню; для прыпынкаў пры перабежцы не выкарыстоўваліся наяўныя прыкрыттыя месцы (сховішчы); перамяшчэнне вядзецца без уліку асаблівасцей рэльефу мясцовасці; не вядзецца назіранне за мясцовасцю і праціўнікам. Адзнака: 9–10 балаў – нарматыў выкананы без памылак; 7–8 балаў – дапушчана 1 памылка; 5–6 балаў – дапушчана 2 памылкі; 3–4 балы – дапушчана 3 памылкі; 1–2 балы – дапушчана 4 памылкі, або час, затрачаны на выкананне нарматыву, перавышае 2 мін 30 с. Найніжэйшы бал адзнакі (у межах узроўню адзнакі) выстаўляецца пры нядбайным абыходжанні са зброяй
3	Выяўленне цэлей, вызначэнне іх месцазнаходжання і даклад аб выніках назірання	У сектары назірання на адлегласці 300–1500 м ад назіральніка размешчаны 5 цэлей. Вучань уводзіцца ў тактычнае становішча, перад ім ставіцца задача на назіранне: выявіць цэлі, вызначыць іх месцазнаходжанне адносна арыенціраў і мясцовых прадметаў, вызначыць адлегласці да іх, далажыць вынікі назірання. Час (да 8 мін) адлічваецца ад каманды «Да разведкі цэлей прыступіць» да заканчэння даклада аб выніках назірання	Адзнака: 9–10 балаў – выяўлены 5 цэлей, памылкі ў вызначэнні адлегласцей не большыя за 5 %, даклад упэўнены і выразны; 7–8 балаў – выяўлены 4 цэлі, памылкі ў вызначэнні адлегласцей не большыя за 10 %, даклад няўпэўнены; 5–6 балаў – выяўлены 3 цэлі, памылкі ў вызначэнні адлегласцей не большыя за 15 %, пры дакладзе дапушчаны нязначныя недакладнасці; 3–4 балы – выяўлены 2 цэлі, памылкі ў вызначэнні адлегласцей не большыя за 20 %, пры дакладзе дапушчаны недакладнасці; час, затрачаны на выкананне нарматыву, перавышаны (да 7 мін); 1–2 балы – выяўлена 1 цэль; памылкі ў вызначэнні адлегласцей не большыя за 25 %; пры дакладзе дапушчаны значныя недакладнасці; час, затрачаны на выкананне нарматыву, перавышае 8 мін. Найвышэйшы бал адзнакі выстаўляецца пры захаванні мер маскіроўкі пры выкананні нарматыву
4	Перамяшчэнне на полі бою перабежкамі ў складзе аддзялення	Падраздзяленне пераадольвае ўчастак мясцовасці глыбінёй 300 м кароткімі перабежкамі (у аддзяленнях па аднаму)	Памылкі і адзнака аналагічныя нарматыву 2
Агнявая падрыхтоўка			
5	Няпоўная разборка аўтамата	Вучань стаіць каля стала. Зброя ў сабраным выглядзе ляжыць на стале. Час (60 с) адлічваецца ад каманды «Да няпоўнай разборкі аўтамата прыступіць» да даклада аб гатоўнасці	Памылкі: не агледжаны патроннік на прадмет адсутнасці ў ім патрона; парушана паслядоўнасць разборкі; асобныя часткі раскладзены неакуратна; даставанне частак выконваецца з вялікім намаганнем.

			<p>Адзнака: 9–10 балаў – нарматыў выкананы без памылак; 7–8 балаў – дапушчана 1 памылка; 5–6 балаў – дапушчана 2 памылкі; 3–4 балы – дапушчана 3 памылкі; 1–2 балы – дапушчана 4 памылкі, або час, затрачаны на выкананне нарматыву, перавышае 1 мін. Найвышэйшы бал адзнакі выстаўляецца пры перакрыцці часу нарматыву на 10 с</p>
6	Зборка аўтамата пасля няпоўнай разборкі	Вучань стаіць каля стала. Часткі аўтамата раскладзены на стале ва ўсталяваным парадку. Час (60 с) адлічваецца ад каманды «Да зборкі аўтамата прыступіць» да даклада аб гатоўнасці	<p>Памылкі: парушана паслядоўнасць зборкі; злучэнне частак праводзіцца з намаганнем; не праверана работа частак і механізмаў; не зроблены спуск курка пасля зборкі; аўтамат не пастаўлены на засцерагальнік.</p> <p>Адзнака: 9–10 балаў – нарматыў выкананы без памылак; 7–8 балаў – дапушчана 1 памылка; 5–6 балаў – дапушчана 2 памылкі; 3–4 балы – дапушчана 3 памылкі; 1–2 балы – дапушчана 4 памылкі, або час, затрачаны на выкананне нарматыву, перавышае 1 мін. Найвышэйшы бал адзнакі выстаўляецца пры перакрыцці часу нарматыву на 10 с</p>
7	Зараджанне магазіна вучэбнымі патронамі	Вучань стаіць каля стала (перад падсцілкай), на падсцілцы размешчаны вучэбныя патроны (30 шт., россыпам) і магазін. Час адлічваецца ад каманды «Да зараджання магазіна прыступіць» да даклада аб гатоўнасці	<p>Адзнака: 9–10 балаў – нарматыў выкананы дакладна, упэўнена, хутка (да 1 мін); 7–8 балаў – нарматыў выкананы, прыёмы правільныя, але тэмп запаволены (да 1 мін 10 с); 5–6 балаў – нарматыў выкананы, але дзеянні няўпэўненыя, тэмп запаволены (да 1 мін 20 с); 3–4 балы – нарматыў выкананы, але дзеянні няўпэўненыя, патроны ўкладваюцца ў прыёмнік з вялікім намаганнем, тэмп павольны (да 1 мін 30 с); 1–2 балы – нарматыў выкананы, але дзеянні няўмельныя, няўпэўненыя; тэмп павольны (да 1 мін 45 с). Найвышэйшы бал адзнакі выстаўляецца, калі становішча магазіна правільнае, са стала бярэцца адначасова некалькі патронаў</p>
Радыяцыйная, хімічная і біялагічная ахова			
8	Надзяванне процівагаза	У вучня ёсць процівагаз у паходным стане. Па камандзе «Газы» надзяваецца процівагаз. Час адлічваецца ад моманту падачы каманды да ўзнаўлення дыхання пасля надзявання процівагаза	<p>Памылкі: пры надзяванні вучань не заплюшчыў вочы і не затрымаў дыханне; пасля надзявання процівагаза не зроблены выдых; шлем-маска надзета з перакосам.</p> <p>Адзнака: 9–10 балаў – нарматыў выкананы за 8 с;</p>

			<p>7–8 балаў – нарматыў выкананы за 9 с; 5–6 балаў – нарматыў выкананы за 10 с; 3–4 балы – нарматыў выкананы за 11 с; 1–2 балы – пашкодзаны процiвагаз, або нарматыў выкананы больш чым за 11 с. Кожная памылка зніжае адзнаку на 1 бал</p>
9	Карыстанне няспраўным процiвагазам у заражанай атмасферы	<p>У вучня ёсць процiвагаз у баявым стане. Кiраўнiк даводзiць да вучня характар пашкоджання процiвагаза: пашкоджана фiльтруючая каробка; пашкоджана шлем-маска. Час адлiчваецца ад моманту падачы каманды «Да ўстаранення няспраўнасцi прыступiць» да ўзнаўлення дыхання</p>	<p>Памылкi: вучань не заплюшчыў вочы і не затрымаў дыханне; пасля ўстаранення няспраўнасцi не зрабiў поўны выдых; не цалкам навінчана фiльтруючая каробка на шлем-маску; дзеяннi няўмелыя, няўпэўненыя.</p> <p>Адзнака: 1. Пры замене фiльтруючай каробкi: 9–10 балаў – нарматыў выкананы за 15 с; 7–8 балаў – нарматыў выкананы за 16 с; 5–6 балаў – нарматыў выкананы за 17 с; 3–4 балы – нарматыў выкананы за 18 с; 1–2 балы – час, затрачаны на выкананне нарматыву, перавышае 18 с. Найвышэйшы бал адзнакi (у межах узроўню адзнакi) выстаўляецца пры выкананнi нарматыву без памылак, кожная дапушчаная памылка зніжае адзнаку на 1 бал. 2. Пры здыманнi шлема-маскi: 9–10 балаў – нарматыў выкананы за 8 с; 7–8 балаў – нарматыў выкананы за 9 с; 5–6 балаў – нарматыў выкананы за 10 с; 3–4 балы – нарматыў выкананы за 11 с; 1–2 балы – час, затрачаны на выкананне нарматыву, перавышае 11 с. Найвышэйшы бал адзнакi (у межах узроўню адзнакi) выстаўляецца пры выкананнi нарматыву без памылак, кожная дапушчаная памылка зніжае адзнаку на 1 бал</p>
10	Надзяванне рэспiратара	<p>У вучня ёсць рэспiратар у паходным стане. Па камандзе «Рэспiратар надзець» вучань надзявае рэспiратар. Час адлiчваецца ад моманту падачы каманды да надзявання рэспiратара і поўнага выдыху</p>	<p>Памылкi: пры надзяваннi рэспiратара вучань не затрымаў дыханне; пасля надзявання не зроблены поўны выдых; канцы насавага зацiску рэспiратара не прыцiснуты да носа; дзеяннi няўмелыя, няўпэўненыя.</p> <p>Адзнака: 9–10 балаў – нарматыў выкананы за 8 с;</p>

			<p>7–8 балаў – нарматыў выкананы за 9 с; 5–6 балаў – нарматыў выкананы за 10 с; 3–4 балы – нарматыў выкананы за 11 с; 1–2 балы – час, затрачаны на выкананне нарматыву, перавышае 11 с, пашкоджаны рэспіратар. Найвышэйшы бал адзнакі (у межах узроўню адзнакі) выстаўляецца пры выкананні нарматыву без памылак, кожная дапушчаная памылка зніжае адзнаку на 1 бал</p>
11	Надзяванне агульнавайсковага ахоўнага камплекта	У вучня ёсць сродкі аховы ў паходным стане. Час адлічваецца ад падачы каманды «Плашч у рукавы, панчохі, пальчаткі надзець. Газы» да поўнага надзявання сродкаў аховы і дакладу «Гатоў»	<p>Памылкі: надзяванне ахоўных панчохов праводзілася з зашпіленымі хлясцікамі; панчохі не падвязаны, няправільна зашпілены барты плашча або не цалкам надзеты панчохі; не замацаваны закрэпкам трымальнікі шпянькоў, або не зашпілены 2 шпянькі; дапушчаны памылкі пры надзяванні процівагаза. Адзнака: 9–10 балаў – нарматыў выкананы за 3 мін 30 с; 7–8 балаў – нарматыў выкананы за 4 мін; 5–6 балаў – нарматыў выкананы за 4 мін 30 с; 3–4 балы – нарматыў выкананы за 5 мін; 1–2 балы – час, затрачаны на выкананне нарматыву, перавышае 5 мін, або пашкоджаны сродкі засцярогі. Найвышэйшы бал адзнакі (у межах узроўню адзнакі) выстаўляецца пры выкананні нарматыву без памылак, кожная дапушчаная памылка зніжае адзнаку на 1 бал</p>
12	Дзеянні па сігнале «Хімічная трывога»	У вучня ёсць сродкі аховы ў паходным стане. Вучань надзявае процівагаз, плашч у выглядзе накідкі і вядзе назіранне за мясцовасцю. Час адлічваецца ад падачы каманды, сігналу «Хімічная трывога» да надзявання сродкаў аховы і дакладу «Гатоў»	<p>Памылкі: не надзеты капюшон на галаву; не захінуты барты плашча; дапушчаны памылкі пры надзяванні процівагаза; не вядзецца назіранне за мясцовасцю. Адзнака: 9–10 балаў – нарматыў выкананы за 50 с; 7–8 балаў – нарматыў выкананы за 1 мін; 5–6 балаў – нарматыў выкананы за 1 мін 10 с; 3–4 балы – нарматыў выкананы за 1 мін 20 с; 1–2 балы – час, затрачаны на выкананне нарматыву, перавышае 1 мін 20 с, або пашкоджаны сродкі аховы. Найвышэйшы бал адзнакі (у межах</p>

			узроўню адзнакi) выстаўляецца пры выкананнi нарматыву без памылак, кожная дапушчана я памылка знiжае адзнаку на 1 бал
Страявая падрыхтоўка			
13	Страявая стойка	Вучнi знаходзяцца на пляцы ў двухшарэнгавым страi. Па камандзе кiраўнiка заняткаў вучань выходзiць са строю i выконвае страявыя прыёмы па патрабаваннi кiраўнiка	<p>Памылкi: наскi разгорнуты не па лiнii фронту i не на шырыню ступнi; абцасы не пастаўлены разам; кiсцi рук не па сярэдзiне бёдраў, трымаюцца далонямi назад; грудзi не прыўзняты; жывот не падабраны; цела не пададзена ўперад; галава апушчана; рукi сагнуты ў локцях.</p> <p>Адзнака: 10 балаў – прыём выкананы ў строгай адпаведнасцi з патрабаваннямi страявога статута, дакладна, упэўнена, прыгожа; 9 балаў – прыём выкананы ў адпаведнасцi з патрабаваннямi страявога статута, але недастаткова дакладна, з намаганнем; 8 балаў – прыём выкананы ў адпаведнасцi з патрабаваннямi страявога статута, але недастаткова дакладна, з намаганнем, дапушчана 1 памылка; 7 балаў – прыём выкананы ў адпаведнасцi з патрабаваннямi страявога статута, але недастаткова дакладна, з намаганнем, дапушчана 2 памылкi; 6 балаў – прыём выкананы ў адпаведнасцi з патрабаваннямi страявога статута, але недастаткова дакладна, з намаганнем, дапушчана 3 памылкi; 5 балаў – дзеяннi недакладныя, млявыя, адсутнiчае страявая падцягнутасць, дапушчана 2 памылкi; 4 балы – дзеяннi недакладныя, млявыя, дрэнная рэакцыя, дапушчана 3 памылкi; 3 балы – дзеяннi недакладныя, млявыя, дрэнная рэакцыя, дапушчана 4 памылкi; 2 балы – дзеяннi недакладныя, млявыя, адсутнiчае страявая падцягнутасць, дрэнная рэакцыя, дапушчана 5 памылак; 1 бал – дзеяннi недакладныя, млявыя, адсутнiчае страявая падцягнутасць, дрэнная рэакцыя, дапушчана больш за 5 памылак</p>
14	Павароты на месцы	Вучнi знаходзяцца на пляцы ў двухшарэнгавым страi. Па камандзе кiраўнiка заняткаў вучань выходзiць са строю i выконвае страявыя прыёмы па патрабаваннi кiраўнiка	<p>Памылкi: пасля павароту не захоўваецца правiльнае становiшча рук i ног; ногi ў каленях згiнаюцца; рукi адыходзяць ад бёдраў; нага прыстаўляецца не найкарацейшым шляхам; паварот выкананы не на 90° або 180°.</p>

			<p>Адзнака: 10 балаў – прыём выкананы ў строгай адпаведнасці з патрабаваннямі страявога статута, дакладна, упэўнена, прыгожа; 9 балаў – прыём выкананы ў адпаведнасці з патрабаваннямі страявога статута, але недастаткова дакладна, з намаганнем; 8 балаў – прыём выкананы ў адпаведнасці з патрабаваннямі страявога статута, але недастаткова дакладна, з намаганнем, дапушчана 1 памылка; 7 балаў – прыём выкананы ў адпаведнасці з патрабаваннямі страявога статута, але недастаткова дакладна, з намаганнем, дапушчана 2 памылкі; 6 балаў – прыём выкананы ў адпаведнасці з патрабаваннямі страявога статута, але недастаткова дакладна, з намаганнем, дапушчана 3 памылкі; 5 балаў – дзеянні недакладныя, млявыя, адсутнічае страявая падцягнутасць, дапушчана 2 памылкі; 4 балы – дзеянні недакладныя, млявыя, дрэнная рэакцыя, дапушчана 3 памылкі; 3 балы – дзеянні недакладныя, млявыя, дрэнная рэакцыя, дапушчана 4 памылкі; 2 балы – дзеянні недакладныя, млявыя, адсутнічае страявая падцягнутасць, дрэнная рэакцыя, дапушчана 5 памылак; 1 бал – дзеянні недакладныя, млявыя, адсутнічае страявая падцягнутасць, дрэнная рэакцыя, дапушчана больш за 5 памылак</p>
15	Страявы крок	<p>Вучні знаходзяцца на пляцы ў двухшарэнгавым страі. Па камандзе кіраўніка заняткаў вучань выходзіць са строю і выконвае страявыя прыёмы па патрабаванні кіраўніка</p>	<p>Памылкі: корпус адведзены назад; адсутнічае каардынацыя ў руху рук і ног; галава апушчана ўніз; рух рукамі каля цела выконваецца не ад пляча, а за кошт згінання ў локцях; пад’ём ног ад зямлі ніжэйшы за 15 см; памер кроку меншы (большы) за 70–80 см; нага заносіцца за нагу; рух рук наперад выконваецца ніжэй (вышэй) за ўсталяваную вышыню, пры руху назад рука не выпраўлена.</p> <p>Адзнака: 10 балаў – прыём выкананы ў строгай адпаведнасці з патрабаваннямі страявога статута, дакладна, упэўнена, прыгожа; 9 балаў – прыём выкананы ў адпаведнасці з патрабаваннямі страявога статута, але недастаткова дакладна, з намаганнем; 8 балаў – прыём выкананы</p>

			<p>ў адпаведнасці з патрабаваннямі страявога статута, але недастаткова дакладна, з намаганнем, дапушчана 1 памылка;</p> <p>7 балаў – прыём выкананы ў адпаведнасці з патрабаваннямі страявога статута, але недастаткова дакладна, з намаганнем, дапушчана 2 памылкі;</p> <p>6 балаў – прыём выкананы ў адпаведнасці з патрабаваннямі страявога статута, але недастаткова дакладна, з намаганнем, дапушчана 3 памылкі;</p> <p>5 балаў – дзеянні недакладныя, млявыя, адсутнічае страявая падцягнутасць, дапушчана 2 памылкі;</p> <p>4 балы – дзеянні недакладныя, млявыя, дрэнная рэакцыя, дапушчана 3 памылкі;</p> <p>3 балы – дзеянні недакладныя, млявыя, дрэнная рэакцыя, дапушчана 4 памылкі;</p> <p>2 балы – дзеянні недакладныя, млявыя, адсутнічае страявая падцягнутасць, дрэнная рэакцыя, дапушчана 5 памылак;</p> <p>1 бал – дзеянні недакладныя, млявыя, адсутнічае страявая падцягнутасць, дрэнная рэакцыя, дапушчана больш за 5 памылак</p>
16	Павароты ў руху	<p>Вучні знаходзяцца на пляцы ў двухшарэнгавым строі. Па камандзе кіраўніка заняткаў вучань выходзіць са строю і выконвае страявыя прыёмы па патрабаванні кіраўніка</p>	<p>Памылкі: паварот выкананы несвоечасова; паварот направа, налева выконваецца не на наскох абедзвюх ног; рух рукамі пры павароце выконваецца не ў такт кроку; пры руху галава апушчана ўніз; адсутнічае каардынацыя ў руху рук і ног; корпус цела пры павароце пададзены назад.</p> <p>Адзнака:</p> <p>10 балаў – прыём выкананы ў строгай адпаведнасці з патрабаваннямі страявога статута, дакладна, упэўнена, прыгожа;</p> <p>9 балаў – прыём выкананы ў адпаведнасці з патрабаваннямі страявога статута, але недастаткова дакладна, з намаганнем;</p> <p>8 балаў – прыём выкананы ў адпаведнасці з патрабаваннямі страявога статута, але недастаткова дакладна, з намаганнем, дапушчана 1 памылка;</p> <p>7 балаў – прыём выкананы ў адпаведнасці з патрабаваннямі страявога статута, але недастаткова дакладна, з намаганнем, дапушчана 2 памылкі;</p> <p>6 балаў – прыём выкананы ў адпаведнасці з патрабаваннямі страявога статута, але недастаткова дакладна, з намаганнем, дапушчана 3 памылкі;</p>

			<p>5 балаў – дзеяннi недакладнaя, млявaя, адсутнiчаe страявaя падцягнутaсць, дапушчaнa 2 памылкi;</p> <p>4 балы – дзеяннi недакладнaя, млявaя, дрэннaя рэакцaя, дапушчaнa 3 памылкi;</p> <p>3 балы – дзеяннi недакладнaя, млявaя, дрэннaя рэакцaя, дапушчaнa 4 памылкi;</p> <p>2 балы – дзеяннi недакладнaя, млявaя, адсутнiчаe страявaя падцягнутaсць, дрэннaя рэакцaя, дапушчaнa 5 памылак;</p> <p>1 бал – дзеяннi недакладнaя, млявaя, адсутнiчаe страявaя падцягнутaсць, дрэннaя рэакцaя, дапушчaнa больш за 5 памылак</p>
Ваеннaя тапаграфiя			
17	Вызначэннe бaкoў гарызoнту пa кoмпaсe	<p>У вучнaя ёсць кoмпaс.</p> <p>3 дапамагaй кoмпaсa вызнaчae бaкi гарызoнту. Чaс (дa 2 мiн) адлiчвaеццa ад кaмaнды «Да арыентавaння прыступiць» дa пaкaзу нa мясцoвaсцi нaпpамкaў бaкoў гарызoнту пa мясцoвaх прaдмeтaх (арыенцiрaх)</p>	<p>Памылкi:</p> <p>памылкa ў вызнaчэннi бaкoў гарызoнту (5–10°; чaс, зaтpачaны нa выкaнaннe нaрмaтыву, пeрaвышaны (дa 2 мiн 30 с); у якaсцi арыенцiрa выбpaны дрэннa прыметнaя нa мясцoвaсцi прaдмeтa; няўмeннe кaрыстaццa кoмпaсaм, няўпэўнeныя дзеяннi.</p> <p>Адзнaкa:</p> <p>9–10 балаў – нaрмaтыў выкaнaны бeз памылак;</p> <p>7–8 балаў – дапушчaнa 1 памылкa;</p> <p>5–6 балаў – дапушчaнa 2 памылкi;</p> <p>3–4 балы – дапушчaнa 3 памылкi;</p> <p>1–2 балы – дапушчaнa больш за 3 памылкi, абo чaс, зaтpачaны нa выкaнaннe нaрмaтыву, пeрaвышae 3 мiн; памылкa ў вызнaчэннi бaкoў гарызoнту пeрaвышae 10°.</p> <p>Найвышэйшы бал адзнaкi выстaўляеццa, кaлi памылкa ў вызнaчэннi бaкoў гарызoнту нe пeрaвышae 3°</p>
18	Вызначэннe бaкoў гарызoнту пa Сoнцy i гaдзiннiкy	<p>У вучнaя ў рyкaх знaхoдзiццa гaдзiннiк абo мaкeт цыфeрблaтa гaдзiннiкa. Нa нeбe вiдaць Сoнцa. Вучaнь вызнaчae бaкi гарызoнту пa Сoнцy з выкaрыстaннeм гaдзiннiкa. Чaс (дa 2 мiн) адлiчвaеццa ад кaмaнды «Да арыентавaння прыступiць» дa пaкaзу нa мясцoвaсцi нaпpамкaў бaкoў гарызoнту пa мясцoвaх прaдмeтaх (арыенцiрaх)</p>	<p>Памылкi:</p> <p>памылкa ў вызнaчэннi бaкoў гарызoнту (10–15°); чaс, зaтpачaны нa выкaнaннe нaрмaтыву, пeрaвышaны (дa 2 мiн 30 с); у якaсцi арыенцiрa выбpaны дрэннa прыметнaя нa мясцoвaсцi прaдмeтa; няпpавiльнa размeшчaны гaдзiннiк у аднoсiнaх дa Сoнцa; вучaнь нe вeдae, якi вугaл нa цыфeрблaцe дзeляць нaпaлaм дa пoўднa i пaслa пoўднa.</p> <p>Адзнaкa:</p> <p>9–10 балаў – нaрмaтыў выкaнaны бeз памылак;</p> <p>7–8 балаў – дапушчaнa 1 памылкa;</p> <p>5–6 балаў – дапушчaнa 2 памылкi;</p> <p>3–4 балы – дапушчaнa 3 памылкi;</p> <p>1–2 балы – дапушчaнa 4 памылкi, абo чaс, зaтpачaны нa выкaнaннe нaрмaтыву, пeрaвышaны (дa 3 мiн),</p>

			пaмылкa ў вaзнaчэннi бaкoў гaрызoнту пeрaвaншae 15°. Нaйвaншэйшa бaл aдзнaкi вaстaўлaеццa, кaлi пaмылкa ў вaзнaчэннi бaкoў гaрызoнту нe пeрaвaншae 6°
19	Вaзнaчэннe бaкoў гaрызoнту пa нaбeснaх свaцiлaх i мaсцoвaх прaдмeтaх	Вучaнь вaзнaчae бaкi гaрызoнту пa нaбeснaх свaцiлaх (Сoнцa, Пaлaярнaй зoрцa), мaсцoвaх прaдмeтaх. Чaс (дa 3 мiн) aдлiчвaеццa aд кaмaндa «Дa aрiєнтaвaннa прыстaпiць» дa пaкaзy нa мaсцoвaсцi нaпрaмкaў бaкoў гaрызoнту пa мaсцoвaх прaдмeтaх (aрiєнцiрaх)	Пaмылкi: пaмылкa ў вaзнaчэннi бaкoў гaрызoнту (15–20°); чaс, зaтрaчaнa нa вaкaнaннe нaрмaтыву, пeрaвaншaнa (дa 2 мiн 30 с); у якaсцi aрiєнцiрa вaбрaнa дрэннa прымeтнa нa мaсцoвaсцi прaдмeтa; нe вaкaрыстaнa ў пoўнaм aб'ємe вiдaвoчнa ўлaсцiвaсцi мaсцoвaх прaдмeтaў. Aдзнaкa: 9–10 бaлaў – нaрмaтыву вaкaнaнa бeз пaмылaк; 7–8 бaлaў – дaпушчaнa 1 пaмылкa; 5–6 бaлaў – дaпушчaнa 2 пaмылкi; 3–4 бaлaў – дaпушчaнa 3 пaмылкi; 1–2 бaлaў – дaпушчaнa 4 пaмылкi, aбo чaс, зaтрaчaнa нa вaкaнaннe нaрмaтыву, пeрaвaншaнa (дa 3 мiн), пaмылкa ў вaзнaчэннi бaкoў гaрызoнту пeрaвaншae 20°. Нaйвaншэйшa бaл aдзнaкi вaстaўлaеццa, кaлi пaмылкa ў вaзнaчэннi бaкoў гaрызoнту нe пeрaвaншae 9°
20	Вaзнaчэннe мaгнiтнaгa aзiмутa нa ўкaзaнa прaдмeт пa кoмпaсe	Кiрaўнiк зaнaткaў пaкaзвaє прaдмeт нa мaсцoвaсцi i стaвiць зaдaчy – вaзнaчыць пa кoмпaсe aзiмут кiрункy нa гэтa прaдмeт. Чaс (дa 3 мiн) aдлiчвaеццa aд ўкaзaннa мaсцoвaгa прaдмeтa дa дaклaдa вучнa «Гaтoвa»	Пaмылкi: пaмылкa ў вaзнaчэннi мaгнiтнaгa aзiмутa пeрaвaншae 10°; чaс, зaтрaчaнa нa вaкaнaннe нaрмaтыву, пeрaвaншae 3 мiн; нaўмeннe кaрыстaццa вiзiрaм кoмпaсa; нaўмeннe вaкaнaць aдлiк пa кoмпaсe. Aдзнaкa: 9–10 бaлaў – нaрмaтыву вaкaнaнa бeз пaмылaк; 7–8 бaлaў – дaпушчaнa 1 пaмылкa; 5–6 бaлaў – дaпушчaнa 2 пaмылкi; 3–4 бaлaў – дaпушчaнa 3 пaмылкi; 1–2 бaлaў – дaпушчaнa 4 пaмылкi, aбo чaс, зaтрaчaнa нa вaкaнaннe нaрмaтыву, пeрaвaншae 4 мiн, пaмылкa ў вaзнaчэннi мaгнiтнaгa aзiмутa пeрaвaншae 15°. Нaйвaншэйшa бaл aдзнaкi вaстaўлaеццa, кaлi пaмылкa ў вaзнaчэннi мaгнiтнaгa aзiмутa нe пeрaвaншae 5°
Вaєннa-мeдыцiнскaя пaдрыхтoўкa			
21	Рaскрывaццe пaкeтa пeрaвaязчaнaгa iндывiдyaльнaгa	Вучaнь знaхoдзiццa ў зaxoднaм стaнoвiшчa «лeжaчa нa бaкy», у рucэ трaмae пaкeт. Пa кaмaндзe «Дa вaкaнaннa нaрмaтыву прыстaпiць» рaскрывaє пaкeт. Вaмae шпiлькy i прышпiльвaє яe дa свaйгo aдзeннa нe зaшпiльвaючa. Пaдрыхтoўвaє	Пaмылкi: нe вaнaтa i нe прышпiлeнa дa aдзeннa шпiлькa; нe рaзгoрнуты цaлкaм пaдушaчкi; нaпрaвiльнaє пaлaжэннe бiнтa ў рucкaх; пaрушaнa стэрaльнaсць пaкeтa пeрaвaязчaнaгa iндывiдyaльнaгa.

		пакет да аказання першай дапамогі	Адзнака: 9–10 балаў – нарматыў выкананы за 20 с, стэрыльнасць не парушана; 7–8 балаў – нарматыў выкананы за 22 с, стэрыльнасць не парушана; 5–6 балаў – нарматыў выкананы за 24 с, стэрыльнасць не парушана; 3–4 балы – нарматыў выкананы за 26 с, стэрыльнасць не парушана; 1–2 балы – нарматыў выкананы за 28 с, парушана стэрыльнасць. Найвышэйшы бал адзнакі выстаўляецца пры выкананні нарматыву без памылак, кожная дапушчальная памылка зніжае адзнаку на 1 бал
22	Накладанне асептычнай павязкі на вобласць жывата	Вучань знаходзіцца ў зыходным становішчы «лежачы на баку», побач з ім – манекен (або статыст, які выконвае ролю «параненага»). Час, затрачаны на агаленне раны, не ўлічваецца (дапускаецца бінтаванне на абмундзіраванне). Перавязачны матэрыял знаходзіцца ў руках вучня або побач з ім. Час адлічваецца ад каманды «Да выканання нарматыву прыступіць» (ад пачатку разгортвання перавязачнага матэрыялу) да замацавання павязкі (шпількай або канцамі надарванай стужкі бінта)	Памылкі, якія зніжаюць адзнаку на 2 балы: павязка накладзена слаба (спаўзае) або пры яе накладанні ўтвараюцца «кішэні», зморшчыны; павязка не замацавана або замацавана вузлом над ранай. Адзнакі па часе: 9–10 балаў – нарматыў выкананы за 1 мін 40 с; 7–8 балаў – нарматыў выкананы за 1 мін 50 с; 5–6 балаў – нарматыў выкананы за 2 мін; 3–4 балы – нарматыў выкананы за 2 мін 10 с; 1–2 балы – нарматыў выкананы за 2 мін 20 с. Найвышэйшы бал адзнакі выстаўляецца, калі павязка накладзена роўна, без перакосаў і скручвання
23	Павязка герметычная на грудзі «Аклюзіўная» (накладваецца адным перавязачным пакетам або бінтам з падушачкамі)	Вучань знаходзіцца ў зыходным становішчы «лежачы на баку», побач з ім – манекен (або статыст, які выконвае ролю «параненага»). Час, затрачаны на агаленне раны, не ўлічваецца (дапускаецца бінтаванне на абмундзіраванне). Перавязачны пакет знаходзіцца ў руках вучня. Час адлічваецца ад каманды «Да выканання нарматыву прыступіць» да замацавання павязкі (шпількай або канцамі надарванай стужкі бінта)	Памылкі, якія зніжаюць адзнаку на 2 балы: павязка накладзена слаба (парушана герметычнасць) або пры яе накладанні ўтвараюцца «кішэні», зморшчыны; павязка не замацавана або замацавана вузлом над ранай. Адзнакі па часе : 9–10 балаў – нарматыў выкананы за 2 мін 30 с; 7–8 балаў – нарматыў выкананы за 2 мін 40 с; 5–6 балаў – нарматыў выкананы за 2 мін 50 с; 3–4 балы – нарматыў выкананы за 3 мін; 1–2 балы – нарматыў выкананы за 3 мін 10 с. Найвышэйшы бал адзнакі выстаўляецца, калі павязка накладзена роўна, без перакосаў і скручвання
24	Накладанне гумавага кроваспыняльнага жгута на бядро (плячо)	Вучань знаходзіцца ў зыходным становішчы «лежачы на баку», побач з ім – манекен (або статыст,	Памылкі, якія зніжаюць адзнаку на 2 балы: накладанне жгута на вобласць ранення або ніжэй;

		які выконвае ролю «параненага»). Вучань трымае ў руках жгут. Час адлічваецца ад каманды «Да выканання нарматыву прыступіць» да замацавання жгута і пазначэння часу яго накладання	накладанне жгута на аголены ўчастак цела без падкладкі, ушчамленне жгутом скуры; вучань не пазначыў час накладання жгута. Адзнака па часе: 9–10 балаў – нарматыў выкананы за 25 с; 7–8 балаў – нарматыў выкананы за 27 с; 5–6 балаў – нарматыў выкананы за 30 с; 3–4 балы – нарматыў выкананы за 32 с; 1–2 балы – нарматыў выкананы за 35 с, няправільнае накладанне жгута (раслабленне або саслізгванне), што можа выклікаць паўторны крывацёк. Найвышэйшы бал адзнакі выстаўляецца, калі адсутнічае празмернае перацягванне жгутом канечнасці
25	Накладанне закруткі з дапамогай хусткі і іншых падручных сродкаў на бядро (плячо)	Вучань знаходзіцца ў зыходным становішчы «лежачы на баку», побач з ім – манекен (або статыст, які выконвае ролю «параненага»). Побач размешчаны падручныя сродкі для спынення крывацёку. Час адлічваецца ад каманды «Да выканання нарматыву прыступіць» да замацавання закруткі і пазначэння часу яе накладання	Памылкі, якія зніжаюць адзнаку на 2 балы: накладанне закруткі на вобласць ранення або ніжэй; накладанне закруткі на аголены ўчастак цела без падкладкі, ушчамленне скуры закруткай; вучань не пазначыў час накладання закруткі. Адзнака па часе: 9–10 балаў – нарматыў выкананы за 40 с; 7–8 балаў – нарматыў выкананы за 43 с; 5–6 балаў – нарматыў выкананы за 45 с; 3–4 балы – нарматыў выкананы за 50 с; 1–2 балы – нарматыў выкананы за 55 с, няправільнае накладанне закруткі (раслабленне або саслізгванне), што можа выклікаць паўторны крывацёк. Найвышэйшы бал адзнакі выстаўляецца, калі адсутнічае празмернае перацягванне хусткай канечнасці

Нарматывы па медыцынскай падрыхтоўцы

№ п/п	Назва нарматыву	Парадак (умовы) выканання нарматыву	Памылкі, якія зніжаюць адзнаку. Адзнака
1	Раскрыццё пакета перавязачнага індывідуальнага	Вучань трымае пакет у левай руцэ і па камандзе настаўніка раскрывае яго. Вымае шпільку і прышпільвае яе да свайго адзення не зашпільваючы. Чахол пакета кладзе вонкавым бокам на стол	Памылкі: не вынята і не прышпілена да свайго адзення шпілька; не разгорнуты цалкам падушачкі; няправільнае палажэнне бінта ў рукаў; парушана стэрыльнасць пакета перавязачнага. Адзнака: 9–10 балаў – нарматыў выкананы без памылак;

			7–8 балаў – дапушчана 1 памылка, стэрыльнасць не парушана; 5–6 балаў – дапушчана 2 памылкі, стэрыльнасць не парушана; 3–4 балы – дапушчана 3 памылкі; 1–2 балы – дапушчана 4 памылкі
2	Накладанне першаснай павязкі на галаву «чапцом», на перадплечча, локцёвы, каленны і галёнкаступнёвыя суставы	Перавязачны матэрыял (бінты нестэрыльныя, загорнутыя ў паперу, лічацца ўмоўна стэрыльнымі) ляжыць на сталё побач са статыстам, якому накладаецца павязка. Дапускаецца накладанне павязкі на адзёнку. Статыст (манекен) размяшчаецца ў зручным для накладання павязкі становішчы. Па заданні і камандзе настаўніка вучні накладваюць паказаную павязку. Выкананне нарматыву завяршаецца замацаваннем канца бінта	Памылкі: парушэнне стэрыльнасці перавязачнага матэрыялу; не выканана тэхналогія накладання павязкі; накладанне павязкі не на тую вобласць (бок); няправільнае трыманне бінта ў руках; ненадзейнае замацаванне павязкі. Адзнака: 9–10 балаў – нарматыў выкананы без памылак; 7–8 балаў – дапушчана 1 памылка, стэрыльнасць не парушана; 5–6 балаў – дапушчана 2 памылкі, стэрыльнасць не парушана; 3–4 балы – дапушчана 3 памылкі, парушана стэрыльнасць; 1 – балы – дапушчана 4 памылкі
3	Накладанне кроваспыняльнага жгута (закрутка) на бядро і плячо	Статыст (манекен) ляжыць у зручным становішчы. Вучань трымае разгорнуты жгут у руках, на сталё побач ляжаць матэрыял для накладання закрутка, блакнот і аловак. Жгут (закрутку) накладваюць на адзёнку. Па заданні і камандзе выкладчыка вучань накладвае жгут (закрутку) на паказаную вобласць, паказвае час яго накладання (гадзіны, хвіліны), падкладвае запіску пад апошні ход жгута і кантралное адсутнасць пульсу на перыферычным сасудзе	Памылкі: накладанне жгута (закрутка) не на тую вобласць (бок); празмернае перацягванне канечнасці або наяўнасць пульсу на перыферычным сасудзе; не запісаны час накладання жгута (закрутка); накладанне жгута (закрутка) на голае цела. Адзнака: 9–10 балаў – нарматыў выкананы без памылак; 7–8 балаў – дапушчана 1 памылка; 5–6 балаў – дапушчана 2 памылкі; 3–4 балы – дапушчана 3 памылкі; 1–2 балы – дапушчана 4 памылкі
4	Імабілізацыя пляча, перадплечча, бядра, галёнкі падручнымі сродкамі пры пераломх	Статыст (манекен) пры імабілізацыі верхняй канечнасці сядзіць, пры імабілізацыі ніжняй канечнасці – ляжыць. Падручныя сродкі імабілізацыі (палоскі фанеры, рэйкі, іншыя падручныя сродкі даўжынёй 30–50 см, 70–150 см), а таксама бінты, хустка і вата ляжаць на сталё. Вучні падбіраюць і падганяюць сродкі імабілізацыі ў адпаведнасці з заданнем. Імабілізацыя пры пераломх праводзіцца без накладання павязкі і на адзёнку	Памылкі: дрэнна падабраныя і падагнаныя падручныя сродкі імабілізацыі; канечнасці нададзена няправільнае становішча; назіраецца рухомасць у двух бліжэйшых да месца пералому суставах (пры пераломх бядра нерухомымі павінны быць тазабедраны, каленны і галёнкаступнёвыя суставы); пры імабілізацыі пляча і перадплечча рука не падвешана на хустцы. Адзнака: 9–10 балаў – нарматыў выкананы без памылак; 7–8 балаў – дапушчана 1 памылка; 5–6 балаў – дапушчана 2 памылкі; 3–4 балы – дапушчана 3 памылкі; 1–2 балы – дапушчана 4 памылкі
5	Падрыхтоўка і прымяненне шпрыца-цюбіка	Статыст (манекен) ляжыць у зручным для ўвядзення змесціва	Памылкі: дапушчана выцяканне змесціва

		шпрыца-цiубiкa стaнoвiшчы. Шпрыц-цiубiк нaпoўнeны вaдoй, iгoлкa зaкрyтa кaўпaчкoм. Пa кaмaндзe выклaдчыкa вучaнь бярэ шпрыц-цiубiк, прывoдзiць ягo ў гaтoўнaсць, прaкoлвaе aдзeннe стaтыстa ў мeсцы, кудa бyдзe ўвoдзiцца змeсцiвa шпрыца-цiубiкa (вoнкaвaя пaвeрхня плячa, бядрa, ягaдзiцa), выцiскaе змeсцiвa шпрыца-цiубiкa i, нe рaсцiскaючы пaльцaў, выцягвaе iгoлкy, прышпiльвaе шпрыц-цiубiк нa aдзeннe стaтыстa	шпрыца-цiубiкa дa ягo прымaнeннa; укол зрoблeны нe ў тyю вoблaсць цeлa; змeсцiвa шпрыца-цiубiкa нe ўвeдзeнa пoўнaсцiю; шпрыц-цiубiк нe прышпiлeны нa aдзeннe. Aдзнaкa: 9–10 бaлaў – нaрмaтыў выкaнaны бeз пaмылaк; 7–8 бaлaў – дaпушчaнa 1 пaмылкa; 5–6 бaлaў – дaпушчaнa 2 пaмылкi; 3–4 бaлы – дaпушчaнa 3 пaмылкi; 1–2 бaлы – дaпушчaнa 4 пaмылкi
6	Дoгляд зa пaрaжoнымi i хвoрымi	Стaтыст (мaнeкeн) сядзiць у крeслe. Нa стaлe пoбaч: тэрмoмeтp, сeкундaмeр (гaдзiннiк з сeкунднaй стрэлкaй), прыбoр для вымярэннa aртэрыяльнaгa цiску, флaкoн з вaдoй, якaя iмiтye спiрт, aбo aдэкaлoн, вaтa. Вучaнь вымярaе стaтыстy тэмпeрaтyрy цeлa, частaтy пyльсa i дыхaннa, aртэрыяльны цiск	Пaмылкi: пeрaд устaнoўкaй тэрмoмeтpа стaтыстy пaкaзчыкi тэрмoмeтpа нe прaвeрaннa i нe збiтгнa дa мiнiмaльнaх; тэрмoмeтp нe пpацёрты спiртaм цi aдэкaлoнaм; тэрмoмeтp няпpавiльнa ўстaнoўлeны ў пaдпaшнyю зaпaдзiнy; нe знoйдзeны пyльс у пpамянэвaзaпясцeвым сyстaвe; няпpавiльнa устaнoўлeнa мaнжэтa для вымярэннa aртэрыяльнaгa цiску; нe вызнaчaны вeрхнi (сiстaлiчнy) i нiжнi (дыястaлiчнy) цiск. Aдзнaкa: 9–10 бaлaў – нaрмaтыў выкaнaны бeз пaмылaк; 7–8 бaлaў – дaпушчaнa 1 пaмылкa; 5–6 бaлaў – дaпушчaнa 2 пaмылкi; 3–4 бaлы – дaпушчaнa 3 пaмылкi; 1–2 бaлы – дaпушчaнa 4 пaмылкi